

په لاماره سه ریازیه کانی نه نفال له هه شت قوناغدا

عومه ر محه مه د

له سه ر نه رکی د. ته ها ره سول چاپکراوه

سلیمانی

۲۰۱۳

ناوی کتیب: په لاماره سهربازیه کانی ئه نفال له ههشت قوناغدا

بابهت: میژوویی

نوسه: عومر محمه د

پیتچنین: نوسه ر

چاپ: چاپخانه ی که مال

توره ی چاپ: چاپی یه که م — سلیمانی

تیراژ: هه زار دانه

دیزاین: ئازاد حاجی

له به پړوه به رایه تی کتیبخانه گشتییه کان

ژماره ی سپاردنی (۱۰۵۰) ی سالی ۲۰۱۳ ی پیدراوه

مافی له چاپدابه وه ی پاریزراوه بۆ به پړوه به رایه تی گشتی شه هیدان و ئه نفالکراوان

ناوهرۆك

- دەرواز..... ۵
- پېشەكى ۷
- ولّاتی پر له خیرو سەرکردهی کویر ۱۲
- پلانه دۆزهخیه کهی ئەنفال. ۱۵
- قۆناغی پهلاماره سەربازیهکان ۲۳
- ئەنفالی یهک ۲۳
- دۆلی جافایهتی ۲۳
- پلانی سەربازی هیرشهکه: ۲۷
- هیزهکانی حکومهتی عیراق له قۆناغی ئەنفالی یهکدا ۲۸
- هیزهکانی کورد ۳۲
- هیزی پېشمەرگه ۳۳
- ئەنفالی دوو ۳۵
- ناوچهی قەرهداخ ۳۵
- هۆکارهکانی سەرکهوتنی حکومهت
له ئەنفالی دووی قەرهداخ: ۴۰
- کوچ بهرهو باکوور- سلیمانی ۴۱
- کوچ بهرهو گەرمیان ۴۶
- ئەنفالی سی ۵۳
- پهلاماری گەرمیان ۵۴
- ئەو قۆلانەهی پهلاماری ئەنفالی سیی گەرمیانیان پیکهینا. . ۶۰
- سەرکردایهتی مهیدانیی پهلامارهکان ۶۱
- هیزه بهشدارهکانی ئەنفالی گەرمیان ۶۱
- هیزهکانی سوپا له ئەنفالی گەرمیاندا: ۶۳
- نەخشەهی پهلامارهکان و مهینهتیهکانی خەلک: ۶۶
- بهرگری له گەرمیان ۷۲
- یهکه م: داستانی گوندی تازه شار ۷۳
- شەری تازه شارو گومانی بهکارهینانی چهکی کیمیاوی .. ۷۳
- چۆنیتی شەری تازه شار ۷۵

- دووەم: شەری گوندی شیخ تەویل ٨٤
- نەخشەى پەلامارى قادر كەرەم و جەبارى ٩٤
- تراژىدىي گوندى تۆپخانە ٩٨
- نەيىنى راستىيەكى تال ١٠٠
- گوندى ھەنارە: ١٠٢
- شەرى گوندى گۆلباخ ١٠٤
- رۆلى جاش ١٢٥
- ئەنفالى چوار ١٤٥
- ناوچەكانى شوان، قەلاسىوكە،
- شىخ بزىنى و دەشتى كۆيە ١٤٥
- روداوەكەى ئەشكەوتى چالە بروسكە ١٥٣
- ئەشكەوتى چالە بروسكە ١٥٥
- ئەنفالى پىنجەم، شەشەم و حەوتەم ١٥٧
- دۆلەكانى خۆشناوەتى، باليسان و مەلەكان ١٥٧
- ئەنفالى ھەشت ١٧١
- دەقەرى بادىنان ١٧١
- پەلامارەكانى ئەنفالى بادىنان بەم شىوھىيە بوون ١٧٨
- ھىزەكانى بەعس ١٨٣
- دەرئەنجام ١٩٢
- ئەندامان و دامەزرىتەرانى نوسىنگەى ١٩٨
- ھىزى ئاسمانى سوپا ٢٠٠
- بنكەى ھىزە ئاسمانىيەكانى سوپاى عىراق ٢٠٢
- سەرچاوەكانى ئەم باسە ٢١١
- پاشكۆى بەلگەو وىنەكان ٢١٣

دهروازه

پرۆسه ی نه نفال، پرۆسه یه کی پيشوه خت نه خشه بۆ دارپژراوه قوناغ به فوناغ بووه، بۆ ته واوکردنی نه و ستراتيژه دزيوهی که (حيزی به عسی عه ره بی سوسيا لیستی) له عیراقدا پیاده ی کرد. ئامانجی له وه له ناوبردی ژيان و ئابوری و که لتورو که له پورو زمانی گه لیکی سه ر نه م گۆی زه وییه بووه. میژوی کوردو کوردستانه کی له دیر زه مانه وه به شیوازو قوناغی جوړاو جوړ نه نفالکراوه به لام، به لام نه نفال کی کورد له لایه ن به عسه وه گه یشتوته ترۆپی وه حشیگه ری و تواندنه وه و کوشتوبړ، باشترین به لگه بۆ نه و کوشتوبړه وه لامی عه لی حه سه ن مه جید (عه لی کیمیاوی) یه، له کاتی گفتوگۆی نوینه رانی کورد له سالی ۱۹۹۱ که وتویه تی: «نه م ژماره زیاده و پیوه نانه (۱۸۲۰۰۰) تان له کویوه هیئاوه نه وانه له (۱۰۰۰۰۰) که س زیاتر نه بوون!».

که گه لیک خاوه نی نه و هه موو نه نفالکراوه بیت، پیویسته هه ولی شیلگیرانه بدات بۆ به دیکۆمینت کردنی نه و نه هه م تیا نه وه به په له بکه ویته کۆکردنه وهی نه و یاده وه ریبیا نه ی که له میشکی نه نفال دیوان و نه نفال ده ربا زبوواندا هه یه و بیانخاته سه ر رووپه پری کاغه زو شاشه ی کۆمپیوته ر تا بۆ هه تاهه تایه به زیندوویی بیان هیلته وه.

نه م کتیبه ی به رده ست که کارمه ندیکی ماندونه ناس و خه مخوری کۆکردنه وهی نه و دۆسیه گرنگه که (عومه ر محمه د) ئاماده ی کردوه، شایسته ی نه وه یه بخریته به رچاوو دیدی خوینه رانی کوردو تا تۆماریکی راسته قینه ی نه و کاته مان بۆ به زیندوویی به یلیته وه.

له و سۆنگه یه شه وه به پړوه به رایه تی گشتی کاروباری شه هیدان و نه نفالکراوانی سلیمانی بۆ کۆکردنه وه و چاپ و بلاوکردنه وهی نویسی نه و قه له مه خه مخورانه ی که وتوته خووه نه م کتیبه شی خستوته سه ر زنجیره ی خه رمانه ی کتیبه

چاپکراوه کانی، له بهر ئه وهی خزمه تکردنی دۆزی کوردو هه ولدان بۆ به هه تاهه تایی هیشته وهی ئه وه نه هه مه تیانه ی کوردو میژووی زوالم و زۆره کانی که رووبه پووی بۆته وه، به ئه رکیکی نه ته وهی و نیشتمانی گرنه گ ئه زانین له پال خزمه تکردنی که سوکاری سه ره رزی شه هیداندا. هه ر بۆیه لیروه ده ستخۆشی له وه به پیزه ئه که یین و هیوادارین به وه کاره مان توانیبیتمان خزمه تیکی بچووک به وه دۆزه گرنه گی بواری ئه نفال بکه یین.

به هادین محه مه د عه بدولپه حمان

ب. گ. کاروباری شه هیدان و ئه نفالکراوان / سلیمانی

پيشه كي نوسه ر

له خه يالى نه وه دا نه بووم نه م په رتوكه م به م زوانه روناكي ببيني و چاپيكرئ، به لام ده ستيپيشخه ري براي به ريز به ريوه به ري گشتي كاروباري شه هيدان و نه نفالكر اوان «كاك مه لا به هائدين» ويراى سوپاس و پيزانينم دلخوشي كردم، بويه بي دودلي و بي مه رج چاپكردني په رتوكه كه م پيسپاردن.

له نوسيني نه م په رتوكه دا هه ولم نه داوه حيكايه تي جه لادو قورباني بگيرمه وه هه تا له زاكيه ري مروقايه تيدا ون نه ببيت، به لكو هه ولي دوكمينتكردي هه شت قوناغي سه ربازي نه نفالمداوه نه وه نده ي له توانامدا بوبيت و ده ستم پي راگه يشتبني هه ر نه فسه رو پله داركي سوپاو ده زگائه منيه كان، يان جاش و موسته شاره كانم ده سته كتبه و تبني هه ر نه وه نده له ري وه ستاوم داخو راسته يان نا؟ ئينجا توانيومه سه ركه وتن به ده ست به ينم يان نا؟ به هيوام كاره كه م مايه ي ره زامه ندي خوينه ران بيت.

هيو ده خوازم هه ر كورديك به تايبه تي كه سوكاري نه نفالكر اوان نه وه ي ده ستي قه له م ده گري، هه رچي له توانادايه ده رباره ي نه نفال بينوسي به لايه ني كه مه وه چيروكي خانه واده كه ي، هه گونده كه ي، هه ناوچه كه ي خو ي بنوسيته وه، به لام دور له ده مارگيري و توندره وي، نه وه ي چيروكيك پيده زاني چ به گيرانه وه يان به نوسين، بادوكمينتي بكات، نه وه ي وينه يه كي قورباني يان جه لاد، يان به لگه نامه يه كي له به رده سته با له فه وتان بيانپاريزي.

به ش به حالي خوم هيچ به لامه وه گرنگ نيه له كاره كانماندا هه له بكه ين، به پيچه وانه وه خراپ ده كه ين له ترسي نه وه ي كه هه له نه كه ين نه وييرين له پيستي خوماندا بجوليينه وه، نابيت ريگه بدين چيتر كات تيپه ري و نه وه ي له توانشماندا بووه له ده ست بچي.

نه مسال بيست و پينج سال به سه ر تاواني نه نفالدا تيده په ري له وكاته وه

هەر مروفمان دەمرن و لەگەڵ خۆیاندا چیرۆکەکانیان لەگەڵ خۆیاندا دەبەنە ژیرگڵ!! ئیمە تاکە میلیلەتی بققەوارەى سیاسین، خاوەنى میژویەکی خۆیناوی و ئەرشیفیکی هەژارین. دەبێ دان بەو راستییە تالەدا بنیین کە خەمساردی گورزی کوشندەى لیداوین. بۆیە زۆر گرنگە لەنوسینەوهو دۆکۆمێنتکردندا نەترس و دەستپاک و لە قسەو گفتارماندا، تەندروست و زمان شیرین و بەویژدان بین، بەقەد ستمکاری بەعس و دلپەقی جەلاد ئیمە مروفدۆست و دلنەرم و بەوهفا بین. بەبێ زێدە پێوهنان کات و پارەو پول تەرخان بکەین و شان بدەینەبەر نوسینەوهی میژوو، بێگومان هەولەکان هەتا بابەتی و جدی و زانستی بن، زیاتر جیگای بایەخ پێدانن.

بەرپەرچدانەوهی تاوانی ئەنفال و کاریگەرەکانی هەستییکی مروفقانهی بەرزى گەرەکە، چونکە قوربانیەکانی ئەو تاوانە زۆر نامروفقانه مامەلەیان لەگەڵدا کراوه. هەلبەتە بەدواداچونی نەهینیهکانی ئەنفال کاریکی ئاسان نییە، بەلکو تارادەیهک مەترسیداریشە، چونکە کەم نین ئەوانەى خوازیارن ئەنفال فەرامۆش بکەین، هەلبەتە بێ دەسەلاتیش نین، بەلام مروف لەنوسینەوهی میژوی خۆیدا کوا گوێی بەمەترسی داوه، بەتایبەتیش کە دەزانێ میژوو بەبێ بەلگە بونی نییە، بۆیە جوانترین ریزگرتن لەقوربانیانی ئەنفال دروستکردنی میژوو نوسینەوهو پاراستنییەتی لە فەوتان نەک هەر ئەوهەندە بگرە پاراستنی دەستکەوتەکان و بەدەستەهینانی دەستکەوتی زیاتر، هەلبەت ئازادی زیاتر بەواتای سەرۆهری زیاتر بۆ شەهیدەکان و قوربانیانی جینۆساید.

عومەر محەمەد

کانونی دوهەمی ۲۰۱۳ سلیمانی

پیشه‌کی

له‌دوای جه‌نگی یه‌که‌می جیهانییه‌وه به زۆری زۆرداری عیراق وه‌کو ده‌وله‌تییکی ناشه‌ری به‌خواستی ئینگلیز دروستبوو، نه‌ک به‌خواستی پی‌که‌هاته جیاوازه‌کانی، که ده‌لێین ناشه‌ری مه‌به‌ستم له‌وه‌یه که ئیستاشی له‌گه‌ڵدا بی‌ت زه‌مینه‌ی پی‌که‌وه‌ژیانی ئاشتیانه له‌عیراقدا له‌بارنیه‌یه، به‌لکو ولاتی‌که پره له‌کیشه‌و ناکوکی و ناته‌بایی، هه‌رچه‌ند تیده‌فکره‌ سهری ئه‌و به‌رانانه له‌مه‌نجه‌لێکدا ناکوڵین، ئه‌و هه‌موو توندوتیژی و دل‌په‌قی و به‌دکارییه‌ی له‌عیراقدا هه‌یه هۆکاره‌که‌ی ده‌به‌مه‌وه سهر بیری شو‌قیننی عه‌ره‌بی و مه‌رجه‌عه فیکریه‌که‌ی که ئاماده‌ی پی‌که‌وه‌ژیانی ئاشتیانه نییه له‌گه‌ڵ نه‌ته‌وه‌کانی تردا، به‌تایبه‌تی له‌گه‌ڵ کورد، شه‌ری ناوخۆ، شه‌ر له‌گه‌ڵ ده‌رو دروسن، دل‌په‌قی و به‌درفتاری، کوشتوبه‌رو سه‌رکوت و زیندانیکردن و پاره‌دونانی کوردان، گوند سوتاندن و سه‌تمکاری تا ئاستی کۆمه‌لکوژی، به‌کاره‌ینانی چه‌کی کیمیاوی به‌شیکی به‌رچاوی میژووی عیراق و په‌فتاری سه‌رکرده‌و به‌رپرس و ئه‌فسه‌رو ده‌ره‌جه‌دارانی عیراقه‌.

لی‌ره‌دا ئیمه‌ ته‌نها باس له‌شیوه‌ سه‌تمیک ده‌که‌ین له‌لایه‌ن ده‌وله‌تی عیراقه‌وه دژ به‌ کورد، باسی قوناغه سه‌ربازیه‌کانی ئه‌نفال ده‌که‌ین. له‌م کتیبه‌دا باس له‌ کۆی سه‌تمکاری و هونه‌ری ئه‌شکه‌نجه‌دان و شیوزای ئازاردانی زیندانییه‌کان ناکه‌ین، به‌لام جاربه‌جار باسه‌که ده‌ترایته‌ ناو هه‌ندی‌ک باس و خواسی تره‌وه، وه‌ک جه‌نگی هه‌شت سه‌له‌ی عیراق - ئێران، به‌عه‌ره‌بکردن (تعریب) که‌ئه‌نفالکردنی کورد یه‌کی‌ک بووه له‌ئامانجه سه‌ره‌کییه‌کانی. سه‌ره‌ئه‌نجام به‌عس توانی به‌شیکی زۆری ئامانجه‌کانی به‌جیبه‌ینن و پی‌شمه‌رگه‌ توشی شکست بکات، گونده‌کان بروخینن و کورد له‌ده‌وره‌به‌ری که‌رکوک و پارێزگای دیاله ته‌نک بکات،

به لآم هه رگیز نه یه توانی کۆتایی به کورد بهیئنی ته نانه ت نه یه توانی به ته وای چۆک به پیشمه رگهش دابدات، راسته توانیان به هه زاران هاو لاتی له پارێزگای موسل و که رکوک و دیاله ناچار بکه ناسنامه ی نه ته وه یی خۆیان له کورده وه بگۆرپه سه ر عه رب و سیاسه تی (تصحیح القومیه)^(۱) پیاده بکه ن^(۲) هه زارانی ش ده ره ده ربکه ن و له بری به عه رب بوون، بوونه هاو زمان و هاونه ته وه ی تر، به لآم نه پڕۆسه ی کوردقرا ن سه ریگرت و نه پیشمه رگهش دواسه نگه ریان چۆلکرد.^(۳)

به پیچه وانه وه له گه ل یه که مین ده رفه تی ره خساودا له سال ی ۱۹۹۱ خه لکی کوردستان و هیزی پیشمه رگه په لاماری سوپاو داموده زگاگانی به عسیاندا و به شیک ی گه وه ی کوردستانیان له ده سته ی ئه و پژی مه پزگار کرد.

ئه م په لاماره سه ربازیانه ی لی ره بوونه جیگه ی باسی ئه م کتیه و به هه شت قوناغ جیه جیکران و ناوی ئه نفالیان لینا، که سوره تیکی قورئانه، هه ر گوندیان

---

۱. ساغ کردنه وه ی نه ته وه یی یه کیک له تر سناکترین سیاسه ته کانی به عس بوو، که ده میک بوو کاری له سه ر ده کردو له سال ی ۱۹۹۷ دا به فه رمی راگه یه ندرا و حکومه ت فشاری خسته سه ر کوردو غه ی ره عه ره به کانی ناوچه کانی ژیرکونترۆلی خۆی له شه اره کانی (که رکوک، خانه قین، مه خمور، شه نگار، دوزخورتوو) هه ره ها چه ند ناوچه به کی تری ش که داوای ده کرد به نه جی نه ته وه ییان ساغ بکه نه وه ئه مه ش نیازکی شو قیئیه نه ی به عس بوو که ده یه ویست ئه م ده سته وه ته بۆ شو قیئیزی عه ره بی به دی بهیئنی، به وه ی کورده کان ناسنامه ی نه ته وه یی خۆیان بگۆرپه سه رنه ته وه ی عه رب، ئه مه شیان ناو نابوو (ساغ کردنه وه ی نه ته وه یی) تۆمارکردنیان به ”عه رب” له و قۆرمانه دا که له لایه ن حکومه ته وه به سه ریاندا دابه شکرابو ریسواترین و شه رمه زارترین ره فتاری شو قیئیه نه ی بوون که به داخه وه هه تا ئیستاش شو قیئیه کانی عیراق بی شه رمانه ده یانه ویت به ری ئه و ده سته وه تانه ی سه دام و پژی مه که ی بچنه وه، نه ته وه یه کگرتوووه کان و گروپی قهیرانه نیوده و له تیه کانی ش له مه ر ناوچه کیشه له سه ره کان هه لوئیس تیکیان له باره ی ئه م سیاسه ته وه نیه. ئه و به عه ره بکردنه ی له ریگه ی قۆرمیکه وه که به قۆرمی ساغ کردنه وه ی نه ته وه یی ناسرابوون. مه تر سیدارترین جۆری جینۆساید که له کانی ئاشتی داو به بی شه ر پیاده ده کړیت، ته نانه ت حکومه تی عیراق که حزبی به عس به ری وه ی ده برد ئه وه شی ره تکرده وه که له دایکیوانی نو یی کورد یان غه ی ره عه ره به کان ناوی نه ژادیانه ی خۆیان یان لیئیریت، بۆ نمونه ناوی ئازاد قبول نه ده کرا و ده بویه ناوی محمود یان باسل یان حلیمه ئه ئه نار له منداله کانیان بنین. به وه شه وه لیئیان نه ده گه را به لکو ئه وانیه نه ته وه ی خۆیان ”ساغ کردنه وه” ناچار ده کران ده سته وه نه چالاک ی بۆ حزبی به عس ئینجا به هاو لاتی دل سۆز ده ژمیردا.

۲. بیگومان ئیستا ژۆرن ئه و کوردانه ی له پارێزگاگانی عیراقدا زمانی کوردی نازانن و به هۆی سیاسه تی گۆرینی ناسنامه وه دو چاری ئه و زۆلمه بوون، ژۆریش ئه و کوردانه ی له سه ره تا و کۆتایی هه شتاکاندا ئاواره ی ولاتی جیهان بوون، ئیستا وه چه کانیان زمانی کوردی نازانن.

۳. له داوی ئه نفال هه موو ناوچه به کی کوردستان زیاد له ده سته یه ک پیشمه رگه ی پارێزگان به زحمه تیکی ژۆر به شتیه به کی ئه فسوناوی تا راپه رین مانه وه و چۆکیان دانه دا.

نه روخاند و گوندن شينه كانيان له زيدي خويان هه لنه كهند به لكو ژينگه ي ناوچه كه ي به چه كي كيمياوي پيسكرد، كومه لكوژييه كي مه ترسيدياري خسته وه، به هه زاران مندال بوونه قورباني و دواتر به مه مكه مژهو ياري مندالانه وه تهرمه كانيان له گوړپي به كومه ل دوژرايه وه، ده يان هه زار گه نج به پاسي سه رداپوشراو ره وانهي چاله كاني مهرگ كړدو له پاريزگا كاني عيراقدا تيمه كاني گولله باران و سايق شو فله كان چاوهر وانيان بوون، بو ئه وه ي هه ر به گه يشتنيان له بيا بان بيانده نه بهر گولله و كو تايي به ژيانيان بهينن، به هه زاران كچ و ژني گوندن شين خرانه ژيرگل و كومه لكوژكران، ئه و ژنانه ي به و پهړي به رانه ته وه ته ماشاي دنياو قيامه تيان ده كړد، سه رباري چه وسانه وه و مه ينتي خويان له سه ر به رمال له بري ئه وه ي بو خويان بپارينه وه، بو سه لامه تي كوپو براو ميړده كانيان ده پارانه وه، ئه مه ش له بهر نه وه ي كه خويان به بيتاوان ده زاني و به بيرياندا نه ده هات ماشينه زه به لاحه كه ي نه نفال نه وانيش بهار ي، سه دان پيره ژني وه كو نه نكم به بيتاوان نه نفال فكران، كه نه وه نده دلنه رم بوو قهت پوژيگ گويم لينه بووه له سه ر به رمال له يه زدان بپارينه وه دوژمنه كه ي له ناو به ري به لكو هه ميشه ده پاراپيه وه دلي (ده سه لاتداراني حكومه ت) دوژمنه كه ي نه رم بي و ده سته رداري توندره فتاري و دلره قي خو ي بيت .

ولاتی پر له خیر و سهرکردهی کویر

له کۆتایی سالی ۱۹۶۹ و سهرهتای ۱۹۷۰ گفتوگۆ له نیوان سهرکردهیاتی شۆرشی کورد و حکومهتی عیراقددا دهستی پیکرد که ریکه و تننامهی ۱۱ی ئازاری لیکه و ته وه، بریاربوو له ماوهی ۴ سالدا حکومهتی عیراق که ئه وکاته ئه حمده حه سه ن ئه لبه کر سه روکایه تی کۆماری ده کرد هه موو خاله کانی ئه و ریکه و تننامه یه جیه جی بکات و کورد له کوردستانی باشور خودموختاری خۆیان وه ربگرن و حوکمی خۆجیه تی بکه ن. به لام له و ماوه یه دا به عسییه کان که حکومه تیشیان به ده سه ته وه بوو ریکه و تننیکیان له گه ل شیوعیه کاندای کرد و به ره یه کی له گه لدا کردنه وه به مه ش توانی سه رنجی شوره وی ئه وکات به لای خۆیدا رابکیشی، ئه گه رچی هۆکاری سه رکه و تنی به عس زیره کی نه بوو ئه وه نده ی به رزه وه ندی ئابووری بوو، به لام سه ره ئه نجام سه رکه و تنی به ده سه ته ینا. حزبی به عس و حکومه تی عیراق به هۆی هاوپه یمانیه تی شیوعیه کان سۆزی روسیای به ده سه ته ینا و له په یمانه کانی په شیمان بووه وه، سالی ۱۹۷۴ په لاماری کوردستانی دایه وه و شه پی له دژی کورد هه لایسانده وه، ئه و سه روخته که پارتی دیموکراتی کوردستان له ریگه ی ئیرانه وه کۆمه ک و هاوکاری ئه مریکای پیده گه یشت توانیبوو یه ماوه ریکی زۆر له ده وری خۆی کۆبکاته وه و نزیکه ی سه د هه زار پيشمه رگه له ریزه کانی دا ریکبخت و ته نگ به حکومه تی عیراقیش هه لپچنی، ئه مه ش بووه هۆی ئه وه ی حکومه تی عیراق ترسی له فراوانبوونه وه ی ده سه لاتی کوردو له ده ستدانی که رکۆکی بکه و یته دلّه وه، بیگومان ئه و ترسه بو ئیران و تورکیاش هه رواوو چونکه له دوا ی په یماننامه ی لۆزانه وه ئه وانه به لۆجیکی داگیرکاری له گه ل کورد ده جولانه وه. به هه رحال که رکوک شاریکی ده وله مند بوو به نه وت، بۆیه ناچاربوو له ۶ی ئازاری سالی ۱۹۷۵ و اتا دوا ی سالی که له هه لایسانی شه پ به هاوکاری سه روکی ئه وسای جه زانیرو هینری

کیسنجه ری وه زیری دهره وهی نه مریکا، ریکه وتنیک له گه ل محمه د رهزا شای ئیراندا مؤربکات، له به رامبه ر هاوکاری نه کردنی کورددا عیراق ئاماده بوو نیوهی شه تولعه رب بداته ئیران نه وهش ناوئرا ریکه وتنامه ی جه زائیر، که له لای کورد بووه شومترین ریکه وتنامه .

له راستیدا ریکه وتنامه ی جه زائیر ته نها بو کورد شوم نه بوو، به لکو بو عیراق و ئیرانیش بووه مایه ی نه گبه تی و مالویرانییه کی زور، که دواچار جه نگی ئیران - عیراقی له سه ره لایساو به هه ردولا نزیکه ی ۱۰۰۰۰۰۰ یه ک ملیون ئینسان له ناو چوون و هه ردولا زهره رو زیانکی مالی زوریان پیگه یشت .

راسته دوا ی ریکه وتنامه ی جه زائیر که نه دنا زیاره که ی هیبری کسنجه ربوو، شکستی به جولانه وهی رزگاری خوازی کورد هیئا، به لام نه مه نه کوتایی به کوردو دوزه ره واکه ی هیئاو نه کوتایشی به شوپش و به ره نگار بوونه وه هیئا، به پیچه وانه وه لوجیکی ملنه دان به چاره سه ری ئاشتیانه ی حکومت بو دوزی کورد، هه ردولای توشی به لای غرور کردو به هویه وه توشی جه نگیکی ههشت ساله ی کردن، که هه تا ئیستا هه ردولا باجه که ی دهنه . ته نانه ت حزبی شیوعیش باجی نه و هاوپه یمانیته یاندا چونکه هه ره نه وهنده ی حکومت که وته وه سه رخوی و زانی پیشمه رگه به شاخه وه نه ماوه، که وته گیانی شیوعیه هاوپه یمانه کانی و زوری لیکوشتن و زوریشیان زیندانی کران و راوه دونران، شیوعیه کان له وه دا به ختیان هه بوو که تا حکومت که وته وه سه رخو شوپش له شاخه کانی کوردستان هه لایسایه وه، دهنه رهنه گه یه که م پاکتاو کردنی به کومل نه وانی بگرتایه ته وه، بویه نه وانیش به ناچاری په نایان برده وه بهر شاخ . به بی نه وه ی روسیا هیچ هه لویستیکی هه بی له مه پ گرتن و کوشتن و راوه دونانی هاوپه یمانه کانیا ن له عیراقدا . به پیچه وانه وه نه وکاته ی حکومتی عیراق خه ریکی سات و سه ودای چه ک کرین بوو له روسیا هاوری شیوعیه کانیا ن لی ره ده کرانه قوربانی و ئیعدام ده کران .

بیگومان ئەگەر سەرکردهکانی عێراق خۆیان لە ئاست رووداوهکانی رابردو
که پو کوێر نه کهن باش ئەو راستیه ده بینن که وا چاره سەرکردنی کیشهکانی
ناوخۆی عێراق و دابینکردنی مافه سیاسی و مهدهنییهکانی کورد سهدهزار
جار باشتر ده بوو له وهی له بهرامبهر سهرکوتهکردنیاندا نیوهی شهتولعه ره ب بداته
بهرتیل و ئێران قایل بکات به وهی هاوکاری کورد نهکات، سهدهزار جار
باشتر به سودتر ده بوو له وهی ئەو هه موو سامانه مادی و به شه ریهی عێراق
له جهنگدا به فیرو بدات، هه له بهت ئەمه بو ئێرانییهکانیش هه ر پسته، چونکه
دوچار ئێرانیس باجی ئەو خیانه تهی محهمه د په زاشای دا که توشی جهنگی
هه شت ساله ی کردن. جهنگیک له سۆنگه ی سهرکوتهکردنی کورده وه هه لایسا،
به لام نهیتوانی کوتایی به کورد بینێ و نهیتوانی شۆرشهکانیشی دابمرکینێته وه.

پلانه دوزه خيه كه ي نه نفال.

جهنگي ئيران - عيراق حهوت سالي ته واوي تپه پراند بوو هه ردو ولاي جهنگه كه شه كهت بيون له كو تايي جهنگدا بوو، كه هاوكات سه راني حزبي به عس كو بوونه وه بو كو تايي هيان به كيشه ي كورد، خه لكى عيراق به گشتي و سوپا ماندووه كه ي به تاييه تي، هه ميشه گو ييان به پرا ديوكانيان و كه سو كاريان چاويان به سه ر شاشه ي ته له فزيونه كانيانه وه بوو، به لكو سه راني عيراق و ئيران له كه لي شه يتان بيته خواره وه و دليان نه رم بييت و ئاويك به ئاگري جهنگدا بكن و كو تايي به و كوشتاره ترسناكه بييت كه حهوت سال بوو به رده وام خويي ئيراني و عيراقيه كاني به فيرو دداو مالو يراني بو ها ولا تيانى هه ردو ولا ت ده خسته وه، جهنگ گه وره ترين ترس و موته كه ي سه ردلي ها ولا تيانى نه و دوو ولا ته بوو، خه لكى كوردستانيش له م ئاگره بييبه ري نه بوو، چونكه نه وانيش چ له به ره ي ئيران و چ له به ره ي عيراق له ريگه ي فه رمانگه ي سه ربازيگري زوره ملي (دائير التجنيد الاجباري) يه وه يان له ريگه ي ره شبگير و به جاشكر دنه وه ره وانه ي به ره كاني جهنگ دهكران و وه كو ها ولا تي پله دوو ده كوژران و له وجهنگه دا ون (مفقود) ده بوون⁽⁴⁾.

به لام سه راني رژيمي به عس به رله واده ي ئاگر پرو وه ستاني جهنگه كه نه وه يان به بيرداهات بوو له ناو ته پوتوزي نه و جهنگه دا كيشه ي كورديش به لايه كدا بخه ن و هي زي پيشمه رگه و پيگه ي كو مه لايه تيشيان له ميانه ي نه و شه رده له ناويه رن، سه رده تا نه وان وا بيريان كرده بو وه كه وا له به ينبردن و روخاندني گونده كان و راگوستنيان بو كو مه لگا زوره ملي كان و كو كرده وه يان له چند شو ينيكي

4. چيروكي به دي لگيراني (عاسي مسته فا) له به ره ي جهنگي شوشدا له لايه ن سوپاي پاسداراني ئيرانه وه با شترين به لگه ي پله دويي كوردو شيوازي قورباني بووني تي له نيو ان نه و جهنگه دا كه عاسي خوي له به ره كاني جهنگي ئيران - عيراقدا بووه قورباني و ماوه ي 8 سال به ديلي مايه وه، به لام كه نازاديش بوو گه رايه وه بو كوردستان نه مالي مابوو نه زن و مندال، چونكه له په لاماري نه نفالدا زن و مندال له كاني گيران و بي سه روشو ينيكران و مال و حاليشي به تالان برابوو، عاسيش وهك سه ربازيكي شكستخوردو به سه ر هه واري خاليدا گه رايه وه .

كۆنترۆل كراودا، خالى يەكلايى كەرەوۋە پاىەو پىڭگەي بىنەرەتى ھىزەكانى پىشمەرگە ھەلدەتەككىنى و بەمەش كۆتايى بە وزەو تواناي پىشمەرگە دەھىنى و بەزوترىن كات شكست دەھىنن و خۆيان بەدەستەوۋە دەدەن، ئەوۋەشى نەھات بۆ ئۆردوگا بەخىانەتكار و تىكدەر لەقەلەم دەدرى، بۆيە پىويستە ئەوانەى مل بەسياسەتى راگواستن و نىشتەجىبونيان لەئۆردوگا نادەن بكوژرىن، لۆجىكى ئەنفال بەو شىۋەيە بوو (گەرانەوۋە بۆ رىزى نىشتمانى يان دەرکردىيان لە نىشتمان) بۆ ئەم مەبەستەش دەست لەكەس نەپارىزن و لەنيو تەمومژى جەنگى نيوان عىراق و ئىراندا، نەخشە گلاۋەكانيان دىزە بە دەرخۆنە بكەن و پرۆسەى كورد قرانىش لەمىانەى ئەو شەرەدا ونبكەن. لەراستىد جەنگ ھەم بەھانەيەكى باش بوو ھەم دەرەتەتتىكى باشىش بوو بۆ ونگردنى ئەو تاوانە گەرەيەى كە لەخەيالى بەعسدا بوو، ھەريۆيە دەستوبردىان كرد، واتا سالىك پىش كۆتايى ھاتنى جەنگ كەوتنەخۆو سياسەتى راگواستن و فشارى سەر گوندەكانيان دەستپىكدرد و جگەلەوۋەى گەمارۆى ئابوورىان خستەسەر، ھەلومەرجىكى سەختى سەريازى و ئەمنى مەترسیدارىيان لەكوردستان خولقاندو برپارى مەترسیدارىيان بۆ مامەلە لەگەل گوندنشىنەكان دەركدرد كە گرنگترىنيان برپارى ۱۶۰ى ئەنجومەنى سەركدرايەتى شۆرش بوو كە بەم دىدە فاشيانەيەوۋە پۆژى ۲۹ى ئازارى ۱۹۸۸ لە كۆبوونەوۋەيەكى ئەنجومەنى سەركدرايەتى شۆرپشدا برپگەى (پ) لە مادەى ۴۲ و ۴۳ى دەستور ھەرۋەھا بە ئىمزاى سەدام حوسىنى سەرۆك كۆمار، عەلى حەسەن مەجىدى كرده دەسەلاتدارى پەھاو بى موناڧىس لە باكورى عىراق و ناوچەى ئۆتونۆمى كوردستان، ھەر دواى ئەوۋە پۆستى بەرپرسى يەكەمى رىكخستەكانى حزبى بەعسى پىسپىردراو كرايە ئەمىندارى گشتى نوسىنگەى باكورى رىكخستنى حزبى بەعس^(۵) ھەموو ھىزەكانى ئەمن و

۵. قيادەى قوترى عىراقى حىزبى بەعسى عەرەبى: پىنج مەكتەبى رىكخستنى ھەبوو بۆ سەرپەرشتىكردنى كاروبارى رىكخستن لە شاروشارۆچكەكانى باشوروباكورو ناوہراستى عىراقدا (نوسىنگەى رىكخستنى باكور) مەكتەبى تەنزىمى شىمال يەكەمىيان بوو كە پارىزگاكانى (نەينەوا، دھۆك، ھەولېر، كەركوك، سلېمانى) لەخۆگرتبوو، لەدواى برپارى

سوپا و موخابه راتيشي خرايه به رده ست و عه لي حه سه ن مه جيد ده ست و بردي كرد بو نه وه ي پلانيكي ورد بو يه كالايي كرده وه ي كي شه ي كورد و هه لته كاندني هي زي پيشمه رگه دابني، نه گه رچي لوجيكي نه نفال ته نها بو ناوچه نازدكراوه كاني كوردستان نه بوو، به لكو له دورمه و دادا بو له ناو بردن و پاك تاو كردني هه موو كورد بوو، به لام رژيم له قوناغي يه كه مدا ته نها ده رفه تي نه وه ي هه بوو كه گونده كاني كوردستان بخاته ي بازنه ي سوره وه و ويرانيان بكات و خه لكه كه ي رابگويزي بو توردوگاو نه وانه شي نه هاننه وه بيانكوژي و له سونگه يه وه كومه لكورثيه كي ترسناكي خسته وه. ده نا نه وه ي له خه يالي به عسدا بوو كوشتنيكي له سه رخوي كوردبوو هه م فيزيكي هه م نه ته وه يي فيزيكي به و مانايه ي كه هه ركه سيك پي له به ركه ي خوي رابكيشي له شويني ني شته جي بووني هه لكه ندرئ و وه ك خه يار له تيان بكن^(٦)، نه ته وه يش به و واتايه ي ورده ورده كورد بخريته ژير گوشاري جوراوجوره وه و ده سته برداري ناسنه مه ي نه ته وه يي خوي بيت و شوناسي نه ته وه يي خوي بگوړيته سه ر نه ته وه ي عه رب و سياسه تي ته عريب بچيته قوناغيكي بالاتره وه^(٧)، به لام سه ركيشي و مله وريه كاني سه دام و داروده سته كه ي په رده يان له رووي تاوانه كاني هه لمالي و دواي نه وه ي په لاماري كوښتياندا گلوله ي رژيم كه وته ليژي و ئيدي پوژگار به قازانجي نه وان نه پويشت و ده رفه ت بو بووراندنه وه ي كوردو جولانه وه سياسيه كه ي زياتر ره خسا.

١٦٠ ي نه نجومه ني سه ركردايه تي شورشه وه به رپرسياريتي و سه رپه رشتي راسته وخوي نه نفالي پيسپيردرا بو نه و مه به سته ش عه لي حه سه ن مه جيد له و كاته دا به شيوه يه كي كاتي كرايه نه مينداري گشتي مه كته بي ري كخستني باكوري حيزي به عس كه پيشترد مه مه د حمزه زوبيدي نه مينداري گشتي بوو، دواي ته واو بووني تاواني نه نفاليش له سالي ١٩٨٩ درايه وه ده ست حسن عه لي نه لعامري. نه مينداره گشتيه كاني مه كته بي ري كخستني باكوري حيزي به عس برتي بوون له: (سه عدي مه هدي صالح، مه مه د حمزه زوبيدي، عه لي حه سه ن مه جيد، حه سه ن عه لي عامري)

٦. عه لي حه سه ن مه جيد له كاسپته ده نكيه تومار كراوه كانيدا له كويونه وه يه كدا ده ليت: كورده كاني موسلمان راگويزاو به به رپوه به ري نه منم وت.

٧. ساغ كورده وه ي نه ته وه يي (تصحيح القوميه) يه كي ك بوو له و سياسه ته ترسناكانه ي به عس كه له پاريزگان كاني كه ركوك و دياله و موسل گرتيوويه به رو به ناشكرا ده يانگوت نه گه رده ته وي ت هاو لاته يه كي بي سه ري شه وكي شه بيت ناسنامه ي نه ته وه يي خوت ساغ كه ره وه، نه مه ش بووه هو ي نه وه ي كه هه زاران كورد له ژيفشاري نه و سياسه ته ترسناكه ي به عسدا نه ك هه رخويان به عه رب ده نوسي بگره ناوه كورديه كانيشيان ده گوري. نه مه ش ترسناكترين جوري جينو سايد بوو كه رژيمي به عس له دزي كورد پياده ي ده كرد.

قۇناغى يەكەمى تاوانەكە بەرلەۋەي پەلامارى سەربازى دەستپىبات لەژىر پەردەي (ھەلمەتى گەشەپىدانی ناۋچەي باكور) بەرئوۋەچوۋ، بەلام بەلگەنامەكانى بەعس لە نووسراۋەكانياندا بە ئاشكرا باسيان لە ويرانكردن و روخاندنى گوند كر دوۋەتەۋە^(۸)، بۇ ئەم مەبەستەش عەلى حەسەن مەجىد يەكەمىن كۆبۈنەۋەي لە بەرۋارى ۱۵ى نىسانى ۱۹۸۷ لەگەل سەرانى بەعس (ئەفسەرانى پلە بەرزى سوپا و بەرپىسانى ئەمن و پارىزگارى پارىزگاكان) ئەنجامدا، تىايدا نيازو مەبەستى ويرانكارى و كۆمەلكوژى كوردان و سىياسەتى حزبى بەعسى بەرۋونى پىراگەياندېۋون كە بە نيازى چىن و دەيانەۋىت چى لەكوردستان و خەلكەكەي بكەن^(۹) پاش ئەم كۆبۈنەۋەيە عەلى حەسەن ئەلمەجىد كە دواتر لە سۆنگەي بەكارھىنەنى چەكى كىمىاۋىەۋە بەعەلى كىمىايى ناسرا كەۋتە دانانى نەخشەي ئەمنى و سەربازى ورد بۇ جىبەجىكردنى برپارى ۱۶۰ى بەرۋارى ۲۹ى ئازارى ئەنجومەنى سەركردايەتى شۆرش.

لەپىشەۋە لەرېگەي سەرژمىرىيەكى گشتىيەۋە ھىلى جياكەرەۋەي لە نىۋان خۆيان و ھىزى پىشمەرگەدا كىشا و ھەموو ئەوانەي لە ۋادەي ديارىكراۋدا نەگەرەنەۋە ژىر بالى رژىم و لە ئوردوگاكاندا نىشتەجى نەبۋون، بە خائىن و بەكرىگىراۋى ئىرانى لە قەلەمدران و خارانە ناۋ بازنەي سورەۋەۋە ۋەكو پىشمەرگە حسابيان بۇ كرا، ھەموشيان پىكەۋە بە خىانەتكارى ئىرانى ناوبران)

پلاندانراۋ لە پارىزگاكاندا بەرپىسانى حزب و پىاۋانى دەۋلەت پىكەۋە كەۋتنە كۆبۈنەۋەۋە ھاندان و ترساندن و ھەلخەلەتاندنى خەلك بۇ ئەۋەي گوندنشىنەكان مل بەم سىياسەتەي ئەلمەجىد بەدن. ھاۋكات ئەۋەشيان نەدەشاردەۋە كە ھەر

۸. بروانە بەلگەنامەي ژمارە (بەلگەنامە لە پاشكۆدایە)ى نوسىنگەي جىگىرى پارىزگای كركوك كە لەبرى ھەلمەتى گەشەپىدانی ناۋچەي باكور نووسىۋىتى (حمله تدمير قرى) ھەلمەتى رووخاندنى گوند يان (حمله تجميع القرى) ھەلمەتى كۆكردنەۋەي گوندەكان.

۹. ئەو نيازو مەبەستانەي عەلى حەسەن مەجىد لەكاسىتتە دەنگىەكانىدا دۆكۆمىنتىكراۋون و دواتر لەراپەرىنى ئازارى سالى ۱۹۹۱ كەۋتنە دەست خەلك و رىكخراۋى ھىومان راپتس ۆچ بەزمانى جىاجىا بلاۋى كر دوۋنەتەۋە.

كەسەك لە بەروارى دياركراودا نەگەرپتەو ە ريزى نيشتمانى خوینی ھەلالمەنەو لە ھەر كوێيەك بەردەستبکەوێت دەكوژى، بەروارى ۲۲ى حوزەيرانى سالى ۱۹۸۷يش وەكو دوا پۆژى چوون بۆ ئوردوگا دانراو لەدواى ئەو ە ئيتەر بە بريارى نووسينگەى باكورى حزبى بەعس تەقەو كوشتن لەو ناوچانە ئازاد بوو، ھەرەو ەكو لە بەندى يەكەمى راسپاردەكەى تاهير توفيق ئەلعانيدا ھاتبوو: تەقەکردن بەشەو بەپۆژ ئازادە لەو ناوچانەداو ناوبەناویش بە فرۆكەى سەمتى و تۆپى دورھاوێژ بۆمباران بكرين بۆ ئەو ەى زۆرترين خەلك بكوژين^(۱۰).

سەرئەنجام ئەو سياستەى نووسينگەى باكورى ريكخستنى بەعس كە ەلى ھەسەن مەجيد ئەو ماو ەيە سەرپەرشتى دەکرد، توانى بەرلەو ەى پەلامارى سەربازى دەستپيكاك زۆر بەى زۆرى گوندنشينەكان بۆ ئوردوگاكان رابگويزى ئەوانەشى نەچوونە خانەى سەر ژميرىيە گشتىيەكەو بەرپەلامارە سەربازىيەكان كەوتن لە بەيانىكدا كە تاهير توفيق ئەلعانى سكرتيرى كاروبارى ناوچەى باكور گشتاندبووى و واژوى ەلى ھەسەن مەجيدى بەسەرەو ەبوو، بلأوكرايەو ەكەوا ئەو ەى دەيەو یت بگەرپتەو ە تا بەروارى ۲۲ى حوزەيرانى ھەمان سال دەتوانى بيتهو ەو خۆى رادەست بكاتەو ە، لەدواى ئەو بەروارەو ە ئيتەر ناوچەكانيان ھاتووچۆ تيايدا قەدەغەيەو ە ھەرچى تيدا بگيريت دەكوژى و بيقەيدو شەرت مەحكومە بەكوشتن.

پۆژيک پيش تەواوبوونى ئەو ماو ەيە واتە لە بەروارى ۲۱ى حوزەيرانى سالى ۱۹۸۷ بريارى ۴۰۰۸ى نووسينگەى باكورى لەريگەى تاهير توفيق ئەلعانىيەو ە بەسەر ھەموو يەكەكانى سوپاو ئەمن و موخابەر اتدا گشتينرا و بلأويكردەو ەكەوا پۆژى ۲۲ى حوزەيران دوا پۆژى يان دوا وادەى ھاتنەو ەيە بۆ خۆپاکردنەو ەو چوون بۆ ئوردوگا . پاستەوخۆ ھيزە ئەمنى و سەربازىيەكانى راسپاردبوو كە ئيتەر

۱۰. بروانە بريارى ۴۰۰۸ كە لەلایەن نووسينگەى باكورەو ە دەرچوو ە تاهير توفيق ئەلعانى وەكو راسپاردەيەك بەسەر فەيلەقەكانى سوپاو بەرئۆبەرايەتييەكانى ئەمن و ھەوالگريدا گشتاندبووى.

دهستبه کاربن بۆ کوشتنی زۆرتین ژمارهی خه لک له و ناوچانهی که به قه دهغه کراو دانراون له رووی ئەمنییه وه. ئیتر له وه به دوا ئەو خه لکه که وتنه بهر هیترشی زه مینی و ئاسمانی به شیوه یه ک به کارهینانی گاز و چه کی کۆکوژی وه ک گازی سیانید و خه رده ل، له و په لامارانده دا هیزی پیشمه رگه پاش به رگریه کی سهخت پاشه کشه یان کرد. هیزی توانای پیشمه رگه به و چه که سوکانه ی به ده ستیانه وه بوو یان به و تفاقه جه نگییه ی هه یانبوو له توانیدا نه بوو بهر به و له شکره بیشومار و به ئەزمونه بگری.

ئەو له شکره ی که له پاش جه نگی ئیران عیراقه وه گه رایه وه بۆ یه کلایکردنه وه ی شه پی پیشمه رگه زۆر درپدانه په لاماری کوردستانیادا، چونکه ئەوان له لایه ک قالبووی هه شت سالی جه نگی خویناوی ئیران - عیراق بوون، له لایه کیش ئەوه نده ماندوو بوون ده یانویست ئەم ئەرکه ش له کۆلبکه نه وه و کۆتایی به جه نگی بینن. له بهر ئەوه ی ئەفسه ران و ته وجیه سیاسی حزبی به عس له ناو سوپا وایان تیگه یاندبوون که ئەمانه پاشماوه ی به کریگیراوه کانی ئیران و پاش رامالینیان ئارامی بۆ عیراق ده گه پێته وه و ئیتر جه نگی وه ستاوه و ده گه پێنه وه ناوما ل و حال ی خو تان. به پیی فه رمانیکی وه زاری ده رده که وئێ که وا هه موو ئەو چه کدارانه ی له پاکتاوکردنی گونده کان و ده رپه راندنی پیشمه رگه و گوندنشینه کاندای ده کوژرین به شه هیدی قادیسیه ی سه دام له قه له م ده درین. فه رمانه که هی وه زاره تی به رگری عیراقه که له ۲۳ ی شوباتدا واژو کراوه و ریخراوی میدل ئیست وچ له راپورته که یاندا یاداشتیان کردوه، له ویدا ئاماژه به برپاریکی ئەنجومه نی سه رکردایه تی شوپش ده کات، که ئەوانه ی له شه پی دژ به «تیکده ران» دا ده پی کرین و تیداده چن به وانه شه وه که به شدارن له په لاماری «پاکتاوکردنی» گونده کاندای، به پیز و شکۆوه وه ک «شه هیدی جه نگی شکۆمه ندی قادیسیه ی سه دام» ده ژمی درین، به واتای ئەوه ی که وا ئەو شه پره ش دژی ئیرانه ^(۱).

۱۱. بروانه میدل ئیست وچ - جینوساید له عیراق په لاماری ئەنقال بۆ سه ر کورد - چاپی دووه م ۲۰۰۴ - خانه ی وه رگیان

نه گه رچي له نه نفالدا سوپا پووبه پووي چه ندين ته نگوچه له مه و به رگري هيڙي پيشمه رگه بووه و زهره رو زيانيكي زوري به ركه وت، به لام سه رنه نجام تواني دواگوندي كوردستان پوخيني و نزيكه ي ۱۸۰۰۰۰ ئينسان بكوڙي و شوينبز بكات، له مانگي شوباتي (۱۹۸۸) هوه هيڙشه كان به هه شت قوناغ ده ستيپي كرو له شه پيكي نابه رابه ر و كاوكارانه دا به چاوديري خودي سه دام حوسين و عه دنان خه يرو لالا له كوڙتايي تاب و سه رته تاي نه يلودا كوڙتايان هات، قورسايي شه په كه و ترسناكي تاواني نه نفال، زهره ري گياني و مالي گوندن شينه كان به زوري كه و تنه نه م ناوچانه وه (دولي جافايه تي، شاربازير، هه ورامان، گه رميان، قه ره داخ، مه رگه، پشه ره، ده شتي كوڙيه، گوپته په و عه سكه ره له ناحيه ي ناغچه له رو ناوچه ي قه لاسيو كه، شوان و شيخ بزيني، ده شتي هه ولير، دولي باليسان، دولي مه له كان و دولي ناكويان، وه رتي و نالانه و ناوچه ي خو شناوه تي، باله كايه تي و ناميدي ناكري، شيخان، زاخو، ناميدي، دوسكي، بادينان به گشتي هه موو ناوچه كاني گرت هوه و هيڙشه كه به زوري فشاري خسته سه ر ته واوي گه رميان و ناوچه ي بادينان و زورترين ژماره ي مروڤه گوندن شينه كان له قوناغي سي و چوارو هه شته م نه نفال كرو، يان به رچه كي كيميائي كه و تن. هيڙشه كاني نه نفال سامناكترين جوړي جينوسايد بوون ده ره ق به كورد، به و حاله نابه رابه شه وه هيڙي پيشمه رگه چه ندي توانيان به رگرييانكرو و پووبه پووبونه وه، به لام قه واره ي سوپا و پرچه كي سوپاو دلپه قي پڙيمي به عس زور له وه به هيڙتريوون به و چه كه ي به ده ستيانه وه بوو پيشمه رگه پيشي پيگرن.

قۇناغى پەلامارە سەربازىيەكان
ئەنقالى يەك
دۆلى جافايەتى

پوځي ۱۹۸۸/۲/۲۲ رژيمي به عس که وته جموجوړ و جيبه جيکړدني يه که مين پلاني سه ربازي و هه ردوو فهيله قي يه که م و پينجه مي سوپاي نارده سر ناوچه ي نه نفالي يه که م له دولي جافايه تي کوردستاني باشور^(۱۲) که باره گاکاني سه رکړدایه تي يه کي تي نيشتماني کوردستان و زوربه ي ده زگا گرنگه کاني (سه رکړدایه تي و سکر تي ري گشتي و جيگره که ي، راگه ياندين، ته ندروستي، باره گاي مه لبه ندي دوو فه رمانده يي گشتي و ده زگاي په يوه ندي نه و حزبه له و دوله دريژو به رته سکه شاخاويه چرپدا جيگيربوون^(۱۳).

سوپا پشتنه ستور به تانک و توپي قورس و دوور هاويزو فروکه ي جهنگي و کاتيوشاي ۱۳۳ملم، ده زگا کاني هه والگري سه ربازي و فروکه ي جهنگي جوړاوجوړ به نه خشه و پلاني سه ربازي و ورده وه هيرشي کرده سر دولي جافايه تي و شه پيکي به رهي فراواني ده ستيپيکړد و ناوچه يه کي فراواني به پانتايي (۷۰) کم گرته وه، نه م هيرشه يان ناونا نه نفالي يه ک، هيرشه که به پيشه وايه تي فه ريق روکن سولتان هاشم بوو که سه رکړدایه تي هه ردوو فهيله قي يه ک و فهيله قي پينجي ده کرد، له و هيرشه دا ۲۰ ليواي فهيله قه کاني (۲،۳،۴،۵،۶،۷) و ليواي هي زي تاييه تي (قوات الخاصه)^(۱۴) (۶۵،۶۶) سه رکړدایه تي گشتي هي زي چه کردار ليواي مغاويري

۱۲. ميژووي ۲۲ ي شوبات به روژي ده ستيپيکړدن نازانم، به لکو روژي ۱۷ ي شوباتي سالي ۱۹۸۸ به راستده زانم، چونکه پيش ۲۲ ي شوبات هيژه کاني سوپا پيشره ويانکړدوو، به لگه شم نه و يه که بوخوم روژي ۱۸ ي شوباتي سالي ۱۹۸۸ له شاروچکه ي دوکانه وه ده گه رانه وه بو سليمني و به چاوي خوم پيشرو ي هيژه که م بينيوه و نه و روژه له باره گاي سه ره کي ليواي ۳۹ وه له نزیکي قه لاي سوسن راجمه کان چياي قولله پوشينه و شاخه که ي پشتي سورداشي ده کوتاو به شيويه کي ترسناک بومباراني ناوچه که يان ده کرد، هه روه ها پيشمه رگه ي ديزين شازين هيرش که به شداري شه ره کاني قوناغي يه که مي نه نفالي کردوو نه و په شتراست ده کاته وه که په لاملاره که ي سر دولي جافايه تي ۱۷ ي شوبات بووه و هه مان روژ پيشمه رگه يه کيان به ناوي جه باري حاجي ره شيد له پيرکه ي نزیکي کاني گوران له دوله رووت شه هيديووه. به لام له به رنه وه ي زوربه ي سه رچاوه کان باس له روژي ۲۲ ي شوبات ده که ن بو په لاماري سه ربازي منيش هه ر نه و ميژووه م نووسييه وه.

۱۳. له کوردستاني باشور زور شويني ناوه داني ناو دول و چياکان به ناوي خيل و هوزه کانه وه ناو نراون وه ک دولي ناكويان و باليسان و مه له کان. هند دولي جافايه تيش له ووه هه هاتوو که وا دانيشتواني ناو نه و دوله عاسي و به رته سکه سر به هوزي جافن.

۱۴. مه غاوير و قوات خاصه: دوو به ش بوون له هيژه کاني عيراق هاوشيوه ي هيژه کاني کومانډو و مارپنز، نه وانه مه شقي گران و تاييه تيان پيده کرا، له چاو هيژه کاني تري سوپادا، نه فسه رو سه ربازيه کاني به نه زمون و جه نگو و ربوون، زوريش دلره ق و به ده سترودتر بوون له شه رپدا، بويه له شه پيشدا نه رکي گرانيان پيده سپيرا.

فەیلەقی (۲، ۴، ۶) لیوای (۱۹، ۳۱، ۷۲، ۱۱۶، ۴۳۸، ۴۴۵) ی فەوجی مغاویری
فەیلەقی ۴-۵ ی تێدابوو جگەله‌وانەش نزیکە ی ۳۰ فەوجی ئیحتیات و هیژەکانی
تەواری^(۱۵) و فەوجی چەکدارە بە کرێگیراوەکان جاشە سوکەکانی کوردیان لەگەڵدا
بوو. کە زیاتر بۆ چاوساگی و پیش لەشکری رۆلی کە واسوری بەرلەشکریان
دەبینی، رژیمی بە عس سەرەرای ئەم سوپا زەبەلاحەش کە چی هیشتا هەستی
بە لاوازی دەکردو چەندین تەن گازی ژەهراوی و قەدەغە کراویان لەگەڵ خۆیان
هەلگرتبوو، تالە تەنگانەدا، بە سەر سەنگەرەکانی پیشمەرگەدا بیاریین! بەلام
دەردایەتی پیاوانی سوپا هەموو سنورە ئینسانی و ئەخلاقییەکانی بەزاند و کار
گەیشتە ئەوەی کیمیاباران گوندەکان و ژن و منداڵانی گرتەو، ئیدی رقی
بە عس نەک هەر پیشمەرگە بە لکو منداڵە بەریئەکانی کورد و تەنانەت بەلندەو
زیندەوهریشیان خستە بازنە ی سیاسەتی کۆمەڵکوژییەو.

---

۱۵. تەواری (طواری) هیژنکی چەکداری رژیم سەر بە دایەرە ی ئەمنی شارەکان بوون، ئەگەرچی جلوبەرگی بە لەکی
نیزامیان لە بەر دە کردو کلاوی هیژی قوت خاسەیان لە سەردابوو، بەلام سەر بە سوپانە بوون، بەلام ئەمەیان لەبری
خزمەتی سەربازی بە ئیستخدام بۆ حساب دەکرا. بە زۆری لەو پیشمەرگەو سەربازە هەلاتوانە پیکهاتبوون کە پیشتر
دائیرە ی ئەمن توانیبوی پە یوهندیان لەگەڵ دروستبکات و لە دەرفەتی گونجاودا خیانهتیان لە هاوسەنگەرەکانیان
کردبوو، دەستیان بە کوشتنی پیشمەرگە هاوسەنگەرەکانیان سواریبوو، مەفرزە تاییەتیەکانی سەر بە ئەمن و
کارمەندەکانی دایەرە ی ئەمنیان پیکهتینابوو.

پلانی سهربازی هیرشه که

فهریق روکن سولتان هاشم پیشه وایه تی په لاماری ناوچه ی نه نفال یه که می له دۆلی جافایایه تی و شارباژیر به م شیوه یه ی خواره وه دهست پیکرد: له سارداو و هه نارانی خواره وه بۆ دۆله پوت، کانی گوران، پیرکه، قزله ر، لوتکه ی چایه ر، کونه کۆتر.

له کۆته له وه بۆ سورداش، له سوسیوه بۆکلکه ی پیره مه گرون، هۆمه رقه وم، شه ده له، هه للاج و دابان، سه رگه لو، هه له دن، یاخسه مه ر.

له کانی سارده وه: بۆ قه مچوغه، سه رمۆرد، له دوکانه وه بۆ چپای سارا، جوبلاغ، به رزاییه کانی قه ره سرد، هازه له، قه له م پاشا، کلوسپی، قه رانگۆی.

له بنگرده وه: بۆ کویره کان، سیده ر، دۆله بی، هه نجیره، مه رگه، شارستین، ئاوه ژئی، کانی توو.

له بالآخه وه: بۆ گاپیلۆن، ولاغلو، گۆچار، گه ره دی، شاخی خه جه له رزۆک. له قه لاچوالانه وه بۆ کانی ماسی، سوره قه لات.

هیرشه کان به پشتیوانی فروکه و بۆمبارانی پیشوه ختی کاتیوشا بوون، هه لبه ته رژی م له هیرشه کانیدا روه پوی ئاسته نگی گران بووه و زه ره رو زیانیکی زۆری گیانی و مالی به رکه وت و سهربازو نه فسه ریکی زۆریشی لیکوژرا، به پیی راگه یاندنی نه وسای یه کیته نیشتمانی کوردستان نزیکه ی هه شت هه زار سهربازی رژی م کوژراون، به لام سه ره نجام پاش نه وه ی هیزی پیشمه رگه پتر له مانگیک به ره نگاری نه م هیزه زه به لآحه یانکرد، له ۱۷-۱۸ ی ئازاری ۱۹۸۸ کشانه وه بۆ سه ر سنوره کان، ئینجا هیزه کانی رژی م توانیان بگه نه ناوچه که و کۆنترۆلی بکه ن و یه که مین به یانی کۆتایی نه و هیرشانه له لایه ن پیشه وایه تی فه یله قی یه که وه ئاراسته ی پیشه وایه تی گشتی هیزه چه کداره کانی رژی م کراو له هه موو ده زاگا کانی

راگه ياندى ئۇساي حزبى بەس و دولەتى عىراق وەك سەرکەوتنى گەرە
خوئندرايەو (بروانە پاشکۆکان) ژمارە (۱)

هيزه كانى حكومهتى عىراق له قوناعى ئه نفالى يه كدا

بەشيوه يه كى گشتى حكومهتى عىراق هيز و توانايه كى زورى بو هه موو
قوناعه كانى ئه نفال ئاماده كرديوو، به لام قوناعى ئه نفالى يه ك دوو تاييه تمه ندى
هه بوو يه كه م له به رئه وهى ناوچه كه بنكه و باره گاكاني سەركرديه تى و پراگه ياندى
يه كىتى نيشتمانى كوردستانى ليبوو، دووه م له به رئه وهى ناوچه كه شاخاوى
و عاسى بوو پيشمه رگه تاراده يه ك پيشتر گورزى گوروه و كه مه رشكيئيان له
بهس و هيزه كانى سوپا دابوو، چاوترسيئىنكرابوون، بويه بو ئه م قوناعه ي ئه نفال
بهس هيزىكى بيئه نذازه ي بو كرديووه و له هه موو قولله كانه وه به چرپه كى
به رچاو په لامارى ددها، چونكه نه يديه يويست له يه كه م هه نگاودا توشى شكست
بيت و وره ي هيزه كانى بروخى و له به رامبه ريشدا هيزى پيشمه رگه وره ي زياتر
به رزيئته ره، حكومه ت هه ولدا به كوئىترؤلكردنى ناوچه كه و شكاندنى سەركرديه تى
وره ي هه موو ناوچه كانى تر بروخىنى، هه تا ببىته هوكارىكيش به ئاسانى خه لك
خويان به ده سته وه بدن. بويه له م قوناعه دا رژيم فرؤكه ي ميك، سيخوى روسى،
پيلائوس، هه ليكوپته رى جه نكى، باره لگر، توبخانه، كاتيوشا، تانك و زريپوش
و چه كى كيمياوى به هوى فرؤكه و كاتيوشاوه به كارهيئا، يه كه كانى سوپاى
عىراق (هيزى پياده، مه غاوير، قوات خاصه و ته وارى و جاش به شداريان له
په لاماره كانى ئه نفالدا كرد. ئه مه جگه له وهى كومه ليك فه رمانده ي سهربازى كه
ئه زمونى ۸ سال جه نكى ئيرانيان هه بوو بو سه رپه رشتى ئه م په لامارانه داناوو.
به پيى به يانى ژماره ۳۰۸۷ى فه رماندى گشتى هيزه چه كداره كانى عىراق له
۱۹۸۸/۳/۱۹ دا، ئه م يه كه و هيزانه ي خواروه به شدارى په لاماره كانى قوناعى
ئه نفالى يه كيان كرديووه:

فهوج و لیواکانی سر به فرماندهی هیزه کانی به در.
فهوج و لیواکانی سر به فرماندهی هیزه کانی قه عقاع.
فهوج و لیواکانی سر به فرماندهی هیزه کانی موعته سه م.
هه موو فهوجه سوکه کانی جاشه کانی سر به فرماندهی جه حافیلی دیفاعی
وهته نی یهک که نه م فهوجه جاشانه ی خواره وهی ده گرته وه:

ژماره ی فهوج و ناوی مسته شماره کان:

فهوجی ۴ نه وزادی نه نوهر به گی بی تواته .

فهوجی ۲۱ نیسماعیل مه حمود ره سولّ ئاغا (پشدهر).

فهوجی ۲۲ هه مزه عه باس مامه ند ئاغا پشکو.

فهوجی ۲۶ محمود حمه ره سولّ ئاغا (پشدهر).

فهوجی ۳۵ فه تاح که ریم جاف .

فهوجی ۴۶ موشیر ئیبراهیم نه حمه د سه رگه ران .

فهوجی ۶۱ مه جید شیخ باییز حه سه ن (قه لاسیوکه).

فهوجی ۶۲ که ریم عه بدولا محه مه د (جمور).

فهوجی ۶۴ موعته سه م عه بدولکه ریم به رزنجی .

فهوجی ۶۶ عه باسی حاجی ره سولّ (ترکه رهش).

فهوجی ۶۹ مه حمود حمه نه مین سالح (گولی).

فهوجی ۷۰ توفیق محه مه د فه ره ج مؤریاسی .

فهوجی ۷۲ فوناد که ریم محه مه د هه مه وه ندی

فهوجی ۷۳ سه عید مه حمود محه مه د علی (قه لاسیوکه).

فهوجی ۷۴ محه مه د حه سه ن علی میرزا شه میترانی .

فهوجی ۷۵ کیسرا محه مه د سه عید جاف .

فهوجی ۷۹ جه لال نه سعده رها چه رمه گا .

- فەوجی ٨٠ قادر سوارە حەمە بلباس .
- فەوجی ٨١ محەمەد عومەر باساکی .
- فەوجی ٨٢ سوارە عەباس مامەند ئاغا .
- فەوجی ٨٣ ھەلگورد عەبدولکەریم کەسنەزانی .
- فەوجی ٨٥ فارس تاهیر مستەفا (باوکی قاسم ئاغا) .
- فەوجی ٨٦ عوسمان عومەر مام یەحیا .
- فەوجی ٩٠ ئەحمەد کوێخا رەجەب .
- فەوجی ٩١ عەباس بابیز بالوو .
- فەوجی ٩٢ بورھان محەمەد مستەفا شوانی .
- فەوجی ٩٨ سەلیم مامەند .
- فەوجی ٩٩ تاهیر عەلی عەبدولرەحمان جەباری .
- فەوجی ١٠٠ محەمەد عیسا جاف .
- فەوجی ١٠١ جەلال ئاغا کاکێ .
- فەوجی ١٠٢ ئیبراھیم نەسرەدین بەرزنجی .
- فەوجی ١٠٤ عومەر حەمە رۆستەم چەرمەگا .
- فەوجی ١٠٦ سەباح سەعید کەریم فەتاح کاکەیی .
- فەوجی ١١٢ بەکر وسو محەمەد (پشدر) .
- فەوجی ١١٨ محەمەد سەعید شەمیرانی .
- فەوجی ١١٩ محەمەد نەجیب سادق نەقشبنەندی .
- فەوجی ١٢٠ حسین حەمە فەتاح قادر گەلالی .
- فەوجی ١٢١ ھەمزە باپیر بەکر (پشدر) .
- فەوجی ١٢٢ مەحمود ئەحمەد شەریف غوارە .
- فەوجی ١٢٤ عەبدولرەحیم محەمەد رەمەزان ئیمامی .

فهوجی ۱۲۵ محمه‌د ئه‌حمه‌د ساپیر محمه‌د (شوان).

فهوجی ۳۷ تاریق فایه‌ق کاکه‌یی.

فهوجی ۴۲ تاهیر حه‌سه‌ن محمه‌د جه‌باری.

فهوجی ۴۷ مه‌دحه‌ت توفیق مه‌نسور داودی.

فهوجی ۵۵ کامیل هادی شیخ نوری به‌رزنجی

فهوجی ۶۰ سوعاد فه‌یزولا تاله‌بانی.

هه‌روه‌ها (مه‌فرزه‌ه‌ خاصه‌)کانی ۲۹، ۶۸، ۸۷، ۱۱۹، به‌شدارییی ئه‌و

په‌لاماران‌ه‌یان کردووه‌.

له‌ راپۆرتی رۆژانه‌ی ئیستیخبارات و نامه‌ی نیوان یه‌که‌کانی سوپای عیراق له‌

کاتی ئه‌نفالی یه‌کدا، ئه‌م یه‌که‌و هه‌یزانه‌ی سوپای عیراق ناویات هاتووه‌:

لیوای مه‌غاویری یه‌ک — سه‌ر به‌ فه‌یله‌قی یه‌ک.

لیوای مه‌غاویری دوو — سه‌ر به‌ فه‌یله‌قی چوار.

لیوای مه‌غاویری یه‌ک — سه‌ر به‌ فه‌ یله‌قی شه‌ش.

هه‌ر سێ فه‌وجی مه‌غاویری سه‌ربه‌ لیوای مه‌غاویری ۷۲ که‌ له‌ قۆلی شه‌ده‌له‌وه‌

په‌لاماریانداوه‌.

لیوای پیاده‌ی ژماره‌ ۱۹.

لیوای پیاده‌ی ژماره‌ ۴۴۵.

لیوای پیاده‌ی ژماره‌ ۲۶.

سه‌ره‌پای ئه‌وانه‌ هه‌یزه‌کانی که‌رتی سه‌ربازی ئه‌زمپ، سوسی، دوکان و

بنگرده‌یش هاوکاری هه‌یزه‌کانی ئه‌نفالی یه‌کیان کردووه‌.

شانه‌شانی ئه‌و هه‌یزانه‌ یه‌که‌کانی تۆبخانه‌، کاتیوشا، زریپۆش و تانکی

سه‌ربه‌و فیرقانه‌ و فه‌رمانده‌یی فه‌یله‌قی یه‌ک به‌شدارییان له‌ شه‌ره‌کاندا کردووه‌.

که‌چی به‌و حاله‌شه‌وه‌ چه‌کی کیمیایی به‌پارده‌یه‌کی زۆر له‌ په‌لاماردانه‌کانی

سوپادا به کارهینرا که به هۆی تۆپ و کاتیۆشاوه ئاراسته‌ی گونده‌کان و سه‌نگه‌ره‌کانی پێشمه‌رگه ده‌کران.

لیوا روکن سولتان هاشم که ئه‌وکاته پله‌ی سه‌ربازییه‌که‌ی عه‌مید روکن و فه‌رمانده‌ی فه‌یله‌قی یه‌ک بوو، به‌دلگه‌رمییه‌کی به‌عسیانه‌وه سه‌رپه‌رشتی ئه‌و قو‌ناغه‌ی ئه‌نفالی کرد، هه‌روه‌ها عه‌مید روکن سه‌عد شه‌مه‌سهدین فه‌رمانده‌ی جه‌حافیلی دیفاعی وه‌ته‌نی^(١٦) یه‌کی کرد، عه‌مید روکن سو‌جی فاویل حه‌مید که جی‌گری فه‌رمانده‌ی فه‌یله‌قی پینج بوو سه‌رپه‌رشتی قو‌لی بنگرد – کانی تووی کرد. قو‌لی ئه‌زمه‌ر له‌لایه‌ن موقه‌ده‌م عارف حسین محه‌مه‌ده‌وه سه‌رپه‌رشتی کرا.

هه‌یزه‌کانی کورد

سه‌رکردایه‌تی یه‌کی‌تی نیشتمانی کوردستان ماوه‌یه‌ک پێش ده‌ستپێکردنی شه‌ره‌کان زانیاری ئه‌وه‌ی هه‌بوو که عێراق به‌ته‌مایه په‌لاماری باره‌گا‌کانیان بدات له‌دو‌لی جافه‌تی و ده‌ورو به‌ریدا بۆیه خۆیان کۆکردبووه.

مه‌له‌بندی دووش که باره‌گا‌کانی له‌و سنوره‌دا بوو هه‌موو تیه‌په‌کانی خۆی له‌و ناوچه‌یه کۆکردبووه.

---

١٦. فه‌وجی دیفاعی وه‌ته‌نی: به‌و جاشانه ده‌گوترا که له‌کوردستان به‌ فه‌وجی جاشه سوکه‌له‌کان ناسرابوون، بریتی بوون له‌ یه‌که‌ی میلیشیای چه‌کدار (جاش) که به‌جلوبه‌رگی کوردیه‌وه چه‌کیان هه‌لده‌گرت و ده‌چوونه به‌ره‌کانی شه‌روه‌ه رۆلی پێش له‌شکرو چاوسا‌غیان ده‌بینی و له‌ پێشینانی کوردیشدا به‌که‌واسوری به‌رله‌شکر ناویراون، ئه‌وانه له‌سه‌ر بنجینه‌ی عه‌شیره‌ت، هۆز یان بنه‌ماله دامه‌زرابوون، هه‌ندیک جاریش تیکه‌له‌یه‌ک بوون له‌ چه‌ند که‌س و بنه‌ماله‌یه‌ک هه‌ر له‌ دوا‌ی گه‌توگۆی نیوان حکومه‌ت و یه‌کی‌تی نیشتمانی کوردستانه‌وه حکومه‌ت بیرری له‌وه‌کرده‌وه که له‌سه‌ربه‌نمای خپله‌کی هه‌موو ئه‌و سه‌ریازه هه‌لاتوانه‌ی به‌ره‌کانی چه‌نگ بگرێته‌وه‌خۆ بۆ ئه‌وه‌ی نه‌بنه هۆی به‌هه‌یزبوون و فراوانبوونه‌وه‌ی ریزه‌کانی پێشمه‌رگه، دوا‌جار ژماره‌یان زۆر زیاد‌ی کرد، هه‌ر فه‌وجیک له‌و جاشه سوکه‌لانه له‌ ٢٠٠ که‌سیکه‌وه‌یه تا ١٥٠٠ جاش ده‌بوو، هه‌ندیک جاریش ژماره‌ی جاشی فه‌وجه‌کان زۆر زیاتر ده‌بوون، له‌و ژماره‌یه‌ی که بۆیان دیاریکرا بوو. بۆ نمونه فه‌وجه‌کانی (٣٥) و (٨٥) که فه‌تاح به‌گی جاف و قاسم ئا‌غای کۆیه موسته‌شاری بوون خۆی له‌ نزیکه‌ی ٥٠٠٠ هه‌زار جاش ده‌دا.

هیزی پیشمه رگه

له به رامبه ر ئه و هیزه پرچهک و به ئه زمونه دا که جگه له چه کی کلاسیکی چه کی ستراتیژی (به کیمیاوی) شه وه له به رده ست بوو، له ئاست مله ورپیه کانیشیدا هاوسۆزی و پشتیوانیه کی گه وره ی نیوده و له تی و لانیکه م بیده نگه لیکردنی هه بوو، هیزی پیشمه رگه له باشتترین حاله تدا هاوه ن و چه ند قاعیده یه کی کاتیوشای بچوکیان له به رده ست بوو، دهنه و چه کانه ی به ده ست پیشمه رگه وه بوون، هی ئه وه نه بوون بتوانن به رپه رچی وها هیزیکی پیندریته وه، به وحاله شه وه نزیکه ی ۴۰ پوژ ئازایانه به ره له ستیان کردو سه رئه نجام به هوی نه بوونی پشتیوانی و که لوپه لی جهنگی و خوارده مهنی و له ژیر گوشاری به کاره یانی چه کی کیمیاویدا ناچار بوون پاشه کشه بکه ن. هه رچه نده سه رکردایه تی یه کیتی نیشتمانی کوردستان ماوه یه ک پیش ده ستپیکردنی په لاملاره سه ربازیه کان زانیاری ئه وه یان هه بوو که عیراق نیازی په لاماری باره گاکانیانی هه یه و هیز ده نیریته سه ر دۆلی جافایه تی و ده وره یی و ده یزانی که وا حکومت هیزه کانی بو ئه و مه به سه کۆکردبووه . به لام ئاماده کاری پیشمه رگه له به خۆکه وتنیکی کلاسیکی و ته قلیدی به ولاره چیتری له ده سته هات؟ له باشتترین حاله تدا رهنگه دلایان به هاوپه یانیتییه که ی ئیران خۆش بووبی، به لام وهک له سه ر زه مینه ی واقع ده رکه وت ئیران به هانا یانه وه نه هات و سه رکردایه تی یه کیتی توانی هه موو تیپ و که رته کانی مه لبه ندی دوو کۆبکاته وه که باره گاکانی له و سنوره دا بوو له گه ل هه موو تیپه کانی تری پیشمه رگه له مه لبه ندی یه کی قهره داخ و مه لبه ندی سیی هه ولیر که سه رئه نجام نه یان توانی به رگه ی ئه و ماشینه گه وره یه ی سوپای عیراق بگرن که ده یان تنه ئاگرو ئاسن و چه کی ژه راوی قه ده غه کراوی له گه ل خۆیدا بو لیدانیان هه لگرتبوو.

نه نفال دوو ناوچه قهره داخ

ناوچهى قهره داخ

به هه مان لوجيكي ويژانكارى نه نفال، له شهوى ۲۲/۲۳ى نازارى ۱۹۸۸ رژيم به فرماندهى ليووا روكن (نه ياد خه ليل زهكى)^(۱۷) به سوپايه كى زه به لاه وه له چند قوليكه وه هيرشى برده سه رناوچهى قهره داخ، يه كه مين په لامارى نه و ناوچه يه ش به چه كى كيمياوى بوو بو سه رگوندى قهره بالغي سيوسينان و هه رله جيذا ۶۹ كه سى مه دهنى له پياو ژن و مندا ل شه هيد كرد^(۱۸) بيگومان به كارهيئاننى چه كى كيمياوى له لوجيكي نه نفالدايه كه ئامانچ ليى كوشتنى زورترين كه سانى ناوچه قه دهغه كراوه كانه، له مباره يه وه به لگه نامه يه كى به ريوه به رايه تى هه والگري گشتى سه ربازى ژماره (ش ۳ - ق ۲) به روونى باس له وه ده كات كه رهامه ندييان له سه ر به كارهيئاننى چه كى تايبه ت و كيمياوى وه رگرتوه، له ناوچهى قهره داخ و دولى باليسان له وانه هه ردو گوندى ته كيه و به له كجار ناويان هاتوه، «له پاشكوذا به لگه كه ده خه يه روو». ^(۱۹) له دواى نه و په لاماره كيمياوييه كه ته واوى ناوچه كه ي شله ژاندى گوندنشينه كانى تو قاندى و به چوكدا هيئا هيرشى زه مينيش ده ستيپيكر، له ناوچه كانى بازيان، ته ينال، زرگويز و له ده ربه نديخانيشه وه له كانى سارده وه له تانجه رو و زرگويزه وه، له

۱۷. ليووا روكن نه ياد خه ليل زهكى له دواى پوخانى سه دام ده سگيركرا، به لام له به رنه وهى شيعه مه زه ب بوو، ده سه لآتى شيعه كان، نازادبانكردوه وه له كاتيكدايه كه تومه تبار فه رمانى ده ستيگيركردنى له لايه ن (دادگاي بالاي تاوانه كانى ئيزاق) وه هه يه و ناوى له ليستى داواكراواندايه و ژماره (۹) ي به تومه تى به شدارى كردنى له نه نفالدا هه يه .

۱۸. برووانه خشتهى قوربانينانى كيميابارانى سيوسينان

۱۹. به لگه كان واژوى ليووا روكن سايبير عه بدولعه زيز حوسين نه لدورى به ريوه به رى هه والگري سه ربازى گشتى و عه قيد روكن فه رحان موته لك سالح جبورى، به ريوه به رى ريخراوى هه والگري ناوچهى خوره لآتى به سه روه يه كه ئيسا هه ردوكيان له زيندان و شيعه كان قابل نين له سيداره بدرين، سه ره پاي هه بوونى چه ندين به لگه نامه كه پيشنيارى به كارهيئاننى چه كى كيميايى ده كن و به پيشنيارى نه وان كوردستان كيمياباران كرا! به پيى نه و به لگه نامه يه له به رده ستدايه به واژوى ليووا روكن سايبير نه لدورى كه به ژماره (۸۷۷)ى پوژى (۱۹ى ئاوارى ۱۹۸۷) بو سه رو كايه تى نه ركانى سوپا نيردراوه و پيشنيار ده كات كه باره گاكاني (ى. ن. ك) له دولى باليسان له گونده كانى (باليسان، تومه، خه تى و شيخ وه سانان) به چه كى كيميايى (چه كى تايبه ت) بوردومان بكن. ته نانه ت باسى له نه لته رناتيفى دووه هه ميش كردوه كه دواخته نى به كارهيئاننى چه كى كيمياوييه بو نيسانى ۱۹۸۷.

عەربەتەوہ بۆ بناری شارەزور ھیزەکان بەرەو قەرداغ، پېشپەویانکرد. لەپۆژی ۱۹۸۸/۳/۲۳ سوپای بەعس ھێرشیان کردە سەرگەردەشی، میریاسی لەلایەکی تریشەوہ بۆ گلەزەردە، زپگوئیز و دارەرش. لە چەند قۆلیکەوہ ھێرشى ئەنفال بەم شیوہیە دەستیپیکرد:

لەقۆلی دەربەندیخانەوہ: بۆکانی سارد، باوہخوشتین. بۆ چرچەقەل، شاخی زەردە، ھۆمەرقەل، بەلەكجار، تەکیەو سیوسینان، دوکانیان.
لە سلیمانییەوہ بۆ زپگوئیز، دارەپەش، ناحیەى قەرەداخ.
لەزەرایەنەوہ بەرەو جۆلان و بەلکان.
بیرکی بەرەوکانی ساردو ناوتاق.
لەزەردەوہ بەرەو بەرزاییەکانی قۆپی.
لەزەردەوہ بەرەو چرچەقەل و بەکریابەف
لەکلۆشەوہ بەرەو باوہخوشتین و بەلەكجار.
دسکەرە بەرەو بەلەكجار.

لە ئەللائیەوہ بۆ ئالی بزائو، ھەنجیرە، بالانجۆ، شیخ مەن و دەربەند سوتاو.
ئەللائی بۆ ھالەى سەرچاوە، خێوہتە، دێلێژە.
ئەللائی بۆکانی شایە، وەرمزیار، داریکەلی و گاوانی و بارۆیی.
لەبازیانەوہ راستەوخۆ بۆ سەرشاخ تاكو دەربەندی باسەپە.
لەچەمچەمالەوہ بۆ مەلا حسین، دەربەند باسەپەو ژالە.
لەسەنگاوەوہ بۆ سەرچیاى قەرەداخ.

لە پەلاماری ئەنفالی دووہمدا رژیم ئەوہندە کۆسپ و تەگەرەى بەرگری پېشمەرگەى نەھاتە پینش و لەماوہى ھەفتەییەکدا ھەموو ناوچەکەى کۆنترۆلکرد و لە کۆتایی مانگی ئازاردا بەیانی کۆتایی ئەنفالی دووہم و سەرکەوتن بە ناوی بەیانی ژمارە (۳۱۰۹) راگەیاندرنا مانشیتی بلۆکراوہى ھاوکارى ژمارە

(۹۶۳) ی به رواری ۱۹۸۸/۴/۴ باس له تیځدرانی بنکه و باره گاکانی پیشمه رگه و پاککردنه وهی ناوچه ی قهره داخ کات و ده زگاکانی راگه یاندن ده قی به یانه که ی بلأوکرده وه .

له م هیژشه به ربلاوه دا گوندنشینه کان له هه موو قوله کانه وه زوریان بهر هیژشی سوپا و میلیشیای جاشه کان و چه کی کیمیای که وتن، ته نها له گوندی سیوسینان نزیکه ی (۶۹) که س به چه کی کیمیای گیانیان له ده ستداو (۸۵) ی تریش برینداربوون. نه وانه ی تریش که به ریگه ی پیچاوپیچ و به ناو هه له ت و چیاکاندا به خوکه وتن بو رزگاربوون، به دو ناراسته ی جیاوازا رویشتن، به شیکیان به ره و سلیمانی و به شیکیشیان به ره و قولایی گهرمیان، نه وانه ی به ره و سلیمانی و ئوردوگاکانی نه سرو باریکه رویشتن دووبه خت بوون، هه ندیکیان به زه حمه تیکی زور توانیان بگه نه سلیمانی و ئوردوگاکان و خویمان په نابدهن، به لام زوریشیان گیران و جاریکی تر نه بینراوه جگه له و که مینه یه ی که به پاره ده فروشرانه وه (۲۰) به که سوکاریان. به لام نه وانه ی به ره و گهرمیان رویشتن زور به ده گمه ن ده نا که سیان لی دربازنه بوو، نه وانیش له گه ل گهرمیانییه کان حه شرونه شرکران و هه مان چاره نویسیان هه بوو.

---

۲۰. نه و که سانه هه ندیک له قه راخییه کان به پاره له هیژه کانی حکومت سه ندراونه ته وه خه لکیکی زور نیستا له زیاندا ماون که به پاره دربازنه بوون.

ھۆكارەكانى سەرکەوتنى حكومت

له ئەنفالى دووى قەرەداخ

ناوچەى قەرەداخ بىكەيەكى تىرى سەرەكى و سەرکردايەتى يەكيتى نىشتمانى كوردستان بوو، مەلبەندى يەكى سەرکردايەتى و رىكخستنى لىبوو، بەلام زۆربەى تىپ و كەرت و مەفرەزەكانى پيشمەرگەى ئەو مەلبەندە مانگىك پيشتر بەرەو شەرى ئەنفالى يەك پويشتىبون بە نيازى ئەوەى بەرگرى له خەلكى ناوچە پزگاركاراوەكانى ئەوسنورە و بارەگاكانى سەرکردايەتى (ى ن ك) بكن. كاتيكيش سەرکردايەتییەكەيان له سەرگەلو بەرگەلو گىراو بىرارى پاشەكشەيان له بەرەى ئەنفالى يەكدا رژيم پەلەى له پەلامارى قەرەداخدا كردو بوارى ئەوەى ئەدا پيشمەرگە پشوبدەن و بەرىكخراو پلانىو بەرئینەو بو قەرەداخ، بۆئەوەى فرىاي خو رىكخستەو و پشونەكەون، بۆيە بەسەرپەرشتى لىوا روكن (ئەياد خەليل زەكى) سوپاي پەلاماردەر دەستپيشخەرى كرد لەو ناوچەيە و لەماوەى چەند پوزژىكدا سوپا سەرکەوتنى بەدەستەيناو بەزويى بەيانى سەرکەوتنى ژمارە (۳۱۰۹) ھيزە چەكدارەكانى بە بۆنەى گرتنى ناوچەى قەرەداخو بەلاوكردەو و ئەو قوناغەشيان ناونا ئەنفالى دووهم. ھۆكارى سەرەكى سەرکەوتنى سوپا لەئەنفالى دووھەمدا لەو ماوہ كەمدا دەگەرپتەو بو ئەم خالانەى خوارەو:

۱. بەپيى قسەى سەرکردەو پيشمەرگەكانى ئەو سەرۆختە كە ھەندىكيان لە بىرەوھريەكانى خوياندا ياداشتيان كردووہ يان لەدەيدارى تەلەفزيونيدا دانى پىدادەنين، ئەوكتەى پەلامارى ئەنفالى دوو دەستپيىكرد، ھەموو ھيزى ناوچەكە بە ھەموو لايەنەكانەوہ ژمارەيان نەدەگەيشتە ۴۰۰ كەس، ئەوانيش يەكرىزنەبوون و خاوەنى پلانى بەرەنگارى و سەرکردايەتییەكى ھاوبەش نەبوون.

۲. ھيزەكانى سوپا ئامادەباش و ئيسراحت بوون و غرورى سەرکەوتنى ئەنفالى يەكەم وريەكى بەرزى دابووہ بەر ھيزەكانى سوپا، لەبەرامبەريشدا شكستى

پیشمه رگه له نه نفال یه کدا هوکاریک بوو، چونکه بیجگه له به چوکدا هیئانی خه لک و دابه زینی وره ی پیشمه رگه ماندویتی و شله ژان کاریکی وای کرد که پیشمه رگه نه په رژیته سهر خوړیک خسته وه .

۳. حکومتی به عس پشتی به سوپا یه ک به ستبوو که نه زمونی هه شت سال شه پو به رهنگاری و خوین رشتنی هه بوو، زوربه ی نه فسرو سه ریازه کانی له مهیدانی جهنگی ئیراندا قالببونه وه و شاره زایی زوریان په یداکردبوو .

۴. نه و چه که ی به ده ست پیشمه رگه وه بوو هه رگیز به راورد نه ده کرا به و چه که ستراتیژی و پیشکه وتووه ی له لای سوپای عیراق بوو .

۵. به کار هیئانی چه کی کیمیاوی .

۶. هاندانی سه رکردایه تی هیزه چه کداره کانی سوپاو به لاین پیدانان به پاداشتی سه رکردایه تی و مه دالیای نازایه تی .

کوچ به ره و باکوور- سلیمانی

نه و کاته ی خه لکی ناوچه ی قهره داخ له نازارو مهینه تی نه نفالدا بوون به ناچاری پاکردن و به جیهیشتنی مال و سامانان بووه واقعیکی تال، له کاتی په لاماره که دا بناری شاخه کانی قهره داخ ببوه پوژی حه شر، جمه یان ده هات له و خه لکه لیقه و ماوه ی وه کو مه لی هیلانه لیتیکچوو به شپزه بییه وه به ناویه کدا ده هاتن و ده چوون، هه ندیکیان به ره و نوردوگانانی نه سرو باریکه و هه ندیکیان به ره و شاری سلیمانی و هه ندیکیشیان به ره و گه رمیان رایانده کرد، هیترشی زه مینی جاش و سوپا به وپه ری دلپه قییه وه له دوا نیوه پوژی ۲۳ ی نازاردا ده ستیپیکرد، نه مه پوژیک دوی هیترشه کیمیاویه که ی گوندی سیوسینان بوو که خه لکی له مال و حالی خوین دهرپه پاندبوو، ته و او زنده قی خه لکه که ی بردبوو، زوربه ی نه و خه لکه ی له قهره داخه وه به ره و گه رمیان ره و یانکرد، توشی چاره نوسیکی ره ش بوون و له گه ل گه رمیانیه کانی تردا یه ک حسابیان بوکراو به قوناغه کانی گرتن و کوکردنه وه و پولینکردندا تیپه رین، زوربه یان

هه تا ئیستا بیسه روشوینن .

ئەنفالی دووی قەرەداخ بە سەرکردایەتی «لیوا پوکن ئەیاد خەلیل زەکی» و هیزەکانی فیرقە ٤٣ی سوپا و فەوجەکانی جاش و هیزی تەواری ئەمنی سلیمانی بەچاودیری بەرپۆه بەری ئەمن و بەسەرپەرشتی راستەوخۆی پارێزگاری سلیمانی «شیخ جەغفەر عەبدولکەریم بەرزنجی» لە چوارلاوە بەرەو ناوچەکە پیشڕەوییان کرد و بەو ھۆیەو گوندنشینەکانیان بئێوەی هیچ دەسەلاتیکیان ھەبی و هیچ تاوانیکیان کردبێ راوێدووەنران و لەمەل و حالی خۆیان دەردەپەڕیندران^(١). ھەرۆکو میدل ئیست وچ نوسیویتی «خەلکەکە زەندەقیان لەو ھەوالانە چوو بوو کە ھەریەکەو بەجۆریک بلأویان دەکردنەو، بەتایبەتیش پەلاماری گازی ژەھرایی بۆسەر سیۆسییان و کۆمەڵکوژی ئەو گوندە قەرەبالغە بە تەواوی گوندنشینەکانی بەچۆکدا ھینابوو»

خەلکەکە پەلەقازەیان دەکرد بگەنە شارو لە ناو شاری سلیمانی یان لەیەکیک لەکۆمەڵگاگان سەر پەنایەک بدۆزنەو .

ویرای کۆمەڵیک بەلگەنامە بەدەستھاتوو لەسەر ئەنفالی قەرەداخ، بەلام ھیشتا نیازی پزیم لەگەل خەلکە مەدەنییەکە ی ئەو پەلامارەدا ھەر بەنەزانووی و کەمیک تەمومژەو ماو تەو . ئەو کاتە ئیستیخبارات فەرمانی لە مەکتەبی باکوورەو ھەرگرتبوو بۆ دامەزراندنی ئۆردووگای کاتی بەمەبەستی نیشتەجێکردنی راگوێزراوگان، بەلام پێدەچیت ئەمە پلانیکێ تەلەیی بووی، چونکە خەلکی قەرەداخیش بوونە سوتەمەنی لۆجیکێ ئەنفال و لەگرتن و کۆمەڵکوژی و بیسەر روشوینکردن بەدەرنەبوون، ھەرچەندە رایەکی جیاوازی ھەبە دەربارە ی ئەنفالی قەرەداخ، یەکیک لەوانە راپۆرتەکە ی میدل ئیست وچە کەمن پیموایە لەو بەشەیدا کە باس لە ئەنفالی دووی قەرەداخ

---

٢١ . جموجولەکانی سوپا کە پۆژ بە پۆژ بە وردی و دوور و دریزی لە شانزە بروسکە ی دەسنووسی ئەمندا نووسراو و ریکخراوی میدل ئیست وچ لە راپۆرتەکەیدا تۆماری کردو، وەکو لە پەرەراوێزدا نوسیویتی ئەم جموجولانە خراونەتە فایلیکەو بە ناونیشانی «ئۆپەراسیۆنی پاککردنەوێ قەرەداخ - دەربەندیخان». ئەم بەلگەنامانە کەوا بابەتی «نەینیی و بە یەلەن» ماوێ نیوان ٢٣ی مارت تا ١ی نیسانی ١٩٨٨ یان گرتووتەو کاتێ کە ئەمن گرتنی تەکی و بەلەگجاری پاگە یاند .

دهكات كورتى هيناوهو نه يتوانيوه ئامانچ بپيكي به تاييه تي كه نوسيويتى (ئو) خه لك خر كرده وهى له دوا حه فتهى مانگى مارتدا له شيوازي قوناغه كاني دواترى وهكو نه نفالى سى گه رميان و چواري ناوچهى قه لاسيوكه نه بوو تاراده يه ك جياوازو ته مومژاوى بوو) له په لامارى نه نفالى قه رده داخدا شاخى گلّه زرده له نيوان قه رده داخ و سليمانيدا كو سپيكي سروشتى بوو له به رده م گوندن شينه كاندا، به تاييه تيش بو ئو پيروپه كه وتانهى تواناى هه ورازو نشيويان نه مابوو، به ته مه نيكي هه لكشاهوه وه له گونده كانياندا مابونه وه چونكه به ربازيه كهى شاخى گلّه زرده به زوريش له ويى خه لكه ليقه وماوه كه كه وتنه به رده ستى هيزه كاني سوپا و جاشه وه، كه هيزيكي دلره قيش به جلى په سمى به لكه به لكى سه ربازيه وه له گه ل مه فره زه كاني هيزى ته وارى نه مندا ئو ناوه يان گرتبوو.

هه رچه نده به قسهى شايه تحاله كان مامه لهى جاشه كان نه رمتر بووه، به لام بو ميژوو نه وهى له نه نفالدا كرا هيچ بواريكي بو مه ردايه تي هيزى په لامارده ر نه هيشتووه ته وه، له هه موو لايه كه وه خه لكى شه كه ت و ماندوو، به عه ربه بانه و تراكتور و ئازهل و مه رو مالآته وه به وناوه وه وه رببون و زورجار به ناچارى ده كه وتنه به رده ستى ئو هيزه دلره قهى ته پوشكى به يه كه وه ده سوتاند و هه ليكوپته ريش به سه ربه يانه وه ده سوورپايه وه، تانك و توپخانه هه موو لايه كي ده كوتاو ئاگرى ددا «وه كو خاوه رى ژنه كهى شيوى قازى ده يگوت قه رده داخ وهك مه نجه ل ده كولا»^(۲۲).

نه گه رچى ميدل نيست وچ باس له نه رميه كه دهكات و ده لييت: (تا نيستاش ئو جوړه له نه رمى سوپا له چاو ناوچه كاني تر هه ر به ناديارى ماوه ته وه، چونكه له پوژانى به رايى نه نفالى دوودا به هه ندى له گوندن شينانيان گوتبوو برؤن مشورى خو تان بخون جا له ناوشار يان كومه لگا كاندا) به لام سه لماندى رايه كي وا رهنه كه ميك نه سته م بييت. جگه له نه رمى نواندى هه نديك جاش وهكو نه حمه د ميړدى (خاوه ر) ژنه كهى

۲۲. خاوه ر نيستاش له گوندى شيوى قازى ده ژى، له ديداريكا به دم چا خوارده وهى عه سرانه وه مه ينه تي زورى گتيرايه وه. نوسه ر.

شیوی قازی باسی دهکات، یان محمه د له گوندی نهوتی بۆ سالنامه ی ئه نفالستانی گپراوه ته وه که کورپه که ی له ریگه ی خزمیکی خویه وه دهریازکراوه، به لام هیچکام له وان ناتوانن گه واهی له سهر دلنه رمی سوپا بدن. چونکه دواتر ئه من له سلیمانی و کومه لگاگانی نه سر و زه رایه ن مال به مال ده گه پان به دوا ی خه لکی قه ره داخدا و ده یانپشکنی و به ئاشکرا به دوا ی ئه و که سانه دا ده گه پان که له ئه نفالی دوو رزگاریان بپوو^(۲۳).

دهربازبونی خه لکی قه ره داخ هه ندیکی په یوه ندی به شاره زایی و ئازایه تی خویانه وه هه بپوو، به لام ئازایه تی خه لکی شاری سلیمانیش هۆکاریکی تربوو، چونکه وه کو محمه د له گوندی نهوتی به سالنامه ی ئه نفالستانی راگه یانده هه ندی له خه لکه هه لاتوو که کاتئ سهریازه کانیان دیت، راسته و راست گه رابوونه وه هه لاتبوون و له ناو شاخه کاندای خویان شارده وه له و به لایه خویان لادا. که ده نگوباسی لیقه ومان و مهینه تییه کانی خه لکی قه ره داخ گه یشتبوو سلیمانی، سه رباری ئه وه ی هیژیکی سه ربازی زۆر ئه و ناوه ی گرتبوو، خزمو که سی هه ندیک له خه لکه که به ره و شاخی گلّه زه رده چون بۆ ئه وه ی فریایان بکه ون و دهربازیان بکه ن.

هه ر ئه و کاته ش خه لکه که هه وائی لیبووردنیک لاهه کی و بیینه مای کاتیان له ملولا بیستبوو وه کو ئه و پيشمه رگه یه ی به محمه دی گوندی شیوی قازی گوتبوو له گلّه زه رده وه برۆ عافواتیکی سئ پۆژی هه یه، بۆیه خه لک هه روا ماوه ی چه ند پۆژیک به شاخه کانه وه مانه وه هه تا شتیکیان لی پوون بیته وه، له راستیشدا ئه و چه ند پۆژه که س دهستی بۆ نه بردن. به لام له پۆژی پینجه می په لاماردانه که دا سه ربازانی خالی پشکنینی سه ر ریگای نیوان سلیمانی و قه ره داخ ده ستیانکرد به گرتنیان، هه ندیکیان به تاییه تی پیر وپه ککه وته به بن بالی جاشه کاندای دهربازبوون، به لام دواتر له ناوشارو کۆمه لگاگاندا که وتنه گه ران به دوا ی قه ره داخیه کاندای ده یانگرتن، دوا ی ئه وه

۲۳. بروانه ئه نفالستان ژماره (۷) به سه رهاتی خاوه رو محمه د له گونده کانی نهوتی و شیوی قازی.

ديارديه ك په يدا بوو كه ده گيران مامه له ي پاره و كرينه و ه يان پيوه ده كرا، كه هه ركه س بگيرايه هه ريه كه يان به بري ۳۰۰ تا ۴۰۰ ديناري چاپي سويسري به كه سو كاريان فروش را بوونه وه . نه م ديارديه زور خه لكی قه ره داخ ده يز انن و هه نديك له وانه ي به پاره كړدراونه ته وه ئيستا له ژياندا ماون، هه نديك خه لكی گوندي سيوسينان كه ژماره يان نزيكه ي ۲۰-۲۵ كه سيك بوو، له سه يته ره كه ي نيوان قه ره داخ سلیمانيدا گيرابوون و قوناغ به قوناغ گوزارابوونه وه له ناو نه و كه سانه دا ۱۳ كه سيان بي سه روشويينكران و جاريكتر نه بينرانه وه ^(۲۴) .

هه رچي ده گيرا به ره و باره گاي هي زي ته واري ده برا له سلیماني به لايكه مه وه گيرا وه كاني نه نفالي دوو ماوه ي سي چوار هه فته ماونه ته وه و بي نه وه ي هيچ شتيكي و ايان بده ني بؤ خواردن، پي ده چي ت هه ر لي ره وه ري نمايي هه كاني نوسينگه ي باكوور له مه ر پولي نكرن و جيا كرده وه ده ستي پي كرده ي، چونكه وه كو محه مه دي گوندي نه وتي ده يگوت هه ر له سلیماني گه نه كانيان لي مان جيا كرده وه . ميدل ئي ست وچيش چاو به ستنه وه ي هه نديك له گه نه كاني ياداشت كرده وه . نه و گوندي شينانه سوپا گرتبووني، به لام كه برابر وونه بنكه ي ته واري له وي نه من پوزانه لي كو لي نه وه ي له گه ل كرده وون: «ئايا كورپ پيشمه رگه يه ؟ چالاكيي پيشمه رگه له گونده كه تاندا چيه ؟» نه م لي كو لي نه وه يه وا پي ده چوو ته نانه ت مندالي ته مه ني قوتا بخانه ي سه ره تاييش به «تيكده ر» له قه له م بدات . نه و جا تي كرا له پاش دوو تا سي هه فته پاس و كو سته ريان هي ناو گيرا وه كانيان پوه و پوز ناوا بؤ توپزا وای خوار كه ركوك گواسته وه .

له ژماره (۷) يدا سالنامه ي نه نفالستان چاوپي كه وتني له گه ل ده ربازي واني پينج گوندي ناوچه ي قه ره داخدا كرده وه، كه به ر نه نفالي دوو كه وتوون، نه وان هه موو نه گه ر نه لي ين تا ئيستا ترسي كيمياويان له دل دا مابوو نه وا به لاي كه مه وه ناوي به كار هي ناني

---

۲۴ . ميدل ئي ست وچيش باسي نه مجوره كه سانه ي كرده وه گوايه ژماره يان له نيوان ۳۰-۳۵ كه سيكدا بووه، به لام نه نفالستان له زاري « محمه د عزيز» وه نه نجومه ني ناحيه ي سيوسينان ژماره ي ته واري بي سه روشويينكرا وه كاني وه رگرتوه كه ۱۳ كه سن .

چه کی کیمیاویان وه کو هۆکاریکی تیکشکان و شکست له سهر زاران بوو. ئه وهی میدیل ئیست وچ له په لاماری ئه نفالی دووی قهره داخدا باسی دهکات گوايا پیاوانی رژیتم له سهره تادا که میک نه میان نواندوه، له راستیدا ئه مه داویک بوو، چونکه ئه و گه نجانیهان که گیرابوون و له بنکه ی هیزه کانی ته واریی سهر به ئه منی سلیمانیه وه ره وانه ی توپزاوا کران ئیتر بیسه روشوینکران و نه بینرانه وه .

ئه گهرچی هه تا ئیستا ئاماریکی ته وای بیخه وش له بهره ستدانییه، به لام گریمانه ی ئه وه هیه که له ئه نفالی دووی قهره داخیدا بیجگه له و که سانه ی بهره و گه میان ره ویانکردو له وئی گیران ههر له ناوچه که ی خویاندا نزیکه ی ۵۰۰ که س بیسه روشوینکرا بن، به پیی ئه و زانیاریه سهره تایبانه ی ئه م سالنامه یه^(۲۵) به ده سته یه تئاوه

کوچ بهره و گه رمیان

بیگومان له ئه نفالدا جیاوازییه کی زور له نیوان گیراوی ناوچه کاندایه هیه ئه مه له شیوازی بیسه روشوینکردن و کوشتنی به کۆمه لدا له کۆی ئه و ماوه یه دا که سوپا سه رقالی ئوپه راسیون و ده ستنیشانکردن و کۆکردنه وه بوون له په لاماره کانی ئه نفالدا. ئه وه ی بووه دیارده له ئه نفالدا، پیاوان له نیوان ۱۲ - ۷۰ سالدا که له لایهن سوپاوه ده گیران و ره وانه ی که مپه کان ده کران به شیوه یه کی گشتی بیسه روشوینکران، ئه مه روخساریکی گشتی بوو له ههر هه شت قوناغه که ی ئه نفالدا دووباره ده بووه وه . ته نها له ئه نفالی سیی گه رمیاندا نه بییت که ژماره یه کی یه کجار زور ژن و مندالییش پاپیچی تونی مه رگ کران و جاریکیتر نه بینرانه وه . له ناو ئه وانه شدا که مینه یه کیان نه بییت له گۆره به کۆمه له که ی پاریزگای سه ماوه و حه یده رییه ی پاریزگای نه جه ف و ۷۳۰ روفاتی تری پاریزگای دیوانیه له ناوچه ی مه هاریدا دۆزرانه وه، دواتریش ته رمی ۱۵۸ ته رمی ژن و مندالی گه رمیان له گۆریکی به کۆمه لی زنجیره چیای

۲۵. مه به ست سالنامه ی ئه نفالستانه

حه‌مرین دۆزرانه‌وه‌و ده‌ره‌ئینزانه‌وه‌و له‌به‌رواری ۲۰۱۲/۱۲/۱۳ له‌دینیه‌ی ناحیه‌ی رزگاری به‌خاک سپێدرانه‌وه‌، ئیتر ئه‌و ژماره‌ زۆری بیسه‌روشوینکردنه‌ هیشتا چاره‌نووسیان به‌ نادیارى ماوه‌ته‌وه‌، وه‌نه‌بى ناوچه‌کانی تر له‌ سیاسه‌تی کۆمه‌لکۆژی به‌ده‌ربووبن، نه‌خیر لۆجیکى ئه‌نفال له‌پۆلینکردن و کۆکردنه‌وه‌دا به‌وه‌ نه‌بوو که‌سه‌که‌ شوینی له‌ دایکبوونی کوپیه‌ به‌لکو ئه‌و ناوچه‌یه‌ بوو که‌ تیییدا ده‌گیرا. وه‌کو ئه‌و خه‌لکى ناوچه‌ی قه‌رده‌خ که‌ له‌ئنه‌فالی دوو ده‌ربازیان ببوو کۆچیان کردبوو به‌ره‌و گه‌رمیان و له‌ناوچه‌ی په‌لاماره‌کانی ئه‌نفال سێدا گیرابوون، ئه‌وانیش هه‌مان مامه‌له‌ی پیاوانیان له‌گه‌ڵداکراوه‌ و له‌گه‌ڵ گه‌رمیانیه‌کاندا به‌زۆری چاره‌نووسیان مردن بوو. مه‌سه‌له‌یه‌کی تر که‌ جیگه‌ی سه‌رنجی پیاوانی نووسینگه‌ی باکوری حزبی به‌عس و ئیستخباراتی سه‌ربازی ناوچه‌کانیش بوو، پێده‌چیت بیسه‌روشوینکردنی خه‌لکی ناوچه‌کان وابه‌سته‌ی ئاست و پله‌ی به‌رگری پێشمه‌رگه‌ش بووبیت که‌ هیزه‌کانی سوپا تیايدا به‌ره‌وروی ده‌بوونه‌وه‌. چونکه‌ ئه‌گه‌ر به‌هاتبایه‌و شه‌ر و به‌رگری پێشمه‌رگه‌ له‌ ناوچه‌یه‌کدا به‌رچاوبویه‌ ئه‌و ژن و مندالانه‌ی له‌دوای شکست یان پاشه‌کشه‌ی پێشمه‌رگه‌دا به‌رده‌سته‌ده‌که‌وتن و ده‌گیران ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر خۆشیان به‌ده‌سته‌وه‌بدایه‌ ئه‌وا له‌گه‌ڵ پیاواندا جا مێرد و باوک بویه‌ یان برا ئه‌گه‌ری کوشتن و سه‌رنگوم کردنیان زیاتربوو. له‌مباریه‌وه‌ ده‌شیت ناوه‌رۆکی نووسراویکی ئه‌من له‌ ۲ ی ئابی ۱۹۸۸دا ته‌واو قایله‌که‌ر بیت به‌وه‌ی که‌ ئه‌و واتایه‌ بگه‌یه‌نئ کاتئ که‌ داواى زانیاری ده‌کا له‌سه‌ر گیراوه‌کان، که‌ له‌نوسراوه‌که‌دا هاتوووه‌ ده‌پرسی: ئایا له‌و شوین و ناوچه‌کاندا گیراون که‌ شه‌ریان تیدا قه‌وماوه‌ یاخود نا^(۳۶)؟

ره‌نگه‌ ئه‌نفالئ دووی قه‌رده‌خ باشترین نمونه‌ی هه‌لسه‌نگاندن بیت که‌ به‌زۆری ئه‌وانه‌ی له‌قه‌رده‌خه‌وه‌ به‌ره‌و باکوور یان شارى سلیمانئ و کۆمه‌لگاکانی نه‌سرو باریکه‌

۳۶. نووسراویکی نه‌ئینی له‌ ئه‌منی ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمیه‌یه‌وه‌ بۆ ئه‌منی پارێزگای هه‌ولێر له‌ ۲ ی ئابی ۱۹۸۸دا. ده‌قه‌که‌ ده‌لئ «تکایه‌ سه‌رنجی بروسکه‌ی ژماره‌ ۹۸۸۷ مان بده‌ن له‌ ۲۰ ته‌مووزئ ۱۹۸۸دا و ئاگادرامان بکه‌نه‌وه‌ ئایا ئه‌و که‌سانه‌ی ناوه‌رۆکی ئه‌م راگه‌یاندنه‌ ده‌یانگریته‌وه‌ له‌ چه‌وزئ ناوچه‌ی شه‌رپه‌وه‌ هاتوون یان نه‌».

هه لاتن هه رگیز به قه د ئه وانه زیانیان پینه گه یشت، که به ره و گه رمیان شوپرونه وه له وی گیرابوون، ئه وانه زیانی زوریان پیگه یشت و به زوری له ناوچوون. نمونه ی خاوه رو خه سووی، هه روها ئه حمه دی میردی و خالوزاکه ی که له دوو هه لومه رچی جیاوازا به ره و سلیمانی رویشتبوون. هه ریه که یان به جیاو به شیوازیک توانیبویان خویان بگه یه ننه سلیمانی، ئه گه رچی ده ربازبوونی خاوه به پپی په تی و پیره ژنیکیش به کۆله وه دیمه نیکی گه لیک تراژیدی و مه ترسیداره، به لام سه رباری ئه وه ش توانیبویان له سلیمانی بگیرسینه وه و خانویه کی ها که زایش بوخویان پیکه وه بنین، به لام هه رچی ئه وانه ی که به ره و گه رمیان رویشتن مه گه ر چونها دنا ده ربازنه بوون، له وانه خیزانیکی گوندی گۆمه زه رد که تا که که سی ده ربازبوویان کورپیک بوو به ناوی سامان دنا هه ر ئه و رویشتنه بوو هه رگیز جاریکی تر نه بینرانه وه^(۲۷)، هه روها چل و حه وت که سی خه لکی مه سووی قه ره داخ، که زور مندال و ساوای به رمه مکانیان تیدا بوو، پاش ئه وه ی ماوه یه ک له ناو قۆپیه کاندای مانه وه ئیتر به ناچاری ملی ریگیان به ره و گه رمیان گرته بهر، به لام نه یانتوانی ده ربازبن و له نزیک شاری که لاره وه ده سگیرکران و هه رگیز نه بینرانه وه^(۲۸).

سه باره ت به ئه نفالی دوو له قه ره داخ و ره شبگیری و کۆمه لکوژی ئه و ناوچه یه باشتترین به لگه نووسراوی قیاده ی فه یله قی شه شه بو قیاده ی فه یله قی یه ک به واژوی عه مید روکن عه دنان ناجی فه رمانده ی هیزی خالد بن وه لید که باس له گرتنی دوو هه زارو پینچ سه د که س له ژن و مندال ده کات و ئه و ئه فسه ره له نووسراوی فه رمیدا که ئاراسته ی پیشه وایه تی گشتی هیزه چه کداره کانی کردوه ریگه پیدراوه که له بری مرۆف ئه نفالکراوه کانی (به ناژهل) ناو بردوه و داوای بیروپای سه روی خوی ده کات بو مامه له کردن له گه لیاندا. دیسانه وه وه لامی فه رمانده ی گشتی هیزه چه کداره کان بو

۲۷. چاوپیکه وتنی ئه نفالستان له گه ل سامان عه زیز تا که ده ربازبووی خیزانی عه زیز.

۲۸. چاوپیکه وتنی نوسه ره له گه ل حاجی حه سه نی گوندی مه سووی و ئه نجومه نی گوندی مه سووی مه سووی قه ره داغ

به رواری ۲۰۱۲/۱۰/۲۹

فهيله قى يهك به نووسراوى ژماره (۲/م/خ) به رواى ۲۳ى نيسانى ۱۹۸۸ داوا دهكات بهم شيوه يه مامه له له گه ل نه و دوو هه زارو پينچ سهد كه سه گيراوه دا بكن: (ژنه كان بو فهايلى قى (۳) و پياوه كان بو فهايلى قى (۴) و منداله كانيش بو ناوه ندى مه شقى زړپوش له تكرىت. به نيردراوى خويان و به سه ياره ي تايبه تى ره وانه بكن^(۲۹).

له و قاتوقرپه دا خه لكى گوندى شيخ ته ويل كه سر به تيره ي ته رخانى جاف بوون، دالده ي سهدان كه سى ناوچه ي قه ره داخيان دابوو كه وا له و هاتونه هاته دا به نيازى ده ربا زبوون هه لاتبوون و هاتبوونه گه رميان، به يانويه كى زوو خه لكه مه ده نيه كه هيژيكى نوئى پيشمه رگه يان بينى كه گه يشتنه ناوچه كه، نه و پيشمه رگانه ش له شاخى زه رده ي لاي قه ره داخوه پاشه كشه يان كردبوو به ره و گه رميان. له ۳ - ۵ى نيسان سوپا و پيشمه رگه كه وتنه شه رپكى سه خته وه هه رچى سوپا بوو هه موو هيژى خوى به كارده هينا بو نه وه ي گوندى شيخ ته ويل بگرئ، چونكه به كليلى ناوچه كه ي ده زانى، به لام به رگرى نازايانه ي پيشمه رگه كو سپيكى گوره بوو هه رچه ندى ده كو شا فه رمانده كاني سوپا بوئان يه كلابى نه ده بووه وه. له و باره يه وه فه رمانده يه كى پيشمه رگه كه له شه رپه كه ي شيخ ته ويلدا بووه باسى پينچ پوژى به رگرى و سه ختى شه رپه كه ده گيرتته وه، به لام دواى نه وه ي له پوژيكى ته ماويدا هيژه كه ي سوپايان به ره و خوار راونا بو و بينيويان ده مامك و جلى كيميايى له گه ل لاشه ي هه نديك ته رمى سه ربا ز كه توه، هه روه ها كه چهند شوئنيكى گرنگيان لئسه ندبوونه وه كه وا سوپا مؤلى تيدا خواردبوو هه مان نه و ماسكى كيمياويانه يان له ناو ره بايه كانيشدا بينيوو، نيتر پيشمه رگه كه وتنه سر بيرپكى وردو عه قلانى تر، چونكه به ته واوى نيازى به عسيه كانيان بو ناشكرا بووه و زانيويانه كه نيتر حكومت نه مجاره چه كه كاريگه ره كه ده خاته كارو به چه كى كيمياوى هيژشيان ده كاته سر، بوئه نه وانيش بريارى پاشه كشه يانداو به ناچارى و دلپكى پرله غه مه وه ناوچه كه يان به جيه يشت^(۳۰).

۲۹. بروانه هه ردوو به لگه نامه كه له پاشكودا.

۳۰. بروانه خه ليل سه ركاني نه نفال له ياده وه رى پيشمه رگه يه كدا. چاپى ۲۰۰۹

به لām پاشئه وهی رژیم دهچیتته گونده کانی شیخ تهویل و بۆیسانه و به کر بایه ف ئیتر کۆنترۆلی ناوچه که شیان ئاسنتر بوو، له بروسکه یه کی ئیستخباراتی سه ربا زیدا باس له گرتنی ۷۵ خیزان دهکات پیده چیت که وا ئه و خه لکه زۆریان له و ئاوارانه ی دیوی قه ردهاخ بوبن، چونکه خه لکی شیخ تهویل پیشتر چۆلیان کردبوو، له مباره یه وه له راپۆرتته که یدا میدل ئیست وچ ده نوس: (له و پشیوی و تیکه ل و پیکه لیه ی پیش شه ره که دا زۆربه ی خه لکی شیخ تهویل مالیان چۆلکرد و رۆیشتن بۆ سه ر شارپی نیوان ده ربه ندیخان و که لار، له وئ حه فتا و نو که سیان لیگیرا و سه رنگوم کران. به لām ئه مه هیشتا ئه نفالی سی واته ئه نفالی گه رمیان دهستی پینه کردبوو، ترس و سامی ئه وه هیشتا مابووی. خیزانه کانی هۆمه رقه لا چاوه ری بوون، چونکه چوار پیره میردی خه لکی بۆیسانه به هه لکردنی ئالای سپیه وه به ره وپیری هیزه کان چووبوون. له وئ پینان وتبوون «برۆن مال و خیزانتان بینن، هیچیان بۆ نابیت». بۆیه ژماره یه ک پیاوو ژنو مندال باوه رپان به به لئینی ئه فسه ره که کرد و خۆیاند ا به دهسته وه، که چی ده سه جئ گرتیانن. ئه وانی که له دواوه مانه وه پاشتر زانیان خه لکه که براون بۆ باره گای لیوا سه ربا زیه که ی که لار و ئیتر ئه وه دوا ده نگوباسیان بوو)^(۳۱).

ئه وانی که له خیزانه کانی هۆمه رقه لا مابوونه وه و خۆیان دواخستبوو، جاریکتر هه لاتنه وه و بی راهه ستان ریگه یان بری بوو هه تا گه یشتنه گوندی (لالی خانی)^(۳۲) که ده که ویتته سه ر ریگا سه ره که یه که. له وئ ته ماشایان کرد خه لکیکی زۆر پزاهه ته ئه و ناوه و کاروانیکی گه وه ی ئۆتۆمبیلی باره لگیش هینراوه بۆ کۆکردنه وه یان. لی ره ش دیسانه وه خه لکه که که وتنه وه راوته گبیر و سه رباری ترس و دلله راوکئ دیسانه وه به ناچاری سه ریان بۆ ئه وه له قاند که خۆبه دهسته وه دان تاقه چاره یانه. ئه کره م،

۲۱. جینۆساید له عیراق و په لاماری ئه نفال بۆ سه ر کورد - وه رگیزانی کوردی محمد حه مه صالح توفیق - میدل

ئیسیت وچ ل ۱۸۴

*۳۲ لالی خان گوندیک ده که ویتته سه ر ریگای نیوان ده ربه ندیخان - که لار به سه رئاوی سیروانه وه. له باره ی ئه م گونده وه له ده قه ئینگلیزیه که ی راپۆرتته که ی میدیل ئیست وچ به هه له ناوی به شارۆچکه هاتوو، به لām وه رگیزی کوردی محه مه د حه مه صالح توفیق. له ده قه کوردیه که یدا ناوه که ی راستکردوو ته وه.

که کورپیکي ته مه ن هه ژده سالی خه لکی هومره قه لا بوو، هیشتا هر دوودل بوو، له ترسی سزای نه چوونه سهربازی خوی له نیو بهرمیلیکی به تالدا شاردبووه و هه ماشای خه لکه که ی کردبوو که وا به کومهل خویه دهسته وه دده ن. هر له ویدا نزیکه ی پینجسه د که سیک خویان رادهستی سوپا کردبوو، ته نها بیست که س نه بیت که نه کره میشیان تیدابوو خویان هیشتبووه دواوه. به مجوره نه کره م پزگار بوو و پینجسه د که سه که ش بیسه روشوین بوون^(۳۳).

---

۳۳. چاوپیکه وتنی میدل نیست ووج، کومه لگای نه سر، ۲۸ی ته مووزی ۱۹۹۲. پاستیه که ی نه کره م به ناو ژماره یه که یه که ی سوپا و خالی پشکنیندا تیپه رپوو به دریزایی ریگه هر دهستی له بزنه کانی به رنه دا، رهنکه هر نه مه ش ژیان ی پزگار کردبیت. زور چیروک و به سه رهایی له م چه شنه بو میدل نیست ووج باسکراوه دهرباره ی نه و سهربازه پاکردووانه و چوینیتی دهربازبوونیان، به تاییه تی له ناوچه ی گه رمیانی خواروودا و نه وانه یان که وا له کاتی نه نفالدا به لای رانه نازه له وه بوون.

نه نفالی سی ناوچهی گهرمیان

په لاماری گه رمیان

په لاماری سیهه م بۆ سه رگه رمیان بوو، ئەنفالکردنی ئەم ناوچه یه برینیکی گه وره یه به جهسته ی نه ته وه ی کورده وه، له ۱۹۸۸/۳/۳۱ - ۱۹۸۸/۴/۲۰ به سه رپه رشتی عه لی حه سه ن مه جید له چه ندین سنوری جیا جیا وه هێرش ی درپدانه یان کرده سه ر ناوچه کانی گه رمیان.

حکومه تی عیراق به پپی نه خشه یه کی وردوچپی سه ربازی دارپژراو له ناوچه کانی (چه مچه مال، سه نگاو، له یلان، قادرکه ره م، نه وجول، دوزخورماتوو، کفری سه رقه لا، جه باره، که لار، باوه نور، تیله کۆ ده ره بندیخان) بازنه یه کی سه ربازی ترسناکیان به چوارده وری گه رمیاند ا دروستکرد، ئەمه ش به وه هویه وه بوو که ئەم ناوچانه نزیکیون له بیره نه وته کانی (که رکوک، تکریت، دیاله) مه لبه ندیکی سه ره کی هیزی ده سه لاتی رژیم بوو، له به ره وه به عس گه رمیانی به مه لبه ندیکی پر له مه ترسی داده نا. بۆیه حسابیکی وردیشی بۆ ده کرد، درنده ترین ئەفسه ر و فه رمانده کانی بۆ ده ستنیشان کردبوو، له به رامبه ریشدا پيشمه رگه کانی گه رمیان چالاک و شه رکه ر بوون.

سو پای عیراق هێچ ده روزه یه کی بۆ گه رمیانییه کان نه هیشته وه تا لیوه ی ده ربازین، به لکو پرۆسه ی ئەنفالی له ۱۰۰٪ له گه رمیاند ا جیه جی کرد، له م شالوده ا گه رمیانییه کان، ژماره یه کی زۆر که میان نه بیت رزگاریان نه بوو، زۆربه ی گه رمیانییه کان به ژن و پیاو مندال و پیره وه که وتنه ناو توپی دۆزه خی ئەنفالچیه کانه وه زیاتر له هه زار گوندی گه رمیان ئەنفالکران و بیسه روشوینکران. ئەگه رچی ئەنفال پرۆسه یه ک نه بوو به ته نها بۆ گه رمیان به لکو دواهه مین گوندی سه رسنوری کوردستانی گرتوه، به لام زیاتر جهسته ی گه رمیانی هه لقرچاند. پیش ئەم شالوانه رژیم به چاوی دوژمنه وه ته ماشای گه رمیانییه کانی ده کرد، پرۆسه ی ته عریب و ته بعیس و ته هجیر نه ی توانیوو گه رمیان لیک بترازینی. به لام

له م شالاه به ربالو و مه ترسي داره دا تواني گه رميان نه نفال بکات. هر بويه ش پرؤسه ي گواسته وه و بي سه روشو ي نکردي گه رميان ييه کان، له چاو ناوچه کاني تردا، له هه موويان خيرا تر بوو.

له ۱۹۸۸/۴/۸ دا ژماره يه کي زوري خه لکي گونده کاني سه نگاوي راپيچي نه نفال کردو له ۱۹۸۸/۴/۱۰ ايشدا هه مووياني گواسته وه بو چه مچه مال و پاشانيش بو توپزاوا. له سه نگاوا گونده کاني مه سو ييه کان و ته په عارب و حه سن که نوش و خي لي ئاخه و ده رو ييشان، دي پشه، ژاله مه مله حه، زينا نه^(۳۴) سه رقه لا، سه نگاو، سه ي وه لي و سي گو مه تان و شه له بي، گه راو، عه ينه که، قه لاي شيخ ره شيد و کاريزه و کاريزه ي ده لو، که لان و کچان و کورده ميرو مه سو يي سه رچه م و مه سو يي به رگه چ و مه سو يي ره حيم، هه نارو هه شمزيني هه موو نه م گونده گورزي که مه رشک ينيان به رکه وتوو زه ره ري گياني زوريان کرد^(۳۵).

له ۱۹۸۸/۴/۱۴ به ربالو ترين شه پولي خه لکي گه رميان له ناوچه کاني (کوله جوي حاجي حه مه جان و ملسوره) کوکرانه وه پاشانيش راپيچي قه لاي قوره تووي سر به ناحيه ي مه يدانيان کردن. نابيت نه وه مان له ياد بچيت که جاشه کاني نه و ناوچه يه ده و ريکي زوريان بيني بوو له هه لئه تان دن و فريووداني گوند نشينه کان^(۳۶).

---

۳۴. گوندي زينا نه خاوه ني چيروکيکي زور دلته زينه که چيروکي عاسي مسته فايه، عاسي جوتيار يکي نه م گونده بوو، له جه نگی ئيران عيزا قدا گيرا به سه ربازو ره وانه ي که رتي شوش کرا، له وي به دي لگيراو ماوه ي هه شت سال به دي لي له ئيران مايه وه، به لام که نازاد کرا به سر هه واري خاليدا گه رايه وه له بر نه وه ي هه موو ئن و مندا له کاني به تو مه تي خيا نه تکاراني ئيراني گيرا بوون و نه نفال کرا بوون.

۳۵. بو بينيني زياتري ناوي قوربا نيه کاني ناوچه ي سه نگا و بروانه عارف قوربا ني شايه تحاله کاني نه نفال به رگي چوارم سالي ۲۰۰۶ ل ۲۳۹-۲۶۰.

۳۶. جاش سه رباري نه وه ي رو ليکي خرا بيان له نه نفالدا گيراو به دلگه رميه وه پيشله شكري سو يايان ده کرد، به لام نه وه ش راسته که خوشيان به جو ريک له جو ره کان هه لئه تان ديروون و پييان وتبوون که خزم و که سوکاره کانتان به يينه وه با توشي کاره سات نه بن، چونکه نه وه ي نه يه ته وه ريزي نيشتماني، نيشتماني بو ده که ين به گورستان. بويه ده بينين زوريک له جاشه کان خزم و که سوکاري خويان داوه ته ده سته وه و دواتر بي سه روشو ي نکران.

سەرلەبەيانی ۱۹۸۸/۴/۱۱ رژیمی بە عس زیاتر لە (۶۵۰) ئوتومبیلی سەربازی پەر لەژن و مندال و پیری ناوچەکانی سنوری سەنگاو گەرمیانی، لە سەنگاوەوە گواستەووە بۆ چەمچەمال تابیانگە یەنن بە سەربازگە ی تۆپزاووە کە ئەو سەرۆختە کرابوووە بنگە ی کۆکردنەووە لەو یۆوە جیاکردنەووە پۆلینکردن بەر یۆوە دەچوو.

دەکریت نەخشەو پلانی سوپای عیراق لە پەلامارەکانی ئەنفالی گەرمیاندایا هەم لە زاری ئەو پێشمەرگانەووە کە لە ناوچە کەدا بوون و بە شداری شەرەکانیان کردبوو، بیرەووەریەکانیان نووسیوە تەووە هەم لە رێگە ی ئەو زانیاریانە ی لە گەشتە مەیدانییەکاندا بۆ ئەو ناوچانە یان لە رێگە ی راپۆرتە کە ی میدل ئیست وچەووە بە هەندیک وردە کارییەووە بزانی، دەنا وینە ی گشتی ئەو پێشیلکاریانە ی لە گەرمیاندایا ئەنجامدراون لە توانای هیچ کەس و سەنتەر ی کەدا نییە وەکو خۆی بە وردە کارییەووە پیشانی بدات و وەکو چۆنە ئاوا رونکردنەووە ی لە سەر بدات، بۆ هەر لیکۆلیاریکی بە ئەزموون لە دوای بیست و پینچ سالی ئەو تاوانە ئەگەر بچیتە ناوچە کە دەبینی ئەووە ی بە سەر گەرمیاندایا هاتوووە، وێران کارییەکی تەواوووە، زۆر گوند هەن کە بە هۆی کارگەری ئەنفالەووە ئاوەدان نەکرانە تەووە، رەنگە باشترین سەرچاوە ی پێزانراو راپۆرتە کە ی میدل ئیست وچ بیت کە توانیویتی بە بیالیەنی و لە رێگە ی بە لگە نامەکانی بە ردهستی وینە یەکی رونی پەلاماری ئەنفال بخاتە روو، هەر وەک دەنوسی: (بە هۆی سی و سی بروسکە ی یەک لە دوای یەکی «نهیتی و بە پە لە» ی ئیستیخباراتی سەربازییەووە، کەوا سەعات بە سەعاتی بارودۆخیان خستوووە تەروو لە مەیدانی شەردا^(۳۷). توانیویتی

۳۷. ئەم بروسکانە بە گشتی سەرناوە کە یان «کورتە یەک لە سەر عومە لای ئێران» بوو بە روارەکانیان لە ۹/۲۷ ی نیسانی ۱۹۸۸ بوو. ئەمانە هەموو لە نیۆ فایلدایا بە پەت بە سترابوون و بە دەسخت ناوینشانە کە یان نووسرا بوو «فایلی عەمەلیاتی ئەنفالی سی (کەرتی قادر کەرەم)، ۹ ی نیسانی ۱۹۸۸. بە لام بە پێی وردە کاریی ناوەرۆکە کە ی پیاپیدا دیارە کەوا دوورە لەووە ی فایلیکی سەر تاپاگیری گۆرە پانی گەرمیان بیت. زۆریە ی بە لگە نامەکان بە ئیستیخباراتی سەربازیی کە لار یان فەیلەقی دوو دەستپێدە کات و باسی عەمەلیاتی بە شی خوارووی گەرمیان دەکات. ژمارە یەکی کە میان راپۆرتی ئیستیخباراتی توخورماتوو و چەمچەمالن و باس لە عەمەلیاتی ژوورتر دەکەن. هەندێ لەم دۆکیومێنتانە لە راپۆرتی ۱۹ ی شوباتی ۱۹۹۳ دا لە سەر عیراق لە لایەن راپۆرتدەری تاییەتی کۆمیسۆنی مافی مرۆفی سەر بە نەتەووە یەگرتوووە کە نەووە خزانە روو لە لاپەرە ۲۰۳-۲۲۱ دا.

دیوێکی ره‌فتارو مامه‌له‌ی ئه‌فسه‌رو سه‌ربازانی سوپای عێراق بخاته‌ روو) ئه‌و به‌لگه‌نامانه‌ی میدل ئیست وچ تاوتۆی کردبوون و کردونی به‌به‌لگه‌ی راپۆرته‌ گرنگه‌که‌ی باسی زنجیره‌یه‌ک جموجوولی گه‌مارۆدانی گه‌وره‌ و هه‌مه‌لایه‌ن ده‌که‌ن که‌وا په‌تلی هیزه‌کانی عێراق به‌لایه‌نی که‌مه‌وه له هه‌شت قۆله‌وه به‌ده‌وری گه‌رمیاندا پیش‌په‌وییان کردووه و په‌لاماریانداوه‌و سات به‌دوای سات ئابلۆقه‌ی شوینه‌ ده‌سنیشانکراوه‌کانی پیشمه‌رگه‌یان داوه^(٣٨)، سه‌رباری قورسی هیزشه‌کان و توندتیژی جاش و جه‌یش، به‌لام ئه‌مه هه‌موو به‌سه‌رهات و قه‌واره‌ی تراژیدی‌که‌ نییه، به‌تایبه‌تی کاتی‌که له‌راپۆرته‌که‌ی میدل ئیست وچدا هاتووه.

گه‌رمیانیه‌کان به‌گشتی باس له‌وه ده‌که‌ن که سوپا به‌جۆری‌که په‌لاماری داوون وه‌ک ره‌شمار ده‌می کردۆته‌وه‌و ته‌نها یه‌ک ریگه‌ی هیشته‌بووه‌وه ئه‌ویش چوونه‌وه ناو ده‌می ماره‌که بوو، له‌ولایه‌شه‌وه که ریگه‌یان بۆخه‌لکه هه‌لاتووه‌که کردووه‌ته‌وه، وه‌کو ته‌له‌یه‌ک بووه هه‌تا بکه‌ونه داوه‌و به‌پیتی خۆیان بچنه ئه‌و شوینانه‌ی بۆ خه‌رکردنه‌وه‌یان دیاریکرا‌بوو، بۆ نمونه ئیستا مله‌سوره بووه‌ته یاده‌وه‌ری تراژیدی‌ای گه‌رمیانیه‌کان، به‌لام ئه‌مه سیاسه‌تیکی سه‌ربازی بووه هه‌تا وه‌کو هه‌ناسه‌دانیکو تا‌قه ده‌روازه‌یه‌ک بۆ گرتنه‌وه‌یان نه‌ک بۆ ده‌ربازبوون، که هاوکات هه‌موو ریگه‌کانی دیکه‌ی ده‌ربازبوونیان لی‌گرتبوون. ئی‌مه بۆ ورده‌کاری زیاتر ده‌چینه‌وه سه‌ر راپۆرته‌که‌ی میدل ئیست وچ که گرنگی له‌وه‌دایه هه‌موو بروسکه‌کانی ئیستخباراتی سه‌ربازی تاوتۆی کردوون که له‌ناویاندا باس له‌ نزیکه‌ی ١٢٠ گوند ده‌که‌ن که‌وا «گیراوان و تی‌کدراوان» یان «سووتی‌نراوان و وێرانکراوان»، که‌چی له هه‌ندی‌ حاله‌تی که‌مدا نه‌بی‌ت هه‌چکامیان وه‌ک ئامانجی سه‌ربازی باس نه‌کراوان!.. ئه‌مه‌ش وه‌لامی ئه‌و په‌رسیاره‌مان ده‌داته‌وه مادام ئامانجه‌که تی‌کشکاندن هیزی پیشمه‌رگه نه‌بووبی له‌گه‌رمیاندا که‌واته جگه‌له

٣٨. بروانه میدل ئیست وچ به‌شی پینجه‌م ئه‌نفالێ سن گه‌رمیان - ل ١٨٩

کۆمه‌لکۆژی و پاکتاوی ره‌گه‌زی چیتەر بووه؟ که له‌پروپاگه‌نده‌ی به‌عسیه‌کاندا باس له‌وه ده‌کرا گوايه ئه‌و گوندانه به‌ره‌نگارییان تیدا‌کراوه، که چی جگه‌له‌وه‌ی خه‌لکی ناوچه‌که له‌چهندین دیداری ته‌له‌فزیونی و پڕۆژنامه‌وانیدا جه‌خت له‌وه ده‌که‌نه‌وه که بی‌چک بوون و زۆربه‌یان هه‌ژاری مائی خۆیان بوون، راپۆرته‌که‌ی هیومان رایتس وچیش جارێکی تر ئه‌وه رونده‌کاته‌وه و هه‌مان قسه‌ی خه‌لکه مه‌ده‌نییه‌که پشت‌راست ده‌کاته‌وه و په‌رده له‌سه‌ر نیازو مه‌به‌سته‌که‌ی سوپای عی‌راق هه‌لده‌مائی که‌وا (له هه‌ندێ حاله‌تی ده‌گمندا گوندیکیان پشکنیوه و سه‌ربازه‌کان هیچیان نه‌دۆزیوه‌ته‌وه جگه له تاوانبارکردن به‌وه‌ی که «وینه‌ی تیکده‌ران یان خومه‌ینی جادووگه‌ریان» دۆزیوه‌ته‌وه)^(۳۹) به‌لام ده‌بی ئه‌وه‌ش بووتری که له‌گونده‌کانی کوردستاندا هه‌ل‌واسینی وینه‌ی باو باپیران و شیخ و موشایه‌خ و شه‌هیده‌کان مه‌سه‌له‌یه‌کی با‌بووه، به‌لام هه‌رگیز له کوردستان با‌ونه‌بووه و پیم شک نایات که‌س له مائی خۆی وینه‌ی خومه‌ینی هه‌ل‌واسیی، چونکه له بنه‌ره‌ته‌وه هاوسۆزیه‌ک له نیوان کوردو خومه‌ینیدا نه‌بووه. ئه‌مه ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ش له‌به‌رچا‌وب‌گیرین که‌وا کورد به شیوه‌یه‌کی گشتی سوننه مه‌زه‌ه‌بن نه‌ک شیعه مه‌زه‌ه‌ب.

خه‌لکی گه‌رمیان زانیان که ده‌ربازبوون مه‌حاله و هه‌رگیز له‌مه‌وپیش هی‌زی ئا‌وا زه‌به‌لاحی سه‌رباز و میلیشیا‌یان نه‌بینیوه. ناچار خۆیان دا به‌ده‌سته‌وه، که چی خۆرا‌ده‌ست کردنی‌ش فریا‌یان نه‌که‌وت، وێرای خۆبه‌ده‌سته‌وه‌دان، وێرای وه‌عدو به‌لێنی درۆینه‌ی جانشیش هه‌ر بوونه قوربانی و له بق و ده‌مارگیری به‌عس رزگاریان نه‌بوو، بۆیه زۆرت‌رین ژماره‌ی کۆژاوو بی‌سه‌روشوینکردن ئه‌م ناوچه‌یه‌ی گرت‌ه‌وه و ئه‌م‌پۆ له‌دوای چاره‌که سه‌ده‌یه‌ک به‌سه‌ر ئه‌و تاوانه‌دا هیشتا

۳۹. میدل ئیجست ۆچ - بروسکه‌ی فه‌یله‌قی دوو ژماره ۱۰۷۲۴ له ۱۴ی نیسانی ۱۹۸۸دا باسی عه‌مه‌لیاتی په‌تلی کفری ده‌کات «له پاش داگیرکردنی گوندی عه‌زیز قادر، هی‌زه‌که له‌ناو گونددا هیچی نه‌دۆزییه‌وه له‌که‌لوپه‌لی ناوما‌ل و به‌لگه‌نامه‌و وینه‌ی تیکده‌ران و خومه‌ینی جادووگه‌ر بترانئ، که هه‌مووی سووتینرا».

گهرمیان وهکو پئویست هه ناسه ی نه هاتوو ته وه به رو هیشتا بونی پرسه ی قوربانیانی ئه نفال ی لیدیت .

نیاز و مه رامی پرۆسه ی ئه نفال له گهرمیاندا زۆر پوون و ئاشکرایه به تایبه تی له وهدا که ده بوو ته واوی شوینه واری نیشته جیبوونی مرۆقی کورد له ناو به ری . ئه وه ی له دوا ی راپه رینی سالی ۱۹۹۱ سه ردانی گهرمیانی کردی به روونی ئه نجامی ویرانکاریه که و توندوتیژی و به دکاری سوپا و به کریگیراوه کانی ده ولّه تی عیراقی بینیه ، ئه مه جگه له وه ی هیومان رایتس وچ له راپۆرته که ی سالی ۱۹۹۳ ایدا به لگه کانی دۆکۆمینت کردوون (گه لئ له راپۆرته مه دیدانییه کانی ئیستیخبارات ئه م مه سه له یه به ئاشکرا باسده که ن) هه موو خانوه کانیان سوتینراوه و له گه لّ زه وی ته ختکراون و تیکدراون، که هه تا ئیستا وا چاره که سه ده یه ک به سه ر ئه و تاوانه ی ده ولّه تی عیراقدا تیده په ری هیشتا زۆربه ی ئه و گوندانه وه کو چۆن به عس «له سه ر نه خشه سربونیه وه» . هیشتا هه ر سراونه ته وه و ئاوه دانیان بۆ نه چوو ته وه . له کاتی که ئه رکی ده ولّه تی نوئی عیراقه به پیی ماده ی ۱۱۲ ی ده ستور له داها تی نه وت ئه و ناوچه یه وه کو قوریانی ده ستی رژیم قه ره بووی زیانه کانی بکاته وه .

ئەو قۇلانىھى پەلامارى ئەنفالى سىي گەرميانان پىكھىنا

۱. دوزخورماتوو بەرەو باش تەپەو ئاۋەسپى.
۲. رەتلىك لەكفرىيەۋە بەرەو تىلەكۆۋ كۆلەجۆ.
۳. رەتلىكى تر لەكفرىيەۋە بەرەو دوراجى
۴. لەكەلارەۋە بەرەو تىلەكۆۋ كۆلەجۆ.
۵. لەپىيازەۋە بەرەو شىخ تەۋىل و بۆيسانەو بەكربايەف.
۶. لەپونگەلەۋە بەرەو بەكربايەف.
۷. لەدەرەبەندىخانەۋە بەرەو درۆزەنە.
۸. لەچىاي قەرەداخەۋە بەرەو تەپە كەرۆس
۹. لەقادر كەرەمەۋە بەرەو ئىبراھىم غولام.
۱۰. لەناحى قەرە حەسەنەۋە بەرەو ھەنارەو محمود پەرىزاد.
۱۱. لەلەيلانەۋە بەرەو تازە شار.
۱۲. لەسەنگاۋەۋە بەرەو سەر قەلا.

كۆى پەلامارەكانى ئەنفالى سى ئەم تاوانبارانە سەرپەرشتىارو سەركرەدو بەرپرسى يەكەمى بوون: سەدام حسين فەرماندەى گشتى ھىزە چەكدارەكان پەلامارەكانىش بەچاۋدىرى پاستەوخۆى فەرىق يەكەمى روكن عدنان خەيروئالا تولفاح ۋەزىرى بەرگرى، بەسەرپەرشتى عەلى حەسەن مەجىد بەرپرسى يەكەمى ئەنفالو بەرپرسى نووسىنگەى باكوورى حىزبى بەعس، فەرىق روكن نزار عەبدولكەرىم فەيسەل ئەلخەزرجى سەرۆك ئەركانى سوپا، فەرىق حوسەين رەشىد تكرىتى يارىدەرى سەرۆكى سوپا بۆ كاروبارى ئوپراسىۋنەكان، لىوا روكن سابىر عەبدولعەزىز، حوسەين عەلى ئەلدورى بەرپۆبەرى ھەۋالگرى گشتى سەربازى، بارق عبدالله حاج حنطە^(۴۰)

۴۰. زۆرىك لەو سەركرەدو ئەفسەرەنەى ئىستا لە ژياندا نەماون لەۋانە عدنان حىتالە لە روداۋىكى تەمومژاۋى گيانى لەدەستدا، عەلى حەسەن مەجىدو سەدام حسين لە سىدارە دراۋن، حسين رەشىد سزاي لەسىدارەدانى بۆ دەرچوۋە ھىشتا جىبەجى نەكراۋە، صابر عبدالعزىز الدورى بەھەمان شىۋە سزاي لەسىدارەدانى بۆ دەرچوۋە، بارق عبدالله لەلايەن سەدام حسين خۆيەۋە كۆزرا.

سه‌رکردایه‌تی مه‌یدانیی په‌لاماره‌کان

به‌پیی ئه‌و زانیاریانه‌ی ده‌ست که‌وتوون سه‌رکردایه‌تی مه‌یدانی په‌لاماره‌کانی ئه‌نفالی گه‌رمیان بریتی بوون له‌م ئه‌فسه‌رانه‌ی سوپا:

۱. لیوا روکن سولتان هاشم ئه‌حمده‌ پیشه‌وای فه‌یله‌قی یه‌ک.
۲. لیوا روکن کامل ساجده‌ عه‌زیزه‌ لجه‌نابی فه‌رمانده‌ی فه‌یله‌قی دوو.
۳. لیوا روکن ئه‌یاده‌ خه‌لیل زه‌کی.
۴. عه‌قیده‌ روکن فه‌رحان موته‌که‌ سألخ خه‌له‌ف ئه‌لجبوری به‌رپه‌وه‌به‌ری ریکخراوی هه‌والگری ناوچه‌ی خوره‌له‌ت (منظومه‌ إستخبارات المنطقه‌ الشرقیه‌).
۵. عه‌میده‌ روکن بارق حاج حنطه‌ فه‌رمانده‌ی لیوای ۶۶ هه‌یزی تاییه‌تی پاسه‌وانی نه‌وت.

۶. عه‌میده‌ روکن تاهیر عه‌بدول په‌شید.
۷. عه‌میدی روکن عیسمه‌ت سابیر عومه‌ر فه‌تحو‌للاً ئه‌لبه‌یاتی

هه‌یزه‌ به‌شداره‌کانی ئه‌نفالی گه‌رمیان

به‌شداری پاسته‌وخۆی مه‌یدانی ئه‌و هه‌یزانه‌ی تاوانی ئه‌نفالی گه‌رمیانیان جیبه‌جیکرد:

۱. (تیپی زریپۆشی (۳) ی (هه‌یزه‌کانی سه‌لاحه‌دین) سه‌ر به‌فه‌یله‌قی دوو. به‌فه‌رمانده‌یی، عه‌میده‌ روکن تاهیر عه‌بدول په‌شید.
۲. فرقه‌ی (۴) ی پیاده‌ که‌ به‌ (هه‌یزی قه‌عقاع) ناسراوبوو، ئه‌م هه‌یزه‌ سه‌ربه‌ فه‌یله‌قی پینج بوو، فه‌رمانده‌که‌ی (عه‌میدی روکن عیسمه‌ت سابیر عومه‌ر فه‌تحو‌للاً ئه‌لبه‌یاتی) بووه‌.
۳. فه‌وجی کۆماندۆی یه‌که‌می سه‌ر به‌تیپی (۷) ی پیاده‌ که‌ به‌ (هه‌یزه‌کانی

مه‌نسور) ناسراوهو سه‌ربه فه‌يله‌قى پيئنج، فه‌رمانده‌كه‌ى عه‌ميد روكن ئه‌مير جاسم حه‌مۆ بووه .

٤. (فرقه‌ المدرعه‌ العاشره) تىپى زىپۆشى (١٠)ى به (هه‌يزه‌كانى نه‌سر) ناسراوهو سه‌ر به فه‌يله‌قى چوار بوو ئه‌م فرقه‌يه، له‌سالى ١٩٩١ له‌به‌ر دپن‌دايه‌تى و پۆلى كارىگه‌رى له‌شه‌ره‌كاندا خرايه سه‌ر لىواى حه‌ره‌س جمهورى. كه فه‌رمانده‌ى ئه‌و تىپه زىپۆشه عه‌ميد روكن خاليد ئه‌حمه‌د ئىبراھيم ئه‌لدلىمى بوو. ته‌واوى ئه‌فسه‌رو پله‌داره‌كانى هه‌لبژارده‌بوون و به زۆریش له‌و سه‌ربازه‌ خۆبه‌خشانه بوون كه پييان ده‌وترا (متطوع) و زۆریشيان خه‌لكى موسڵ بوون. به‌پيى ئه‌و راپۆرتانه‌ى له‌لايه‌ن ئىستخباراتى سه‌ربازى ناوچه‌ى ئه‌نفالى گه‌رميانه‌وه پۆژانه به‌رزكراونه‌ته‌وه، ئه‌م هه‌يزو يه‌كه سه‌ربازيانه‌و ئه‌و فه‌وجانه‌ى جاش كه له‌خواره‌وه ناويان هاتووه له‌ ئه‌نفالى گه‌رمياندا به‌شدارى گرتن و كۆكردنه‌وه‌ى خه‌لك و ويرانكارنكردنى گونده‌كانيان كردووه سه‌رچاوه‌ى ناوى ئه‌م يه‌كه‌و فه‌وجانه‌ ته‌واو باوه‌رپيئكراون و له‌هه‌ردوو كتيبى جينۆسايد له‌عيراق و په‌لامارى ئه‌نفال بۆسه‌ركورد - ميدل ئىست وچ هه‌روه‌ها ئه‌نفال كوردو ده‌وله‌تى عيراق كه شوپرش حاجى نووسيويتى به‌به‌لگه‌وه دۆكۆمىنتكراون. هه‌روه‌ها ئىنسكلۆپيدىاى تاوانبارانى ئه‌نفال كه ده‌رسيم دىبه‌گه‌يبى ئاماده‌ى كردووه، بۆيه من به ئامانه‌ته‌وه ده‌يانگوازمه‌وه نيو ئه‌م كتيبه‌و به‌و پييه‌ى بروايه‌كى ته‌واوم به‌سه‌ليقه‌و ليه‌هاتوويى و راستگويى هه‌رسى سه‌رچاوه‌كه هه‌يه .

هه‌ريه‌ك له‌به‌رپرسانى (ئىستخبارات) هه‌والگه‌رى ناوچه‌كه برىتى بوون له (رأييد قاسم هاشم ياسين، به‌رپرسى هه‌والگه‌رى توزخورماتوو. نه‌قيب كيفاح عه‌لى حه‌سه‌ن^(٤١))، به‌رپرسى هه‌والگه‌رى كه‌لار. نه‌قيب جاسم محه‌مه‌د ره‌بيع، به‌رپرسى هه‌والگه‌رى ده‌ربه‌نديخان، موقه‌ده‌م خاليد ياسين عوبيد، لىپرسراوى هه‌والگه‌رى چه‌مچه‌مال) بوون.

٤١. نه‌قيب كيفاح، ئه‌و ئه‌فسه‌ره بوو كه خزمه‌كانى فه‌رمانده‌يه‌كى جاشى راده‌ستى ئه‌منى سلیمانى كردو نه‌بينرانه‌وه .

هيزه كاني سوپا له نه نفالې گه رمياندا:

- بريتي بوون له م يه كه سه ربازيبانه ي خواره وه كه سر به هيزه كاني هه ردوو
فهيله قى يه ك و دوو فهيله قى پينج، بوون .
۱. فيرقه ي ۴ى سه ربه فهيله قى يه ك .
  ۲. فيرقه ي ۵۰ هه مان فهيله ق .
  ۳. فيرقه ي پياډه ي ۲۳ به فه رمانده ي عه ميد روكن زوهير يونس عه لى و
دواتريش ناسر سه عيد توفيق بوو به فه رمانده ي (به پيى زانياريه كاني شوړش
حاجى نه م فيرقه يه به ته نيا ۷۵ گوندى سوتاندوو).
  ۴. فيرقه مشات ۲۱ ”تپي پياډه ي (۲۱) سر به فهيله قى دوو بوو، به پيى
زانياريه كاني ده رسيم دبيه گه يى، فه رمانده كاني نه م تپه هه ربه ك له (عه قيد
روكن غالب حامد سلیمان و دواتريش عه قيد عه بدولئيللا حامد نه لعه ناز
موسلاوى) بوون .
  ۵. فيرقه ي ۲۷ ”تپي پياډه ي (۲۷)ى ناسراو به (قوات صديق) سه ربه
فهيله قى دوو بووه، فه رمانده كه ي (عه قيد روكن سه باح نوري عه لوان نه لعه جيل)
بووه .
  ۶. فيرقه مشات ۴۶ ”تپي پياډه ي (۴۶)“ فه رمانده كه ي عه ميد روكن عه لى
نه حمه د محمه د سالح بووه
  ۷. ليوای مغاويری ۶۵ له سالی ۱۹۹۰ عه ميد روكني هيزي تاييه ت عه بدولموحسن
سلیمان كازم فه رمانده ي ليوای (۶۵) بووه .
  ۸. ليوای (قوات الخاصه) ۶۶ يان فه رمانده ي هيزه كاني پاريزگاري نه وت
كه ليوای بارق حاج حننه پيشه وای بوو .
  ۹. ليوای مغاويری ۶۸ نه م سى ليوایه هه رسيكيان سه ربه فهيله قى دوو بوون .
  ۱۰. ليوای مغاويری ۱۰ كه نه ویش سه ربه فيله قى يه ك بوو .

۱۱. لیوای ۴۴۳
۱۲. فهوجی ۲۱۱
۱۳. فهوجی ۲۱۲
۱۴. فهوجی ۲۱۳ ئەم سێ فهوجهش سه‌ربه فیرقه‌ی ۲۲ بوون.
۱۵. لیوای پیاده‌ی ۴۴۴ که پیکهاتبوو له (فهوجه‌کانی (۱، ۲، ۳) و سه‌ربه فه‌یله‌قی یه‌ک بوو، فه‌رمانده‌که‌ی عه‌مید روکن سامی محه‌مه‌د عیسا بوو. رائیدی پیاده باسل تورکی عه‌بدو‌لا (فه‌رمانده‌ی فه‌وجی یه‌ک) ی لیوای (۴۴۴). موقه‌ده‌می فرۆکه‌وان خه‌میس حه‌سه‌ن جاسم (فه‌رمانده‌ی فه‌وجی دوو) بووه ئەم لیوایه رۆلێکی زۆر خراپی له په‌لاماره‌کانی ئەنفالی سیدا بینووه.
۱۶. فه‌وجی مفاویری یه‌ک فیرقه‌ی یه‌کی (خاصه‌). که رائید مونزر ئیبراهیم یاسین، فه‌رمانده‌ی بوو.
۱۷. فه‌وجی مفاویری یه‌ک فیرقه‌ی دووی (خاصه‌).
۱۸. فیرقه‌ی ۱۸ی ئالی که سه‌ربه لیوای مفاویری حه‌فتا - ۷۰ فه‌رمانده‌که‌ی عه‌قیدی روکن فوئاد ئیبراهیم محه‌مه‌د بوو.
۱۹. فه‌وجی مفاویری یه‌ک سه‌ربه فیرقه‌ی حه‌وت - ۷. بوو.
۲۰. فه‌وجی مفاویری یه‌ک سه‌ربه فیرقه‌ی حه‌فده - ۱۷.
۲۱. که‌تیبه‌ی مدره‌عه - زریپۆشی - عباس.
۲۲. که‌تیبه‌ی مدره‌عه - زریپۆشی ئەلکرامه. له‌گه‌ڵ ۱۲ سربیه‌ی ته‌یاره - یه‌که‌ی ۵۵.
۲۳. به‌تاریه‌ی ۳ - ت - خ.
۲۴. سه‌رکرده‌یه‌تی جه‌حافل دیفاع وه‌ته‌نی - یه‌که‌م.
۲۵. مه‌فرزه‌ خاصه‌کانی سه‌ربه‌هیزی ته‌واری سلیمانی (ئهمه‌ دزیوترین و به‌دره‌فتارترین هیزی سه‌ر به‌دائیره‌ی ئەمن بوون که به‌رپوه‌به‌رایه‌تی ئەمن

و بهرپرسی کاروباری ناوچه ی باکوری نووسینگه ی ریڅخستنی باکوری حزبی به عس که علی حه سەن مه جید ئاراسته و چاودیږی ده کردن و له هر پاریزگایه ک پاریزگاری ئه و شاره بو نمونه له سلیمانی شیخ جه عفر عبدولکه ریم کونه پاریزگاری سلیمانی سه روکایه تی و ئاراسته ی ده کردن). ئه م مه فرزه تایبه تانه دواتر هیږنکی تریان لی جیاکرایه وه ناوئران ته واری.

۲۶. نه قیب عه بد عه واد: فه وچی پیاده ی ۴۱۷ هیږی هاوبه شی دووم بو، که له ۱۱ی نیساندا به فرمانده یی ئه م ئه فسه ره نه قیب عه بد عه واد په لاماری ئه و ناوچه یه ی بو دیاریکرابوو له هیږه سه ره کیه که جیا بووه وه که دواتر ده رکه وت ئامانجی هیږشکردنه سه ر گوندی دوراجی ناوچه ی گه رمیانه که گوندیکی سه ربه قه زای کفری و چه ند میلک له رۆژاوا ی هۆمه ربله وه یه .

ئهمانه و هه موو ئه و فه وچه جاشانه ی له په لاماری ئه نفالی دووی قه ره داخدا به شدارییان کردبوو، له م په لاماره ی گه رمیانیښ به شداریبون. بیڅگه له مانه ش ئه م فه وچی جاشانه ی له خواره وه ناویان هاتووه ناویان له ناو ئه و راپورت و بروسکانه دایه که ئیستخباراتی سه ربازی ئاراسته ی سه ره وه ی خوی کردوون:

۱. فه تاح که ریم جاف - فه تاح به گی جاف فه وچی ۳۵. له شوینیکی ناو راپورته کان و له ناو کتیبه که ی کاک شوږش حاجیشدا (ئنه فال - کوردو ده وله تی عیراق) ئه م موسته شاره به لیوا ناوی هاتووه له دیداریکی ژماره ۴۱ سالنامه ی ئه نفالستانیشدا فرمانده یه کی سریه ی ئه م فه وچه ده لیت: فه تاح به گ مه سئولی ئیمه (جاش) و مه سئولی جه یشیش بوو، به لام ئه وسا فه تاح به گ پله ی عه مید بووه .

۲. سابیر ره قیب سورچی فه وچی ۲

۳. ئه سعه د جیهانگیر هه رکی فه وچی ۵

۴. صالح جه میل ئاغا خوشناو فه وچی ۱۸.

۵. سه‌عید یوسف ئەسەد ززاری فه‌وجی ۲۵.
۶. موشیر ئیبراهیم ئەحمەد فه‌وجی ۴۶ سەرگه‌پان.
۷. کیسرا محەمەد سه‌عید جاف فه‌وجی ۷۵.
۸. ئەنوەر محەمەد رەزا لەک - فه‌وجی ۱۳۱ (ئەم موستەشارە لە شەپری گوندی شیخ تەویلدای بریندار بوو) شایانی باسە شەپری شیخ تەویل پینچ پۆژی پڕ لە بەرگری خایاند^(۴۲).
۹. (حەمەیی عیسا) محەمەد عیسا جاف - فه‌وجی ۱۰۰. ئەم موستەشارە هەمیشە ناوی لەسەر زاری گەرمیانییەکانە کە باس لە رۆلی خراپی دەکەن لە پەلامارەکانی ئەنفالدا، ناوبراو ئیستا لە ژێاندانە ماو.
۱۰. جەلال رەفیق وە لەد کاکەیی، فه‌وجی ۱۰۱.
۱۱. محەمەد عەلی ئاغا حەسەن زەنگەنە، فه‌وجی ۱۳۹.
۲۱. نەقیب عەبدوڵلا حەسەن سەلح بابان فه‌وجی ۱۵۱.
۱۳. محەمەد سه‌عید ئەحمەد جاف (هارونی). فه‌وجی ۱۹۷.
۱۴. سه‌عید قادر محەمەد جاف فه‌وجی ۱۹۹.

نەخشەیی پەلامارەکان و مەینەتیەکانی خەلک

لە بەرەبەییانی پۆژی ۷ی نیسانی ساڵی ۱۹۸۸ لە یەکەم جموجۆلی سەربازیدا، هیژەکانی سوپا و فه‌وجەکانی جاش لە ژێر چاوەدێری عەلی حەسەن مەجید بەرپرسی نووسینگەیی باکووری حزبی بە عەس و بە فەرماندەیی لیوا باریق عبداڵە حنطە کەوتنە جموجوول و بە چەک و تفاقیی جەنگی پێویستەو لە بنکەکانیان دەرچوون، سەرەتا هیژەکان بە چاوساگی جاشە کوردەکان کە زۆرەیان شارەزای

۴۲. بروانە - خەلیل سەرکانی ئەنفال - لە یادەوهری پێشمەرگە یە کدا باسی شەپری شیخ تەویل لە لاپەرە (۹۰)

ناوچه كه بوون، له شاري تووزخورماتووه وه كه ده كه ويته پوژاواي گه رميان به ره و ناوچه ي داوده پيشره وييانكرد. له دوو پوژي دواتريشدا، هيژه كاني تر له كه ركوك و له يلان و چه مچمال و سه نگاوه وه ده رچوون، به لاي كه مه وه له هه شت قول وه هيژشكرايه سه رناوچه ي گه رميان نه و هيژانه ي له دوزخورماتووه وه كه وتنه جول به سي قول دابه شكرابوون:

يه كه م: له نه وجول خوژئاواي دوزخورماتووه وه كه ده كه ويته باكووري ناحيه ي قادر كه رم و پوژه لاتي ناحيه ي سليمان به گه وه، كه نه و سه روه خته شاروچكه يه كي گه رميان بوو، له و په لاماره دا پووبه پووي به رگري نه بوونه وه، به لام ۱۱۵ كه س له دانيشتوانه كه ي گيران و راپيچكران، هه تا ئيستا چاره نووسيان نادياره، ئيجا هيژه كه به ره و چه مي ناوه سپي به نيازي نه نفال كرنديان پيشره وي كرد.

دووه م: هيژيكي هاوبه ش له ليواي ۶۵ ي هيژي تاييه ت له گه ل دوو فوجي جاش كه پي كه اتبون له فوجي (۵۸ و ۲۰۰) ي جاش، به ره و پوژه لات به گويي چه مي ناوه سپيدا پيشره ويان كرد، له گوندي باشته په شه ره ته قه يه ك له گه ل پيشمه رگه به رپابوو، به لام پاش نه وه ي فرؤكه جه نكيه كان هاتنه ئاسماني ناوچه كه و به چري بومباراني گونده كاني (باشته په و گونده كاني ده وروبه يان وه كو ساله يي، قه لاي سه رشاخ، ئاوايي حه سه ن، لفتي ئاغا) يانكرد شه ره كه ي باشته په ش زوري نه خاياند كو تايي هات^(۴۲)، ديسانه وه له پوژي ۱۹۸۸/۴/۸ هيژش و په لاماره به ره و گوندي (تالو) له سه رپيگاي نه وجول - دوزخورماتوو كه پينچ ده قيقه يه ك له نه وجوله وه دوره، ده ستيپي كرد، هيژه كان پيشره ويانكرد، نه و خه لكه بيده ره تان و مه ده نيبه ي پيشتر به كشتوكال و ئازه لداريه وه سه رقالبوون، و ا ئيتر شپرزو بيده ره تان به خه يالي خو ده ربا ز كردن به ره و نه و هه ردو جه وه لانه ملياننا، پاشنه وه ي خه لكي تالو گه يشتبوونه هه رده كاني ده وروبه ر ده سته يه ك

۴۲. بروانه ميدل ئيست وچ، جينوسايد له عيراق په لاماري نه نفال بو سه ر كورد، په لاماري نه نفالي سي بو سه ر گه رميان

پیشمه‌رگه له‌گه‌ل هیزه‌کانی به‌عس که‌وتنه شه‌رپه‌وه، سه‌رباری نابه‌رانبه‌ری و ناهاوسه‌نگی هیزه‌کان پیشمه‌رگه له‌گوندی تالاو پوژیکتی ته‌واو به‌ره‌نگارییانکرد، سه‌رئه‌نجام پیشمه‌رگه‌یه‌ک به‌ناوی ئه‌سکندر شه‌هید و یه‌کیکی تر به‌ناوی محهمه‌د سوئی برینداربوو^(٤٤). ئیتر له‌وئ شه‌ر کۆتایی هات و گوندی تالاوکه ژماره‌یان (٧٥) مال بوو که‌وته به‌رلمۆزی شوؤف و له‌گه‌ل زه‌وی ته‌ختکرا^(٤٥) به‌لام تراژیدی ئه‌و گونده به‌وه‌نده کۆتایی نه‌هات به‌لکو. پوژی ١٩٨٨/٤/٩ خه‌لکی گوند که‌له‌و هه‌ردانه خۆیان مه‌لاسه‌دابوو که‌وتنه به‌رپه‌لاماری دل‌په‌قانه‌ی جاش و سه‌رباز و ئه‌وه‌ی به‌رچنگیان که‌وت هه‌موویان گیران و به‌سه‌یاره‌ی ئیقای سه‌ربازی بارکران و به‌ره‌و ناحیه‌ی نه‌وجول و دواتریش بو بکنه‌کانی کۆکردنه‌وه‌ی دوزخورماتوو، له‌ویشه‌وه دابه‌شکرابوونه سه‌ربکنه‌کانی کۆکردنه‌وه له‌تکریت و توپزاوا ره‌وانه کرابوون، له‌و په‌لاماره‌دا (١٠١) که‌سی مه‌ده‌نی به‌ژن و منداله‌وه گیران و بیسه‌روشویین و ئه‌نفالکران^(٤٦)، دوا‌ی شه‌ری تالاو هیزه‌هاوبه‌شه‌که‌ی به‌عس^(٤٧) رایگه‌یاند که‌حه‌قده گوندی ناوچه‌که‌ی رامالی، چاره‌نوسی خه‌لکی ئه‌و ١٧ گونده هه‌مان چاره‌نوس بوو که‌گه‌رمیانی به‌گشتی گرته‌وه‌و خه‌لکه‌که‌ی هه‌موو ئه‌نفالکران و ئیستا ته‌رمه‌کانیان له‌گۆری به‌کۆمه‌لدا ده‌دۆزیننه‌وه، شایانی باسه‌به‌پیی هه‌والده‌ره سه‌ربازیه‌کانی به‌عس زیانی هیزه‌هی‌رشبه‌ره‌که‌ی

٤٤. ئه‌و شه‌ره‌ی له‌گوندی تالاو کرا ده‌سته‌یه‌کی پیشمه‌رگه‌ی یه‌کیتی بوون به‌فه‌رمانده‌یی نازمه‌بچکول که‌روژانی دواتر له‌تازه‌شار شه‌هیدبووه.

٤٥. گوندی تالاو به‌ره‌له‌ئنه‌فالیش گورزی که‌مه‌رشکینی سوپای به‌رکه‌وتبوو چه‌ند جاریکی تریش روخینرابوو، ته‌نانه‌ت سالیکی پیش په‌لاماره‌کانی ئه‌نفال سوتینرابوو، له‌کاتی‌کدا خه‌لکه‌که‌ی بئچه‌ک بوون و به‌کشتوکال و نازه‌لداریه‌وه سه‌رقال بوون.

٤٦. هه‌رچه‌نده مه‌لاهاوار له‌کتیبه‌که‌یدا به‌شیک له‌شایه‌ت‌حاله‌کانی ئه‌نفالی سی - به‌رگی یه‌که‌م - چاپی یه‌که‌م ٢٠٠٧ ژماره‌ی ئه‌نفالکراوه‌کانی تالاو به‌ (٩٦) که‌س تو‌مارکردوو به‌لام به‌پیی ئه‌و لیسته‌ی له‌به‌رده‌ستدایه‌ ژماره‌ی ئه‌نفالکراوانی گوندی تالاو (١٠١) که‌سن. به‌لام هه‌ندیک له‌خه‌لکی تالاو چه‌خت له‌وه‌ده‌که‌نه‌وه که‌ ١٠١ که‌سیان ئه‌نفالکراوه. - ع

٤٧. ئه‌و هیزه‌هاوبه‌شه‌پیکه‌اتبوو له‌لیوای ٦٥ هیزی تاییه‌ت و له‌لایه‌ن هه‌ردوو فه‌وجی به‌رگری نیشتمانی ٥٨ و ٢٠٠ه‌وه‌پالپشت ده‌کرا. بروسکه‌ی ئیستیخاراتی تووزخورماتوو ژماره ١٠٣٤٠ له ١٠ی نیسانی ١٩٨٨. بروسکه‌که‌سکالای ئه‌وه‌ده‌کات که‌وا فه‌وجیکی تری جاش (فه‌وجی ٢٥)، «له‌هیزه‌که‌کشاوه‌ته‌وه‌و ئه‌و ئه‌رکانه‌ی پی‌سی‌پێ‌دراوه ئه‌نجامی نه‌داوه»، ئه‌م جۆره‌سکالایانه له‌مه‌ر که‌موکورتی میلیشیای کورد به‌رده‌وام دوویات ده‌بیته‌وه له‌م بروسکانه‌دا.

سوپاو جاش (۱۱) یانزه کوژراوبووه، له و کوژراوانه (۸) ههشتیان جاش بوون. له کوی ئه و ۱۷ گونده دوانیان وارانیه ژوور^(۴۸) و وارانیه خواروو^(۴۹) بوون، که هیژیکی پیشمه رگه له دوی شه پی باشته په خویان گه یان دبووه ئه وی. خه لکی گوندی وارانیه ژور خراپیان به سه رهات که هه تا ئه مرؤ دهیان چیرۆکی ژور دلته زین و نازار به خشی بو ئه وکه سانه به جیهیشتوووه که له نه نفال رزگاریان بووه، ژوربه یان بیسه روشوینکران و که مینه په کیان له نوگره سه لمان دهر بازبوون و هه ندیکیشیان له مەرکه ز شه بابا به که ی خورماتوو به هوئی یاخیبوونی جاشیکه وه به ناوی جه باره دریژ رزگاری کردبوون.

وه نه بی خه لکی گه رمیان هه ر له په لاماره کانی نه نفالدا گورزی توندی ده وله تیان به رکه وتبی - نه خیر. (نوسه ر) گه لیک حیکایه تی ئه م ناوچه په م تو مار کردوووه و ژور که سم دواندوووه دیدارم له گه ل ساز کردوون تانیستا نه مدیوه که سینک له و شایه تحالانه باسی ئه وه ی بو نه گیرامه وه که پیش نه نفالیش هه میشه له ژیر هه ره شه ی ده ولت و بو مبارانی توپ و راجیمه و فرۆکه کانی هیژی ئاسمانی سوپا دابوون.

---

۴۸. وارانیه ژوورو وارانیه خوارو دراوسنی په کترن و ده که ونه سه رچه می ئاوه سپی، وارانیه ژوورو له ناوه راستی سه ده ی نۆزده هه مدا له لایه ن ئیبراهیمی لغتی ئاغاوه دروستکراوه، هه میشه له لایه ن ده وله تی عیراقه وه له نا ئارامیدابوووه و سالی ۱۹۶۳ له لایه ن حه ره س قه ومیه کانه وه سوتینراوه، به رله په لاماره کانی نه نفال نزیکه ی بیست مالیکی تیدابوووه و به ژوری به کشتوکال و نازه لداریه وه حه ریک بوون، له سالانی هه شتاکاندا به رده وام به رتو پ و راجمه دراوه و زیانی قورسی به که وتوووه، له به رواریه ۱۰/۴/۱۹۸۸ روژیک دوی ویرانکردنی گوندی تالو وارانیه ژوورو که وت به رپه لاماری نه نفال و ۱۰۳ که سیان ده ستگیرکران و نه نفالکران و هه تا ئیسته بیسه روشوینن. ئه م گونده به جۆریک شیرازه ی تیگچوو ته نانه ت دوی راپه رینیش به زه حمه ت توانراوه ژیا نی بو بگه ریته وه سالی ۱۹۹۶ هه ندیک له خه لکه که ی گه رانه وه به لام ئیستا وارانیه ژوورو نزیکه ی بیست ۲۰ مالیکی لئ دامه زراوه ته وه.

۴۹. وارانیه خوارووش ده که ویتته سه رچه می ئاوه سپی که هه روا چه ند مه تریک لیوه ی دوره به هوئی ئه وه به رله په لاماری نه نفال جۆگه ی ئاودیری بو هه لبه سترابوو، خه لکه که ی خه ریکی کشتوکال و ئاودیری بوون، ئه م گونده ش به رله په لاماره کانی نه نفال چه ند جاریک به سه ختی که وتوووه به ر په لاماره کانی سوپا به تابه تی توپباران، به رله نه نفال ۲۹ مالی تیدابوووه، ئیستا که ئاوه دانکراوه ته وه ته نها ۱۰ مالیان ماون چونکه به هوئی په لاماره کانی نه نفال وه گونده که کومه لکوژی و ویرانی ژوری به خو په وه دیوه، قوربانیانی ئه م گونده ۱۲۹ که سن و هه تا ئیستا بیسه روشوینن. شایانی باسه هه ردوو وارانیه سه ربه ناحیه ی نه وجولن.

پیشتریش وارانیه‌کان زۆر زه‌بروزه‌نگ و مه‌ینه‌تی و سزای ده‌وله‌تیا
 چه‌شتبوو، وارانیه‌ی سه‌روو له‌ناوه‌پاستی سه‌ده‌ی نۆزده‌هه‌مدا له‌لایه‌ن له‌تی
 ئا‌غاوه ئا‌وه‌دان‌کراوه‌ته‌وه‌و وارانیه‌ی خواروش له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی چه‌وته‌مه‌وه
 له‌لایه‌ن نا‌ودارێکه‌وه به‌ناوی جه‌مشیر دروست‌کراوه، ئەم دوو گونده له‌سالی
 ۱۹۶۳وه سی‌ جار له‌ماوه‌ی جیا‌جیادا به‌سه‌ختی بۆمباران‌کراوه‌و ته‌خت‌کراون و
 سووتین‌راون. هه‌روه‌ها ئەم جووته گونده بوون به‌نمونه‌ی وینه‌یه‌کی تالی
 کاریگه‌ریی فه‌رمانه‌کانی عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جید به‌ بۆردمانی فڕۆکه‌ و تۆپ‌باران
 بۆ ئه‌وه‌ی «گه‌وره‌ترین ژماره‌ی خه‌لک بکوژن له‌و نا‌وچانه‌ی ئەم بازنه‌ی سوری
 به‌ده‌وردا کیشابوون و به‌ قه‌ده‌غه‌کراو ناوی ده‌بردن»^(۵۰). هه‌روه‌ها چه‌ند
 مانگیک به‌رله ئه‌نفال هه‌لیکۆپته‌ره‌کانی ده‌وله‌ت پیره‌میردیک‌ی جوتیاری له‌کاتی
 دروینه‌دا کوشتبوو، له‌په‌لاماریکی هاوشیوه‌دا دیسان کچیکی پانزه‌ سالان و
 دایکی کوشتوو که خه‌ریکی کاروباری خۆیان بوون له‌و کاته‌دا که ئاویان له
 چه‌مه‌وه هیناوه، به‌هه‌مان شیوه دوو کورپی مندالیان کوشتبوو که هه‌ردووکیان
 برابوون، شوانی مه‌رومالات بوون و ته‌مه‌نیان هه‌شت سال و یانزه‌ سالان بووه.
 سه‌رئه‌نجام بیده‌نگی له‌م په‌شه‌کوژیه‌ بازنه‌ی تاوانه‌کان و نیازی به‌کۆمه‌ل‌کوشتنی
 کوردی زیاتر کرد، بۆئه‌وه‌ی ریزه‌یان له‌ناوچه‌که که مبه‌کریته‌وه یان ناچارین
 ده‌ستبه‌رداری زیدی خۆیانین، ئەمه‌ ته‌نها حاالی گوندیکی گه‌رمیان و کوردستان
 نه‌بوو، به‌لکو تاسالی ۱۹۸۸ ئەمجۆره په‌فتاره نامرۆقانه‌یه به‌رده‌وام بووه‌و
 حال و گوزه‌رانی گوندنشینه‌کان بووه، که بۆردمانی ره‌تلی کاتیۆشاو تۆپ
 و فڕۆکه‌کانی به‌عسیان له‌سه‌ربووه، ئیتر گوند روخاندن به‌ده‌ستی ده‌وله‌ت و
 چاک‌کردنه‌وه‌یان به‌ده‌ستی گوندنشینه‌کان ببوونه حیکایه‌تی می‌ش و برانه‌وه‌یان
 نه‌بوو، ئەم روخاندن و چاک‌کردنه‌وه‌یه دوو هیللی ته‌ریب بوون و نه‌ده‌گه‌یشنه

۵۰. برپه‌ ۴ی راسپارده‌ی فه‌رمانده‌یی مه‌کته‌بی باکوور س ف ۴۰۰۸ له ۲۰ی حوزیرانی ۱۹۸۷ که له‌پاشکزی
 کتیبه‌که‌دا خراوه‌ته‌ روو.

يهك، چونكه به لوژيكي به عس نهو گوندانه ده پرووخيئران له پيناوي نه وهی گوندنشينه كان ملكه چي سياسته ته كاني رژيم بن و بچنه وه بنبالي خوئی^(۵۱)، به لوچيكي گوندنشينه كانيش زيدي خوئیان به جيئا هيئلنو و پراي گه ماروئی ئابووری و نه گه يشتنی زخيرو خزمه تگوزاری و وپراي هر هه پشه يه كي مه ترسيديريش زيدي خوئیان له ئوردوگا و بنبالي به عس پيياشتربوو، هه ربويه چوليان نه ده كردو ده يانوويست له زيدي خوئیاندا بژين، به لام لوچيكي نه نفال ته واو جياوازبوو، نه مجاره به زه بري هيرو به سته مكاريه كي زياتره وه هاوكيشه كه ي گوړي و غه دري سنوره بزيئ هيئه ته ريبه كاني تيکشكاند، عه لي حه سهن ده يوست به غروري خوئی و به پشتيواني چه كي تاييه ت - كيماوي و له ژيربالي بيدهنگي جيئاني ئيسلام و كوومه لگه ي نيوده وله تي مه حال بكاته حه قيقه ت هه روهك (له كووبونه وه يه كدا له گه ل موسته شاره كورده كاندا عه لي حه سهن مه جيد به پراشكاوي و چاو قايمييه وه پيئي گوتبوون، يان عه گال ده كه مه سه ري كورد يان من شه پروال له پيئده كه م)^(۵۲)

به زوړي هيژه كان له كاتي به رچايي به يانيدا ده گه يشتن و ئاگريان به رده دايه خانووه كان و هه رچي ئاژه ل و مالات و ساماني هاوالاتيانيش بوو تالانيان ده كرد، نه مه ش به پيش چاوي نه و خه لكه وه ده گوزه را كه ده يانگرتن و راپيچيان ده كردن. هه نديكيش له و خه لكانه ي كه به ره و هه ردو ته پولكه كان هه لده اتن و چه ند روژيک له و ناوهدا ده مانه وه، به لام دوايي هه ر ده كه وتنه داوه وه و به ده ست هيژه زه به لاحه كه ي نه نفال ده كه وتن، زوريشيان به ناچاري خوئیان راده ستي جاشه كورده كان ده كرد، به تاييه تي نه و كاته ي كه بيئوميئ بوون و زانبيان كه وا له سن لاره ئابلو قه دراون و هيچ چاريكيان نه ماوه و ناچارن به ره و خواربينه وه بو سه رجاده ي سه ره كي و له وي خوئیان ده دايه ده ست موسته شارو جاشه كانه وه

۵۱. نه م گوزاره ليكرده له قسه يه كي عه لي حه سهن مه جيد وه هه له پيئجراوه كه له كووبونه وه يه كيدا له گه ل به رپرسانی حزبي ده ليئت: من نه و گوندانه چولده كه م له ئوردوگا كاندا نيشته جيئان ده كه مه وه وهك چوئن مريشك جوجه له كاني ده خاته وه بنبالي خوئی.

۵۲. بروانه گوزاري نه نفالستان - ژماره ۶ چاوپيكه وتن له گه ل سه عيد جاف موسته شاري فوجي ۷۲.

به و هیوایه ی ئەمانه کوردن و به و لۆجیکه ی ئەگەر گۆشتیشمان بخۆن ئیسکمان ناشکینن، به لّام ئەمه زۆر له گه لّ ویزدانی جاشه کورده کان و یکنه ده هاته وه و زۆریه ی زۆری ئەوانه ی چه کیان هه لگرتبوو له ئەنفالدا به شداریبون ویزدان و ههسته مرۆفایه تیه کانیاں دۆراندبوو، خه لکی ئەو قۆله ی گه رمیاں که سوپا تهنگی پیه لچنیبون خۆیاں رادهستی موسته شاریک کردبوو به ناوی عه دنان جهباری. لیرهش وهک هه موو گونده کانی تری ناوچه ی داوده ئەوانه ی که تیداچوون و ئەنفال بی سهروشوینی کردن ژماره یه کی زۆریان ژن و مندال بوون.

به رگری له گه رمیاں

په لاماری گه رمیاں له کاتی کدا بوو که پیشمه رگه ته واو شپه زه و په رته وازه بوون دوو قۆناغی په لاماری سه ربازی ته او کرابوون و سه رکردایه تی پیشمه رگه له دۆلی جافایه تی پاشکشه ی کردبوو به ره و ئیران، ئەوه یزانه ی له شه ری ئەنفالی یه ک گه رابوونه وه به هیلاکه تیه کی زۆره وه گه رابوونه وه ناوچه کانیاں و فریای ئەوه نه که وتن پشوکیه ک بدن و خۆیاں ریکبخته وه، به وحاله شه وه له گه رمیاں به رگری کراو ریگه یان نه دا هیزه کانی حکومت هه روا به که مالی ئیسراحت بین و گوندو سه نگره کانیاں بروخینی، ئەوهش پوون بوو که وا پیشمه رگه به و چه که سوکه ی به ده ستیانه وه بوو له توانادا نه بوو ئەو هیزه زه به لاه و پرچه که بگیژنه وه و سیاسه ته کانی حکومتی پی پوچه لیکه نه وه. بۆیه له گه رمیاندا به رگری له هیچ شوینی ک درێژخایه ن نه بووه به لکو کورتخایه ن و پچرپچر بووه، به لای که مه وه له سئ شوینی جیاواز شه ر و به رگری قاره مانانه کراوه که دواتر به وردیاں باسیان لیده که ین به لّام ده بی ئەوهش بلیین که وا جگه له م سئ شه ره ی بوونه ته جیگه ی سه رنج له چه ندین شوینی تر پیشمه رگه شه رپان کردوووه به ره نگاری هیزه کانی به عس بوونه ته وه و لییاں شه هید بووه و ئەوانیش

له هیزه‌کانی جاش و سوپا یان کوشتوو، له‌وانه شه‌پری سه‌رجاده‌ی سه‌نگاو چه‌مچه‌مال، باشته‌په، قه‌یتول، گه‌راوی، هۆمه‌ربل و تاللو. به‌لام به‌شیوه‌یه‌کی گشتی لی‌رده‌دا ته‌نها له‌سه‌ر دوو شه‌پ و به‌رگری پی‌شمه‌رگه ده‌وه‌ستین که بریتین له‌سی شه‌پ که خه‌لکی ناوچه‌کان و پی‌شمه‌رگه به‌داستان ناویان ده‌به‌ن ئه‌وانیش ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ن:

یه‌که‌م: داستانی گوندی تازه شار

شه‌پری تازه شارو گومانی به‌کاره‌ینانی چه‌کی کیمیاوی

سه‌باره‌ت به شه‌پری تازه‌شار بیروپای جیاواز هه‌یه به‌تایبه‌تیش ده‌رباره‌ی به‌کاره‌ینانی چه‌کی کیمیاوی و ژماره‌ی شه‌هیده‌کان و ده‌ربازبووانی شه‌په‌که، به‌لام هیچکام له‌و بیروپایانه ئه‌وه په‌تناکه‌نه‌وه که له‌تازه‌شار شه‌پریکی ئه‌فسانه‌یی له‌ نیوان سوپای پرچه‌کی عی‌راق و پی‌شمه‌رگه‌کاندا کراوه، هه‌رچه‌نده سوپا توانی له‌ ماوه‌ی ۸ سه‌عاتدا ئامانجه‌که‌ی به‌ده‌سته‌به‌ینی و پی‌شمه‌رگه له‌شوینی خۆی هه‌لبکه‌نی و به‌زه‌بری هیزیکی زۆر توانی بیانشکینی، به‌لای که‌مه‌وه له شه‌په‌که‌دا ۲۲ پی‌شمه‌رگه شه‌هید بوون^(۵۲) به‌لام نووسراویکی هه‌والگری سه‌ریازی ته‌نها باس له (۱۵) شه‌هید ده‌کات. لی‌رده‌دا جیگه‌ی خۆیه‌تی گریمانه‌ی ئه‌وه‌ش بکه‌ین که پی‌شمه‌رگه‌کان لی‌یان ده‌ربازبووی و دواتر به‌ برینداری گیرابن و شه‌هیدکرابن، له‌ هه‌مان گۆرپدا شاردرابنه‌وه، له‌ناو پی‌شمه‌رگه‌کانی تازه‌شاردا (عوسمان وه‌لی) که پی‌شمه‌رگه‌یه‌کی ناو شه‌په‌که بوو بو خۆی خه‌لکی تازه‌شار بوو، هه‌رچۆنیک بووه ده‌ریازی ببوو، به‌لام دواتر له‌ قادرکه‌رم گیراو ئه‌نقالکرا، بۆیه پی‌شبینی ده‌کرئ زۆربه‌ی ئه‌و جه‌نگاوه‌رانه‌ی تر که ده‌ربازبوون دواتر کوژرابن و ناویان له‌و نووسراوه‌دا نه‌هاتبی که هه‌والگری سه‌ریازی له ۱۰ی نیساندا داویتی به‌سه‌رووی

۵۲. دوا‌ی رزگارکردنی دوزخو‌رماتوو شه‌هیده‌کانی تازه‌شار له‌ گۆرستانیکی تایبه‌تدا له‌وشاره به‌خاک سپێردرانه‌وه.

خۆى. ھەرچۆنىڭ بىت قسەوباسى خەلكى ناوچەكە لەبارەى شەھىدەكانەوھ بە (۲۲) شەھىد و چوار دەرياز بوو دەكرىت، لەوانە دوو پىشمەرگەى يەكئىتى بەناوھكانى كەمال و عوسمان و دووانى حزبى شىوعى بەناوھكانى ئاوات و سىقەر لە ئارادايە. بەلام ھەرچى ئاسۆ بيارەى پىشمەرگەى دىرىن كە ئىستا، لەولائى سوید دەژى و پياويكى ورياو بە ئەزمونە لەبواری لىكۆلىنەوھ و نوسىندا، بۆ خۆى بەشدارى شەركەى تازەشارى كردووه و يەكئىكە لەو كەسانەى بە برىندارىيەكى سوکەوھ لەو شەپەى گوندى تازەشاردا دەرچووھ و لەگەل ۹ پىشمەرگەى تردا گەشتووھ تە گوندى شىخ ھەمىد كە نىوكاتژمىرىك بەپىيان لەتازەشاروھ دوورە، ئاسۆ بيارەى بەكارھىنانى چەكى كىمىاوى رەتدەكاتەوھ جەختىش لەوھ دەكاتەوھ، كەئەوانەى لەشەپى تازەشار رىزگارىان بوو، ژمارەيان ۱۰ كەس بووھ، ۹ پىشمەرگەى حزبى شىوعى و يەك پىشمەرگەى يەكئىتى نىشتمانى كوردستان، كە قەناسى ھەلگرتووھ و برىندار بووھ، ھەرچۆنىڭ بووھ توانىويانە دواى شەرىكى سەخت خۆيان دەريازبەكەن و بکشىنەوھ بۆ گوندى شىخ ھەمىد، بەلام لەوئىش توشى شەپ بوون و باس لەوھش دەكات ۱۰ كەسى گوندەكە كە ھىزى بەرگرى بوون و خۆيان لە ژىر زەمىنىكدا شاردووھ تەوھ بەلام تانكىك بەسەر ژىر زەمىنەكەدا پۆيشت و ئىدى دەنگيان نەما، ئاسۆ لەرىگەى نامەى ئەلكترۆنىيەوھ باس لەوھ دەكات كە گوللە ئارىجىيان پى نەمابوو، ھەتا بەرھوروى تانكەكە بىتەقىنن، تەنھا چەند گوللەيەك و نارنجۆكىكىان بەدەستەوھ ماوھ، ئەوش بۆ ئەوھ داياننابوو ئەگەر دوايان كەون بۆخۆيان بەرگرى پىبەكەن يان خۆيانى پى بكوژن و خۆ بەدەستەوھ نەدەن بەزىندوووى.

چونیتی شهرې تازه شار

ئوهی هه تا ئیستا یه کلاهی بووه ته وه ئه و هیزه ی پووبه پووی سوپا بووه وه ته نیا پیشمه رگه کانی حزبی شیوعی و یه کیتی نیشتمانی کوردستان بوون، له گه ل ۱۰ چه کداری هیزی به رگری، سهر له به یانییه کی زوو رژی ۱۹۸۸/۴/۷ هیزیکی هاوبه شی جاش و سوپا له تووزخورماتوه وه به ره و بناری گل جولاو پیشپوی کرد، ئه مانیش خویان بو شه پیکي سهخت ئاماده کرد، پیشبینی قورسی شه په که له ویوه سه رچاوه ی گرت که به رله وه ی هیرش ی پیاده بگاته سه ریان و نزیک ببنه وه له پیشه وه بو ماوه ی دوو کاترمیر به توپی نه مساوی دورهاویژو کاتیوشا به توندی تازه شاری بوردومانکرد. ئه وگونه که به هه مووی (۲۰) مال ده بوون نزیکه ی دوانزه میلیک ده که ویته باکووری چه می ئاوه سپی له بناری گل.

ئو پوژه ۷ نیسانی ۱۹۸۸ بوو ئه و گونه بچوکه ی گه رمیان، بووه ئامانجی سوپایه کی پرچه ک و به ئه زمون و قاله وه بووی هه شت سال جهنگی ئیران - عیراق. کاتیکش که له به یانیکی زور زودا هیرش ی کرده سهر گونه که پووبه پووی به ره له سته یه کی توندی پیشمه رگه بوونه وه، پیشمه رگه کان بریتی بوون، له په لیکي به تالیونی هه وتی هه ورامان و گه رمیانی حزبی شیوعی و مه فره زه یه کی یه کیتی نیشتمانی کوردستان به فه رمانده یی نازمه بچکول، که به هه مویان نیزیه که ی ۲۵ که س بوون.

هه رچه نده هیزه که ی حکومت وا پیشبینی کردبوو به هو ی ئه و بومبارانه چرو سه خته وه گونه که هیچ زینده وه ریکی تیدا نه مایی، که چی که پیشپه وی کردو له گوند نزیک بووه وه له یه که م په رچه کرداردا سوپا له ژیر هه لمه تی ریژنه ی گولله و ئه و چه که سوکانه ی به ده ست پیشمه رگه وه بوو خوی پیینه گیراو شکا، بویه ناچاربوون به ره ودوا کشانه وه.

به لَام تازه شار له پروانگه ی ئه فسه رانی سوپاوه گرتنی گرنگ بوو، به هیچ شیوه یهک دهستبهرداری نه ده بوون، چونکه بایه خیکی ستراتیجی تایبه تی هه بوو، هۆکاره که شی ئه وه بوو نزیکه پینگای نیوان خورماتوو- قادرکه ره م بوو. دیاره تازه شار به لایه نی پیشمه رگه شه وه هه روا گرنگ بوو، هه ر بویه ئه وکاته ی سوپا جولآ و پیشپه وی کرد، پیشمه رگه ش به ۲۵ که سه وه بۆ به ره نگار بوونه وه ی له وی دامه زران و ئاماده ی به رگری بوون. هه رچه نده دوو دهسته و پیشمه رگه ی دوو حزبی جیاوازیش بوون، به لَام به تیکه لی سه نگه ریان له وه هیزه ی سوپا گرت که وا پشت ئه ستور به چه کی قورس و تانک و فرۆکه ی پوسی، له پینگای سه ره که وه پیشپه ویی ده کرد.

ئه و سه ره وخته خه لکی تازه شار هه ژارانه ژیانیکی ها که زایبان ده گوزه راندو هه روا له بیست مالیکی له قور دروستکراوی خوارو خیچدا قه ناعه تیان کرد بوو، ئه وانیش وه کو ته واوی خه لکه ساده که ی بناری گل به زۆری به کشتوکال و به خیکردنی ئاژه له وه خه ریکبوون. سه رباری ئه وه ی هه والی گرتنی قه ره داخیان بیستبوو، به لَام هیشتا ماله کانی خویان چۆلنه کردبوو، ئیستا که سیاسه تی پوو خاندن و ویرانکردنی گونده کان وه ک پشت و په نای پیشمه رگه له لایه ن به عسه وه گه لاله بووه، ناشی گوندی تازه شار به ته نیا له لۆجیکی ئه نفال به ده رییت.

ئاسۆ بیاره یی له یاده وه ری خۆیدا له به شی سیه مه دا باسی شه ری تازه شار ده کات و ده نوسیت: (قه ره داخ ته نها قۆپیه کانی مابوون بگیری، خه لک و پیشمه رگه ریزیان به ستبوو، به ره و گه رمیان، ئیمه بریارماندا بچینه بنکه ی ۱۰ ی حزب له قۆپی، به لَام هاوری ئه سکندر هات وتی: وا زه رده ش ده گیری خواردن کۆکه نه وه و با به ره و گه رمیان برۆین، ئیواره ی ۱۹۸۸/۴/۴ له ئاوباریک بوین، که چه ند فرۆکه یه کی جه نگی هاتنه ئاسمانی ناوچه که و به کلکیان دوکه لی سپیان

وهك بازنه به ده وري گه رمياندا كيښاو كاغه زيان فريدايه خواره وه و له كاغه زه كاندا نوسرابوو «مخربين» خوتان بدن به ده سته وه^(٥٤) له به رواري ٤/٥ له به رهي چه وري و لغتياغاهه به شيكي به تاليونمان له گه ل هيزيكي گه رمياندا دابه شكرد، ئيمه بهر به رهي بناري گل كه وتين، ئيواره ي ١٩٨٨/٤/٦ روژيک پيش شهره كه كه مينمان به ده وري گونده كه دا ده ركرد، سه رله به ياني روژي ١٩٨٨/٤/٧ كاترئمي ٥:٣٠ هيرشي سوپا ده ستي پيكرد^(٥٥)، پيشمه رگه كانى يه كييتي نيشتمان و حزبي شيوعى كه هه نديكيان عه رب بوون، له گوندى تازه شار جواميرانه رووبه وري نزيكه ي ١٠٠ تانك و سوپا يه كي زه به لاج بوونه وه، فه رمانده كانى نه و شه ره نازم بچكولي يه كييتي و (ملازم سامي) ي شيوعى بوون. هيزه كانى سوپا ي عيراق پيكه اتبون له فيرقه ي ١٢ ي سه ر به هيزي نوعمان، ليواي ٣٦ ي مغاوير، ليواي ٤٦ ي كه تيبه ي ده بابيه كورپ هه يسه م، به فه رمانده يي نه فسه ريك كه پله ي سه ربازي رائيد بوو به ناوي (عه بدولله تيف مه جيد كه رخي) و دوو هيزي جاش به سه رپه رشتي عه ميد شاكرو عه ميد كاكل، ليواي ٦٦ ي مغاوير كه عه ميد روكن بارق عه بدوللا حاج حنطه فه رمانده يان بوو له ١٣٠ سه ربازي هيزي تاييه ت پيكه اتبون، سه باره ت به به رواري شه ره كه بيرواي جياواز هه يه هه رچي راپورته كه ي ميدل ئيست وچ پييوايه له روژي ٧ ي نيساني ١٩٨٨ كاترئمي ٨ ي به يانيه وه ده ستي پيكردوه، به لام ئاسو بياره يي كه پشتي به ده فته ري بيروه و ريه كانى خو ي به ستوه، راي وايه روژي شه ري تازه شار ٧ ي نيسانه، جا هه ركاميان بيت، به هه رحال سوپا هه ر له سه ره تاوه زور دلره قانه و به ربه ريانه په لاماري تازه شاري دا، جگه له توپي دورهاويژ ١٥ فروكه ي هيليكوپته ري

٥٤. على حه سه ن مه جيد له كؤبوونه وه ي سالي ١٩٨٧ دا له گه ل بهر پر ساني سوپا و نه مندا ده ليه ت به رله وه ي به چه كي كيميواي لبيان بده م يه ك ملوين له و كاغه زانه به زماني كوردي و عه ربه ي چاپ ده كه م و بلاوي ده كه مه وه به سو راني و باديني داوايان ليده كه م خو يان بده نه ده سته وه.

٥٥. ئاسو بياره يي نه فسانه ي تازه شارو پانتايي گه رميان - به شي سيه م كه به رله بلاوكرده وه ي به ده ستنوس له ريگه ي نامه ي نه ليكترؤنيه وه بو ي ناردم، به لام ئيست بيروه و ريه كانى به زنجيره له مالپه ركه يي ئينته رنيته بلاوكرانه ته وه.

جەنگى و ۵ پىلاتۆز پىشتىوانى سوپايان دەکرد، بە نەخشە و پلاننىكى وردەو ھەيشى زەمىنى و ئاسمانى دەستى پىکرد، لەخوارەو بەھىزى پرچەكى مۆدىرن و دەبابە لەئاسمانىشەو فرۆكەى ھىلىكۆپتەر و پىلاتۆز، ھەيشى يەك لەدواى يەكى سوپا تا ئىوارەيەكى درەنگى خاياند، ئەگەرچى شەپى تازە شار بەشەھىد بوون و گيان لەدەستدانى زۆربەى پىشمەرگەكان كۆتايى ھات، بەلام ئەمە داستانىكە كە نەك ھەر لەگەرميان بەلكو، دەبىت لە مېژووى كورددا بەتايبەتى لە پەلامارى ئەنفالدا وەكو بەرگريپەكى بېوينە و قارەمانانە بخەملىندى، چونكە پىشمەرگەكانى تازەشار سەربارى برسېتى و كەمى خۆراك و كەمى تەقەمەنى و نەبوونى چەكى پىشكەوتوو، سەربارى بەھاناو نەچوونى ھىزى تى پىشمەرگە كەلەوكاتەدا لە توانادا نەبوو، بەو چەكە ھاكەزايانەى دەستيانەو، كەبە زۆرى چەكى سوكى كلاشىنكۆف بوو، بەرگريپەكى قارەمانانەيان نواند.

ھەرچۆنىك بوو ئەو پۆژە شەپ تاپاش نيوەرپۆى خاياند سەرئەنجام لەكۆى ۲۵ پىشمەرگە ۲۲ يان شەھىد بوون^(۵۶)، لەوانە ھەردوو فەرماندە نازم بچكۆلى يەكىتى و ملازم سامى حزبى شىوعى بوون. لەناو دەربازبوەكاندا كورپىك بەناوى (كەمال سەعید) كە لەسەرەتاي سالانى نەوددا بەنەخۆشى گيانى لەدەستدا. يەكىكى تر لەدەربازبوەكان پىشمەرگەيەكى گوندى تازەشار بوو بەداخو ھەيش وونبوو، چونكە ھەتا ھەلدا ھەو ھەو گۆرى شەھىدەكانى تازەشار خەلك و ھاوپرېكانى بەيەكىك لە شەھىدەكانيان زانیو، بەلام كە گۆرى ئەو شەھىدانەيان لە سەربازگەيەكى دوزخورماتودا دۆزىيەو تەرمى ۲۲ پىشمەرگەى تىدابوو، كەچى تەرمى ئەو پىشمەرگەيەى خەلكى گوندى تازەى شارى تىدا نەدۆزرايو^(۵۷) كە زۆر پىدەچىت بەبرىندارى دەست ھىزەكانى ئەنفال كەوتبى و بىسەرھوشوئىنكرابى،

۵۶. بۇ زانىنى ناوى ئەو پىشمەرگانەى لەشەپى تازە شاردا شەھىدبوون، بروانە ئامارى ناوى شەھىدەكان.

۵۷. ھەر ئەو ھاوئايەى دوزخورماتوو (سەمەد) وتى: تا ئەوكاتەى تەرمەكانيان لەسەربازگەيەكدا دەرھىترانەو بېوامان وابوو كەوا ئەو ھەيش لەناو ئەو شەھىدانەدايە كەچى بەداخو كەدەرھىترانەو ئەويان تىدانەبوو.

به لام هه رچی شایه تحاله کانی ده وروبه رن نه به ردی نه و پیشمه رگانه ده گیرنه وه که به و ژماره که مه و به و نه خته چه ک و فیشه که یانه وه که پییان بوو، چون پووبه پووی نه و جهیشه زه به لاهه پرچه ک و به نه زمونه بوونه وه!! له به یانییه کی زووه وه تا دواینیوه پویه کی درهنگی پوژی ۹ ی نیشان به رگریه کی نازایانه یان کردووه، نه مه سه رباری نه وه ی سه نگره کانی نه مان له چه م و شیویدکدابوو، که ده وروپشتی هه موو گردو ته پو لکه بوو، بارودوخی به رگریکردن زور لاسه نگیبوو نه مه ویرای نه وه ی سوپا چه کی قورس و کاریگه ریشی به دهسته وه بووه، له گه ل نه وه شدا تاکتیک کی سه ریازی کردووه، پیده چیت تاکتیکه که ی به ناسانی سه ری گرتبی، نه ویش نه وه بوو که به شیوه یه کی کاتی پاشه کشه یه کی کردبوو، تاجاریکی تر له هیرشیدکدا له پشتی گونده که وه چوار ده وری پیشمه رگه کانی گرتبوو، نیت سه رباز سه ر یاله کانیاں گرت و ده بابه کانیش له به ری داوی له نزیک کاتزمیر ۱۲ ی نیوه پو به یاله کانداهه لده زنان و له هه ولی پیشره ویدا بوون، هه تا به پلانیک سه ربازی کونترولی شه په که یان کردووه و هه ر له ریشه وه سی گوندی تریان ویرانیان کرد^(۵۸).

گه لیک که سی خه لکی گونده کانی دراوسی شایه تی نه وه ده دن که وا سوپا له تازه شاردا چه کی کیمیای به کارهیناوه. پیاویک که نیستا له دوزخورماتوو داده نیشی به ناوی سه مه د نوری به پیچه وانهی ناسو بیاره ییه وه ده لیت: به کارهینانی چه کی کیمیای له تازه شار مه سه له یه کی حاشاهه لنه گره، به لام سه بارت به ژماره یان که وا چند پیشمه رگه شه هیدبوون رایه کی تری هه یه و ده لیت ۲۵ شه هید بوون، که مال سه عید یه کیک بوو له و پیشمه رگه ده ربازبوانه ی له شه ره که دا به شداربووه و له سالانی نه وه ده کانداهه کوچی دوایکرد^(۵۹). پیاویکی تری خه لکی کانی قادری خواروو، که چوارمیل له ویوه دووره، به میدل نیست

۵۸. نه وگوندانه کانی قادری سه روو، کانی قادری خواروو، ناوایی شیخ همدید بوون - بوانه میدل نیست وچ - به رگری له تازه شار.

۵۹. په یوه ندی ته له قونی نوسه ر له گه ل سه مه د نوری - دوزخورماتوو - ۸ ی شباتی ۲۰۱۰.

وچى راگه ياندووه و ده لیت به پادیو گفتوگوى بیته لى وه رگرتووه و نه فسه ره
فه مانده که وتوویه تی گاز تاقه ریگه یه بو تیکشکاندنی به رگریه که^(۶۰)

پاشان شایه ته که فرۆکه ی هۆکه ر ههنته ری بینویه که گوندی تازه شاری
بوردومان کردووه و گه واله دووکه لى سپی زوری لپه یدابووه . له وه ودواش سوپا
چووه ته ناو دیوه ، به لام پاش چی ؟ نه وکاته ی ته وای پيشمه رگه کان شه هید
ببون ، نه و قاره مانانه ی که پیش چهند سه عاتیک به رگری قورسیان ده کرد ، ژنیکی
تر به ناوی ئایشه ی ته من بیست سال له دیی شیخ حمید ، به میدل ئیست وچی
راگه ياندووه که وا (له سه ر به رزاییه کی ناو کیلگه گه نمه که ی خویانه وه ته ماشای
بومبارانه که ی کرده ، نه و یه که مجار نه یزانیوو که کیمیایی به کارهاتووه ، به لام
که له به رزاییه ک هاتبووه خواره وه ، لاشه ی هر بیست و پینچ پيشمه رگه که ی
بینیوو^(۶۱) «هره مان شایه تحال ده لیت : نه وکاته زانیم که چه کی کیمیاییان
به کارهیناوه ، چونکه ژماره یه کی زوریش بز و مانگا و په له وهرم بینی مردار
بووبونه وه» . شه وی ۱۰ ی نیسانیش ئیستیخباراتی تووزخورماتو بروسکه ی
کردووه بو مه نزومه ی رۆژه لات نویسیوتی که «لاشه ی ۱۵ تیکده ر لابران و
له نزیک فه مانده یی که رتی سه ربازی (دو) وه داپوشراون . له پیش ناشتندا

---

۶۰. به پیتی قسه ی شایه ته گلیکی زور که وا میدل ئیست وچ چاوپیکه وتنی له گه ل کردون مه سه له یه کی باو بووه لای
پیشمه رگه و خه لکی گونده کان که پادیوکانیان بخره نه سه ر نه و بیته لانه ی له لایه ن هیزی حکومه ته وه به کارده اتن .
فه مانده یه کی یه کیتی نیشتمانی که له گه رمیاندنا قسه ی بو تیمه که ی میدل ئیست وچ کردووه دلنیا نه بووه که
حکومه ت چه کی کیمیای به کارهینابن له تازه شادا ، به لام باس و گپرانه وه ی شایه ته کان له گه ل گه ل سهرچاوه ی
تردا که چاوپیکه وتنیان له گه ل کراوه ، تاراده یه ک به لگه ی قه ناعه ت به خش ده دهنه ده سته وه که په لاماریکی له وچۆره
هه بووه . به تاییه تیش بو به رگریه کی ناوا له ده سته یکی په لاماره کانئ نه فالدا و له گه رمیاندنا بو شکاندنی وره ی
خه لک و پیشمه رگه ری تیده چیت ، چاوپیکه وتنی میدل ئیست وچ له گه ل دانیشتوانی نه وسای شیخ حمید و
کانی قادری خواروودا ، کومه لگای باینجان و سلیمانی ، ۱۹ مایس و ۲۵ ته مووزی ۱۹۹۲ و ۱۹ مارتی ۱۹۹۳
تاراده یه کی زور قه ناعه ت به خشن بو وه ها په لاماریک ، هه روه ها نه گه ری نه وه ش هه یه که وا هیرشیک کیمیایی
دووه مجاریش له ۱۰ ی نیساندا نه خامدرا بیت . جووتیاریکی مه ردار له گوندی تالای نه ونزیکانه باس له وه ده کا نه و
پیشمه رگانه ی ده رباز بووبون به و لایه دا هه لاتن و له ده ربه ری نیوه شه ودا فرۆکه بوردمانی کردبون . به گۆزیه ی
قسه کانئ نه م پیاوه نه و کیمیابارانه ده که سی له تالو کوشتووه . چاوپیکه وتنی میدل ئیست وچ ، کومه لگای
داره توو ، ۱۸ ی نیسانی ۱۹۹۲ .

۶۱. به زوری بروا له سه ر نه وه کۆکن نه و پیشمه رگانه ی له تازه شار گیانیان به خشی ژماره یان ۲۲ که س بووه
له کۆی ۲۵ پیشمه رگه ، بویه پیناچیت نه و ژماره ی شایه تحاله که ی میدل ئیست وچ ته وای بیت .

وينه يان گيراوهو به نوسراوويکي تايبه تي ده نيړرټ»^(٦٢)

که شه پري تازه شار ته واو بوو، هه والي شه هيد بووني پيشمه رگه کان و به کاره ينياني چه کي کيمياوي بلاو بووه وه خه لک دو چاري ترس و دلّه پراوکييه کي زور بوون و به ته و او ي وره يان به ردا. واحد همه سه عید عه بدول که دواتر نه نفالکراوه و به بنکه ي کورکړنه وه ي قادر که ره م و چه مچه مال و توپزاو ادا تپه ريوه و له ١٦ ي نيساندا گه يه نرابوونه بيابانه کاني رومادي و له وي کومه لکوژکرا بوون و نه و به برينداری رزگاري بوو، به سالنامه ي نه نفالستاني پراگه ياندوه (له دواي شه پري تازه شار که زور ليما نه وه نزیک بوو نيتر وره نه ما خه لکي نه و ناوچه يه و هيږي به رگري هه موو روښتن، پيش هه فته يه کيش خه لکي ناوچه که گونده کاني چولکړد بوو، چوبوونه ناو نه شکه وت و جه وه له کان. نيتر که تازه شار گيرا خه لکه که ش له و هه ردا نه وه روښتن به ره و قادر که ره م و خويان دابه ده سته وه)^(٦٣) که سوپا نه رکه که ي له تازه شار ته واو کړدو چوه ناو گونده که وه هه موو خانوه کاني له گه ل زه وي ته ختکړدو هه موو خه لکه که شي گرت و نه نفالي کړدن^(٦٤). په تله که ي سوپا به ره و خوار پيش پره وي کرد و کومه ليک گوندي تری پامالي و خانوي جوتياراني له گه ل زه وي ته ختکړد، له گوندي که ريم باسام شه پريک له نيوان سوپا و پيشمه رگه پوويدا، به لام واپيده چيټ نه وه دواهه مين شه پري نه و ناوچه يه بوويټ که سوپا تيکشکا و گه يشته گوي چه مي ناوه سپي.

هه ر نه و نيواره يه سه باره ت به مانونه ماني پيشمه رگه کاني تازه شار هه والي جوراوجور ده گه يه شتنه هاوړپکانيان، حسين سوران که براي يه کيک له شه هیده کاني تازه شاره نه و سه روه خته پيشمه رگه ي حزبي شيوعي بوو، به چاوي

٦٢. ميدل نيټس وچ - جينوسايد له عتراق و په لاماري نه نفال بوسه ر کورد. بروسکه ي نيستيخباراتي توزخورماتوو ژماره ١٠٣٣٤، ١٠٣٣٤، ١٠٣٣٤، ١٩٨٨.

٦٣. واحد يه کيکه له و ده ربازيوانه ي له کومه لکوژييه کي نه نفالکراواني گه رميان له بيابانه کاني پاريزگاي رومادي رزگاري بووه بوزانياري زياتر بروانه نه نفالستان ژماره ٩ ديدار له گه ل واحد همه سه عید

٦٤. بوناوي نه نفالکراوه کاني گوندي تازه شار - بروانه خشته ي ناماره که.

خۆی پروداوه‌کانی بینیوووه و له کتیبه‌که‌یدا له باسی داستانی شه‌ری تازه‌شاردا نوسیویتی: (یه‌کیک ده‌یگوت هه‌موویان شه‌هیدبوون و به‌شۆفل باندراون و یه‌کیکی تر ده‌یگوت له‌به‌ری هه‌مه‌وه‌نده‌وه ده‌رچوون و رزگاریان بووه)^(٦٥) به‌لام له‌ریگه‌ی جاشیکه‌وه که پیشتر پیشمه‌رگه‌ی حزبی شیوعی بووه و چووبوووه سه‌ر ته‌رمه‌کانیان، به‌ کوژراوی هاوسه‌نگه‌ره‌کانی پیشووی خۆی ناسیوه‌ته‌وه، هه‌والی بو ناردبوون و ناوی چه‌ند پیشمه‌رگه‌یه‌کیشی هینابوو له‌وانه شه‌هید ماجدی برای حسین سۆران، نازمه‌ بچکۆل، ملازم سامی، تارق، خالد، غالب عه‌ره‌ب) ته‌نانه‌ت به‌پاست و دروستی ووتبووی هه‌موویان له‌سه‌ربازگه‌یه‌کی لای خورماتوو نیژراون و هه‌ره‌هه‌موویان به‌ ناویه‌کدا فریدراون.

به‌ پیچه‌وانه‌ی ئه‌و بیروپایانه‌ی به‌گشتی له‌سه‌ر شه‌ری تازه‌شار باس ده‌کریت، دوو خالی جیاوازه‌یه‌یه که پێویسته‌ یه‌کلایی بکرینه‌وه ئه‌ویش ده‌ربازبوونی دوو پیشمه‌رگه‌ی تری حزبی شیوعین به‌ناوه‌کانی (ئاوات و سیفه‌ر) که‌دواتر ئاوات به‌وردی باسی شه‌ره‌که‌و به‌رگری و جوامیری پیشمه‌رگه‌کانی بو حسین سۆرانی نووسه‌ر کردوووه و ئاماژه‌ به‌وه‌ش ده‌کات که هه‌تا کاتژمیر سی ئیواره‌ش شه‌ر به‌گه‌رمی به‌رده‌وام بووه و تا گه‌یشتونته‌شه‌ری ده‌سته‌ویه‌خه، به‌لام ئه‌وان نه‌ ئاوات و نه‌نووسه‌ری کتیبه‌که‌ش هه‌چکامیان باس له‌به‌کاره‌ینانی چه‌کی کیمیاوی ناکه‌ن و بیروپایان به‌تایبه‌تی حسین سۆران وه‌ک ئاسۆبیاره‌یی ئه‌وه په‌تده‌کاته‌وه که‌چه‌کی کیمیاوی له‌و شه‌ره‌دا به‌کاره‌اتبی.!! بیاره‌یی له‌ نامه‌یه‌کی ئه‌لکترۆنیدا که‌ بو‌ی ناردووم له‌باره‌ی شه‌ری تازه‌شاروه باس له‌ ئازایه‌تی پیره‌ژنییک ده‌کات له‌ گوندی تازه‌شار که له‌گه‌رمه‌ی شه‌ره‌که‌دا نانی بو کردوون و تا دواساته‌کانی شه‌پیش هه‌رله‌وئ ماوه‌ته‌وه‌و دواتریش شی‌ت بوو ئاسۆ ده‌لی: له‌دوای ئه‌نفال دیتمانه‌وه هه‌رچی مریشک و ئاژه‌ل بوو له‌ خۆی کوکرده‌بووه.

٦٥. بروانه حسین سۆران - ژه‌نیاوه‌کانی پیده‌شتی ته‌قوا - چاپی یه‌که‌م ٢٠١٠

به پيی نووسراوی بنكهی هه والگری دوز ژماره (۱۰۳۴۰/۱۰/۴/۱۹۸۸) ی بۆ ریڅخراوی هه والگری خوره لات - منظومه الاستخبارات الشرقیه، تیپی (۱۱) ی ناسراو به (هیزه كانی مقدا) ی سهر به فه یله قی سین، به سه رپه رشتی فه رماندهی تیپی ناوبراو عه میدی روكن سامی عه باس مجول و به هاوکاری و پشتیوانی فه وجی جاشه كانی ژماره (۲۵، ۷۸، ۲۰۰، ۲۱۲) به شداری نه نفال كرنی هه ریهك له ناوچه كانی توز، قادر كه ره م، نه وجول و گونده كانی (زینانهی بچووك، سألحی، دوراجی، زینانهی گه وره، باشته په، ئیبراهیمی بچووك، ئیبراهیمی گه وره، حه یدره سوور، عومه ر سوئی، شیخ جه لال، تازه شار و شیخ حه مید) ی كردووه . به پيی زانیاریه كانی دهرسیم دیبه گه یی ناوی سه رۆك جاشی نه و چوار فه وجی سه ره وه بریتین له: (سه عید یوسف نه سه عد زاری، راویژکاری فه وجی (۲۵) كه په لاماری گوندی عه لی وه سمانی داوه . ره شید نه حمه د نه مین عه زین شیروانی، راویژکاری فه وجی (۷۸) . حه مه رپه شید عه بدولرپه حمان عه بدولرپه حیم جاف تیله كوی، سه رۆك جاشی فه وجی (۲۰۰) . عه دنان عه بدوللانه جم جاف (عه دنان دیسكو)، سه رۆك جاشی فه وجی (۲۱۲) ی جاش^(۶۶) جگه له وانه ش هه ریهك له تیپی پیادهی (۱۵) به فه رماندهی لیوا روكن داود سه لمان نه لجبوری كه به (هیزی فاروق) ناسراوه و سه ربه فه یله قی دوو بوو . فه وجی كومانڈوی یه کی تیپی (۱۷) به فه رماندهی موقه ده م سه لمان عه بدولحه سه ن بووه^(۶۷) .

---

۶۶. بروانه دهرسیم دیبه گه یی ئینسكلۆپیدیای تاوانبارانی نه نفال (سه رچاوهی ژماره یك، به شی بیست و پینج، ل. ۵۶۱۹).

۶۷. سه بارت به م فه رماندهی ه میدل ئیست وچ ئاماژهی به وه كردووه كه له به روارى ۹ ی نیسانی ۱۹۸۸ له شه ری گوندی شیخ ته ویل برینداریوو) دواتر رائید سالم شوینی گرتوته وه . به لام فه رماندهی ه کی پینشمه رگه كه سه رپه رشتی قوئیکی شه ره كه ی كردووه به ناوی خه لیل سه ركانی باس له وه ده كات كه كوژراوه و پیناسه كه شی كه وتووه ته ده ست هیزی پینشمه رگه .

دووهم: شهري گوندي شيخ ته ويل

دووهه مين شهري به ناوبانگ له نه نفالي گه رمياندا له گوندي شيخ ته ويل^(٦٨) بوو، له م قو له شهوه ديسان سوپاي به عس شيخ ته ويل و نه و چند گوندهي ده وروبه ري به كليلى سهره كي ناوچه كه ده زاني، تابي ته ده روازيه ك بو چونه ناوه وهو بيكاته پيگه يه كي گرنگي نه و قو له ي په لاماري نه نفالي سي، بويه كه پروبه رووي به رگريه كي سهرسه ختانه ي پيشمه رگه ش بووه وه گوئي به زيانه مرويه كاني جهيش و جاش نه ده داو نه وه ي به لاي نه فسه رانه وه گرنگ نه بوو، كوژراني نه و جاش و سه ربا زانه بوو كه چه نديان ليده كوژري، نه مه ش له كاتيكا بوو كه بو پيشمه رگه به رگري نه ك هر له گوندي شيخ ته ويل، بگره له هر ناوچه يه كي نه نفالي سي، له دواي تي كشكاني سه ركر دا يه تيه كه يانه وه له سه رگه لوو به رگه لوو كاري كي مه حال و بيهوده بوو، به لام به و حال شه وه قاره مانيتي و به رگري نه و پيشمه رگانه كه ژماره يان له ٦٠ - ٧٠ كه س زياتر نه بوو، به رانبه ر سوپايه كي پرچه ك و له بن نه هاتوو ده بيت له ميژووي كوردا به ريزوه ته ماشا بكرين و به رز بنر خي ندرين. چونكه تاقه شه ري دريژ خايه ني پيشمه رگه كاني گه رميان بوو، كه سه رباري لاسه نكي و نابه رانبه ري هيژو كه مي ته قه منه ني و خواردن، شوينه كه ش هه تابليي ناقولاو ته خت بووه به رگري له وه ها شه ري كا نه سته م بوو، نه سه نگره ري كي لي بووه نه داروده ون تا بو شه ر گونجاوبن، به لام نه وه يان باشكرد بوو رويك پيشتر له ريگه ي گوند نشيني كه وه^(٦٩) توانيو يانه هه نديك پاچ و خاكه ناز په يدا بكن و هه نديك سه نگره ري هاكه زايي لي بده ن، به لام كوا نه و سه نگرانه ده بنه له مپه ر له به رده م كاري گه ري و هيژو تواناي نه و چه كه مؤديرينه ي به ده ست سوپاي عيرا قه وه بوو...! به و حال شه وه به رگري پيشمه رگه

٦٨. شيخ ته ويل نه و كاته گوند بووه به لام ئيسا كراوه ته شاره دج (ناحي).

٦٩. نه و گوند نشينه ناوي حه مه ره شيد بووه، كه هاوكاري پيشمه رگه ي كردوه به داخوه دواتر نه و يش گيراو نه نفالكوو جاري كي تر نه بينرايه وه.

ماوهی پینچ پوژی خایاندووه و هه چوونیک بووه شانیان داوه ته به رو ئه و چهند پوژه دوژمنیان شپرزو و سه رقاکردووه، خه لیل سه رکانی که ئه وکاته یه کیک له فه رمانده کانی پیشمه رگه و له شه پری شیخ ته ویلدا شه پری کردووه، له کتیبیکدا که خوی دهریاره ی نه نفال نوسیویتی له باسی په لاماری نه نفال سیدا جیگه یه کی بو شه پری شیخ ته ویل کردووه ته وه و به وردی باسی له چوونیتی په لاماره که ی سوپا کردووه بو سه ر سه نگره رکانیان، گیرانه وه که ی ئه و فه رمانده یه تاراده یه کی زور قه ناعه تبه خشه و له گه ل ئه و بروسکه و راپورتانه ی ئیستخباراتیش هاوجوته، که ریخراوی میدل ئیست وچ له راپورته به ناوبانگه که یدا دوکو مینتی کردوون و به دورودیژی باسیان لیوه ده کات. میدل ئیست وچ له باسی شه پری شیخ ته ویلدا ئاوا دهستی پیکردووه له ۱۸ یان ۱۹ ی نیساندا په تلله کانی کفری و که لار به ماوه ی ده پوژ له نه نفال سیدا ئه رکه کانی خوینیان ته واو کردو هه رچی به رگریکردن بوو له نیوان ریگای کفری - که لار و پروباری ئاوه سپیدا تیکشکینرا و تاقه به رد و خشتیکی هیچ گوندیک به پیوه نه ما. لای پوژه ه لاتیشه وه هیزه کانی پیباز و پوونگله هه مان سه رکه و تنیان به ده ستهینا، هیزه هاوبه شه که ی پیباز که (محهمه د نازم حه سه ن) فه رمانده ی بوو به دوو پوژ توانی هیزه کانی یه کیتی نیشتمانی کوردستان و هه ردوو گوندی سو فی ره حیم و عه لی وه سمان برووخینیت، راپورته که باس له وه ش ده کات که هیزه که ی سوپا ناره زاییان له موسته شاریکی به رپرسی فه وجی به رگری نیشتمانی ۷۵ دهربرپوه که له مه یدانی شه په که هه لاتووه. به لام هه رکه ئه و گیروگرفتانه چاره سه رکران ئه و دوا ی هیزه که بی هیچ ته گه ره یه ک پیشه رپه ویکرد و له پاش ته ختکردنی چوارده ئاوا یی تر هیزه هاوبه شه که گه راپه وه شوینی خوی.

به لام ئه و هیزانه ی له پوونگله وه^(۷۰) پیشه رپه وییان کرد ته گه ره یه کی سه ختیان

۷۰. پونگله گوندیکی قه ره بالغی سه ر به قه زای دهر به ندیخانه و که وتوته پشتی ده ریاچه ی سیروانه وه، زئی سیروان به به رده میدا تیده په ریخ و جاده ی گشتی که لار - سلیمانی له نیوانیاندایه. نوسه ر.

هاته پری. ئەم گوندە ماوەی هەشت میلیک دەکەوتە باشووری بەنداوی دەریەندیخانەو، هیزە هاوبەشەکه هەر لەیەکهەم پۆژی دەرچوونیدا تووشی بەرەنگاریەکی توندی تاقمیکی پێشمەرگەبوووەو که بەرگریان دەکردو لەگوندی شیخ تەویل دامەزرا بوون.

لەگەڵ ئەوەشدا که فرۆکه و تانک و هەلیکۆپتەری مووشەک هاویژ و توپخانە ی قورس یارمەتی سوپایان دەدا بەلام بەرگری قارەمانانە ی پێشمەرگەکانی ناو سەنگەرە هاگەزاییەکانی پێنەگیرا که هەر بە دەستی خۆیان بە پاچ و خاکەناز هەلیانکەندبوو، بەلای که مەو بەر پەرچدانەوێ پێشمەرگە پینچ پۆژی تەواوی خایاند، پێشمەرگە لەگوندی شیخ تەویل شەریان لەگەڵ سوپایەکی پرچەک و بەژمارە زۆر دەکرد که ئەزموونی هەشت ساڵ جەنگی بەرەیی هەبوو.

خەلیل سەرکانی سەبارەت بە شەری شیخ تەویل دەلێت: (لە تاریک و پونی پۆژی ۷ نیسان بینیمان دوژمن بە هیزیکی زۆرەو لە بەرزاییەکانی بەرانبەرمان خەریکی خیمە هەڵدان و سەنگەر قایم کردن، ئەوەندە ی نەبرد توپخانەیان خستەکار، بە توپ و کاتیۆشا بۆمبارانیکی چری سەنگەرەکانیان کردین بە جۆریک گوللە ی توپ و پارچە وەک برێشکە بەسەر سەنگەرەکانماندا دەباری و دەیدا لە زەوی ئەم بۆمبارانە ماوەی یەک سەعاتی تەواوی خایاند، که بۆمبارانەکه وەستا زانیمان هیژشی زەمینی دەست پێدەکات، ئیمەش که پێشتر دامەزرا بووین بریارماندا هەتا تەواو لیمان نزیک نەبنەو دەستیان لیاناکەینەو، هیژشەکه یان دەستی پیکرد که بریتی بوون لە هیزیکی تیکەلاو لە جاش و جەیش و دەبابە ی T72 روسی پێشپەرە ی دەکرد و هەلیانکوتایە سەرمان، سێ هیلی کۆپتەریش بەسەر سەرمانەو بوو، ئاراستە ی پەلامارەکه یان یەکهەمجار روو و سەنگەرەکانی ئیمە بوو که لە گردۆلکەکانی نیوان گوندی شیخ تەویل و بۆیسانەدا بەسەر ریگە ی چوار ملانی نیوان شیخ تەویل و بەکربایە فدا بوو، که من بەرپرسی

بووم و كه رته كه ي نيمه ي ليدامه زرابوو، ناو گوندي شيخ ته ويليش كه رته كه ي (ديوحه سن)^(٧١) ي ليدامه زرابوو، هه روه ها گوندي بويسانه ش هيژه كه ي شه هيد «مه لا نه حمه د»^(٧٢) ي ليدامه زرابوو، هيشتا ده ستمان نه كردبووه كه شه هيد مه لا نه حمه د شه هيد عه تاي حاجي نه حمه د و خاله كه ريمي مورياس گه يشتنه لاي نيمه (نه مه ش نيشانه ي به رپرسی سه ركه وتوو بوو) چونكه نه و فه رمانده ي يه كه مي هيژه كان بوو به لام كه زوري جه يشه كه ي بينيوه خوي پيرانه گيراوه و خوشي هاتوو ته ناوه وه، له دريژه ي گيرانه وه ي شه ركه دا ده ليت: ده بابا كان كه وتبوونه پيشي هيژه پياده كه وه)^(٧٣) نزيكه ي ١٠٠ مه تريكيان مابوو بگه نه سه ر سه نگره كانيان كه به يه كه م گولله ي ناربيجي نه و فه رمانده يه ي پوهو و تانكه كان شه ر ده ستي پيكردوو، به م كاردا نه وه يه هيژه كه توشي حه په سان و شپرزهي بوون، هه روا نيو كاترميريك خويان پيرا گيراوو پاش نه وه ي چند بريندارو جه نازيه كيان به جي هيشت پاشكه شه يان كرديوو، نه مه ش وره يه كي باشي دابوو وه به پيشمه رگه كان كه وا له ده ستيكي روته ندا به و هه موو هيژو تفاقه جه نگيشه وه واده بينن سوپا له به رده ستيان به ره و خواربووه ته وه و له به ر لوله ي تفه نكه سوكه له كانيان هه لدي. نه و پوژه بيجه له توپبارني به رده وام چند جاريكي تر هيرشيان كرديوه ته وه سه ر سه نگره كانيان به لام سه ركه وتوو نه بوون و به ره و خوار شكانديان نه وه، هه رچونيك بووه پيشمه رگه شه و جاريكي تر خويان ريخسته وه، بو پوژي دواتر ٨ ي نيسان سوپا به هيژيكي زياتره وه، نه مجاره ته نانه ت به ژماره يه كي زوري نوتمبيلي باره لگرو ده بابا يه زياتره وه به ناو نه و زويه كشتووكاليه ته رهي به هاري نه و ساله دا كه گه نم بالايه ك هه ستابوو

٧١. ديوحه سن ناوي فه رمانده يه كي به كيتي نيشتماني كوردستانه خوي ناوي حه سه نه و له به ر ليها تووي و نازايه تي هاو سه نگره كاني پيانونتوو ديوحه سن.

٧٢. مه لا نه حمه د و هاوريكاني له و پيشمه رگه پارتيزانان ه ي پاش نه نفال بوون كه له گه رمياني نه نفال كراودا مانه وه نه شكه و ته كه ي داري خله به سه رياندا روخواو جگه له دوو پارتيزان هه موويان شه هيدبوون و تا دواي راپه رين نه شكه و ته كه دوا نارامگيان بوو.

٧٣. بروانه - نه نفال له ياده وه ري پيشمه رگه يه كدا - ٢٠٠٩ - خه ليل سه ركاني - ل ٩٢

گیا ته واو هه راش ببوو، که بۆ شه ږی پېشمه رگه ده سته نه ددها هېرشیان کردووه ته وه سهر سه نگره رگه کانی پېشمه رگه، زور جار جاشه کان به ناو نه وخه له و گه نمه هه راشه دا دزه یان ده کردو ده یانویست زه فەر له پېشمه رگه بېنن، وږای مه ترسی دزه کردنی جاشیش نه مجاره یان هیزه کانی سوپا به پلانیکي سیقوولی هېرشه که یان ده سته پېکر دبوو به م شیوه یه ی خواره وه:

یه که م: سه نگره رگه کانی پوژی پېشوتری نیوان گوندی شیخ ته ویل و بویسانه

دوو هه م: گوندی بویسانه

سپه م: گوندی به کر بایه ف

پېشمه رگه بۆ چاره سهری نه و مه ترسیه ده سته یه کی هه شت که سییان ناردبووه ناو نه و ده غلودانه ی که مه ترسی دزه کردنی جاش و جهیشی لیده کرا، سه رنه نجام بوسه ی پېشمه رگه هه شت که سیه که کاریگه ری باشی هه بوو، دهنه ده توانرا به ئاسانی گه مارو بدرانایه و زوو تیکبشکانایه، به لام له وئ ده سته هه شت که سیه که ی که بوسه یان دانابوو لیان راپه ری بوون وره ی دوژمنه سه رسه خته که یان هینابوووه خواره وه، جگه له وه ی راپوینابوون چه ند جه نازه یه کیشیان پی به جیهیشتبوون، به لام هاوه نی ۱۶۰ ملم پېشمه رگه کانی هه راسانکردبوو، چونکه له هېرشه ی نه مجاره یاندا پشتیان به دهنه یان له و جوړه هاوه نانه به سته بوو که له جه نگدا زور کاریگه رو بیزارکه ره، به درېژیایی نه و پوژده ش چه ندین هېرشه ی قورسیان کردبووه سهر نه و سه نگره خراپوکانه ی نه و په ږی په نجا پېشمه رگه یه کی شه ږکه ریان لیدامه زرابوو، نازایانه سنگیان به زه وویه ته خته که ی گه رمیانه وه نابوو هه لنه ده که ندران، سه رنه نجام نه و پوژده ش سوپا تیکشکا و به سهر لاشه ی زوری سه ربازو جاشه کوژراوه کانیا ندا کشانه دواوه، که یه کی که له و کوژراوانه نه فسهریکي فه رمانده ی هیزه که ی قوولی گوندی شیخ ته ویل و بویسانه بوو به په له ی مقدم. دیسانه وه پېشمه رگه بۆ به یانی خو یان بۆ

شه پرو به ره نگار بوونه وه ریخسته وه .

كوژرانی ئەفسه ره كه

سه بارهت به كوژرانی ئەو ئەفسه ره خه لیل سه ركانی له یاده وه ریه كانیدا نوسیویتی: له قۆله كه ی لای ئیمه وه ئەفسه ریک به پله ی مقدم كه سه رپه رشتی شه په كه ی ده كرد، كۆمه لیک جاش و تهواری به شق و زلله پیشخوی دابوو ژماره ی جاشه كان دوو به رانبه ری پۆژی پیشوتر بوو، ئەو ئەفسه ره له وه ده چوو به نیازی ئەوه بوی مه دالیای ئازایه تی به سنگ و برۆکیدا هه لواسن، بویه وا خوی ده نواند له به رچاوی سه روی، كه چی كه چومه سه رته رمه كه ی بینیم گولله یه ك بهر سه ری كه وتبوو، له وكاته دا ته واو به زه یم پیایدا هاته وه، چونكه میشکی ئەم جۆره كه سانه بیجگه له كوشتن و جیبه جیکردنی فه رمانی سه روی خویان هیچی تری تیدانییه، ئەو سه رۆكانه ی نایانه وی له ریگه ی دانوسان و گفتوگوه كیشه كان چاره سه ربه كن و هه ر ریگه ی كوشتن و بپین ده زانن، ئەم ئەفسه ره به ته مای ئەوه نه بوو بكوژری به لكو به ته مای ئەوه بوو خه لکی تر بكوژری و مه رگیان پیببه خشی^(٧٤) كه چی نه ك فریای شكستی پیشمه رگه نه كه وت به لكو هه ر به دهستی ئەوان سزای خوی بینی و ته رمه كه ی له گه ل لاشه ی ئەو جاشانه ی سه عاتیك پیشتر دابوونییه به رشق و زلله به جیما و به خت یاوه ری نه بوو سه ركه وتنی ئەنفال ببینی و مه دالیای ئازایه تی وه رگری. سه بارهت به پاستی و دروستی كوژرانی و ناوی ئەو ئەفسه ره چاوم به فه رمانده ی شه پی شیخ ته ویل خه لیل سه ركانی كه وت، له و باره یه وه رایگه یاند: له پاستیدا پیناس و تفه نگه كه شی كه وته ده ستمان به لام پۆژگاری تالی ئەنفال و ئاواره بوونمان بو سه ر سنورو دواچاریش بو ئیران زور له وه سه خترو دژوارتر بوون ئەو جۆره شتانه بو دۆكۆمینت بپاریزین، به لام بری ۳۰۰ دینار له گیرفانی دابوو كه بریتی بوو له

..... ٧٤. هه مان سه رچاوه ی پیشوو.

۱۲ بیست و پینج دیناری چاپی سوپسری)^(۷۵) سه بارهت به م پاشه کشیانیه ی که خلیل سه رکانی فرمانده باسیده کات له راپورته که یدا جینۆساید له عیراق په لاماری ئەنفال بۆسه ر کورد) پیکخواوی میدل ئیست وچ باس له راپورتیکی سه ربازی ده کات: (عه قید سه لمان عبدالحسن که فرمانده ی فهوجی کۆماندۆی یه کی سه ربه فیرقه ی ۱۷ بوو پیشتر له پیکدادانیکدا بریندار کرابوو، زنجیره ی فرمانده یی لیکترازابوو. سوپا به شپرزهی ماوه ی دوو میل پاشه کشه ی کرد، یه کی له فهوجه پالپشته کانی جاش، که فهوجی ۱۳۱ بوو، به شپرزهی و نارپکی پاشه کشه ی کرد. به شیکیش له هیزه که له گه ل ئەفسه ریکی تردا دابرابوو و پیشمه رگه دایانگرتنه وه، ئەو دواشیان ماوه ی دوومیل پاشه کشه یان کردو داوایان له فیرقه ی ۲۱ ی قۆره توو کرد بیّت به هانایانه وه.

له رۆژی سیهه می شه ره که دا پیشمه رگه دواین چه رده فیشه کی به رده ستیان به سه ر پیشمه رگه کاندانا دابه شکردبوو، ویرای ئەوه ی ده شیانزانی په لاماری دوژمنه که یان رۆژه رۆژ توندتر ده بیّت، که چی فرمانده کان به پیشمه رگاگانیان وتبوو ده بیّت ده ست به فیشه که وه بگرن، ئەمه سه رباری ئەوه ی خواردنیشیان به ته واوی هاتبوووه کزی و که سیش نه بوو پشتیوانیان بکات، به کورتیه که ی پیشمه رگه کان باش هه ستیان به وه کردبوو که شه ر بیهوده یه و به هر نرخیک بووه ده ولت ده بیّت ئەو ناوچه یه بگرن، ئەوه شیان زانیوه که هیژیکی گه وره تریان بۆ هاتوووه مه یدانی شه ره وه، سوپای ئەنفالکه ر ئەمجاره زۆر توندتره به چه کی قورستر که وته بۆمبارانکردنیا، وه کو ئەو پیشمه رگه یه ده لیّت هیچ له نیوان توپیک و یه کیکی تردا نه مابوو، هه ر زرمه وگرمه و هاره بوو ده یکو تابه زهوی و گوپی وپوکاس ده کرد، دوا ی ئەم بۆمبارانه خهسته سوپا پیشه رپهوی زه مینی کرد بۆ په لاماردانه وه مان، پیشمه رگه ش به وه هه موو بی نانی و بی ته قه مهنی و به وچه که سوکانه ی ده ستیانه وه به ره نگاربوووه، به لام ئەمجاره له به ختی

۷۵. چاپیکه وتن له گه ل خلیل سه رکانی - سلیمانی ۲۰۲۰/۲/۶

پېشمەرگەكان تاويك بارانى باش باريبوو، بەرەو چيشتەنگاويش تەمىكى چر ناوچەكەى داپۆشيبوو، پېشمەرگەش ئەم دەرفەتەيان قۆستبوو ھەو بە نەخشەيەكى ورد، ئەمجارە خۆيان دەستپېشخەرييان كردبوو، لە ژيړيالى تاريكى تەمەكەدا پەلامارى ھيزەكەيان دابوو، ھەرچەندە سەركردايەتى بەرەى شەپكە لە مەلبەندەو داواى ليكردبوون دوايانەكەون بۆ ئەوەى تووشى زيان نەبن، بەلام ئەوان گوويان بەو رينماييە نەدابوو، ھيزەكەى سوپايان بەرەو خوار راونا چەند رەبايەكيشيان لەدەست ستاندىبوونەو، ليژەدا پېشمەرگە بەختيكي ترەرەو پيريان ھاتبوو كە لەناو ئەو رەبايانەدا چەند فەردە نان و ناوساجى جاش و خۆراكى لە قوتونراوى جەيشيان دەستبەسەردا گرتبوو، كە لەترسى زەبرى پېشمەرگەو ھالاتندا لييان بە جيمابوو، دواتر پېشمەرگە ھەكو دەستكەوتىكى گرنگ دابوويان بەكۆلياندا ھينا بوويانەو ھەكو سەنگەرەكانيان^(۷۶).

لە ھەمانكاتيشدا دياردەيەكى مەترسيداريان رەچاوكردبوو كاتيك بينيبوويان لە ناو سەربازە كوژراوكاندا دەمامك و پيالوى دژەكيمياويان پيئە، ئەمەش واى لە فەرماندەكانى بەرەى شەپكەى شىخ تەويلكردبوو بيريك لەحالى خۆيان بكنەو، چونكە ئەو ئەماژەيەكى ترسناك بوو، دەنا سەربازى عيراقى دەمامكى دژە كيميايى بۆچيئە، خۆ پېشمەرگە چەكى كيميايى پيئە...!! بۆيە ھەستيان بەمەترسى كردبوو، كە بەدوربان نەزانىو لەپەلامارى داھاتووياندا ئەم چەكە نەفرەتییەيان لەدژ بەكاربھيئن، پېشمەرگەش ھيچ ھۆكارىكى بەرگري كيمياويان نەبوو، حكومەتیش باش دەيزانى خالى لاوازی پېشمەرگە چەكى كيميايى و نەبوونى كەرەستەى خۆپاراستنيانە، بەتايبەتیش لەشويئىكى ھەكو شىخ تەويلدا لەبەرئەوەى تەخت و نزماییە و كارىگەرى زياترى دەبيت و پېشمەرگەكان لەناو سەنگەرەكانياندا دەخنكينيئت، چونكە حكومەت ئەزموونى ئەوەى كردبوو، كە

۷۶. بەكارھيئەتانی كەلوپەل و ئازوقەو خواردنى دوژمن لەبەرەى جەنگدا، ھەلەيەكى گەرەيە، بەلام ھەلومەرجى ئەنقال و بىن خۆراكى پېشمەرگە ئەو لۆژيگەى لەبەرچاو نەگرتبوو، ئەوەى بەسەرھاتى گەرميانی نەبيستبى بەو لۆژيگە قايىل دەبى كە ناشيئت ئازوقەى دوژمن بەكاربھيئت.

پیشمه‌رگه له چیاکاندا تاراده‌یه‌ک فی‌ریبون خۆیان له‌چه‌کی کیمیاوی بپاریژن . . کاتیک زانیبوی له‌به‌رانبه‌ر بۆمبارانی رەتلی به‌گۆژی راجیمه‌کانیاندا، سه‌نگه‌ری قول و مه‌حکه‌میان لیدابوو، له‌و کاتانه‌دا ده‌چونه‌ ناو سه‌نگه‌ره‌کانیانه‌وه، زیانیکی ئه‌وتۆی پینه‌ده‌گه‌یاندن به‌لام دواتر حکومه‌ت فیلیکی تری به‌کارهینابوو، ئه‌ویش به‌وه‌ی له‌پیشه‌وه به‌راجیمه سه‌نگه‌ره‌کانی ده‌کوتان بۆ ئه‌وه‌ی هه‌موو پیشمه‌رگه‌کان خۆیان بخزیننه‌ ناو سه‌نگه‌ره‌کانیان تا دواتر بۆمب‌ی کیمیاوی (به‌تۆپی دورهاویژ) یان بۆ هه‌لبدات، ئه‌مه‌ش له‌به‌رئه‌وه بوو که کیمیاوی زیاتر شۆرده‌بیته‌وه بۆ خواره‌وه‌و له‌ناو سه‌نگه‌ره‌کاندا کاریگه‌رترو ناهیلایت بیینه‌ دهره‌وه‌و هه‌ر له‌ جیدا دهمرن، هه‌روه‌کو عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جید به‌ناشکرا پییوتبون چه‌کیکمان بۆ په‌یدا کردوون بۆتان دیته‌ ناو سه‌نگه‌ره‌کانه‌وه‌و له‌ویدا ده‌تان کوژئ^(۷۷).

که پیشمه‌رگه که‌وتنه سه‌رفیله‌که‌ی دوژمنه‌که‌یان ئه‌مجاره، پاش بۆمبارانی راجیمه‌کان که‌گۆییان له‌ ده‌نگه‌نزمه‌کان ده‌بوو ده‌ته‌قینه‌وه، ئینجا به‌په‌له له‌سه‌نگه‌ره‌کانیان رایانده‌کرده دهره‌وه‌و خۆیان بۆقه‌دپاله به‌رزه‌کان ده‌کوتا، دواترکه حکومه‌ت به‌مه‌ی زانیی ئینجا تۆپی کیمیاوی و راجیمه‌کانی به‌یه‌که‌وه بۆ ده‌ناردن بۆئه‌وه‌ی به‌ هه‌ردوو باردا کاریگه‌ریان بکاته سه‌ر، (ئه‌گه‌ر به‌دهره‌وه‌بن تۆپ و پارچه بیان کوژئ ئه‌گه‌ر له‌ ناو سه‌نگه‌ریش بن کیمیاوی) به‌لام له‌شیخ ته‌ویل ئه‌م هه‌موو که‌ین و به‌ینه‌ی گه‌ره‌ک نه‌بوو، ته‌نیا دوو بۆمب‌ی کیمیاوی به‌س بوو بۆ ئه‌وه‌ی تا‌قبریان بکاو شکستیان پییه‌ینی و برینداره‌کانیشیان به‌لال و پالی بگری و کۆتاییان پییه‌ینی، بۆیه مانه‌وه‌ی پیشمه‌رگه له‌وه‌ها حالیکداو له‌ به‌رده‌م سوپایه‌کدا که هه‌موو په‌رنسیپکی شه‌ری پیشیلکردبوو، ده‌چوو ده‌ره‌وه‌ی نازایه‌تی و کوردوته‌نی ده‌بووه شه‌ری خۆتپین.

۷۷. کاریکی ژه‌هراوی ئه‌مریکا و عیراق و گازبارانی هه‌له‌بجه - یۆست هیلته‌رمان چاپی یه‌که‌م ۲۰۰۸ چاپخانه‌ی ئاوینه

هه رچونيك بووه رپوژيكي تريش خويان له شهري قورسي شيخ ته ويلدا مابوونه وهو له به رانبه ر په لاماريكي سه خندا خويان راگرتبوو، به لام له شهوي ۱۳ي نيساندا پيشمه رگه كان فه رمانيان بو هات كه چيتر شه ركردن له و ناوچه يه بي سوده و بكشي نه وه، خه ليل سه ركاني ده لئيت: مه لبه نديش خويان بريارياندا بوو پاشه كشي له ناوچه كه بكن، بويه كه مه لبه ند ناگاداريانكردينه وه بكشي نه وه ئيمه ش به دلليكي خه مناكه وه شوينه كه مان چولكرد، كه چه ند رپوژيك بوو، به رگريمان لينده كرد، ئيمه رويشتين، ئيتر حكومه ت كه زاني هيچ به ربه ستيك له به رده ميده نه ماوه له هه مووقوله كانه وه پيش رپه وي كر دوگه يشتنه ناو گونو ئاوايي ه كان و خانووه كاني ده دايه به ر كه لبه ي شو فل و ده يانسوتان دن، خه لكه كشي هه موو چوليانكرد بوو، به ره و چاره نوسيكي ناديار رويشتن، زوريان كه وتنه ده ست جاشه كورده كان و ئه وانيش دايانه ده ستي سوپاوه به ره و توني مه رگ بران كه دواتر هه نديكيان له گوړي به كومه لدا دوژرانه وه .

جيگه ي باسه خه لككي زور له گوندي بويسانه چنگ سوپا كه وتن، به زوريش له و خه لكانه بوون كه له ديوي قه ره داخه وه هاتبوون به نيازي سه لامه تي و ده ربازيبوونيان، به لام ئيره دوامه نزي هيواي ده ربازيبوون و گه رانه وه يان بوو بو سه رمال و حالي خويان. ئيتر رپوژي دوايي له كاتر مئير ۲:۳۰ي پاشنيوه رو ئه فسه ريك (رئيد سالم) كه ئه فسه ريكي تازه ي فه رمانده ي هيژه هاويه شه كه بوو، (پيده چي ت جيگه ي ئه فسه ره كوژراوه كه ي شيخ ته ويلى گرتي تته وه) هه والي دا به باره گاي خوي كه هه ردوو گوندي شيخ ته ويل و بويسانه ي دراوسي شي « گيران و تي كدران». هه ر له وكاته شدا راپورت درا كه وا په نجا و سح خي زان

«گه راونه ته وه ريزي نيشتماني» (۷۸)

۷۸. ئه م زارواه بريقه دارانه به رده وام له ئالوگوړي نامه و نووسراوه ره سميه كاني ماوه ي نه نفالدا به كارده هات. هه رچه نده زوريه ي ئه و كه سانه ش كه له م كاته دا ده گيران، زياتر پيده چي ت كوژرابي تن وه ك له وه ي مابي تن. برووسكه كاني ئيستيخباراتي فه يله قى دوو بو فه رمانده يي مه كته بي باكوور و ده زگاناني تر ژماره ۱۰۷۸۰ و ۱۰۹۱۵ له ۱۵ي نيساني ۱۹۸۸دا. شياوي باسه بويسانه شويني خو به ده سته وه داني خه لكه هه لاتووه كه ي هومره قه لا بوو كه له ئاخر و ئوخرى مارتدا، له ئه نجامي عمه لياتي نه نفالي دوي قه ره داخدا گه يشتبوونه ئيره .

نەخشەى پەلامارى قادر كەرەم و جەبارى

ھەر لەمىانەى پەلامارى ئەنفالى گەرمياندا، يەكەكانى ترى سوپا بەردەوام بوون لە پەلامارى توندو توقىنەر، بەھەمان لوجىك ھىرشىيان كرده سەر ناوچەى باكوورى قادر كەرەم، عەمىد روكن بارق عبدالله الحاج حنطە فەرماندەى ھىزى تايىبەت و ئەو سەرۋەختە پارىزگارى نەوتى لەئەستۆ بوو، لەزمانى گەرميانىيەكانەو وەاباس دەكرى فەرماندەى گشتىي پىرۆسەى ئەنفالى سى بووبى . ئەو پەتلانەى لە پوژئاواو پىشپەوييان دەكرد ھىچ كۆسپ و تەگەرەيەكيان نەھاتە رى و لە شارپىگەى نيوان كەركوك و چەمچەمالەو لاياندا و بەناوچەى سەنگاودا گوزەريانكرد كەوا لە پەلامارى بەھارى ۱۹۸۷دا بە شىۋەيەكى بەربالۆ وىرانكراو خەلكەكەشى پىش ئەنفال راگويزرابوون بۆ ئوردوگاكان . ھىزەكە لە دوانىو پەيەكى درەنگى ۱۰ى نىساندا گەيشتنە قادر كەرەم . بۆ سبەينى بەيانى پەتلىكى جاش، كە موستەشارىك بەناوى سەيد جەبارى فەرماندەى بوو، لە ناحىەكە دەرچوو بۆ تىكدانى گوندى برايم غولام، كە گوندىكى چەپەك بوو لەناو ھەردەو بەردەلانەكانى باشوورى قادر كەرەمدا بوو^(۷۹) خەلكى برايم غولام پاش ئەوھى ھەوالى شەپى تازەشارىيان زانىبوو كە لەنزىكانەو پوويداۋ ھەموويان ھەلاتبوون . بەلام نەيانتوانى چىتر چاۋەرۋانى باشبوونى بارودۆخەكە بكەن بۆيە پاش چەند پوژىك لە خۆشاردنەو بەناچارى چۆكيانداۋا ئەوانىش بلأويان كردو مىل رىگەى خۆبەدەستەو دانىان گرتەبەر . بەلام خۆ بە دەستەو دان فرىيان نەكەوت، بەلكو بۆيان بوو ھەلبۇزاردنىكى خراب و نزيكەى ۵۰ كەسيان ئەنفالكران^(۸۰) .

۷۹ . برۆسكەى ژمارە ۱۰۴۸۸ لە ئىستىخباراتى چەمچەمالەو بۆ بنكەى ئىستىخباراتى ناوچەى پوژھەلات لە ۱۱ نىسانى ۱۹۸۸دا . باسكى نەسەلماوى ئەوھش ھەيە كەوا لە ناوچەيەدا ھىرشىكى كىمىيى كراۋەتە سەر گوندى خالۆبازيانى .

۸۰ . لىستىك بەناوى پەنجا و يەك پىاوى برايم غولام دراۋە بە ميدلأ ئىست وۆچ، لەوانەى كە تا ئىستا ھىچ سەر و سۇراخىكيان نىيە

برایم غولام گوندیکی سهر به‌هۆزی زه‌نگنه‌بوو. زه‌نگنه^(۸۱) و جه‌باریی دراوسییان هه‌ردووک بوونه قوریانی سه‌ختترین ویرانکاری و تالان‌بووی ئه‌نفالی سی. له (۲۰)ی نیسانی ۱۹۸۸دا زه‌نگنه دانیشتویی کۆمه‌له‌ گوندیکی پۆژه‌لاتی قادرکه‌ره‌م بوون، گونده‌کانی جه‌بارییسه‌ ده‌که‌وتنه هه‌رده‌و ته‌پۆلکه‌کانی باکووریه‌وه. په‌تلی ئه‌و هی‌زانه‌ی که له‌بنکه‌کانیانه‌وه له سه‌نگاو و چه‌مچه‌ماله‌وه ده‌رچوو بوون ته‌واوی ئه‌و گوندانه‌یان له‌گه‌ڵ خۆیان پامالی و سامانی جوتیارانی گوند به‌رتالان و بپۆکه‌وتن و خانووه‌کانیان له‌گه‌ڵ زه‌ویدا ته‌ختکران.

خه‌لک هه‌ولیاندا ده‌ریازین، به‌لام جگه له‌که‌مینیه‌کی خه‌لکی ناوچه‌ی جه‌باری که به‌هۆی ئه‌و که‌له‌به‌ره‌وه که پیشمه‌رگه کردبوویانه‌وه ده‌ریازبوون ئه‌وانی تر هه‌رگیز نه‌یان‌توانی له‌ده‌ست هی‌زه‌کانی سوپا ده‌ریچن. دانیشتوانی گوندی (تاویری‌ه‌رن)^(۸۲) بیئاگا له‌ماشینی هارینی کورد، وه‌ختیکیان زانی وا هی‌زه‌کانی سوپا له‌سی قۆله‌وه پیشپه‌وی ده‌که‌ن و ته‌نگیان پیه‌ه‌لچنیون، له ده‌مه‌و به‌یاندا هه‌لاتن، به‌لام هه‌ر ماوه‌ی دوو سه‌عات له‌گوند دوورکه‌وتبونه‌وه که سه‌ریاز و جاش دوايانکه‌وتن و گرتنیان و له‌سه‌رجاده قیره‌که‌ش کاروانی سه‌ریاز چاوه‌پیی ده‌کردن و له‌ویوه بردنیان بۆ ناحیه‌ی له‌یلان له‌باشووری که‌رکوک و ئه‌نفالکران.

گونده‌کانی دیکه‌ی جه‌باری ویرای ئه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ گه‌یشتنی هی‌زه‌کانی سوپادا چۆلکرا بوون. گوندی مه‌حموود په‌ریزاد، که ده‌که‌وته نزیك جاده‌ی سه‌ره‌کییه‌وه و ته‌نها ماوه‌ی نیو کاترئیریک به‌ئۆتۆمبیل له‌ قادرکه‌ره‌م و که‌رکوک‌وه دووره،

---

۸۱. زه‌نگنه په‌کیکه له‌گه‌وره‌ترین هۆزه‌کانی کوردستان و له‌هه‌ردوو دیوی سنووری ئێران - عێراقدا نیشته‌جین. جه‌باریش، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا که دوو موسته‌شاری سهر به‌رژیمیان هه‌بوو، سه‌ید و عه‌دنان جه‌باری، به‌لام هی‌چیان پینه‌کرا و عه‌شیره‌ته‌که‌یان پچ نه‌پارژرا. بۆ زانیاری گشتیی له‌ سه‌ر هۆزه‌کانی کورد و هاو‌په‌یمانیتی خه‌له‌کی پڕوانه: PP.74-86.The Kurds Izad

۸۲. گوندیکی بچوکی ناوچه‌ی جه‌باریه‌، هه‌روا نیو سه‌عاتیک له‌جاده‌ی قیره‌وه دووره، ده‌که‌وته پۆزاوای قادرکه‌ره‌مه‌وه. هیشتا سه‌رقالی دروستکرده‌وه‌ی خانووه‌ قوپه‌کانیان بوون که هاوینی رابوردو سوپا سوتاندبوونی.

تەواو پروپاگەندەكەى تارق عەزىز بەدرۆ دەخاتەوہ كە ووتبوى ئەوانە لەشوىنى عاسىدان و حكومت ناتوانى خزمەتگوزارىيان بگەيەنئىتى، ئەو گوندەش ھەمان دەردى بەسەرھات. لەزۆر پووہوہ مەحمود پەريزاد نمونەى سەرجمەى ناوچەى جەبارى بوو: بىست و پىنج مالى لە قور و ھەندىكى كەمیان بەبلۆك و چىمەنتۆ دروستكراويان ھەبوو، لەبەر زەبرى لەپىشتىرى بۆمبارانى سوپا ھەرمانلەو ژىرزەمىنى خۆى ھەبوو، دەنا ھىچ خزمەتگوزارىەكى تریان نەبوو، نەكارەبا و نەئاوى خواردنەوہ، جگەلە مزگەوتىكى بچووك، لەگەل خانوويەك بۆ قوتابخانە دروستكرايوو، بەلام ئەويش ھەر زوو پزىم بەبرىارى ژمارە (۲۸۱۸۹)ى ديوانى سەرۆكايەتى كۆمار^(۸۳) گەمارۆى ئابورى خستبوونە سەر و قوتابخانەكانى داخستبوون مامۆستاكەشى وەكو مامۆستاي گوندەكانى تر گۆيزابووہوہ كاتى كەناوچەكە كەوتبووہ بندەستى پىشمەرگە.

لە ۱۱ى نىساندا، ئەنفال گەيشتە مەحمود پەريزاد، پىشمەرگە لەدوو گوندى ئەو نزىكانە بەرگرىيەكى ھاكەزايى سوپايان كرد و خەلكى مەحمود پەريزاد بەرەو ھەردەو چياكان ھەلاتبوون بەنيازى خۆدەريازكردن، بەلام بەنزىكبوونەوہى ئاگرى تۆپخانە. دەرپەريندران و ئەوانىش لەگەل لىشاوى ئاوارەى گوندەكانى ترى جەباريدا يەكيانگرتەوہ كەژمارەيان نزىكەى ھەزار كەسىك دەبوون. دەنگوباسى ھىرشە كىمىايەكەى پۆزى پىشتەر بۆ سەر گوندى تازەشار بەخىرايى بلابووہوہ و بەتەواوى خەلكى شپرزە كرد و چۆكى پىدادان، ژن و مندال ناچاربوون خۆ بدەنەدەستى سوپاوہو پىاوہكانىشيان كە زۆريان سەربازى ھەلاتوو تياشياندا پىشمەرگەى كاراوا ناسراوى ناوچەكە بوون لەناو ھەردەو جەولەكاندا خۆيان شارەدبووہوہ. ناوچەكە بە تەواوى شلەژاوشپرزە بوون و لەھەموو لايەكەوہ زرمەى تۆپ و ئاگرباران بوو ھەلىكۆپتەر بەسەريانەوہ دەسووپايەوہو. بە چاوساغى

۸۳. بروسكەى نەينى و بەپەلەى لىژنەى تەنسىقى ئاسايشى ناوہندى ناوچەى باكور ژمارە ۲۵۸۶ى بەروارى ۱۹۸۸/۸/۲ بە واژۆى سەرۆكى لىژنەى ئەمنى ناوہندى محەمەدحمزە زوبىدى ئاراستەكراوہ. كە بەتوندى گەمارۆى ئابورى بخرتتە سەرگوندەكان.

هيزيکي جاش، سوپا مه حمود په ريزادي گرت، سه ربازه کان گريان له خانووه کان به رده داو هه رچي مال و که لويه ليکيش به خه لکه که بوو لپيان سهندن. پيش نه وهی خانووه کان بسووتين، محمود په ريزاديش وه کو هه موو گونده کاني گه رميان به رتالان و بروکه وت که به شيويه کی گشتی ده گيرنه وه چون هيزه کان ده ستیان به هه رچیه ک بگه يشتايه نه وهی به که لک بوايه تالانيان ده کرد و نه وهی تريشيان ناگرده دا يان ده يان خسته بهر تايه و که لبهی شو فله کان تا په رپوتيان بکن، ته نانه ت ده ستیان له گه يانله بهری مالپيش به که رویشک و مريشک و کو تريشه وه نه ده پاراست. ئینجا که وتنه ويزه يان و خه لکه مالويزانکراوه که شيان راپيچی ناو کو مة ليک ئيفای سه ربازي کرد و به ره و چه مچه مال بردنيان، ميدل ئيست وچ له راپورته که يدا نوسيويتی: (گوند نشينه کان هه تا دورکه وتنه وه چاويان له سوتانی مال له کانيان و گرودوو که لی سوتانی مه حمود په ريزاد بوو)

که م که س له خه لکی ناو جه باری فرياکه وتن له ده ست سوپا قوتارين، مه گه ر چونها هه نديک که س به هوئی دوست و که سيانه وه که جاش بوون يارمه تی درابن. له گه رميان دوو گوند هه ن به ناوی بنه يه کيکيان ناوی بنه ی خه په کويزه و نه وهی تر هه ر به بنه ناسراوه، به لام له بنه ره ته وه به بنه ی ره حيم فه تاح ناسراوه. گوندي (بنه که) يان (بنه که ی خه په کويز) ده که ويته سنووری ناحیه ی (قادرکه ره م) وه. له نيسانی سالی ۱۹۸۸ به شيويه کی ترسناک بهر په لاماری نه نفال که وتن و له نه نجامدا زياترله (۲۶۴) که سی سڅيل و بي تاوان له لايه ن رڅيمي به عس و جاشه کانه وه گيران وبی سه روشوين کران. له ناو گونده کاني سنوری قادر که ره م زه ره روزيانی گيانی و مالی هه ردوو گوندي بنه که ده شيت وه ک نمونه ی پاکتاو کردن وریشه کيشکردنی کورد له گه رميان وهری بگرين، بروانه پاشکوکان بو بينینی ناوی قوربانپيه کاني هه ردوو گونده که که مه به ست له ناماره که نه وهی قوربانپيه کاني بخمه به رچاوو تا وه ک به لگه یه ک له دلره قی و نیازی

به عس بيخه مه پوبؤئه وهى خوينه ران رونتر له نيازه كانى به عس و لوجيكى ئە نفال تيبگن .

تراژيدىاي گوندى تۆپخانه

گوندى تۆپخانه يه كيكه له گونده كانى قادر كه رهم، ههروماوهى سه عاتيك له ناحييهى سهنگاووه دوره، به رامبه ر گونده كانى ته په عارب و سپى سه ر، سه روه ختى ئە نفال ۱۲ مالىك ده بوون و زۆربه يان خرمى يه كترى بوون، پيكه وه خهريكى كشتوكال و ئازهلدارى بوون، خهلكى ئە م گونده له په لامارى ئە نفالدا خراپيان ليقه وما، دواى ئە وهى ماوه يه ك خويان له و جه ولانه دا شارده وه شه ويك فه رج و پياوانى گوند خيزانه كانيان به دزيه وه گه ياند بووه ناو ناحييهى قادر كه رهم و خويان گه رابوونه وه بؤ جه وه له كان، هه تا گوئ بيستى پروپاگه نده ساخته كه ي ليبوردى قادر كه رهم بوون ئينجا خويان دايه دهسته وه و دواى دوورؤژ مانه وه بران بؤ تۆپزاواو ئە نفالكران .

تۆپخانه، ئيستا خاوهنى چه ندين چيروكى مرؤف هه ژينه كه له په لامارى ئە نفالدا تۆماركران و هيشتا نه نوسراونه ته وه سه رنج راكيشترينيان چيروكى ده ربا زبوونى پياويكى ئە و گونده يه كه له پاريزگاي رومادى له كۆمه لكورثيه كى ئە نفال رزگارى بوو، له ناو چاليكى پر له لاشه خوى دزيه وه و رزگارى بوو، فه رج محمه د^(۸۴) له دايك بووى سالى ۱۹۵۰ گوندى تۆپخانه يه، ئە و سه روه خته ي ئە نفالكران ئە و ته مه نى ۳۸ سال و باوكى ۹ مندا ل بووه، هه ر له مندا ليه وه به بيبرى ئە و له گوندى تۆپخانه ژياوه، ئە وان به بنه ماله خيزانتيكى زۆر بون، باوكى سى ژنى هيناوه، (۶) خوشك و (۲) برا بوون، دواى ئە وهى باوكى كۆچى دوايى كر دووه و دايكى هاوسه رگيرى له گه ل ماميكي دا كر دووه ته وه و له ويش (۴) براى

۸۴. له كۆمه لكورثى ئە نفال، به لاي كه مه وه ۱۳ كه س ده ربا زبوون، له وانه ۷ كه س يان خهلكى گونده كانى (كوله جۆ، عه ليان، كانى قادر، تۆپخانه، جافان و خدر ريحان و چه مسورخاوى گه رميان بوون، له ناوياندا فه رج و ئە نوه ته يارو ره مه زان و واحيد خهلكى گونده كانى قادر كه رهمن .

تری هه بوو که به دایک برا ناوزده ده کرین. چیرۆکی فه رج هر له نه نفالدا کورت نایبته وه به لکو دلره قی به عس و بیباکی دواي نه نفالیش نه زمونیکی گه وری پیبه خشیوو وه ک زوو پیی ده گوتم ئیمه له گه ل دلره قیدا، راهاتووین، فه رج بهرله په لاماره کانی نه نفال، جاریکی تر له سالی ۱۹۸۵ دا له لایه ن هیزی ته واریی و نه منه وه گیراوه و نه شکه نجه یه کی زوردراوه، پیشنیوه روژی ۱۲/۳۱ روژیک پیش کۆتایی سال به میوانی هات بو مالمان له سلیمانی و ماوه یه کی باش پیکه وه دانیشتین، به دهم چای خواردنه وه بوی گیرامه وه که وا بهرله نه نفالیش نه م جاریکی تر گیراوه و له مردن گه پراوه ته وه، به هه مووی له سه فه ری سالی ۲۰۱۲ یدا ماوه ی مانگی کمان پیکه وه بهر سه بریدو پیکه وه سهردانی گوندی توپخانه مان کرد، نه وکاته ی ویستمان بچینه گوندی توپخانه له گه ل تیمیکی فیلم سازی نیواره یه کی درهنگ گه یشتینه سهنگاو له مالی پیاویک به ناوی که مال لاماندا بو پشویییه کی کورتخایه ن، که مال که له نیازی میوانه درهنگه خته کانی حالی بوو، سه ری قسه ی دامه زرانوو چیرۆکیکی کورتی دۆزینه وه ی پیناس و که لوپه لی نه نفالکراوه کانی گوندی توپخانه ی بو گیراينه وه که پیش گیرانیان له و نه شکه وت و کاچانه دا خویان تیدا شار دۆه ته وه، سالی ۱۹۹۲ چوو بو ن بو راو بو جه وله کانی گوندی توپخانه، له بن کاچ (نه شکه وت) یک فه رده یه ک شه کرو کۆمه لیک جل و که لوپه لی بینی بوو، دواتر سه رنجی زیاتری دابوو باوه لیک ی بچوکیشی دۆزییه وه، که کۆمه لیک ته سه که ره و پیناسیشی تیدا بووه، که مال ووتی: هه لمگرت و هی نام پیشانی براده ره که ممد، نه ویش ووتی، من خاوه نی نه م ته سه که ره یه ده ناسم (عه لی محمد) ی گوندی توپخانه یه . نه و که سه ش عه لی برای فه رجی توپخانه بوو، له سه ردانی کماندا پیکه وه بو توپزاوا باسی عه لی و براکانی تری کرد ووتی: نه وانیش لی ره له م هۆله دا له گه لمدابوون، به لام بهر نه و کاروانه ی ئیمه نه که وتن نازانم بو کوئی بران و له کوئی کۆمه لکوژکران .

ئەو كاتەى كەمال سەنگاوى ئەم قسانەى بۆ گىراىنەو ە فەرەجى تۆپخانە لەشانى راستىەو ە دانىشتبوو. كە كەمال قسەكانى تەواوكرە فەرەج ئاخىكى ەلەكەشاو ووتى: ەلى برام ەتا تۆپزاواش پىكەو ە لە يەك قاعەدا بووین كە ئىمەيان برە ئىتر ەر ئەو جارەبوو چاوم پىى نەكەوتەو ە .

نەينى راستىەكى تال

سالخ ئامۆزای فەرەج بوو، خەلكى ەمان گوند بوو، ئەویش يەكەك بوو لەو ئەنفالكرائانەى لەگەل ەمان ئەو كاروانەدابوو ە لەگەل فەرەج بەپاسىكى سەرداپۆشراو بەتەنىشت فەرەجەو ە دانىشتبوو، بەرەو پارىزگای رومادى برەوینان و لە بىبان گوللە بارانكران، سالخ لەداىكبوى ۱۹۵۳ بوو، ئەویش بە فەلاحەت و مەردارى و كشتوكالەو ە خەرىكبوو ەواى ئەنفالكرەنى خىزانەكەى بەناوى (نەخشىن مەمەد سالخ) ئەركى مندالەكانى كەوتە ئەستۆ «ئىكرام و كاو ەو سىو ە» لەگەل داىكاندا زووتر گوندەكەيان بەجىهەشتبوو، ماو ەيەكى زۆر لەلاى مەلا ەزىز برائى سالخ لەقادر كەرەم خۆيان شارەو ەتەو ە. ئىستاش نەخشىن و مندالەكانى ەر لە چەمچەمال دەژىن.

سالخ پىاوئىكى بەهەبەت بوو، لەگەل فەرەج مەمەد ەزىزى ئامۆزای پىكەو ە گىران و بران بۆ لىواكەى چەمچەمال، رۆژى ەواى برەيانن بۆ تۆپزاواو لەگەل خەلكىكى زۆر لە ەولەكدا ناووسكران، ەواى ەو رۆژمانەو ە لە تۆپزاوا بەيانىەك سواری پاسىكى سەرداپۆشراوكران و بەرەوخوار برەيانن، ماو ەى ۱۲سەعات بەرئو ەبوون، بىئەو ەى بزائن بۆكوئىيان دەبەن، ئەو لەگەل فەرەج لەسەر يەك تەختى پاسەكە دانىشتبوون، كە گەىشتنە شوئىنى كۆمەلكۆرئەكەو ئىوارەيەكى درەنگ بوو، زانىان ئىتر ئەمە ەوا وئىستگەى سەفەر و ەواىستگەى ژيانىانە، فەرەج ەواى لئەكەت ەرپىكەو ە برۆنە خوارەو ە، ەتا پىكەو ەش بكۆرئىن.

كه جه لاده كان رايانكي شانه خواره وه ده ستي هه ردوكيانيان به جه مادانيكه ي سالح به ستبوه وه، دواي پشكنينيكي خيرا فه رمانيان پيكر دبوون پال بكه ون و شايه تمان بهينن، دواتر له قه راغي گوږه كه جه لاديك نايه تلكورسيه كي خويندو به ده ستريزي گولله ي كلاشينكوڤ دا يگرته وه. له و تاوانه نامرؤفانه يه دا له قه راغي گوريكي دريژ كه شوڤل هه ليكه ندبوو، به خت ياروه ري فه ره جي گوندي توپخانه بوو، هيچ گولله يه كي به رنه كه وت، به لام گوږي له نالاي سالي ناموزاي بوو، زوري نه برد دواي گولله بارانكردنيان فريدر ابونه چاله كه وه، نه وان هيشتا ده ستيان پيكه وه به سترابوه وه، نه مه ش هه ميشه ياده وه ريبه كي نازار به خشي فه ره جه كه نه و چركه ساته ي بيرده كه ويته وه كاتيک فريدرانه چاله كه وه خويني سالح به سهر فه ره جدا رڙابوو. نه مه زوو زوو فه ره جي توپخانه ي ده تاساندو ماوه يه كي زور مات ده بوو.

له مانگي شوباتي ۲۰۱۲ پيكه وه له گهل فه ره ج سهر داني گوندي توپخانه مان كرد، نه و گونده ي زيدي فه ره ج و سالح و ۲۶ نه نفال كراوي تره، له نئستادا ته نها دوومالي تيدا ده ژي، نه ويش مالي «مه لا عه زيز» ي توپخانه و پياويكي مه رداري تره، له و سهر دانه ماندا مه لا عه زيز به حه سره ته وه ياده وه ريبه كاني خوي له گهل سالي براي دا بو گيرامه وه و وتي: من هه تا سالي ۱۹۹۱ نوميدم نه برابوو هه ر چاوه پرواني هاتنه وه يان بووم، به لام له كاتي ناواره ييه مليونييه كه ي نه و ساله دا له خورمال گيرسايينه وه، من كه لكه له ي گه پانه وه داي له سهرم، ويستم بگه ري مه وه، له وكاته دا فه ره ج پيشي پيكرتم و وتي: نابي بگه ريته وه بن ده ستي حكومه ت، له وي بويه كه مجار نهيني ده ربا زوني خوي و كوومه لكوږي نه نفال و هه موو شتيكي بو باسكردم و وتي: بوكوږي ده رپويته وه نه م حكومه ته جيگه ي پروانييه نه وسا پنيگوتم خوي به و شيويه ده ربازي بووه و سالح له ژياندا نه ماوه وتي: برا ني مه ناوامان به سهره اتوه و سالح له گهل مندا بووه و به وشيويه كوږراوه، بيچگه

له فەرەج ۷ كەسى تر له كۆمهلكۆزى بىابانەكانى خواروى عىراق دەر بازىيان بووه كه له ئەنفالى گەرمياندا گىرابوون، لهو حەوت كەسەش چواركەسىيان بەناوى (فەرەج، واخيد، رەمەزان، ئەنوەر محەمەد ناسراو بە ئەنوەر تەيار) خەلكى گوندەكانى دەورووبەرى قادر كەرەم بوون.

گوندى هەنارە

كه ئەنفال گەيشتە گوندى هەنارەى سەنگاو، بەيانىيەكەى بە هەلىكۆپتەر و فرۆكەى جەنگى و دواى نيوەپرۆش بە هێزى پىادەو، تەنھا ژمارەيەكى كەم پيشمەرگەى جەنگاوهرى لىبوو. هەندىك له خەلكى گوندىش بەدلسافى خۆيان پرکيشى ئەو هەيانکردبو وچووبوونەلای جاشەكان و زۆرلىيانپارابوونەو كه گوندى هەنارە نەپرووخين. جاشەكانىش هەرچۆنىك بووه نەيانگرتبوون، تەنانەت ئامۆژگارىشيان کردبوون بەپەله فریای خۆيان بکەون و هەلبين. شەو كه تارىک داهاات و خەلكى گوند له هەردەو چىاكانەو داگەرانه خوارووه بىجگه له كهلاووه دووكەل هىچىترىيان نەدىبوو، كه تەواوى خانووهكانىيان بە بلدۆزەر تەختكرابوون. دواچار خەلكەكه كهلكيان له تارىكى شەو بىنىبوو ئەو هى هەيبوو بە تراكتۆر ئەو هى نەيبوو بەپى بەرەو شارۆچكەى له يلان چووبوون. پىاوئىكى خەلكى هەنارە دەگىرپتەووه دەلى: «كاتى تراكتۆرەكەم بەرەو له يلان لىدەخوړى لايتەكانىم كوژاندبووهو ئەو ناوه هەموو تارىک و نووتەك بوو گوندەكەى خۆم نەبى دەسووتا، بۆيه دەستم كرده گريان و زانىم كۆتايى هەموو شتىكە»^(۸۵).

له له يلانىش، خەلكە راکردووهكەى هەنارە له گەل ئاوارەى دوو گوندى تر يەكيانگرت. خەلكى شارۆچكەى له يلان هەرچۆنىك بوو پىيان له جەرگى خۆيان ناوهو ئەو شەو تەبەيانى دالدهيان دابون. له وپوه خزم و كەس توانىيان گەلىكيان لى دەر باز بکەن و بردنيان بۆ كەرکوك و له قەرەبالغىي شاردا ونيان

۸۵. ناوهرۆكى ئەم دوو كەوانه له چاوپيچكەوتنى ميدل ئىست وۆچ وەرگىراوه له گەل دانىشتوويهكى جارانى هەنارەدا، سلىمانى ۲۱ مایس و ۲۸ حوزیرانى ۱۹۹۲.

كردن، هه نديكيتر توانييان خوځيان بكن به نوردوگاي شوږشدا، كه نوردوگايه كي گوره ي نه نفال كراوه كان بوو به ته نيشته چه مچه مال وه نه خشه ي بوكي شرابوو هه نديك خانوي تيډا دروست كرابوو، نهو كه سانه ي گه يشتبوونه شوږش پزگاريان بوو، به لام هه موو مال و حاليان تالانكرا. نهو گه رچي هه نار هه چاو گونده كاني ديكيه ي جه باريدا كه متر نه هه مته يي نه نفالي به ركهوت، به لام نهو يش بي نارهق ده رنه چوو چونكه به چاو پوشي جاشه كانيشه وه هيشته هه قده كه سيان بي سه روشو پي نكران. به گوږه ي قسه ي نهو كه سانه ي ده ربازيوون و قسه يان بو ميدل ئيست وچ كرووه بيست و شه ش كه س له يه ك خي زاني خه لكي گوله مه سه رنگوم بوون و بانگولي نزيكيشي چل و يه ك كه سي له ده ستداوه ^(۸۶)، مه لاي مزگه وته كه و شانزه كور ي هه رزه كار كه خوځيان دابوو به ده ست ته حسين شاوه يس، كه وا به لئنه پووچه كاني له باره ي لي بوور دنه وه له ناوچه ي قادر كه ره مدا زور باسده كرا. له راپورته كه ي ميدل ئيست پچدا هاتووه: [يه كيك له ده ربازيووان پي پراگه ياندين كه وا: «(موسته شار) به خه لكه كه ي راگه ياند كه لي بوور دن يكي گشتي ده رچوو وه به لئني شه رهي دا كه گه نه جه كان هيجيان بو ناييت و يارمه تيان ده داو هه ركه سي دوزيه وه ده يگه يه نيته شويني سه لامه ت. له به رنه وه ده بي خو بده نه ده سته وه و لي بوور دن ده يانگريته وه. پياويك شانزه لاي هينا، كه هه موو كور و خزم و كه سي بوون و دانيه ده ست سه ره ك جاشه كه وه، نه مانه هيجيان پيشمه رگه نه بوون. له پاش دوو سي مانگ باوكه كه چوو لاي ته حسين بو سورخي كوره كان. ته حسينيش پي گوتبوو كه عه لي هه سن نه لمجيد قسه ي بو هه موو موسته شاره كان كرووه و پي توون ناييت كه س له چاره نووسي نه وانه ي بي سه روشو پي كراون بپرسيته وه» ^(۸۷).

۸۶. چاوپي كه وتني ميدل ئيست وچ، كومه لگاي جديده زاب، هه ولير ۲ ميس و ۱۶ ته موزي ۱۹۹۲.
۸۷. چاوپي كه وتني ميدل ئيست وچ، سلطاني ۲۱ ميسي ۱۹۹۲. گه ل له موسته شاره بي زلي كراوه كان، به ته حسين شاوه يس خو يشيه وه، دواتر هه لگه رانه وه له ده مي راپه رينه كه ي مارت ي ۱۹۹۱ دا چوونه پال پيشمه رگه و تي كه لوپي كه ليه كي ئيزافيان له پوخساري نالوزي بارودخي سياسي كوردا دروست كرووه.

شهری گوندی گولباخ

گوندەکانی بەشی پۆژەهەڵاتی هۆزی زەنگنە دووچاری مەینەتی و تاوانی زۆر خراپتربوون. هێزێکی هاوبەشی گەورەیی سوپا بە دەیان تانکەو، بە فەرماندەیی بارق حاج عبدالله لە ناحیەیی سەنگاوووە بەرەو پۆژاوا دەرچوو بە نیازی گرتنی بێکەیهکی پیشمەرگەکانی یەکییتی نیشتمانی کوردستان که لە گوندی گولباخ سەنگەریان گرتبوو، گولباخ ماوەی دە میلێک کەمتر دەکەوێتە پۆژەهەڵاتی قادرکەرەمەو. سوپا بە پۆژێکی تەواو هەتا ئیوارە ئینجا توانی ناوچەکە بگری و پیشمەرگەکانی گولباخ تیکبشکێنی، هەرچەندە بەرگری لە لایەن پیشمەرگەووە کاریکی بیهوده بوو، چونکە پوون و ئاشکرا بوو که وا دژ بەمەحالی شەر دەکەن، بەلام بەرگریشیان دەکردو هەتا بوار هەبواوە دەجەنگان و کۆلیان نەدەدا سەرئەنجام پیشمەرگەکان سیانیان لە قەیتوول شەهیدبوون و حەوتیشیان لە گەراوی. ئەو هێزە پیکهاتبوون لە پیشمەرگەکانی تیپی ۵۹ی یەکییتی نیشتمانی کوردستان، لەگەڵ ئەو پیشمەرگە پەراگەندانەیی تیپی ۵۵ی قەرەداخ که لە ناوچەکەدا مابوونەووە لە ۱۰ی نیساندا لە هەردوو گولباخی سەر و خواروو دامەزران و بەری هێزەکانیان گرت تا شەو داهاات شەر بەردەوام بوو، دوو پیشمەرگەیی تر لێرە «شەهید بوون لە کاتژمێر هەشتی ئیوارەدا که زانیان شەر لێرەش بیهودهیهو سوپاکە لە بن نایات و بەنیازنین دەستبەرداری هێرش و پەلامارین، ئەوانیش شوینەکیان بەجیهیشت و بەرەو باشوور پاشەکشەیان کرد (۸۸)

مام ئەمین عەلی فارس پیرەمێردیکی تەمەن هەلکشای ۷۵ ساڵە خەلکی گوندی گەراوی و تەپەسپی سەر بە ناحیەیی قادرکەرەمە، ئەوکاتەیی سەردانم کرد

۸۸. چاوپیکەوتنی میدل ئیست وۆچ لەگەڵ فەرماندەیهکی ئەوسای PUK دا که لە شەپی دۆلی گولباخدا بەشداری کردووە، کە لە ۳۰ مارتی ۱۹۹۳. گرتنی گولباخی سەر و خواروو لە بروسکەیی ئیستیخباراتی چەمچەمال ژمارە ۱۰-۴۸۸ لە ۱۱ی نیسانی ۱۹۹۸دا باسکراوە.

له ناحيه ي بازبان هيشتا له ژياندامابوو له كابينه يه كي تحالوفدا ده ژيان مام نه مين له په لاماره كاني نه نفالي سيډا هه رسيك كورپه كه ي (شيرازاد، فه رهاد، لوقمان) و هه روه ها سي براي به ناوه كاني (قادر، عبدولكه ريم، نه سره دين) به ده ستي جاشه كاني قاسم دپه يي گيراون و له قادركه رهم، ته سليم به نه فسه ريكي عيرقي به ناوي رائيډ (عبدالحميد) كراون، ده گيږپته وه كه سه رباز وهك ميرووله ناوچه كه يان ته نيبوو، هيچ دهره تانيك نه بوو، له قووه تي پيشمه رگه دا نه بوو به رپه رچي بداته وه، نه وه ي به و خه لكه كرا له نه نفاله كه دا له كافرستاني نه چوو پوژي حه شربوو^(۸۹). گوندي قايته وهن، كه سه د ماليك ده بوون له سه ر پوخي پوباري باسه رپه، به بوږدمانكردي گوندي گه پراوي نزيكيان به ناگاهاتن كه وا نه نفالان پيگه يشت و هه ر نه وه يان پيكا به جله كاني به ريانه وه منډال به دنه كوليانه وه هه لبين. به لام سوپا پييانگه يشت و گيران. پيره ژنيكي ده ربازيووي نه وي بو ميدل ئيست وچي گيږاوه ته وه و ده لييت: «ئيمه ده وله مه ند بووين و مه زرا و باخ و باخاتمان هه بوو، گشتي به تالان چوو. نه وان تراكتوريان بردين، بوپي ئاويان بردين، ته نانه ت چراكانيشيان بردين كه بو پووناكرده وه ي ماله كانمان به كارمان ده هينان له كاتي تاريكيډا»^(۹۰). چوار كورپي نه م ژنه كه ته مه نيان له سي و پينچ تا چل و يهك سال بوو، رويشتن و نه گه رانه وه خه لكې گوندي قايته وه نيش ته واو شپرزوه سه ره له گرتووببون، هيچ ده روويه كي تريشيان نه بوو سه ري پيوه بنين ته نها رپي نه لياوانه بي به ناچاري نه و ريگه يان گرته به ر، كه كه لاوه ي كونه گونديكي پووخاو بوو له قه راخي قادركه ره مداو له وي نه وانيش به هه مان ده ردي خه لكې زهنگنه خويان دابووه ده سته وه و هانايان بو موسته شار شيخ موعته سه م به رزنجي برده بوو، كه براي پاريزگار به دناره كه ي سليماني شيخ جه عفر عه بدالكره يم به رزنجي بوو^(۹۱) «به لام شيخ موعته سه م هه مووياني

۸۹. چاوپيکه وټني نوسه له گه ل پياوټيكي گوندي گه راوي به ناوي مام نه مين فارس - ټورډوگاي بازبان - حوزه يراني ۲۰۰۷

۹۰. چاوپيکه وټني ميدل ئيست وچ، ۲۱ ي مایسي ۱۹۹۲.

۹۱. شيخ موعته سه م، كه يكيك بوو له مه ترسيدارتريني موسته شاره كان، براي شيخ جه عفر به رزنجي دلسوزي

دابوو بە دەستی دەوله‌ته‌وه» و ژنه جارێکتر نه‌یبینیته‌وه .

خه‌لکی قه‌یتوول، دووحه‌فته پێش ئه‌وه‌ی ئه‌نفالیان پێبگات چووبوونه هه‌رده‌کان، پاش ئه‌وه‌ی له ۱۹ی مارتدا هه‌والی گرتنی بنکه و باره‌گاکانی یه‌کیته‌ی نیشتمانی کوردستان یان بیست له‌سه‌رگه‌لوو - به‌رگه‌لوو. له‌وکاته‌دا پێشمه‌رگه له‌وده‌ورووبه‌ره نه‌بوون و ئه‌مانیش هه‌ستیان به‌مه‌ترسی ده‌کرد. خه‌لکه‌که له‌باکووری گونده‌که‌وه له‌و شوینانه‌وه که‌خۆیانیان تێدا شارده‌بووه پوانییان وا سه‌رباز ده‌پرژینه ناو گوندی قه‌یتووله‌وه‌و جاش پێشیان که‌وتوون و هه‌لیکۆپته‌ریش له‌سه‌ره‌وه پالپشتییان ده‌کات و ئه‌مانیش له‌پاش پرسوراو راوێژکردن به‌یه‌کتری به‌ره‌و سه‌نگاو چه‌مچه‌مالّ ملی ریگیان گرتبه‌ره‌، که ئه‌وکاته سه‌نگاو سالیک ده‌بوو به‌ره‌لاماری روخان و وێرانکردن که‌وتبوو، چه‌مچه‌مالیش که‌ده‌که‌وێته باکووریانه‌وه ماوه‌ی چه‌ند سه‌عاتیکه‌ی پێویسته . به‌لام ئه‌وان نه‌یانتوانی بگه‌نه چه‌مچه‌مالّ به‌لکو هه‌ر زوو له‌هه‌رده و چیاکاندا هێزه‌کانی لیوا بارق و جاشه کورده‌کان پێیانگه‌یشتن و کۆیانکردنه‌وه‌و ده‌ستکرا به‌ناونوسکردنیان . به‌چه‌ند کاروانیکه‌ی ئیفا عه‌سکه‌ریه‌کان په‌وانه‌یان کردن، سه‌یر له‌وه‌دایه‌یه‌کیکیان له‌و سه‌یارانه‌ی ئه‌نفالکراوه‌کانی گوندی قه‌یتولیان هه‌لگرتبوو، به‌ره‌و سلیمانی و ئه‌ویتر به‌ره‌و پوژئاوا بۆ لای که‌رکوک برابوون، به‌لام هه‌چکام له‌وانه نه‌یانزانیبوو بۆچی به‌ره‌و سلیمانیان ده‌به‌ن و له‌وانی تریان دابریبوون، به‌مجۆره خه‌لکی قه‌یتولیش گورزی ئه‌نفالیان خواردوو، گه‌لیکیان هه‌رگیز نه‌گه‌رانه‌وه . له‌باره‌ی ئه‌نفالی گوندی قه‌یتوله‌وه له‌سه‌ردانیکی مه‌یدانیمدا بۆ گونده‌که حاجی محه‌مه‌د سالح ووتی: ئه‌م دێیه‌ نزیکه‌ی (۱۵۰) که‌سه‌ی ئه‌نفالکراوه، ئه‌مه هه‌رخه‌لکی قه‌یتول خۆی، ئه‌گه‌رنا میوان و سه‌ربازی هه‌لاتووی ئه‌ملاولاشی زۆر تێدابوو، هه‌ر له‌وباره‌یه‌وه مامۆستا موحسین محه‌مه‌د که‌ دانیشتووی گوندی قه‌یتوله

سه‌دام حوسین بوو، که‌ پارێزگاری سلیمانی بوو و پاشان بوو به‌ سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی راپه‌راندنی ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی کوردستان .

قسه کانی حاجی محمه دی پشتراستکرده وه ووتی به هه مووی ئه و که سانه ی له لایه ن جه یش و جاشه وه له م گونده دا نه نفالکراون ۱۶۳ که س بوون له وانه ۱۵۳ که سیان خه لکی ئیره (قه یتول) بوون و باقیه که ی تریشی خه لکی نه ملاولا بوون^(۹۲). که هه ندیکیان سه ریازی هه لاتو بوون و ده میک بوو خویمان له حکومت دورگرتبوو لیږه خویمان په نادابوو به شیوه یه کی کاتی نیشته جیبوون. حاجی محمه د ته ئکیدى له سهر نه وه ده کرده وه که کوره کانی ئه و موسته شاریکی کورد گرتوونی به ناوی قاسم دره یی. به لام دانیشتوویه کی گوندی قه یتول به ناوی محمه د ناوی ۱۲۹ که سی گونده که یانی داوه ته عارف قوربانى که ۱۱۵ که سیان نیرو ۱۴ که سیشیان مین شایانی باسه نه نفالکراوه کانی گوندی قه یتول ته مه نیان له نیون ساوا هه تا ۴۳ سالی بوون^(۹۳).

گونده کانی تری ئه و ناوچه یه حالیان له قه یتول باشتر نه بوو بگره خراپتریشیان به سه رداهات، چونکه هه ندیکیان به هوئی دوره ده ستیانه وه بیئاگابوون له روداوه کان و له ناخافلیدا و له ماله کانی خویندا بهر هه لمه تی له ناکاوی سوپا که وتن و تیکرا ده سبه سه رکران. بو نمونه، ئه مه له گوندی قیرچه پرویدا، که گوندیکی دوره ده ستی سه د مالیی بوو له سهر ریگیاهه کی خوئل له پشتی قه یتوله وه. گوندی قیرچه شوینیکی دوره ده ست و نارام و تاراده یه ک چه په ک و بیوه ی بووه، دانیشتوویه کی خه لکی ئه وئی بو میدیل ئیست وچ دواوه: «ئیمه زور به ئاسایی ده ژیاين و نه پیشمه رگه و نه ده ولت که س پووی تینه ده کردین». په لاماردانی ئه م گونده له به ره به یانیکدا بوو که هیشتا خه لک له خه و هه لنه سابوون و ته نها ژماره یه کی که م به سه لامه تی گه یشتنه هه رده و چیاکان. بارق عه بدولای به دره فتار خودی خوئی سه ره رشتیی

۹۲. سه ردانیکى مهیدانی نوسه ر بو گوندی قه یتولی نه نفالکراو - چاوپیکه وتن له گه ل هه ردوو دانیشتووی گوندی قه یتول- حاجی محمه د و ماموستا موحسین.

۹۳. بروانه شایه تحاله کانی نه نفال به رگی ۲ ل ۷۵-۸۰ عارف قوربانى.

ئەوھیزانەى دەکرد كەئەو سەرلەبەيانىيە دەرچوون و تەواوى پياوھەكانى گونديان لە شوپنئىكدا خەركردەوھو لەپشتەوھ قۆلبەستيان كردن. يەكەمجار پياوھەكان بەئىفا رەوانەكران تاقمىكى تى ئىفا مەپومالائى خەلكەكەيان باركرد^(۹۴). دواجارىش ژن و مندال و بە سالداجووان راپيچكران، پاش ئەوھى سەربازەكان مالهەكانيان تالانكردن. ئەوان لە كاتىكدا كەچاوپروانى ئىفا و كۆستەر بوون بىانگوپزەنەوھ بە بەرچاوپانەوھ خانووەكانيان سووتاندن و بەبلدۆزەر لەگەل زەوى تەختيان كردن. شەست كەس لە خەلكى قىرچە سەرنگومكران لەوانە ھەموو نيرىنەيەكى لەچل سال بەرەوخوار و گەلئ ئافرەتیش) ژنىكى رزگاربووى خەلكى قىرچە بۆ ميدال ئىست وۆچ دواوھ: «من خەفەت بۆ خۆم ناخۆم، بەلكو بۆ ئەو ژنانەى كە گەنج بوون، چونكە نازانين چىيان بەسەرھاتووه. ئەوانە ھەموو گەنج و جوان بوون، ئاخىر چ گوناھىكيان ھەبوو؟ بۆچى و لەبەرچى؟ چ كاريكى خراپيان كردبوو؟»^(۹۵). بۆ پشتراستكردنەوھى قسەكانى شايتەتھالەكەى گوندى قىرچە لە كۆتايى مانگى ئازارى سالى ۲۰۰۶ دا لەگەل مامۆستا نەجيب گەرميانى سەردانىكى گوندى قىرچەمان كرد، وام بىستبوو لەو گوندىدا ۱۱ مال ئاوەدانكراوھتەوھو لەكۆى ئەو يانزە مالهە ۱۴ بيوھژنى ئەنقال بەمەينەتى دەژين^(۹۶). بەلام بەداخوھە كەچووينە ناو گوندىكەوھ تەنھا چاومان بەژنىك كەوت بەناوى ئەختەر ئەویش لەبنەرەتەوھ خەلكى كەريم باسام بوو. چونكە لەبەر بارى گرانى ژيان سەرلەنوئى مالهەكانيان چۆلكردبووھو تەنھا مالى ئەختەر لەوئى مابوونەوھ ئەویش بۆ ئازەل بەخيوكردن. خانوھەكانى گوندى قىرچە بەشان وقۆلى ئەو بيوھژنانە بنىاتنرابۆوھ، زۆر ديمەنىكى تراژيدى بوو.

۹۴. گەلئ سەرچاوە باسى ئەوھ دەكەن كە بارق ئەم مەپومالائە تالانىيە بۆ مالى باوكى گواستووھتەوھ، بىجگە لەویش ئەفسەرە فەرماندەو دەسەلاتدارەكانى تى سوپاي عىراق ھەمان رەفتاريان بوو، ھەرچىبەكيش لەوان دەمايەوھ موستەشارو جاشى كورد بۆ خۆيان چەپاويان دەكرد - وەرگيئ.

۹۵. چاويكەوتنى ميدال ئىست وۆچ، سلیمانى، ۱۲ ی مايسى ۱۹۹۲.

۹۶. لەنەرۆزى سالى ۲۰۰۶ بەمەبەستى چاويكەوتن بۆگوندى قىرچە لەگەل بەرئزان مامۆستاي كۆچكردو نەجيب گەرميانى و لەتيف فاتح كە ئەو سەرەختە ھەرسىكمان ئەندامى ناوھندى چاكبووين چوينە ئەوگوندى.

نه خشه ي سه ربازي سه نكاو

ناوچه كه شله ژاو پيشمه رگه ش به و چه كه سوكه لانه ي به ده ستiane وه بوو چيتر نه يانتواني پيشي سوپاي زه به لاهي ده ولته بگرن، به شيك له پيشمه رگه توانيان به ره و باكوور ده ربازين و له ناو هه رده و ته پولاكه كاني سه رو ريگاي كه ركوك - چه مچه مالدا خو بشارنه وه. به شيكي تريان، به پيچه وانه وه، به ره و خواربوونه وه له به رنه وه ي سوپا له ناحيه ي سه نكاو وه هه تا ناو سه پي رايمايي و هه موو گونده كاني نه م ناوچه يه شي به ته واوي ويړانكردو زور خه لكيان ليگرتن دواي نه وه ي له سه رقه لاي سه نكاو كويان كرده وه سه ياره يان بو هيټان باريا نكردن بو چه مچه مال و نيتير له ويوه بران بو توپزاواو كه مينه يه كيان نه بيت كه له نوگره سه لمان و دوبره گه رانه وه نيتير نه واني تر بي سه روشو ينيكران و جاريكي تر نه بينرانه وه) هه رزوو گونده كاني نزيك به يه ك، له وانه هه سه ن كه نوشي سه روو و خواروو، ته په عاره ب، كاريزه، دوو برياك و هه رسيك گوندي پينچ نه نگووست كه چند ماليك ده بوون ويړانكران⁽⁹⁷⁾، كه ميكي ش به لاي روژه لاتدا گونده كاني هه نجيره، سيگومه تان، كيله به رزه، ده رزيه، قه لاگو و داربه پروو⁽⁹⁸⁾. ويړانكران، نه و كاته ناوچه ي سه نكاو به ته نها 93 گوندي له خووه گرتبوو نزيكه ي (80) گونديان له پيش په لاملاره كاندا حكومه ت ده ستي پييان گه ي شت بوو، روخي نرابوون به گشتي شاره ديي سه نكاو نزيكه ي (18) هه ژده هه زار كه سي تيدا ده ژيان كه زوريان تي داچون و شوين بزركران، نه و خه لكانه شي به نازايه تي خويان به ناو ده يان ته له و بو سه ي حكومه تدا گه ي شت بوونه ناو ده دانويه كاني گه رميان ديسانه وه

97. به پي دياريكردني ميدل نيست وچ نه خشه ي نه م كه رته ي ده زگاي نه خشه كيشاني وه زاره تي به رگري و يلايه ته به كگرتووه كان، شيتي ژماره (5060 III) نه م گوندانه ي تي دا دهرده كه ون: (پينچ نه نگووستي حاجي محمه د، پينچ نه نگووستي حاجي محمه د ناغا، پينچ نه نگووستي شيخ مسته فا). نه م فره ناوي ليكچووو زورباوه له ديها تي كوردستاني عيراقدا.

98. چاوپنيكه وتني ميدل نيست وچ له گه ل دانيشتواني نه وساي هه سه ن كه نوش و دروزنه دا، كومه لگاي شوړش و سلپماني، 9 ي ميس و 28 ي حوزيرياني 1992 په سو ل ناوي نه م گوندانه ي له گه ل سه رجه مي نه و شه ست و حوت گونده ي ناحيه ي سه نكاو دا ليست كردووه كه وا له كاتي نه نفالدا پوخي نراون.

له بازگه که ی سمود - که لار گیران و جاریکی تر نه بینرانه وه، ئه و گوندانه ی که له ناوچه ی سه نگاو بهر ئه نفال که وتن بریتی بوون (دهره وار، بانه مورد، پینج ئه نگوستی، حاجی محمه د ئاغا، پینج ئه نگوستی شیخ مسته فا، ههنجیره، سیگومه تان، کیله به رزه، دهرزیه، قه لاگه، داربه پروو، قادر او، گومه زه رد..). که به سه دان که س له خه لکی گوندنشینی ئه م ناوچه یه ده سگیر کران و به ره و چه مچه مال بران. خودی ناحیه ی سه نگا ویش که له په لاماری ۱۹۸۷ دا پرووخی نرابوو ببوه پینگی سه ربازی و له ویوه جولایان ده کرد. ئه و پینشمه رگانه ی له م ناوه دا مابونه وه و پیشتر دوزمنه که یان ته نگه تاو کرد بوو ئیستا به پیچه وانه وه و به زحمه ت و ترسه وه به دامینی چیاکاندا هه لده گه ران و خو یان له چاوی سوپا و سوسه ی جاش ده شارده وه.

کفری: له باشووری ئه وپه پری گه رمیانه وه که هاوسنوره له گه ل ناوچه به عه ره بکراوه کانی دیاله دا، ره تلای یه که می هیزه کان له شاروچکه ی کفریه وه کاتژمیر ۶:۳۰ ی سه ره به یانی ۹ ی نیسان که وته پری. هه ر له هه مان به یانیدا ره تله کانی تر له پینگی کانیا نه وه له که لار و پینباز و پوونگله وه که وتنه پینشروه ی، ستراتیجیه تی سه ره کیشیان گه مارو دانیکی گه وره و فراوان بوو که له چه ندین قۆله وه له یه ک کاتدا ده ستیان پیکرد بوو، سوپا دهستی کرد به ره شبگیری ته واوی ئه و خه لکه مه ده نییه و پروو خاندنی گونده کانیا ن، پاش کو کردنه وه یان. به ره و چه مچه مال بران و ئیتر که مینه یه ک له پیرو په که وته نه بیته پاش ۵ - ۶ مانگ دهسته به رکردنیا ن له که مپه کانی دبس و قه لای نوگره سه لمان ئه وانه ی تر جاریکی تر نه گه رانه وه.

له م ناوچه یه سوپا به نیاز بوو پاشماوه ی پینشمه رگه ناچار بکه ن به ره و شوینه داخراوه کان برۆن و پری ده رباز بوونیا ن لیبگیریت. له هه نگاوی یه که میاندا گه ره کیان بوو بنکه و سه نگه ره کانی یه کیتی نیشتمانی کوردستان تی کبشکی ن.

يه كه م ئامانجي ره تلله كه ي كفري به فرماندهيي عه ميد سامي له فويله قى يهك، گوندى گه وړه ي هومرېل^(۹۹). بوو كه بنكه يه كي پيشمه رگه ي يه كي تي له م گونده دابوو له كاتي ده ستپي كړدني هيرشه كه ي سوپادا نومرېل سه د كه سي شه ركه ري تي دابوو. نه مه هيزيكي پيشمه رگه ي قالبووي شه رپوو پيشتر تواني يووي هيرشيكي گه وړه ي سوپا بشكي نئ. كه به شه ري گه وړه ي نومرېل به ناوبانگه و تيايدا ۱۷ ده بابه ي جهنگي تي كشي كرا بوو نزيكه ي ۱۸ شو فلي شيان ده سته سه ر كړدبو^(۱۰۰). له گه ل نه وه شدا كه نه و هيزه هيرشبه ره تانك و زريپوشيكي زور پالپشتي بوو، به لام به ناچار ي پاشه كشه يان كړد پاش نه و ه ي زيانكي قورسيان ليكه وت.

به لام هيرشي نه مجاره بو سه ر نومرېل وه كو جاري پيشوو نه بوو، جگه له وه ي پرچه كتربوو، له ناو لوجيكي نه نفالدا ماوه ي نه وه بو پيشمه رگه نه ما بووه وه به رگري تاسه ر بكن. هيزه كه ي به عس به فرماندهيي عه ميد سامي له چيشته نگانويكي نيساندا گه يشته هومرېل و ده سه جئ به ره ورووي به ره نكار ييه كي توندي پيشمه رگه بووه وه. به پي قسه ي نه و فرمانده يه ي يه كي تي نيشتماني كوردستان كه سه ر په رشتي شه ركه ي كړدوو و بو ميدل ئيست وچ دواوه: نه و شه رو پيكدادانه دوو روژي ته واوي خايندوو و نه مه ش له راپورته مه يدانيه كاني ئيست خبار اتدا ده رده كه وي^(۱۰۱). وه لام ي سوپاش، وهك چون له تازه شار كړدي، ناردي هيزيكي بوو، وهك نه ركيكي لاهه كي، بو روو خاندني نه و گوندانه ي راسته وخو ده كه وتنه پشت ئامانجه كه وه. برووسكه يه كي ۱۰ ي نيسان

۹۹. ناوي ته واوي نه م جه نه راله نه دراوه. ره تلله كه ي كفري پي كه اتبوو له فه وچه پياده كاني ۴۱۷ و ۴۴۴ و فه وچه كاني به رگري نيشتماني ۱۰۰ و ۱۲۱ و ۱۹۷ يش پالپشتيان بوون. برووسكه كاني ئيست خباراتي كه لار بو ئيست خباراتي ناوچه ي پوژه لات ژماره ۱۰۲۱۲ و ۱۰۲۳۸ له ۹ ي نيسان ۱۹۸۸ دا.

۱۰۰. له سه ردانتي كدا بو گوندي نومرېل چاوم به يه كي ك له و پيشمه رگانه كه وت كه رو لي نازايانه ي بيني بوو به ناوي نه كبه ري حاجي روسته م.

۱۰۱. چاوپي كه وتني ميدل ئيست وچ له گه ل فرمانده يه كي ناوچه يي PUK دا، سليتماني ۱ ي ئابي ۱۹۹۲. دانپشتوويه كي جاران ي گوندي هومرېل ييش له چاوپي كه وتني كدا به دورودريژي ده يگري ته وه، كومه لگاي بنه سلاوه، ۷ ي ته مووزي ۱۹۹۲.

باسی ئه وه دهکات که «له کاتژمێر ۱۰۱۵ دا گوندی چوارشاخ گیراو تهخترا.»
 (گوندی چوارشاخ ماوهی سێ میل دهکهوته باکوورهوهی ئۆمهربهلهوه) لهوکاته دا
 هۆمه ریل له هه موو لایه که وه گه مارۆ درابوو، له پۆژی دووهه می شه پدا ئیواره
 که تاریک داها ت پێشمه رگه بۆیان ده رکه وت چیتر به رگریکردن بێسووده بۆیه
 به ناچار ی پاشه کشه یان کرد. خه لکی گوند هه موو لهوکاته دا هه لاتنبوون، به لام
 خیرا هیزه کانی حکومه ت له هه رده و جه وه له کاندا ده وریان گرتن و ده سگریان
 کردن و به ئیقای سه ربازی به ره و بنکه کانی کۆکردنه وه په وانه یان کردن. که
 به هه مووی ته نها له گوندی ئۆمه ریل ۲۶۳ که س ئه نفالکران و جارێکی تر
 نه بینرانه وه .

په تله که به ره و ژوو ر پێشه روه یی کردو گوندی تووکنیشی گرت^(۱۰۲)، پاشان
 بیست گوندی تری «ویژانکرد و سووتاندنی» و له ماوه ی چه ند پۆژیکدا تاسه ر
 ئاوه سپی پۆیشت. یه ک له وانه گوندی عه لیانی تازه ی بیست مالمی بچووک بوو،
 که تا قمی ک پێشمه رگه ی یه کیتی نیشتمانی کوردستان سه نگه ری به رگریان
 تیدا لیدابوو^(۱۰۳) «حه مه عه لی عالیان» که ته مه نی ۳۲ سا ل بوویه کیک بوو له و
 هه زاران که سه ی له بیابانه کانی حه زه ری پارێزگای موس ل گولله بارانکرا و به ته نیا
 ئه و تیایدا ده ربازبوو. حه مه عه لی به میدل ئیست وچی راگه یاندوه که وا به یانی
 ۱۳ ی نیشان له مال بوو که هیزه کان گه یشتبوونه ئه وێ و ده گیرپه ته وه که:
 «ده ولت له هه موو لایه که وه پێشه روه یی ده کرد، له به ره ئه وه مه حال بوو ئیمه
 بمینینه وه . ناچار به ره و گوندی میلقاسم پۆیشتین و ژن و مندالمان به تراکتۆر
 و عه ره بانه له گه ل خۆمان برد. هه روه ها ئاژه ل و مالآتیشمان بردبوو هه رچیمان

۱۰۲. گوندی توکن دهکهوێته ناحی سهرقه لای کفری له سه ردانی کهدا بۆ ئه و گونده ناوی ۳۶۸ که سم له ئه نجومه نی
 گونده که وه رگرت که ئه نفالکرا بوون و نه گه رابوونه وه بۆ زانیاری زیاتر بروانه ئه نفالستان ژماره (۹) دیدار له گه ل
 محمد ستار.

۱۰۳. بروسکه یه کی «نه پنی و به په له» له ئیستیخباراتی که لاره وه بۆ ده زگای ئیستیخباراتی ناوچه ی پۆژه لات
 ژماره ۱۰۶۸۷ له ۱۳ ی نیشانی ۱۹۸۸ دا، له باره ی عه لیانی تازه وه ده لێ «سووتینراوه و پووختراوه» له کاتژمێر
 هه شت و نیوی سه ر له به یانی ۱۳ ی نیشاند.

ھەبوو خستبوومانە عەرەبانەكانەوھو واماندەزانى سوپا دەمانخاتە خىوھتەوھ چونكە كە لەرىگا وایانیۆتین كە پيشمەرگە نەماوھ»^(۱۰۴). بەلام ھەموویانیان رەوانەى ئەوبەرى چەمى سیروان كرددو لەقەلای قۆرەتوو كۆیانكردبوونەوھ كە ئەوكاتە قۆرەتوو بارەگای فیرقەى ۲۱ بوو، دواتریش بەرەو تۆپزاوایان بردبوون و لەوئ پۆلینكرابوون و بەرەو چالەكانى مەرگی بەكۆمەلیان بردبوون.

حەمە عەلى عالیان و ھەردوو خیزانەكەى سئ پۆژیان پیچوو تا گەیشتنە میلقام، كە لەكاتیكى ئاساییدا ئەم ریگەیه ھەر دوو سەعاتە و بگرە كەمتریش. لە ھەمان كاتدا و لە ۱۱ى نیساندا ھیزی ھاوبەشى دووھم، بە فرماندەیی نەقیب عەبد عەواد لە فەوجى پیادەى ۴۱۷ لە پەتلەكە جیابووھو بەرەو گوندی دوراجی كەماوھى چەند میلێك لە پۆژئاوای ھۆمەربلەوھ بوو، «لەوئ خەلكەكە خۆیاندا بەدەستی ھیزەكەوھو راگوپیزران بۆ ئۆردوگایەكى بەتایبەت ئامادەكراو لەنزیک فیرقەى پیادەى بیست و یەكەوھ». ئەمە تیبینی ئەو ئیوارەیهى راپۆرتی ئیستیخبارات بوو، كە سەرنجیكى رەسمی دەگمەنە لەسەر راگوپیزران و بەندكردنی بەكۆمەلى خەلكى مەدەنى و ئامازەیهكى ئاشكراشە بۆ قەلاکەى قۆرەتوو^(۱۰۵).

ھیزەكەى نەقیب عەواد ئەو شەوھ لەدوراجی ھەلیدا و بۆ بەیانى گەپایە دواوھ و لەگەل رەتلى سەرەكیدا یەكیگرتەوھ. لەریگا كەشیدا ھەردوو بەلەگەى گەورە و بچووکی سووتاند، كەئەمانیش وەك دوراجی گوندی ناو داودە بوون. بەرلەم ئۆپەرەسیونەى ئەنقالیش لەبەرەوارى ۱۹۸۷/۷/۱۴ كۆپتەرەكانى دەولەتى عێراق، دەچنە ئاسمانى ناوچەكەو بەچپى دەكەونە بۆمبارانى ئەو جوتیارانەى خەریكى دروینە بوون، لەو پەلامارەدا ۱۰ ھاوالاتى ناوچەى گەرمیان شەھید دەبن، كە

۱۰۴. چاپیتكەوتنى میدل ئیست وۆچ، گوندی عەلیانی تازە، ۳۰ مارتى ۱۹۹۳.

۱۰۵. برووسكەى ژمارە ۱۰۴۶۸ لە ۱۱ى نیسانى ۱۹۸۸دا لە ئیستیخباراتى كەلارەوھ بۆ دەزگای ئیستیخباراتى ناوچەى پۆژھەلات.

یەکیکیان فاتح سەمینی باوکی کوریک بوو بە ناوی خەسرەو لە گوندی دوراجی ناحیە ی نەوجول و سێ برای تر لە خیزانیکی گوندی ئۆمەرمل لەو پەلامارەدا شەهیدبوون، ئەوانی تر لە یادەوهری خەسرەودا نەماون جگە لە سوتانی ۵ ئامیری دروینە (دەپاسە) و دەغڵودانی هاوڵاتیان، شەهیدەکانی ئەو پەلامارە خەلکی ناوچەکە و گوندەکانی تری دەورووبریان بوون و تەنھا بەتاوانی کورد بوونیان دەکوژین. خەسرەو لەبارە ی پەلامارەکەو گوتی: کە ئەنفال دەستی پیکرد، ئیمە لەئاوایی دەرچووین و چووینە جەولەکەکان خۆمان شاردهو، نەماندەزانی ئەمجارە حکومەت وازناھینێ، زۆر جاری تر حکومەت هاتوو و گەراووتەو، بەلام ئەمجارە وانەبوو، چەند رۆژیک لەو جەولەلانە ماینەو وەزە تادەهات خراپتر دەبوو، ماینەو هەتا نامە ی موستەشاریک هاتبوو، نامەکە ی بەژنیکدا ناردبوو ناوی (حەبیبە ئەحمەد) موستەشارەکە ناوی (شامی دەرویش) بوو ئیستاش لە ژیاندا ماو. ووتبووی وەرن خۆتان تەسلیم بکەن حکومەت بە پشتیوانی من نازادتان دەکا و هیچتان بۆ ناییت.. (رەنگە ویستبیتی چاکەشمان لەگەڵدا بکات) خەلکەکەش لەسەر قسە ی ئەو هاتنە خوارەو بەرەو دوزخورماتوو رویشتین، بۆئەو ی خۆمان بدەینە دەستەو، ئیمەش لەگەڵ ئەو خەلکە بووین، تۆپیاران بوو هیرش لە هەموو لایەکەو، تەیارە بەراسەرەو دەسورایەو، خەسرەو ترس بە دەمووچاوییهو دیاربوو کە گەرایەو سەر ئەو باسە بۆیە هەناسە یەکی هەلکیشاوتی: گێرپانەو ی ئەو بەسەرھاتە هەر بە دەمخۆشە وەزەکە زۆر خراپ بوو من لە دایکم و خوشک و براکانم دا برام، ئیتر هەرئەو بوو ئەوان ئەنفالکران و جاریکی تر نەمبیننەو.

یەکەم ئامانجی ئەو یەکانە ی سوپا کە سەرلە بە یانی ۹ ی نیسان بە فەرماندە یی پرائید (مندر ابراهیم یاسین) لە کەلارەو دەرچوون هەردوو ئاوا یی تیلەکۆی سەررو و خواروو بوو لە ناوچە ی چالاکی مەلەبەندی یەکی یەکی نیشتمانی

کورستان که له پاش تیکشکانه که ی قهره داخ لیږه خوی گرتبووه و^(۱۰۶) پېشپړه ویی هیزه کان تاراده یه که بی سه ریئشه بوو له به یانی زوی ۱۱ نیساندا هه ردو تیله کو پووخینران، دوی شه په ته قه یه کی که مخایه ن که ته نها چوار سه ربازی تیدا بریندار بوو. نه م ناوچه یه جینشین تیره ی روغزایی هوزی جاف بوو نه خشه یه کی نه وتو وردی نه بوو پیویستی ده کرد هه لیکوپتهر هیز بو نه ناوچانه بگوژیته وه، چونکه ریگه وبانی تیدانه بوو. هیزه کانی رانیید یاسین به سه ر چه ندین گوندا گوزهریان کرد که بوون و شوینیان به په رسمی هه ر تومار نه کرابوو، به لام بیکویدانه هیچ شتیک گشتیان پووخاندن.

ویرای نه وهی نه م هوزه چه ن سه روک جاشیکی ده ست رویشتووشیان هه بوو، به لام زور که م هوز هه یه که وا له نه نفالدا وه ک جافی روغزایی به سه رها تیبیت، که یه کی که له و کو مه له تیرانه ی هوزی جافی لپیکیهاتووه و دانیشتووی زیاد له سه د گوندی نه م ناوچه یه بوون، زوریان نه نفال رایمالین. سه روکی روغزایی که پایویکی به ته مه ن بووه به ناوی مه حمود توفیق محمه د (سالی ۱۹۲۷ له دایکبووه) نه میش وه کو خه سره و زوربه ی گه رمیانیه کانی تر هه مان قسه ده کاته وه که پېشتر له بن نرکه و ناله ی توپ و ته یاره دابوون به بی نه وهی په یوه ندیان به سیاست و ده وله ته وه بوبیت.

مه حمود توفیق خاوه نی خیزانیکي گه وره ی بیست و چوار که سی بوون و له خانوویه کی پانوپوری گه وره دا ده ژیان. ناگری توپخانه و بوردمانی فرۆکه ببوو به به شیک له ژیان روظانه یان، گونا هیشیان هه ره وه نده بووه که نه یانده ویست زیدی خوین به جیبه یلن، به لام چه کی کیمیا یی وره ی پووخاندن. له پاش په لاماردانی سیوسینان و شوینه کانی تری قهره داخ، خه لکی به راوکه مه حمود توفیق قسه رویشتوویان بوو به په له کو بوونه وه یه کیان له ناو خویندا کرد.

۱۰۶. ناوی نه فسه ره که له بروسکه ی ژماره ۱۰۲۱۲ ی ۹ نیسانی ۱۹۸۸ هاتووه که له لایه ن ئیستیخباراتی که لاره وه ناراسته ی ده رگای ئیستیخباراتی ناچه ی روظه لات کراوه.

مهحمود توفیق له گه ل یادکردنه وهی ئه و دهمه دا قسه بۆ میدل ئیست وچ ده کاو ده لئ: «ئیمه برپارماندا خۆمان بدهینه دهستی دهوله ته وه، به و پئییه کی که باوکی میلله ته، ئیمه ش جووتیاری هه ژار بووین و په یوه ندیمان به هیچ لایه کی سیاسییه وه نه بوو، به لام ئه وان ئه وه یان پیکردین که کردیان». کورپه که شی هه لیدایه و وتی: «که چووینه لایان، دهوله ت هه موومانی گرت و هه رچیمان بوو تالانیانکرد و خۆشمانیان ئه نفالکرد و هیچ نه مایه وه»^(۱۰۷). خه لکی مال و حالیان به جیهیشت و به ره و گوندیکی تری پوغازی کی که ناوی کوله جو بوو چل په نجا مالیک ده بوو که وتنه ری، له وی به پئییان به ره و باشووری پوژاوا به ناو هه رده و جه وه لدا چند پوژه پئییه ک بوو. له گه ل ئه وه شدا که ئه نفالی سی هیشتا به ره سمیی دهستی پینه کردبوو، به لام له وکاته دا گردو به رزاییه کان پر ببوون له سه رباز و له هه موو خالیکی پشکنیندا، ده بوو خه لکه که باسی ئه وه یان بکردایه که ده چن بۆ ناوده وله ت و خویان به دهسته وه ده دن. هیزه کانیش ده ستیان نه ده هیئا پئییان و پاشان خه لکه که گه یشتنه کوله جو و له وی دوو شه و به سه لامه تی مانه وه. به لام له پوژی سیه مه دا ته ماشایان کرد ئه و گونده ی په نایان بۆ برد وا چوارده وری گیرا.

له کاتژمیر یانزه و چاره کی پیش نیوه پووی پوژی ۱۳ ی نیشان سوپا گه یشته گوندی کوله جو. پیش ئه وه ی بگن له ته په سه وز تووشی به رگرییه ک بوون، به لام ئه وه نده دریه ی نه کیشاوه و سه ره نه جام ئه و گونده ش ویرانکرا وه ک له راپوورتیکی هه والگریی سه ربازیدا هاتووه و میدل ئیست وچ یاداشتی کردووه (ره تلکه ی که لار دهستی به سه ر چوار تفه نگدا گرت).^(۱۰۸) کوله جو زیدی ته یمور عه بدوللایه که پاش گرتن و کوکردنه وه یان ره وانیه ی توپزاوا کراون

۱۰۷. چاوپیکه وتنی میدل ئیست وچ، کومه لگای سموود، ۲۰ ی مایسی ۱۹۹۲.

۱۰۸. برووسکه ی ئیستیخباراتی که لار بۆ ده زگای ئیستیخباراتی ناوچه ی پوژه لات، ژماره ۱۰۶۸۷ له ۱۳ ی نیشانی ۱۹۸۸.

و دواتر خوځيان له به ردهم چاله كاني مه رگدا بينييه وهو له ناو كومه لكوژيه كه دا تهيموري دوانزه سال به هه رچوونيك بووه دهرفته تي رزگار بيووني بو ره خسابوو، پاش دوركه وتنه وهى له شويني كومه لكوژيه كه كه وته دست بنه مالهى ئال نعيم شم له گونديكى پاريزگاي سه ماوه و نه ماله عه ربه شيعه مه زه به بو ماوهى سى سال تهيموريان له لاي خوځيان به خيو كوردبوو، له دريژهى به دوا داچونه كانم دهرفته تي نه وهم بو هه لكه وت به ديداريان شادبم و ماوه يه ك له گه ل نه ندامانى نه و خيزانه دا به سه ربه رم. تهيمور عه بدوللا له گه ل شه ش دهر بازبووى ترى كومه لكوژيه كه ي گه رميان بوونه زيندوترين شايه تحالى جينو سايد كردنى نه ته وهى كورد، تهيمور كه له ته مهنى سى سالييه وه له گوندى كوله جو ده ژيا^(۱۰۹). هيچ سه رو كاريكى له گه ل سياست و پيشمه رگايه تيدا نه بوچ جاي نه وهى خيانه تكاربيت..! باوكى تهيموريش جووتياريكى گوندنشين و خهريكى كشتوكال و نازه لدارى بوو، ژيانى له سه ر پارچه زه وييه كى بچوك بوو كه له وه رزى پايزدا ده يكرده گه نم و له سه ره تاي هاوينا ده يچنييه وه.

تهيمور كوره گه وره عه بدوللا بووه و سى كچى مندالى هه بوو كه هه مويان پيكه وه نه نفالكران و تهيمور به چاوى خوئ مه رگى هه موويانى له گوريكى به كومه لدا ديوو، نه وهى مايه سهرنجه نه وهيه كه خه لكى گونده كاني تر له دورو نزيكiane وه هاتبوونه كوله جو به پيچه وانه خه لكى گونده كاني ناوچه كه كه وا هه لده هاتن گوايه سه لامهت و بى گيرو گرفته، وهك تهيمور بو ميدل ئيست ووچى باسكردوه، خه لكى كوله جو تا دواساتيش هر له ماله كاني خوينا مانه وهو نه جوولان. كه چى تانك و توپى قورس له تيله كووه، كه هه روا سه عاته رپيهك ليئانه وه دووره، به ره ورويان ديت، ناچار هر ماله و نالايه كى سپى له سه ربان

۱۰۹. تهيمور عه بدوللا ناوى نه و ميژدمنداله بوو كه له په لامارى نه نفالى گه رمياندا گيراوه له كومه لكوژييه كى ناوچه سى سه ماوه دهربازي بووه، ئيست له ولاته به كگرتووه كاني نه مريكا ده ژى و له دادگاي بالاي تاوانه كان بو نه نفال تاماده بوو.

هه لکردو ئه وجا هه موو رايانکرد. پياوه كان به باوكي تهيموريشه وه چه كه كانيان له بيره كانى ئاوايى و شوينى تردا شارده وه. تهيموور خيرا فريائى باوك و دايكى كهوت و به په له هه نديك كه لوپه لى مالىان خسته ناو عه ره بانهى تراكتوره شه قوشرپه كه يانه وه. ئه وان واى بو ده چون كه وا زوريان پيناچييت و ده گه رينه وه سه رمال و حالى خويان، به خه يالى خويان و ايان دانا كه بچنه كوومه لگايى سمود، له وئى خزم و كه سيان به فريائان ده كه ون خزمه كانى له ئه نجامى په لامارى پاكتاو كردنى گونده كان زووتر له به هارى ۱۹۸۷دا له وئى نيشته جي كرابوون، به لام خه لكى كوله جوو ئه وانى تریش هه ستیان به وه كرد كه سوپا ته نها تاقه ريگه يه كى درچوونى بو هيشتبوونه وه، له شيوه ي پره حه تيبه كدا، وه ك كوزه كردنيك به ره و خوار بو گوندى (مله سووره)^(۱۱۰)

هينزه كه پاش ئه وهى كوله جووى تيكدا له ويوه به ره و باكوور پيشرپه ويى كردو كاروانيك بلدوزهر و ئيقاى به تالى شوين خوئى خستبوو زورى پينه چوو گه يشته هه واره به رزه، ئه ميش ديسان له روظانه راپورتى هه والگريدا تو ماركراوه كه «سووتاوه كه له دواى ئه و روخيन्द्रا، به ره وهى سوپا بيانگاتى چوليان كردبوو هه لاتبوون، به لام له هه ردو جه وه له كانى ئه و ناوچه يه دا كه وتنه ناو هينزيكى سه ربازه وه گيران و به خيراى به ره و مله سووره يان خوار كردنه وه. هه رچه نده ئه فسه ريك به ليني پيدا بوون كه س زيانى به رناكه وئى و هه موويان له كوومه لگايه كى تازه دروستكراودا نيشته جي ده كرينه وه. به لام ئه وه درويه كى گه وره بوو، خه لكى گوندى كونه كووتر كه ناسراوترينيان نه جمه دينى حاجى عه لى بوو له گه ل سى و حهوت كه سى تر له شهش خيزانه كه سى كونه كووتر گيران و بيسه روشوين كران و نه بينرانه وه^(۱۱۱) هه رچه نده ئه و كاته روغزاييه كان جاش و پياوى حكومه تيان

۱۱۰. گونديكى سه ربه قه زاي كفريه و ده كه ويته نزيكى جاده ي گشتى كه لار كفريه وه به ره له نغال گونديكى ناسراونه بوو به لام له دواى سالى ۱۹۹۱ه وه كه ده ربازبووه كانى نغال چيروكى خويان بو ميدياو ليكولياره كان ده گيرايه وه ئيدى ناوى ئه م گونده به زوويى به كوردستان و جيهاندا بلا بووه وه.

۱۱۱. بو بينينى كوى ئه نغال كراوه كانى گوندى كونه كووتر بروانه پاشكزان

هه بوو جوايبان بو نه جمه دين ناردبوو بچنه بن باليانه وه، به لام نه وان به وه قابل نه بوون و گوتبويان ناني سه رشوري و نامه ردي ناخوين^(۱۱۳). نه جمه دين حاجي عه لي له گه ل شيخ حسيني هه زاركاني به ره و مله سوروه دواتریش قوره توو بران هه رچهنده ريگايه ك هه بوو بو دهر بازيوونيان به لام نه وان ره تيانكرده وه و تبوويان مه گهر نه و خه لكه هه مووي رزگار كهن نيمه به ته نيا رازي نين. هه ره له و نزيكانه بيست و پينچ كه سي تري گوندي ته په گه پووسي دراوسييان، كه زوربه يان ژن و مندا ل بوون روښتن و جاريكي تر نه بينرانه وه^(۱۱۳)

له ۱۵ ي نيساندا، له ژير ره هيله ي باران و ليژمه يه كي زوردا هيزه كاني ره تللي كه لار گه يشتنه باكووري نه وپه رپي ناوچه ي عه مه ليات كه بويان دياريكرايوو له وي گوندي قوليجاني سه رحه ديان له سه ر چه مي ناوه سپي ويران كرو به ده ستوبرد سووتانديان. گوندي قوليجاني سه رحه د نزيكه ي ۲۰ مال بوون و به هه ژاري سهريان پيكه وه نابوو، ميديل نيست وچ له باره ي خيزانيكي قوليجانه وه نوسيويتي كه وتبوونه ناو هيزيكي جاشه وه كه موسته شاريك به ناوي فه تاحي كه ريم به گ فه رمانده ي بوو، پيي وتبوون «سه رده مي نيوه ته واو، نيستا نيتر زه ماني ده ولته»^(۱۱۴). نه مانيش هيچ ده روويه كيان نه بوو بيچگه له وه ي كه به ناچاري پوهو پيگاي سه ره كي ملبنين. له و په لاماره دا خه لكي گوندي قوليجان ۷۶ كه سيان نه نفال كرا، له وانه ته نها ۹ كه سيان له نوگره سه لمان گه رانه وه و ۶۴ كه سيان جاريكي تر نه بينرانه وه^(۱۱۵). نيتر خه لكه راپيچكراوه كه ي گونده كان دوو

۱۱۲. له خانه واده كه ي نه جمه دين ته نها كورپك ماوه به ناوي (سه باح) و نيستا له رزگاري ده زي. سه باح هه ستاوه به كوركردنه وه ي ناوي هه موو تا قانه كان نه وانه ي وهك خزي به هزي نه نفال وه به ته نيا ماونه ته وه.

۱۱۳. چاوپيكه وتني ميديل نيست وچ، كومه لگاي سموود، ۲۰ ي مایسي ۱۹۹۲.

۱۱۴. به پيي قسه ي زوركه سي ناوچه ي گه رميان كه به ربه لاماره كاني نه نفال كه وتون، هه روه ها چاوپيكه وتني ميديل نيست وچ، كومه لگاي سموود له به روري ۲۰ ي مایسي ۱۹۹۲. زور شايه تحال ناوي فه تاح به گ دين وهك فه رمانده ي هيزه كاني جاش له م ناوچه يه دا. فه تاح به گ كه بنه ماله ي به گزاده ي جافه تا روخاني به كجاري رژيم له به غدا بووه و نيستا ش له شاري كه لار نيشته جيبه .

۱۱۵. بروانه پاشكوي كتبه كه بو بينيني ناوي نه نفال كراوه كاني گوندي قوليجان. كه له نه نفالستان ژماره (۹) وه رگيراوه .

پوڭيان له مله سووره به سه ربردو نه يانده توانی بۇ هيچ لايه کی تر برؤن و له و گوزهره دا له دهروده شت ليک و تېبون. عه شاماتيکی زؤر له و ناوه دا خرپووبوون که له ژماردن نه ده هاتن و «له پوڭی قيامه ت ده چوو» وه ک پياويکی خه لکی کونه کوتر ده يوت که وا خوئی و ئازهل و مالاته که ی به سه لامه تی له ويوه گه يشتبوونه مله سووره، له پوڭی سيه مده سهر باز فه رمانی پيدان بکه ونه پری. ئوتومبیلی ئيفايان له سه ر باز گه ی که لاره وه بۇ هيئرابوو، ئه وانه ش که ئوتومبيل و تراکتوری خوئانيان پيئوو به خاوه نه کانپانه وه به دواياندا راپيچيانکردن. کاروانه که له پووباری سيروان په پييه وه، بۇ ئه و به ر که وا له دواوایی سالی ۱۹۷۵ه وه به زؤر به عه ره بکرابوو، پاشانیش له پاکتاوکردنی ناوچه سنووريه کانی کوئايی ساله کانی ۱۹۷۰ه و سه ره تاي جهنگی ئيران - عيراقدا چؤلکرا.

يه که م قوئانغی گواستنه وه ی خه لکه که بۇ قه لای قوره توو بوو، که باره گای فيرقه ی پياده ی ۲۱ی سوپای عيراق بوو. به واتايه کيتر «ئوردووگای ئاماده کراوی تاييه ت» که خرابووه ژير کوئترؤلی ئیستيخباراته وه به پيی برپاری ۱۵ی مارتی فه رمانده یی مه کته بی باکووری حيزبی به عس^(۱۱۶) له ۱۸ يان ۱۹ی نيساندا ره تلله کانی کفری و که لار به ماوه ی ده پوڭ له ئه نفالی سيدا ئه رکه کانی خوئانيان ته واوکردو هه رچی به رگريکردن بوو له نيوان ريگای کفری - که لار و پووباری ئاوه سپيدا تيکشکينرا و تاقه به رد يان خشتيکی هيچ گونديک به پيوه نه ما. لای پوڭه لاتيشه وه هيژه کانی پيياز و پوونگله هه مان سه رکه وتنيان به ده سته يئا، هيژه هاوبه شه که ی پيياز که محمه د نازم حه سه ن فه رمانده ی بوو به دوو پوڭ ئينجا توانی هيژه کانی يه کيئي نيشتمانی کوردستان جووته گوندي سوئی ره حيم و عه لی وه سمان برووخينيئ و نارپه زايان له موسته شاريکی ناونه براوی به رپرسی فه وچی به رگري نيشتمانیی ۷۵ ده رپريوه که له مه يدانی شه ر هه لاتووه. به لام هه ر که ئه و گيروگرفتانه چاره سه رکران ئه و دواي هيژه که

۱۱۶. نووسراوی فه رمانده یی مه کته بی باکوور، ژماره ۲۹۷، ۱۵ی مارتی ۱۹۸۸.

بی هیچ ته گه ره یه ک پیشره ویکرد و له پاش ته ختکردنی چوارده ئاوی تر هیزه هاوبه شه که گه رایه وه شوینی خوی.

به لام نه و هیزانه ی له پوونگله وه پیشره و بیان کرد ته گه ره یه کی سه ختیان هاته پئی. ئەم گونده ماوه ی هه شت میلک ده که ویته باشووری به نداوی ده ره به ندیخانه وه، پیشتر باسی شه ری شیخ ته ویلمان کردووه که هیزه هاوبه شه که هر له یه که م پوژی ده رچوونیدا تووشی به ره نگاریه کی توندی پیشمه رگه بووه وه که به رگریان له گوندی شیخ ته ویل ده کردو چهند پوژی کیش له وه و پیش شه ری کی قورسی تیدا قه و ما بوو. عه قید سه لمان عبدالحسن که فرمانده ی فوجی کو ماندوی یه کی سهر به فیرقه ی ۱۷ بوو پیشتر له بیکدا دانیکدا بریندار کرابوو، بی نه و زنجیره ی فرمانده ی لیکنتر ازابوو. یه کی له فوجه پالپشته کانی جاش، که فوجی ۱۲۱ بوو، به شیرزی و نارپی پاشه کشه ی کرد. به شیکی له هیزه که له گه ل نه فسه ری کی تر دا دابرابوون و پیشمه رگه دایانگرتنه وه، نه و دواشیان ماوه ی دوو میل پاشه کشه یان کردو داوایان له فیرقه ی ۲۱ی قوره توو کرد بیته به هانا یانه وه.

سوپا له گه ل نه وه شدا که فرۆکه و تانک و هه لیکۆپته ری مووشه که او یژ و توپخانه ی قورس یارمه تیان دها به لام پینچ پوژی ته وای خایاند بو شکاندنی هیزی پیشمه رگه له شیخ ته ویلدا. که ژماره ی شه رکه ریان نه ده گه یشته په نجا که س، له شه ی ۱۳ ی نیساندا پیشمه رگه کان فرمانیان بو هات که بکشینه وه^(۱۱۷). له م باره یه وه ریکراوی میدل نیست وچ بروسکه و راپورته هه واله کانی یاداشت کردووه و نوسیویتی کاتژمیر ۱۴:۳۰ی پوژی ئاینده دا، نه فسه ری کی تازه ی فرمانده ی هیزه هاوبه شه که به ناوی رائید سالم، هه واله کی دایه باره گاکه ی خوی هه ردوو گوندی شیخ ته ویل و بو یسانه «گیران و تیکدران». هر له وکاته شدا

---

۱۱۷. چاوبیکه وتنی میدل نیست وچ له گه ل پیشمه رگه یه کدا که له شیخ ته ویل شه ری کردووه، که لار، ۳۱ ی مارتی ۱۹۹۳.

رپاږورت درا که واپه نجاو سځ خيزان «گه راونه ته وه ريزی نيشتمانی»^(۱۱۸).

ئيتر هيژه کانی رژيم به جهيش و جاشه وه که زانبيان به رگری نه ماوه و به ريان به ره لا بوو توانيان بچنه قوولایي ناوچه که وه، به لام له وه و پيش خه لک چوليان کردبوو، نه و خه لکانه ش کي بوون ههروهک ميدیل ئيست وچ باسی تيره ی يان هوزی روعزایی ده کاو نوسیویتي (نه وانه ش نه و گوندنشینانه بوون که واپه محمود توفیق محمه دی سه روک تیره ی جافی روعزایی ده مسپیان بوو).

له کوتایي مانگی نازارو سه ره تاي نيسان به تايبه تي به روار ی ۲ نيسان که رژيم به يانی سه رکه وتنی له قه ره داخ راگه ياندن، پاش تيکشکانيان پيشمه رگه ش رووه و پانتاييه کانی گه رميان و بناری شاخی زهرده^(۱۱۹) به دیوی گه رمياندا پاشه کشه يان کردبوو، که بریتی بوون له پيشمه رگه کانی به کيتی نيشتمانی کوردستان و حزبی شيوعی عيراق که هيژيکی که مترو بچوکترو بوون، که هه نديک بنکه و باره گايان هه بوو له گه رميان، به لام هه له ی پيشمه رگه نه وه بوو که ويرا ی هه سترکردنيان به وه ی که نه م ناوچه يه چيتر نه ده بووه شويني حه وانه وه ی نه و هيژانه چونکه هيرشه کانی حکومت به رده وام بوون و نه وانيش سه رباری نه وه ی شه که ت و ماندوو بوون، خاوه نی هيژو چه ک و ته قه مه نی و پيداويستيه لوجستيه کانی جه نگیش نه بوون هه تا له گه ل وه ها له شكريکی پرچه ک و ناماده باشدا بجه ننگ و سياسه تی ويرانکاریانه ی پوچه ل بکه نه وه .

له په لاماره کانی نه نفالی دووی قه ره داخدا شاخی زهرده له لای روزه لاتيه وه کونترولکرا بوو ناوچه که ش ويرانکرا بوو، نه و هيژانه ی تريش که خويان بو په لاماری تر ناماده کردبوو له روزه ناواوه له پيشره ویدان و زه مينه سازيان بو ده کرد، «له گه ل

---

۱۱۸. نه م زارواوه بریقه دارانه به رده وام له نالوگوري نامه و نوسراوه ره سمیه کانی ماوه ی نه نفالدا به کارده هات. هه رچه نده زوريه ی نه و که سانه ش که له مکاته دا ده گيران، زیاتر پیده چیت کوزرابیتن وه که له وه ی مابیتن. بروسکه کانی ئیستخباراتی فه یله قی دوو بو فرمانده یی مه کته بی باکوور و ده زگا کانی تر ژماره ۱۰۷۸۰ و ۱۰۹۱۵ له ۱۵ نیسانی ۱۹۸۸. شیاوی باسه بویسانه شوینی خو به ده سه ته وه دانی خه لکه هه لاتوهه کی هومره قه لا بوو که له ناخر و توخری مارتدا، له نه نجامی عه مه لیاتی نه نفالی دووی قه ره داخدا گه یشتبوونه ئیره .

۱۱۹. شاخی زهرده نزيکه ی ۵۹۰۰ پی به رزه شاری دهر به نديخان ده که ویتته به رده می و پشتیشی له گه رميانه

ئو هيزه تاييه تيانه دا كه هه ليكوپتهر دايده به زانندن (قوات خاصه) گه مارويان داوه و تهنگيان پيئه لچنيوه، له بهر ئوه مه حال بوو بو پيشمه رگه چيتر به رگري بكات، خه لكيش به ته واوي شله ژابوون و به سهر ليثيو اوويه وه ده هاتن و ده چوون. به رگري به كيتي نيشتماني كوردستان له زه رده ليكاوئيش نه يتواني زور بخايه ني، به لكو ئه وئيش وه كو پيشبيني كراوه تي كشاوه، ئيتر خه لكي ئه م گوندا نه كه به هه زاران كه س بوون پو لپول خويان به ره و خواربوونه ته وه و به زوريش له گوندي فه قئ مسته فا گيران و سه رباز و جاش چوارده وريان گرتن و به ئيضا ره وانه يان كردن»^(۱۲۰) به شيكيش له خه لكه كه به زه حمه ت و ماندوو بوونيكي زور به دريژايي زنجيره شاخه كاني قه ره داخدا به ره و باكوور پويشتن له گه ل ئو پيشمه رگانه دا كه له وئ مابوونه وه. كه زوريان پيشمه رگه چاوساغي كردن و به زه حمه تيكي زور رزگاريان بوو^(۱۲۱). به پئي بروسكه ي ئيستيخباراتي فه يله قئ دوو بو فه رمانده يي مه كته بي باكوور و ده زگاكاني تر، ژماره ۱۱۳۸۶ له به روارى ۲۱ ي نيساندا. سه رله به ياني پوژى ۲۰ ي نيسان هيزه هاويه شه كه ي پوونگله گه رايه وه شويني خوئ و رايگه ياند كه ته واوي ئامانجه كاني جي به جي كراوه^(۱۲۲) ئو چه ندگونه كه مه ي كه پيشمه رگه و هيزي جي گيريان تي دا بوو به ئاساني دا بران و هيچ هيزيكي پالپشت و زه خيره و خوارديكيان نه ده گه يشتي، پيشمه رگه كانيش ده بوو يان هه لبين يان شه ر بكن تا ته قه مه نييان پي نامي ني ت.

ئو پيشمه رگانه ي له ناوچه كاني نه نفال يه كه م و دووه مه وه گه يشتبوون هه موو ماندوو شه كه ت بوون، به هوئ په لاماري كيميائي وه نه يانده تواني به رگري بكن. ئه گه رچي رژيمي عيراق له په لامارداني گه رمياندا گازی ژه هراويي پيويست نه بوو كه چي له گوندي تازه شاري گه رميانش ئه م چه كه قه ده غه كراوه ي

۱۲۰. بروانه ميدل ئيست وچ - جينوسايد له عيراق په لاماري نه نفال بوسه ركورد - چاپي دووه م خانه ي وه رگيران محمد حه مه صالح توفيق

۱۲۱. هه مان سه رچاوه ل ۳۱۲

۱۲۲. هه مان سه رچاوه ي پيشوو.

به کارهیناوه به لām پاش بهرگریه کی نازایانهش له هه ندی سەنگەردا به تایبه تی له تازه شارو شیخ تهویل سه رئه نجام پیشمه رگه خوین نه گرت و له بهرواری ۱۴/۴/۱۹۸۸ دایاری پاشه کشه یاندا، جگه له چه ند فه مانده یه کی پیشمه رگه که هه موویان گه رمیانی بوون له وانه (عوسمانی حاجی مه حمود، مه لائەحمه دی که لاری، حه مه رهش) و چه ند پیشمه رگه یه کی حزبی شیوعی ئه وی تریان به ره و ناوچه ی مه لبه ندی سی پاشه کشه یانکرد^(۱۲۳). به لām ده بی ئه و راستیه ش له بهرچاوبگیری که بهرگری کردنی پیشمه رگه کاریکی بیهوده بوو به تایبه تی له پاش به کارهینانی چه کی کیمیاوی له چه ندین شوین له وانه له تازه شاری گه رمیانی شدا له مباریه وه میدل ئیست وچ نووسیویتی (رپورتگه لیکی متمانە پیکراو هه ن له سه ر په لاماردانی کیمیاوی گوندی تازه شاری ناحیه ی قادر که ره م). بۆ زانیاری زیاتر بروانه لاپه ره (۲۴۸ - ۲۴۹). ههروه ها میدل ئیست وچ هه ندی رپورتی پیگه یشتوو ه له سه ر هیرشی کیمیاوی بۆ سه ر خالۆبازیانی (قه ره حه سه ن)، به لām وه کو رپورته که باسی کردوو ه زۆر جیی متمانە نین^(۱۲۴)! ئه مه ش له لایه ک به هۆی دلره قی و درنده یه تی سوپاکه و له لایه کی تریشه وه به هۆی بهرگریه کی قاره مانانه وه و شه ری مانونه مانه وه بوو که پیشمه رگه ویرای گه مارۆدانیکی گه وره ش له لایه ن جه یش و جاشیکی بیئه ژماره وه سه رباری ئه و هه موو بی ئیمکانیا ته شیان که چی بهرگریه کی نازایانه یان کردبوو.

۱۲۳. بروانه بیره وه ریه کانی سه نگاوی - محمود سه نگاوی - ۲۰۰۴
 ۱۲۴. بروانه میدل ئیست وچ - جینۆساید له عیراق په لاماری ئه نفال بۆ سه ر کورد. خانه ی وه رگیران چاپی دووهم
 - محمه د حه مه سالح توفیق.

رۆلی جاش

له بهرته وهی له په لاماره کانی نه نفالدا جاشه کورده کان که مینه یه کی زورکه میان نه بیته دنا زوربه ی موسته شاره کان له گه ل خه لکی لیقه و ماودا درویان کردوه، پروپاگنده ی نه وه یان کردوه که لیبورده نه و نه مان ده یان پاریزن و له شاروچکه و کومه لگا کان نیشته جییان ده که نه وه، نه م جوره که سانه نه مرو له لایه ن خه لکیکی زوره وه وه کو تاوانباری نه نفال ته ماشاده کرین، نه مه ش له و سونگه یه وه یه که نه م گومانلیکراوانه نه چوونه ته به رده می دادگا هه تا مه سه له ی تاوانباری و بیتاوانییان یه کلایی بکریته وه، بویه له دیدی خه لکه وه نه وانه تاوانبارن، دنا نه گه ر بیتاوان بونایه خوین ده چوونه دادگا و چیترا قایل نه ده بوون نه و په لهره شه به ته ویلی خوینا وه بهیلنه وه .

بویه کاتیک باس له نه نفال ده کریت ناشیت رۆلی خراپه کاری جاشه کان فراموش بکریت، نه گه رچی هه ندیکیان رۆلی باشیشیان گپراوه و خه لکیان رزگار کردوه و هه ندیکیشیان باس له چاکه و پیاوه تی خوین ده کن له و رۆزگاره دا، به لام به شداریکردن له تاوانیککی وه کو نه نفالدا نه وه نده کاریگه ره نه و قسانه به هانایانه وه نایات و هه میشه پرسیاریک خوی قوتده کاته وه ده بیته به شداریکردن له تاوانی نه نفالدا چ که لیتیک بۆ مه ردا یه تی بهیلته وه؟ وای بۆ ده چم به عسیبوون و لایه نگریکردنی به عس له سه روه ختی نه نفالدا په لیه که به ته ویلی هه ر که سیکه وه، چ جای نه وه ی له و رۆزگاره دا چه کداری نه و ده سه لاته تاریک و خویناوییه بوویته و راسته وخۆ به شداری نه و کومه لکوژیه ی کرد بیته؟ نه گه ر باس له رۆلی هیزه کانی جاش نه کریت له سه روه ختی نه نفالدا. وه ک به شدار له تاوانی سوپادا، نه واکه لیتیککی گه وره ده که ویته هه ر نووسین و لیکولینه وه یه که وه، نه م کتیبه ش ده یه ویته باس له نه نفالای گه رمیان بکات، بویه ناشیت لایه ندراری تیداب و له سایه یدا هه ندیک که س بیگونا ه و سه ره رز بیته

دەرى و قەلەمەكەم سەرشۆرى بەردەمى قوربانىانى ئەنفال بى .
 ئەوئى گومانى نەھىشتووئەتەوئە وئەوئە كە ئەوان ھاوكاربوون لەپاىچكردنى
 ھەزاران ھاوئاتى كورددا، بەرەو گۆرەكانى مەرگ و كامپەكانى كۆكردنەوئە
 لەتۆپزاووقەلئى نزاركى و زىندانىكردن لە زىندانەكانى دبس و تكريت و
 سەلامىوئە نوگرەسەلماندا، كە لەم زىندانانەدا سووكايەتتەكى بى ئەندازەى
 بەكوردبوون و بەكۆمەلگەى مرقۇفائەتى تىداكراوئە، لەپىش ھەمووانەوئە ئەنفال و
 پەفتارو كوردارى ئەو جاشە كوردانە سووكايەتتەكى گەرەبوو بەو گوندنشيانەى
 گىران و دواترىش لەلەين بەعسىيەكانەوئە پىيان دەگوترا ئەنفالكرائو . يەكەكانى
 جاش ئەرك و فەرمانىكى بەربلاويان لەئەستۆگرتبوو، بەلئىنامەيان پركردبووئە
 كەدلسۆزى حزبى قانئىدو «سەركردەى مەزن» بن^(۱۲۵) . ئەوان كاروانى سوپايان
 دەپاراست و پىش ھىزەكان دەكەوتن بۆ گوندەكان و چاوساغيان دەكرد، لە
 پاستىدا رۆلى كارىگەريان ھەبوو بۆ رىخۆشكردن و سۆراخكردنى ھەوال و
 زانىارىي پىويست، بەووتە كوردىيەكە «كەوا سوورى پىش لەشكربوون» .

رۆلى ئەوان لەوئىدا بۆ بەعس و سوپاكەى گرنگ بوو، چونكە ئەوان شارەزائى
 گشت ھەردە و جەوئەل و چىكان بوون و ھەمووشوئىنئىكيان دەپشكنى و بەتەنىشت
 تالانى و ھەرامخۆرى خۆيانەوئە بەدوائى ئەو كەسانەشدا دەگەپان كە لەدەست
 پىشپەويى سوپا ھەلاتبوون، ئەو جاشە كوردانە بوون كەخەلكە خۆپەنادەرەكەيان
 دەدۆزىوئەو بەدلرەقىيەوئە دەسگىريان دەكردن و دەياندانەدەست يەكەكانى
 سوپاوئە . زۆر جارپش بەشۆوئەكەى نامەردانە خەلكيان فرىودەدا و پروپاگەندەى

۱۲۵ . لەراپەرىنى ئازارى ۱۹۹۱ دا بەلگەنامەيەكم چنگ كەوت كە جاشەكان پريانكردبووئە وەك سوئىند خواردينىك
 وابوو بۆ حزبى بەعس . بەداخوئە لەمالتالانكردنەكەماندا ئەو بەلگەنامەيەش تىداچوو، بەلام ئەوئەى ماىيە لەسەر
 وەستانە تا ئەم چركە ساتە وئىراى ھەوالپرسىنىكى زۆر لەو جۆرە بەلگەيەم بەرچاو نەكەوتەوئە كە دەقەكەى بەم
 شۆوئە بوو . (من فلانى كورى فلان فەرماندەى (ئەوئەى لائى من مەفرەزەبوو).....م بەلئىن دەدەم بە
 حزب و سەرۆكى فەرماندە ھەركەسىك بگرم لە عەملىياتى ئەنفالدا لەماوئەى ۷۲ كاتژمىردا رادەستى فەوجى دەكەم
 ئەگەر ئەو تىكدرە كەسى پەلەكى خۆشم بىت . بەپىچەوانەوئە ئامادەم سزائى مەرگ قبول بكەم . قەرماندەى فلان .
 بەردەوامىتان لە پىناوى حزب وشۆرشدا .

ليبوردي گشتيان ده كړو به ليني په نادانيان به خه لك دداو دواتریش به ليني خويان ده شكاند. له م باره يه وه شايه تحاليكي زور باس له وه ده كنه كه جاشه كان درويان له گه لدا كړوون و بانگه وازي نه ويان بو خه لكي گونده كان كړووه كه هيچيان بونابي با بينه وه سه ر مال و حالي خويان و خويان ته سليم بكنه.

نه وان خه لكه هه لاتووه كاني ناو هه رده و جه وه له كانيان ته فرده و به ليني لیبوردينيكيان داني كه فرتوفيلي خويان بو، دنا هه رگيز لیبوردي له نارادا نه بو، واته به ليني نه ويان پيدان كه نه مه ش زنجيره يه كي كوتاي نه هاتووي په لاملاره كاني ده وه ته بو سه رله نوئ نيشته جيكرده وه، به وه ي گوايه «ژيانيني هاوچرخ» بو خه لكه كه ده خوازن له كومه لگاكاني ژير ده سه لاتي ده وه لدا. نه گه ر جاش هه بووي له په لاماري نه نفالدا گوندن شينه كاني په نادابي نه وا هه ر نه وانيش بوون به رده وام درويان بو نه فسه ره كاني سوپا ده كړد كه وا گوندن شينه ده سه به سه ره كان «له شه ردا گيراون»، نه مه شيان وه ك مراهي كړديك بو نه وه ي نه فسه ره كاني سوپا لتيان رازي بن، يان په ننگه به هيواي نه وه بوويتن كه به پاره يان به شتومه ك خه لات بكرين. له مباره يه وه گه ليك شايه تحالي دو سه ره هه ن هه م به رزگار بوونيان به هو ي موسته شاريكه وه هه م گيروده بوونيان به هو ي وه عدو به لینه دروينه كانيان. بويه نه م جوړه حاله تانه ته نها به دادگان يه كلایي ده كرينه وه، به تاييه تي له پوژگار يكي وه كو نه مرودا دادگايي كړديان ناسووده يي و متمانه يه كي زور بو هاو لتياني كورد ده گيرينه وه به وپييه ي نه نفال برينيني گه وره ي كړووه ته جه سته و روحي تاكي كورده وه.

جاشه كان ته نها به وه تومه تبار نين كه وا خه لكيان داوه ته ده ست سوپا وه به لكو زه قترين ديارده ي تالاني و برو له لايه ن جاشه كانه وه بو، چونكه گه پان به دواي تالان و برودا نه ك هه ر كو سپيكي له به رده مدا نه بو، به لكو به فره مي له راسپارده كه ي تاهير توفيق نه لعانيدا كه ناراسته ي فهيله قه كاني سوپا و

ئەمەن و موخابەراتى كوردبوو ەلى ەسەن مەجىد واژۆى كوردوۋە لە بىرگەى ەوتەمى (بىرىرى ۴۰۰۸)دا^(۱۲۶) دەرفەتى بۆ پەخسابوو، جاش نەك ەەر شەرمىان لە پەفتارى خۆيان نەدەكرد، ەكو ئامازەمان پىكرد لەبىرگە (۷) ى بىرىرى ۴۰۰۸ى نوسىنگەى باكوردە كە لە ۲۰ى حوزەبىرانى سالى ۱۹۸۷ ەو ەلاوكرابوو، زەمىنەى تالان و بىرۆ سازكرابوو، ەكو رىنمايىەكى فەرمى^(۱۲۷) پىاوەكان بەدەنە دەستى ئىمە ومال و كەلوپەلىش بۆ ئىو، ئەمە قسەى «پەفىق حىزىبىەكى»^(۱۲۸) بەسى بوو بۆ يەكىك لە سەرانى جاش^(۱۲۹).

ەرچى پىاوانى ئىستىبارات بوون وا بىلويان دەكردەو كەوا پىشمەرگە كافر و بىدىنن و دەبى ەك كافریش پەفتارىان لەگەل بكرىت»، ئەم قسەىەش بەكۆنە موستەشارىك و ترابوو لە كۆبوونەو ەيەكدا ئەفسەرانى ئىستىباراتى سوپا سازيان كوردبوو. «ئىو ەرمال و سامانىكى پىشمەرگە ەيەو لەشەپدا دەستى بە سەردا دەگرن بۆ خۆتانى بەن، ژنەكانىشان بەپى شەرىع و ياسا ەلالى ئىو، ەروەها تەواوى ئازەل و مالاتىشان»^(۱۳۰). ئەوى راست

---

۱۲۶. بىرگە (۷)ى بىرىرەكە بەم شىو ە رىگە دەداتە جاشەكان: ەموو ئەو شتو مەكانەى كەوا فەوجەكانى دىفاع ەتەنى و ەنگاۋەرەكانىان دەستىان دەكەوئىت بۆ خۆيان دەبىت تەنھا چەكە قورسەكان و چەكى ئەسنادو چەكى مامناۋەندى نەبىت، چەكە سوكەكان بۆخۆيان دەبىت، ئىمەى لى ئاگادارىكەنەو ەو تەنھا ژمارەكانىان تۆماربەن. پىو ەبىستە لەسەر فەرماندەى چەافلەكان چالاک بن بۆ ئاگادار كەردنەو ەى ەموو موستەشارەكان و فەرماندەى سربىەكانىان و مەفرەزەكانىان، بەوردى (بالتفصیل) ئىمە ئاگادار بكرىنەو ە لەچالاكىبەكانى فەوجەكانى دىفاع ەتەنى (۰) سەروكايەتى مەجلىسى تەشرىعى (۰) سەروكايەتى مەجلىسى (تنفیذى) جىبەجىكردن (۰) دەزگای زانىارى (۰) سەروكايەتى ئەركانى سوپا (۰) پارىزگارەكان (۰) سەروكەكانى لىژنە ئەمىبىەكان (نبنوى، تامىم، دىالى، صلاح الدىن، سلیمانى، اربىل، دەوك (۰) رازگرى لقاكانى ئەوپارىزگایانەى كە لەسەر ەو ناویان ەاتوو (۰) بەرىو ە براىەتى ەوالگرى گشتى سەربازى گشتى (۰) بەرىو ە براىەتى ئەمنى گشتى (۰) بەرىو ە برى ئەمنى ناوچەى حوكمى زاتى بەرىو ە برى ئەمنى پارىزگایانەى – نبنوى، تامىم، دىالى، صلاح الدىن، سلیمانى، اربىل، دەوك (۰) تكایە بۆ تىروانىن و جىبەجىكردن ەەر كەسەو بەپى تابیەتمەندىتى خۆى (۰) ئاگادارمان بكەنەو

۱۲۷. بروانە بىرىرى ۴۰۰۸ى نوسىنگەى باكورى رىكخستنى باكور
 ۱۲۸. ئەمە كەوانى دەقە ئىنگلىزىەكە خۆبەتى، ئەم زاراۋەبە لە ناو كوردىشدا باو بوو ەەر ئەم شىوازە ەرەبىبەى بۆ بەسىەكان بەكاردەهات نەك ەاوپى و ەفالى كوردى.

۱۲۹. ئەو تىبىبىنە بە رىكەوت گوندنشىنىك گوئى لىبوو ە گەتوگۆبەكى نىوان ئەفسەرىكى سوپا و موستەشارىكدا بە ناوى سەعبەد ئاغا لە گوندى گەرەوان (ناحىەى پەواندن). چاوپىكەوتنى مبدل ئىست وۆچ، گەرەوان، ۲۹ ى نىسانى ۱۹۹۲.

۱۳۰. چاوپىكەوتنى مبدل ئىست وۆچ لە گەل كۆنە موستەشار مەمەد ەلى جاف، سلىمانى، ۱۱ ى مايسى ۱۹۹۲.

بيټ جاشه كانيش دريغيان نه كړدو گونده چولكراوه كانيان سه رپاك بيبه زه بيا نه تالانده كړد له پيش سووتانندن و ته ختكرندن. نه و باسه ي كه وا ليړه دا ژنيكي گوندنشين به ناوي زه ينه ب ده يگيړپيټه وه نمونه و شيوازي گه لي حاله ته: «بيژم چي برا، خو هيچ مه كه مه يه كيان نه كرا هه تا منيش بچم قسه بكم، من نيسه، چيم له ده ست تيت به خوا خوم باش نه يزانه نه و جاشه ي مال باوكمي تالانكرد، دووپه ني دا زوپه و ته له فزيون و ماتورپ ناوه كه ي مال باوكمي برد، ماتور بان بيريان بي، بردي»^(۱۳۱).

به لام له كاتيكا كه زوربه ي جاشه كان نه و نرك و فرمانانه ي پييان ده سپيږدرا به پيكي نه نجاميان ده دا، له هه مان كاتيشدا ده بي نه و راستييه ش بگوتري كه وا دوودلي له ميژينه ي پژمي عيراق سه باره ت به دلسوژي جاش و جهيش شه عبي و ميليشياي كورد بنه مايه كي راسته قينه ي هه بوو، هه رچه نده جاشه كان وهك تاكه كه س توانيو يانه ليړه و له وي كه م و زور خلك ده ربا ز بكن بؤ شاروچكه و كومه لگاكان. چونكه راستييه كه ي هه ر به بونه ي جاشيشه وه بووه كه وا هه نديك كه س رزگار بوون له م باره يه وه حه مه سور له گوندي كه لاري كون بؤ سالنامه ي نه نفالستان ده دوپو ده ليت پاره مداوه ته جاش خلكم پي رزگار كړدوه له وانه باس له حاله تيك ده كات كه بري ۳۰۰ ديناري سويسري داوه ته نامر سريه ك تا ريگه ي بدات بچيت خيزاننيك به ينيته وه له گوندي كه لار په نا يان بدات». هه روه ها كوريك به ناوي جه لال به هه مان شيوه له و باره يه وه بؤ سالنامه كه ده ليت جاشه كان له به رانه ر چه ند سه ر مه پيكا ريگه يانداين بچين چه ند خيزاننيك به ينيته وه^(۱۳۲)، به م شيويه يه پيده چيت هه ندي له دلنه رمي جاشه كان به هو ي به رتيله وه بوويت رهنه گه ليړه دا هه لوه سته كړدن له سه ر پياوه كه ي كه لاري كون له ناوچه ي گه رميان (حه مه سور) زياتر شويني

۱۳۱. چاوپيکه و تنی نه نفالستان له گه ل ژينه ب- ژماره ۴ ی نيسانی ۲۰۰۶ کفری.

۱۳۲. چاوپيکه و تنی نه نفالستان- ژماره ۴- له گه ل هه ردو که سه که حه مه سورو جه لال که لاری کون - ۲۰۰۶

شیاوی خۆی بیټ (حه‌مه‌سور که ئیستا له‌که‌لار دادەنیشی به‌ووته‌ی خۆی که‌چاوپیکه‌وتنیکم له‌گه‌ل کردوو ده‌گیریتته‌وه شه‌وان خۆم ده‌کوتایه‌ جه‌وله‌کان و خه‌لکم رزگار ده‌کرد، سویندی خوارد که چه‌ندین جار وه‌کو به‌رتیل پارهی داوته‌ جاشه‌کان و خه‌لکی رزگار کردوو پرکیشی ئه‌وه‌شی کردوو ده‌لیت من خۆنه‌ جاش بووم و نه‌پیاوی حکومه‌تیش بووم، به‌لام عه‌شیره‌ت نه‌ماوه له‌م گه‌رمیانه‌ لیم رزگار نه‌کرد بیټ)

به‌لام چه‌ند به‌لگه‌یه‌کیش ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نن که دلنه‌رمی جاشه‌کان ئه‌وه‌بووه که به‌راستی له‌دوای ئه‌نفالی سی وه‌ دهره‌تیک هه‌بووی یان برۆیان به‌و درۆیانه کردبوو که بۆ خه‌لکی دێهاتیان ده‌کرد، یان هه‌ندی‌کجار خۆشیان هه‌ر درۆیان له‌گه‌ل کرابوو. میدل ئیست وۆچ کۆنه‌ موسته‌شاریکی بینیه‌ که فه‌وجه‌که‌ی له‌ لایه‌ن سوپاوه‌ زانیاری ئه‌وه‌ی دراوه‌تی که «ده‌چن بۆ گرتن یان کوشتن یان هینانی پیاوی گونده‌کان». به‌لام ئه‌مه به‌لگه‌یه‌کی جیاکار بوو، له‌ گوندیکی پارێزگای دهۆکی باکووره‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتوو، که‌وا ناوچه‌ی قۆناخی ئه‌نفالی هه‌شتو کۆتایی بوو، بۆیه‌ پیده‌چیت فه‌رمانه‌کانی سوپا له‌ گه‌لی بواردا گۆرانکاری به‌رچاویان تیدا کرابیت. راو بۆچوونیکی زۆرو بلاو هه‌یه، به‌تایبه‌تی له‌ئه‌نفالی سیی گه‌رمیاند، که‌وا موسته‌شاره‌کان و ئه‌وه‌که‌سانه‌ش که ئه‌وان فه‌رمانده‌یان بوون له‌ نیازو مه‌به‌ستی پزیم بیئاگابوون هه‌تاوه‌کو راپیچکردنه‌که گه‌یشه‌ قۆناخیکی مه‌ترسیدار، هه‌ر بۆ نمونه‌ هه‌ندی‌ک له‌جاشه‌کان براو خزمه‌ زۆر نزیکه‌کانی خۆشیان داوته‌ ده‌ست ئیستخبارات و سوپاوه‌ به‌نیازی پارێزگاری کردنیان، به‌لام هه‌ر ئه‌و بینینه‌ بوو جاریکی تر نه‌بینرانه‌وه^(۱۳۳)، هه‌رگیزیش به‌ بیرمدا نه‌ده‌هات قه‌سابخانه‌یان بۆ سازیکه‌ن. هه‌موو ئه‌وه‌ی که جاش کردی یارمه‌تیدانی سوپا بوو بۆ په‌خساندنی باشتترین ریگی کارکردنه‌ سه‌ر خه‌لکی گونده‌کان و

۱۳۳. وه‌ک چۆن کاتی خۆی پوویدا، له‌ مه‌سه‌له‌ی راگواستنه‌ به‌ ناوبانگه‌که‌ی بارزانیه‌کان و خه‌لکی تریشدا، له‌ ساڵه‌کانی ۱۹۷۰دا.

گرتني نه وانه ي دهر باز ده بوون و ته سليم كردنيان به سوپا». رُوژيكي شيان له نه فسه ريكي پرسيبوو نه م خه لکه گيراوه چيان ليده كريت، نه ویش له وه لامدا وتبووی: «ده يانبه ين بو گوندي هاوچرخ» به لام دواتر موسته شاره كه دلی كرمي ده بيت و له دهر فه تيكا سهر داني كه ميكي سوپا ده كات (پيده چيت قوره توو بوويت) و له وي خه لكي گيراوي زوري بينبوو، لي ره ش ديسانه وه له نه فسه ريكي پرسيبوو كه نياز يانه چيان ليكه ن، نه فسه ره كه ش له وه لامدا وتبووی: «نه وه كاري تو نيه». كاتي گوماني موسته شاره كه بوو به قه ناعه ت، به قسه ي خوي هه ستي به په شمانيه كي زور كردوو: «تفمان له خومان ده كرد بو به شدار بوونمان له م كارهدا كه تاوانيك بوو كردمان» (۱۳۴).

به لام له كوي نه وه هه موو جاشانه ي به شداري نه نفال يان كردوو به ده گمهن باسي نه وه ده كه ن جاش فريايان كه وتبي به لكو به گشتي قسه و بوچونيان له وه دا يه كده گريته وه كه وا جاش فريوي داو، به پيچه وانه شه وه نه و قسانه ده گمهن تنها باس له مه ركه ز شه بابه كه ي دوزخورماتوو ده كه ن كه جاشيک به ناوي جه باره دريژ كه پيشتر پيشمه رگه بووه و له گونده كاني دهوروبه ري كفریش له گه رميان باس له موسته شاريك ده كه ن به ناوي سه عيد حه مه غه ريب جاف كه پرکيشيان كرديت و خه لكيان رزگار كرديت» (۱۳۵).

هه روه ها ژنيكي خه لكي گوندي وارانې، كه جاش گرتبوويان و بردبوويان بو توزخورماتوو، دابوويانه ده ستي سوپاوه و له وي «ده سبه جي ژن و پياويان ليكتر جيا كرده وه و خستنيانه ئوتومبيلي باره لگروه و بردنيان بو تكريت. كاتي لي مان پرسين مه سه له چيه و چيان به ده سته وه يه، نه فسه ره كان وتيان تكريت باشتر و له بارتره بويان». لي ره دا جاشه كان كه وتبوونه گومانه وه و «هه نديكيان

۱۳۴. چاوپيکه و تني نه نفالستان هه مان ژماره ي پيشوو چاوپيکه وتن له گه ل عومه ر حاجي صالح دوزخورماتوو - ۲۰۰۶.

۱۳۵. بروانه هه ردوو ژماره ي نه نفالستان - چاوپيکه وتن له گه ل وه هاب و كه ريم حسين ژماره ۴ - ۲۰۰۶ دوزخورماتوو،

هه روه ها ژماره ۶ چاوپيکه وتن له گه ل سه عيد جاف سلیماني - ۲۰۰۹.

هاتن بۆ پزگارکردنی هه مان ئه وکه سانه ی که خۆیان پيشتر گرتبوونيان و دابوونيانه دهستی سوپاوه . به مجوره جاشيک (که پييده چييت هه مان ئه و جه باره دريژه بيت) ده ئافره تی پزگار کرد . پاشان بردينيان بۆ مالى خۆيان و له وى شاردينيانه وه» (١٣٦).

به لام ليژه دا ده بى پرسياړيکى راست و دروست ئاراسته بکه ين له باره ی پۆلى جاشه وه، ئايا ئه مانه له راستيدا چ جوره هيژيک بوون و تواناو ده سه لاتيان چه ندبووه...؟ بيگومان ئه وه رون و ئاشکرا بوو که وا له په لامارى ئه نفالدا، جاشه کورده کان، له ساده ترين سه ربازي پياده له سوپاي نيزاميدا بيده سه لات تربوون . هه تا ده سه لاته بى منافيسه که ی عه لى حه سه ن ئه لمه جيد نه هاتبووه ئاراو جاش له ناو فه وچه کاندا ته نها سه رکزکردن و خۆپه نادانتيک بوو له شه رو خۆدزينه وه يه ک بوو له ته نورى جهنگى هه شتسالى ئيران - عيراق - به لام ئايا به عس به و هه موو رقه يه وه به رانبه ر ئه و که سانه ليده گه را هه روا بى ئاره ق بوى ده رچن...؟ به تاييه تيش بۆ که سانتيک له بن دهستی خۆيدا بوون، نه ک به رگريکار . مه گه ر چۆنها ده نا جاشه کان هيچ قسه يه کى ئه وتوى نه ده روئى، به لام ليښيان قبول نه ده کرا سه ريچى بکه ن و به که يفى خۆيان يارى به چاره نوسى گيراوه کانه وه بکه ن . مه گه ر چۆنها توانيبيتيان داکوکى له خۆشيان بکه ن . له کوئى ئه و هه موو موسته شاره ی له ناو کوردا هه بوون مه گه ر چۆنها گونديکيان له نزیک شارۆچکه کانه وه مابى ده نا هه موويان له گه ل زه ويذا ته ختکراون و زۆريشيان به ده ستى جاشه کان سوتينراون . به لگه نامه کانى ئه من له سه ر ئه و گوند پووخاندنه ی له سالى ١٩٨٦ دا جيبه جيکراوه به ئاشکرا ئه وانه ی ليده رکردووه که وا که سوکاريان جاش بووه (١٣٧) . هه رچه نده ئه مه نه رمى نواندن نه بووه

١٣٦ . چاوپيکه وتنى ميدل ئيست وۆچ، سليمانى، ١٢ ي مایسى ١٩٩٢ .

١٣٧ . نووسراوئىکى ده سنووسى ليژنه ی کاروبارى باکوورى ئه نجومه نى سه رکردايه تى شوړش له ديسه مبه رى ١٩٨٦ دا باس له پووخاندنى سى گوند ده کات، به لام په زامه ندى له سه ر پاسيارده يه کى فه يله قى يه ک ده رپيوه بۆ هيښتنه وه ی ئه وانى تر چوونکه دانيشتوانيان جاش بوون .

به لكو تاكتيكيكي سهره تاي بوو، بؤئه وهی كه مترين به ره له ستي روبه رووبنه وه هه ربويه ش دواتر باره كه گؤراوه و ئه و گوندانه ش كه سر به پڙيم بوون له گه ل گونده كاني تردا سووتان و بهر بلدوزهر دران. هه نديكيشيان جاشه كان خويان دهيان سووتاندن^(۱۲۸). خو ئه گهر وه عدو به لينيكيشان به خه لك دابن، ته نانه ت ئه گهر نيازپاكيشي تيدا بووبيت، قسه ی بي بنه ماوبوش و به تال ده رچوون. هه روه كو جووتيا ريكي ده سرپويشتووی گوندي قوليجاني ناو جافي رۇغزايي له گه رميان، كاتيک له گونده سووتاوه كه ی هه لاتبوو، چووبو ده سته وداميني (فه تاحی كه ريم به گ) ببوو، كه ده سه لاتدارترين موسته شاربوو له ناوچه كه دا، بؤ ئه وه ی فريای بکه ويټ و يارمه تی بدات، ئه ميش پيوتبوو كه هيچ ترسيكي نه بيټ، «پسووله يه كي پيدام و تيدا نووسيوي كه وا من له گه ل ئه و موسته شاره دام و حوت سر خيزانم له گه لدايه. ئه وه شي پيوتم كه ئه گهر ئه م نامه يه م پيټيټ ئه وه سوپا ده ست ناهينيټه ريم»^(۱۲۹). كابرای جووتيار ئه مه ی بؤ ميدل ئيست وچ گيرابووه وه» گه لي خو شحال بوو به م چاوبه يه كتر كه وتنه «بويه ملي ريگه ی گرت به ره و جاده ی سهره كي بؤ سه رقه لا، له وي تاقي سهرياز تيبانخوري بوه ستي، ئه ميش به دنيايييه وه پسووله كه ی موسته شاري دا به ده ستiane وه بؤ ئه وه ی به سه لامه تی بگاته جي. سه ربازه كه پرسى: «ئه م فه تاح به گه كييه ؟» و گوزارش يكي به كارهيئا كه ته شه ريكي ناشيرينه له زماني عه ره بيداو به لاقرتييه وه وتي: «قسه كه زورناشرينه بوناو ئه م كتبيبه به جوانم نه زاني - نوسه ر». نامه كه هيچ نرخيكي نه بوو كابرای جووتيار له گه ل خه لكه گيراوه كه دا راپيچي قه لاکه ی فيرقيه ی ۲۱ كرا له قوره توو.

۱۲۸. بروانه نه نفالستان ژماره ۴ چاوپيکه وتن له گه ل كونه جاشيكي سهرده می نه نفال - كه لاری كۆن - ۲۰۰۶

۱۲۹. چاوپيکه وتني ميدل ئيست وچ، كومه لگای سموود، ۲۰ مایسی ۱۹۹۲.

موسته‌شاره كوردەكان كە بەراوژكارەكانى بە عس ناودەبران، كە مینە یەکیان نەبیت هەتا هەنوگەش زۆر خۆیان لە میدیای كوردی دەپاریزن و بە هەر ھۆیەكەو بەیت نایانەوێت لەو بارە یەو قسە بكەن، بەلام لە راپۆرتیكى گرنگ و با یە خدارى هیومان رایتس وچدا زیانیاری وردیان داوہ كە یوست ھیلتەرمان سەرپەرشتى پڕۆژەى راپۆرتەكە بوو، زانیاری موسته‌شارە كوردەكان سەبارەت بە كۆبوونەوہەكانى خۆیانە لە گەل عەلى حەسەن ئەلمەجید و فەرماندەكانى ھەردوو فەیلەقى یەك و پینجدا لە ھەولیر و كەركوك. لە یەكێك لەم كۆبوونەوانە، لە ئابى ۱۹۸۸دا، عەلى حەسەن مەجید بە موسته‌شارەكانى وتووہ كە وا پەلامارى ئەنفال دەبێ ئیستا لە بادینان دەستپیکات، كە ئەوكاتە ناوچەى ژێردەسەلاتى پارتى دیموكرات و مەسعود بارزانی بوو. بەلام بە فەرمانى خودى سەدام حوسین كوردی بادینان دوا مۆلەتیان دەدریتى «بگەرینەوہ بۆ پىزى نیشتمانى». تێكدەران ئەگەر پىش دەستپیکردنى عەمەلیاتى سەربازى لەو ناوچە یەدا خۆبەدەستەوہ بەدەن ئەوہ بەر بەزەبى دەكەون^(۱۴۰).

ئەم زانیاریەى لە دەمى موسته‌شارىكەوہ كە لە كۆبوونەوہى ئەو رۆژەى ھۆلى پۆشنبیری جەماوہردا لە ھەولیر بە شدار بووہ گوازاوہ تەوہ بۆ میدل ئیست وچ پىویستى بە بەراوردیكى لۆژىكى ھە یە لە نیوان لۆجىكى بە عس و قوناغەكانى ئەنفالدا، چونكە ھەرگیز ئەوہ بیروبووچونىكى قایلکەر نییە بە عس لە گەل خەلكى بادینان نەرمتر بىت، بەلكو مەسەلەكە پە یوہەندیدارە بەریشەكیشكردنى كوردەكانەوہ لەو ناوچانەى بىرەنەوتیەكانى لىیەو بۆنى كوردیش لەو ناوچانەدا لە لۆجىكى بە عسدا مەترسیەك بووہ كە پىویستە مشورى بخوریت بە تاتیبە تیش كە بارودۆخىكى گونجاو لە ئەنفالدا بۆ جیبە جیكردنى ئەو سیاسەتى ریشەكیشكردنە

۱۴. یاداشتێك كە لە لایەن ئەمنى سلیمانیهوہ لە ۱۱ تەمووزى ۱۹۸۸دا دەرچووہ چەسپاندنى ئەم سیاسەتە نوێیە دەردەخات. بە شىك لەم بەلگە نامە یە دەلێت: ھەقال عەلى حەسەن ئەلمەجید، ئەندامى سەركردایەتیی ھەریمایەتیی و سكرتیری گشتی مەكتەبى باكور ئەم خالانەى خواروہى راگە یاندووہ:

زهمينه ي له باربوو. بويه پاكټاوكردني گهرميانيه كان ته نها ديوئكي په يوه ندي به توند رهفتاري به عسوه هه يه ديوه كه ي تری ريشه كيشكردني كورده له و ناوچانه ي كه به عس خوښي به بوونيان نه دهات.

پاشان هر له م كوښونه وه يه دا علي حه س ن مه جيد دهرفته ي دابوون داخو كئ پرسياړي هه يه بابفهرمويت پرسياړه كاني بكات زور كه س له و موسته شارانه هه لسابوون بو قسه كردن. يه ك له وانه شيخ موخته س م عبدولكهريم به رزنجي بووه كه خه لكئكي زوري له قادركه رهم گرتبوو، هه روه ها هه زاران خه لكئ مده نبي له نه نفالي سيدا دابووه دهستي سوپاوه. به پيئي قسه ي موسته شاريكي تری كوښونه وه كه نه و پوژهي هوئي پوښنيري جهماوهربيت له هه ولير، شيخ موخته س م پيدا دياربووه به گومان و دوودل بووه و پرسيويتي ناي نه و به لينه ي له قوناخه كاني سه رته ي نه نفالدا دراوه پيزي ليده گيريت؟^(۱۴۱) به لام دوودلي و نازاره كاني ويژداني هاوكاريكي كوردي ناوا كاريگر، نه و پياوه ي كه پريم هر شتيكي داواليكرد جيبه جيي كرد، به بق و بيژه وه خرانه لاه. نه لمه جيد به موخته س م و تبوو: «تو بووي به خاليكي رهش به سهر ناوينه يه كي سپييه وه» وه كو ميدل ئيست وچ نوسيويتي نه گه ربهاتبايه و دانه نيشتايه نه لمه جيد ئيعدامي ده كرد^(۱۴۲).

نه م نه فسه رو دهره جه دارانه ي له خواره وه ناويان هاتووه، كه ناوي جاش و سه روك جاشه كورده كانيشي تيدايه، گوايه روئي نازايانه يان بينيوه له نه نفالي سيدا له و كاته دا دهره كه ويي كه له م كتيبه دا قوربانويه كان ده بيني و حيكايه تي قاره مانانه ي خه لك و پيشمه رگه ي نه و سه روه خته ده بينين، به رچاوترينيان له گه رمياندا چيروكي قاره مانانه ي شيخ حسيني هه زاركاني و نه فس نرمي نه م

---

۱۴۱. چاويك و تني ميدل ئيست وچ له گه ل كونه موسته شاريكدا، سلیماني، ۳۰ حوزیرانی ۱۹۹۲.

۱۴۲. فه رجی توپخانه باس له وه دهكات كه له باني مهقان شيخ موخته س م له گه ل نه فسه ريكا لپيان بووه بو قرو له قادر كه ره ميش نه وه ي وتوووه كه نه وه ي چه كي پي نيه چاوي دهرين. نه وه شي وت له شيخ موخته س م بيتاقه تيبه ك ده خوښترايه وه له وه ده چي بي به لينيان له گه ل كربي.

که سانه بووه که به سهر ئه و کومه لکوزییه وه مه دالیای نازایه تیان وه رگرتووه،
 ئه وکاته ی چیرۆکی نازایانه ی شیخ حسینی هه زارکانی و جه مال و شه پری شیخ
 ته ویل و تازه شار ده خوینیته وه له هه رکات زیاتر ده توانین به راوردیکی ته ندروست
 بخهینه بهر دیدو زهینی خویمان، ئه وانه که مه دالیای نازایه تی سه رکرده یه کی
 خیله کی و توند په فتاریان به سنگ و به رۆکیاندا هه لده واسی، باش نه یانزانی
 که وا شیخ حسینی هه زارکانی به یه ک ووشه (نا) یه ک هه موو عهرشی ده سه لات
 و مه دالیاو دروو ده له سه یه کیان تورده داته زبڵخانه ی میژوووه .

له رۆژی ۲۳ی تشرینی یه که می سالی ۱۹۸۸ (واته دوومانگ دوای په لاماره که)
 به پیی مه رسومی کۆماری ژماره ۱۰۱۴ سه دام حسین مه دالیای نازایه تی (نوط
 الشجاعه) به سنگ و به رۆکی ئه م ناوانه ی خواره وه دا هه لواسیوه له بهرئه وه ی
 رۆلی جوامیرانه و کاریگه ریان له ئه نفالی سیدا بینیوه .

ناوه کان:

۱. عمید رکن مشات - سامی محمد عیسی فه رمانده ی لیوای پیاده ی ۴۴۴ .
۲. عمید فتاح که ریم فتاح جاف - موسته شاری فه وجی ۳۵ .
۳. عقید رکن فواد ئیبراهیم محمه د فه رمانده ی فیرقه ی ۱۸ی ئالی - لیوای مفاویری
 حه فتا - ۷۰ .
۴. عقید طیار - حمد عه تیه خوین ج ت _ جت _ ۱۲ سرب .
۵. مقدمی پیاده - محمد کازم حه سه ن دوراجی فه وجی مفاویری فقه ی ای خاصه .
۶. مقدمی پیاده - خمیس حسن جاسم . فوجی ۲ لیوای ۴۴۴
۷. رائیدی پیاده - باسل تورکی عبدالله فوجی یه ک لیوای پیاده ی ۴۴۴ .
۸. رائیدی پیاده - منذر ئیبراهیم یاسین فه وجی مفاویری یه ک لیوای ۴۴۴ .
۹. ملازمی یه که می پیاده - عه دنان سه لمان موسلح فه وجی یه کی مفاویر قیرفه ی
 یه کی خاصه .

۱۰. ملازمی یه که می پیاده - محمد عبدالزهره علی فهوجی یه که لیوای ۴۴۴.
۱۱. ملازمی یه که می نه من - ئەحمەد عبدالله ناسر سه ریه ئە منی پارێزگای سلیمانی.
۱۲. ملازمی یه که می پیاده - سعید حمید خچیر فوجی ۱۸ ی ئالی لیوای مغاویری ۷۰.
۱۳. ملازمی یه که می زریپۆش - ئەحمەد مستهفا شەریف - که تیبە ی تانکی ئە لکرامه.
۱۴. ملازمی پیاده - که ریم حاسم شریف فوجی مغاویری ۱ فیرقه ی دووی خاصه.
۱۵. ملازمی پیاده - شهاب عزیز حمزه فوجی مغاویری ۱ ی فیرقه ی ۲ ی خاصه.

ئەم ئەفسەرو فه رماندانی خواره وهش راسته وخۆ ناویان له نامه و راپۆرتەکانی ئیستخبارادا هاتوو که به شدارییان کردوو و ده باره ی په لاماری ئە نفال سێ به رزکراونه ته وه، یاخود یه که سهربازیه کان که ئە مانه فه رمانده ییان کردوو و له راپۆرتەکاندا ناویان هاتوو.

ناوه کان:

۱. عمید روکن بارق عبدالله حاج حننه فه رمانده ی هیزه کانی پارێزگاری نه وت.
۲. عقید رکن غالب حامد سلمان فه رمانده ی فیرقه ی ۲۱ (ئەم عقیده له پۆژی ۸۱ ی نیسان ۱۹۸۸ بریندار بووه به لام تا کۆتایی شه په کان نه یه هیشتوو به یگوازنه وه بۆ دواوه).
۳. عمید رکن فواد حسین عەلی جیگری بارق بووه له هیزه کانی پارێزگاری نه وت.
۴. عمید روکن سامی فه رمانده ی لیوای ۴۴۴.
۵. عمید خچیر عگیه ژهبان - له هیزه کانی پارێزگاری نه وت.
۶. مقدم سه لمان عبدالحسن ئامر فوجی ۱ ی مغاویر فیرقه ی ۱۷. (۱۴۳)
۷. مقدم هاشم کامل محمود ئەفسەری ئیستخباراتی هیزه کانی پارێزگاری نه وت.

---

۱۴۳. (ئەم ئەفسەره واباسده کړی که له شه ری گوندی شیخ ته ویل بریندار بووه) به لام وایی ده چیت کوژرابیت، چونکه فه رمانده یه کی پێشمه رگه له یاده وه ریه کانی خۆیدا له شه ری شیخ ته ویل باسی توند ره فتاری و هه لپه ی مقدمیک ده کات، به لام دواتر لاشه که ی و پیناس و تفه نگه که ی ده که ویتته دهستی پێشمه رگه کان. بروانه خه لیل سه رکانی ئە نفال - یاده وه ری پێشمه رگه یه ک.

۸. مقدم ئیسماعیل محمد یاسین لیپرسراوی ناوهندی ئیستخباراتی سلیمانی.
۹. مقدم خالد یاسین عوبید لیپرسراوی ئیستخباراتی چه مچه مال.
۱۰. مقدم خمیس فرماندهی رهتلی پیباز.
۱۱. مقدم صباح بونس سعید جیگری فرماندهی کهرتی سهنگاو.
۱۲. رائید منزر ئیبراهیم یاسین - فرماندهی فوجی ای مغاویر. فرقهی ای خاصه (فرماندهی رهتلی کهلار - سهبارت بهم فرماندهیه ئامرسرییهکی جاش له ژماره ۴ی سالنامهی ئه نفالستاندا باسی کردووه، به لام ناوکهکی بههله دههینی بهناوی مهزههر ناوی دهبا.
۱۳. نقیب - کیفاح علی حهسن - لیپرسراوی ئیستخباراتی کهلار.
۱۴. نقیب - جاسم محمد ربیع لیپرسراوی ئیستخباراتی کهلار.
۱۵. ملازمی ئهمن ئهحمده عبدالله ناسر سهریه رشتی ۳۰۰ جاشی کردووه له پهلاماری ئه نفالی سیدا.
۱۶. ملازمی ئهمن علی محمود علی مهسئولی مهفرزه خاصهکانی ۳ - ۵۵ - ۱۱۹ - ۱۹۴.
۱۷. ملازمی ئهمن فلاح تاهیر فیاز مسئولی ئه و جاشانهی که پهلاماری گوندهکانی شیخ تهویل و ئیمام محمده چمی شیویان داوه.
۱۸. رائید سالم، ناوی سیانی نه زانراوه، به لام له کتیبه به نرخهکی میدل ئیست وچدا (جینۆساید له عیراق و پهلاماری ئه نفال بۆسه کورد) ناوی هاتووه که ئه فسه ریکی تازهی فرماندهی هیزه هاوبه شه که بوو، هه رئه میش هه والی دا به باره گای خوی که ههردوو گوندی شیخ تهویل و بۆیسانهی دهراوسیشی "گیران و تیکدران". هه ر له و کاته شدا راپۆرت درا که وا په نجاو سی خیزان گهراونه ته وه ریزی نیشتمانی که پیده چیت هه ر ئه م ئه فسه ره بیته و له وه ده چیت ئه فسه ریکی هه والگری بوبیته.

ههروه ها له رژنامه ی نه لجمهوریه ی پوژی ۱۹۸۸/۹/۲۰ ژماره ۶۹۴۳ و پوژنامه ی نه لسه وره ی به رواری ۱۹۸۸/۹/۱۹ ژماره ۶۶۸۹ مه رسومی کوماری تاییه ت به به خشینی مه دالیای نازیه تی به جه نگاوه ران له وانه به جاشه کورده کانیش به خشراوه که له لایه ن فه یله قی یه کی سوپاوه بلاو کراوه ته وه که نه مه ده قی مه رسومه که یه :

(به ناوی خوی به خشنده و میهره بان)

وه کو ریژلینانیک له هه لوئیستی پاله وانانه و نازیه تی نه م جه نگاوه رانه ی له خواره وه ناویان هاتووه، له بهرگریکردن له شه رپه فی گه ل دژی دوژمنی ره گه زپه رهستی ئیرانی و جه نگه کانی قادیسیه ی سه دامی پیروژدا، به پشت به ستن به برگه کانی ماده ی ۲۶ ی یاسای نیشان و مه دالیای ژماره (۹۵) ی سالی ۱۹۸۲ بریاردر ا به به خشینی مه دالیای نازیه تی به وه جه نگاوه رانه ی ناویان له خواره وه دا هاتووه به پیی مه رسومی کوماری ژماره کانی (۳۵۸، ۵۵۲، ۵۸۴ - ۷۰۸ - ۱۴۷ - ۳۰۳ - ۳۲۱ - ۳۸۴ - ۴۱۴ - ۴۱۷ - ۴۴۸ - ۴۷۲ - ۵۲۴ - ۵۴۸ - ۷۰۷ - ۷۶۱ - ۷۹۱ - ۷۹۳ - ۵۹ - ۲۰۴ - ۲۵۰ - ۲۶۱ - ۳۸۲ - ۴۳۹ - ۴۴۴ - ۴۴۶ - ۶۲۰ - ۸۰۵ - ۸۱۰ - ۸۵۷ - ۸۶۵ - ۷۳۰ - ۹۰ - ۹۷ - ۱۰۱ - ۱۰۲ - ۱۲۰ - ۲۰۸ - ۲۰۹ - ۲۱۱ - ۲۸۶ - ۳۱۹ - ۳۶۴ - ۳۹۳ - ۴۵۴ - ۴۶۴ - ۵۲۹ - ۵۶۹ - ۶۷۵ - ۸۰۷ - ۸۰۸ - ۸۰۹ - ۷۳۷ - ۳۱۳ - ۶۰۳ - ۹۴۱)

نه رکی وه زیری به رگریه نه مه جیبه جیبکات.

من لیژدها تهنه ناوی جاشه کورده کان ده خه مه به رده ست:

۱. هادی شاوه یس سه عید دوو مه دالیا
۲. جه نگاوه ر عبدالله کاکه ئەمین سالح
۳. جه نگاوه سه باح عه لی فه قی .
۴. جه نگاوه ر فتاح قادر سعید
۵. جه نگاوه ر فواد حسین کوئخا
۶. عومه رمحمد عه لی
۷. ئەحمده حه سه ن محمه د
۸. عومه ر بایز حه سه ن دوو مه دالیا .
۹. نه وزاد محمه د غه ریب
۱۰. خه یرولاً که ریم مه ولود
۱۱. محمود ئەحمده سالح
۱۲. جه بار عه باس محی الدین .
۱۳. عه لی ئەحمده عه لی
۱۴. شه هاب عه زیز عه لی
۱۵. مه جید نوری حه مه یار
۱۶. حسین شریف پیروۆت
۱۷. عومه ر نه جمه دین سالح .
۱۸. محمه د رسول محمه د
۱۹. عبدالصمد ئەمین ره مه زان .
۲۰. عبدالرحمان حه سه ن محمه د
۲۱. سه لام بایز حه سه ن
۲۲. عبدالله که ریم ئەحمده

۲۳. هادی عبدالقادر ئه مر
۲۴. کهریم محمد حه سه ن
۲۵. عبدالله ره سول ئیسماعیل
۲۶. ره ئوف ره شید ئیسماعیل
۲۷. حامد حه مه ئه مین محمد
۲۸. عه لی عوسمان عه لی
۲۹. محمد عه زیز محمد عه لی
۳۰. سه ردار جه لال جه بار
۳۱. محمد قادر عبدلرهمان
۳۲. ئیسماعیل فه ره ج عه لی
۳۳. جومعه قادر حه سه ن
۳۴. ئیبراهیم محمد مه حمود
۳۵. فوئاد کهریم محمد
۳۶. سه عید قادر محمد جاف
۳۷. قادر شه فیق نوعمان
۳۸. کهریم عه بدالله محمد
۳۹. سواره فه تاح فه ره ج
۴۰. ره زا ته ها محیدین
۴۱. سه لام ئه حمه د ته ها
۴۲. وه هاب ئه حمه د محمد
۴۳. کازم فایه ق ئه مین
۴۴. جه مال ره زا کهریم
۴۵. عه لی ره زا کهریم

۴۶. یاسین ره ئوف توفیق

۴۷. نوری جه بار نه ریمان

۴۸. عومەر حمه عه لی روسته م چه رمه گا

۴۹. ئەحمەد حمه عه لی روسته م چه رمه گا

۵۰. عه دنان عه بدالله نه جم دوو میدالیا

۵۱. سه لاه محمەد غه ریب

۵۲. ئەنوەر محمەد غه ریب دوو میدالیا

۵۳. عومەر محمەد رهزا

۵۴. عوسمان محمەد رهزا

۵۵. ره شید عه باس قادر

۵۶. محمەد سه عید ئەحمەد دوو میدالیا

۵۷. عه لی ئەحمەد محمەد

۵۸. خه لیل قادر ئەحمەد

۵۹. محمەد خورشید محمەد

۶۰. عه بدالکریم ئەحمەد عه لی

۶۱. سه مین محمەد ته ها

۶۲. عادل ئەحمەد ره شید

۶۳. شه لال جه بار سالح

ناوی ئەو جاشانهی به شداریان له ئەنفالی سیدا کردوو و خۆیان له پۆژنامه کانی

سروه ختی پژیما دانیان ناوه به به شداریکردن و به شانازییه وه باسی ئازیاتی

خۆیان و دلسۆزییان بۆ سه دام حسین کردوو.

۱. عه دنان جه باری موسته شار. میدل ئیست وچ.

۲. فاروق نه ورۆلی موسته شاری فهوجی ۱۹۶. هاوکاری ژماره (۱۰۰۳) ۱/۹/۱۹۸۹

۳. توفيق سلیمان شیکرانی موسته شاری ۱۱۳ هاوکاری ژماره (۵۸۲) به رواری ۱۹۸۸/۶/۱۳.
۴. سالار قهره وهیسی هاوکاری ژماره (۹۸۲) به رواری ۱۹۸۸ /۶/۱۳
۵. جهلال ره فیک کاکى موسته شاری فوجی ۱۰۱ هه مان ژماره ی هاوکاری و هه مان به رواری.
۶. معتصم عهبدالکریم برزنجی هاوکاری ژماره (۹۹۵) به رواری ۱۹۸۸/۸/۴
۷. صادق زیرو هه رکی موسته شاری فوجی ۲۶ هاوکاری ژماره (۹۹۸) ۱۹۸۸ /۸/۱۵
۸. ته حسین شاهویس موسته شار فوجی ۱۱۲ هاوکاری ژماره (۹۹۸) له ۱۹۸۸^(۱۴۴)/۸/۱۵.
۹. شیخ نه حمده جه میل به رزنجی فوجی ۲۴۰ هاوکاری ژماره (۹۶۶) به رواری ۱۹۸۸ /۸/۸.
۱۰. شیخ فه خری ئیسماعیل ناغا. فوجی ۱۳۳ هاوکاری ژماره (۹۹۵) به رواری ۱۹۸۸/۴/۴.
۱۱. عزه دین محمد نه مین یاسین فوجی ۱۹۶ هاوکاری ژماره (۹۶۷) به رواری ۱۹۸۸ /۴/۱۸.
۱۲. شیخ ئیبراهیم شیخ نه جمه دین فوجی ۱۰۲ هاوکاری - ژماره ۱۰۰۳ ۱۹۸۸/۹/۱

---

۱۴۴. به شیکى زور له م سه روک جاشانه به زمانى خوین له روژنامه ی هاوکاری قسه یان کردوهو سه رجاوه کتیبی به شیک له حیکایه ته کانى نه نفال سیتی مه لا هاوار.

نه نفال چوار
ناوچه كاني شوان، قه لاسيوكه،
شيخ بزيني و دهشتي كويه

كه كاتي په لاماري نه نفالي چوار هاته پيشه وه، وره ي سه ربازو نه فسه ره كاني سوپاي عيراق له وپه پري به رزيدا بو. جگه له وه ي فهيله قى يه ك له پامالين و ويران كرنى په لاماره كاني نه نفالدا سه ركه وتنى گه وره ي راگه يان دبوو، سه ركر دايه تى هي زي پيشمه رگه ي له سه رگه لوو به رگه لوو تيكشكاندبوو، له ۲۰ نيسانيشدا كوتايى به نه نفالي سيى ناوچه ي گه رميان هي نابوو، له ۱۷- ۱۸ ي نيسانيشدا، عيراق له درژه هي رشي كدا كه ۱۰ هه زار كه سى (ني راني دوژمنى) له ناو بر دبوو و نيمچه دوورگه ي فاوى سه ركه نداوى فارسى گرته وه، وه كو ميديل نيست وچ ده لى "به وه ش ئابرووى له ده ستجووى جه نكه هه شت ساليه كه ي سه نده وه و زه مينه شى بو به زينى يه كجاره كيبى ني ران خوشكرد". راپورته ده سنو سه كاني فه رمانده ي فهيله قى يه ك له لايه ن فه ريق روكن سولتان هاشم، ده رباره ي نه نفالي چوار نه وه ده رده خه ن كه په تلى هي زه كانيان له هه موو قولي كه وه له گه ل گزنگى به ره به يانى (۴) ي ئاياردا دوازه سه عات دواى بو ردمانه كيمي اييه كه ي گوندى عه سكه رو گوپته په . داويانه به سه رناوچه كه دا له دولى زيبى بچووك كه له چه مى ريزانه وه هه تا ئالتون كو پرى گرته وه، به شي كيان له كو يه وه پيشه روييان كرد بو گونده كاني لي وارى باكوورى زيبى بچووك، به شي كى ديكه ش له روخى باشووره وه موليان خواردو له سووسى و دوكان و خه له كانه وه هه روه ها له چه مچمال و قه ره هه نجيره وه پيشه روييان كرد، دوو كاروانيش له ته قته قه وه ده رچوون، يه كي كيان بو باكوور رووه و كو يه رو يشت و نه ويتريان له زى په پريه وه بو ناوچه ي شيخ بزيبى .

زوربه ي په تله كان راپورتريان له سه ربه رگرييه كى كه م و هاكه زايى داوه، به لام له دوو شوين پيشمه رگه شه رى چاكيان كردووه و هي زه كانيان له جيى خوياندا وه ستاندووه، له گه ل نه وه شدا كه به رده وام ناگرى توپخانه و رو كيت و كاتيوشا پالپشتى نه م هي زانه بووه، سه ر له به يانى (۴) ي ميس فه ريق روكن سولتان

هاشم راپورتی له سەر "بەرەنگاری توند" داوه له چیاى ته که لتوو که له باکووری پوژهه لاتی ته قهقهه وهیه، به لام له ئیوارهی ئه و پوژه دا شاخه که "پاککرایه وه دواى کوشتنی نو که سیان که لاشه کانیا ن هەر له و شوینه دا به جیماوه". له دۆلی سهخت و هه له تی چه می پیزاندا، له پوژهه لاتی گوپته په وه، ئه و په تله ی له سووسیوه بۆی چوو گوند به گوند گرفت و ته گهری ده هاته پری "کاتزمیر (۷۴۰) گه یشته سوورقاوشان له وئ به پهنگاری تیگده ران بووه وه که ژماره یان ۲۰ - ۲۵ که س ده بوو، کاتزمیر ۹۰۰ توانی هه ردوو گوندی (عه ودالان) و (که له باش) بسووتینی پاش تیگشکاندن به رگری. کاتزمیر ۹:۴۵ گوندی ته لانی به رامبه ر قه زای دوکان سووتاند له پاش تیگشکاندن به رگری چوار، تا قم له تیگده ران که هه ریه که یان ده که س ده بوون "ئه م به رگریانه به راده یه ک بوون که وا سو لتان هاشم به پیویستی بزانی داواى یارمه تی زیاد له ۷۰۰ که س له هیزه کانی ئه من بکات که به هه لیکۆپته ر له سلیمانیه وه گو یزرانه وه^(۱۴۵).

یه که مین په لاماری ئه نفالی قوناعی چواره م به گازی کیمیاوی دهستی پیکرد، که له ئیوارهی ۳ی ئایاردا هه ردوو گوندی گوپته و عه سکه ری به چری خسته ژیرکۆنترولی فرۆکه کانیه وه و بۆمی کیمیاوی به سه ردا به ردا نه وه و کۆمه لکۆژییه کی مه ترسیداری لیکه وته وه.

له سپیده ی ۱۹۸۸/۵/۴ سوپای ئه نفال به تانک و زریپۆش و توپ و کاتیوشا به یارمه تی فرۆکه ی جهنگی و کۆپته رو له هه شت، بنکه ی سه ربازی و ۱۷ لاوه هیرشیان کرده سەر (قه لاسیوکه، شوان، شیخ بزهینی، دهشتی کۆیه، دۆلی بازیا ن، ززی و چه می ریژان و ساردکه و که لکه سماق و له وه به ریشه وه خه له کان و گونده کانی بناری کۆسره ت و له مبه ریشه وه گونده کانی قه لات و قامیشه) له سوورداشیشه وه گونده کانی دامینی چیاى پیره مه گرونیان گرته وه به ره و زنجیره

۱۴۵. بۆ زانیاری زیاتر بروانه راپورتی ده سنووسی مهیدانی پوژانه له لایه ن فه رمانده ی فه یله قی یه که وه بۆ باره گای عه مه لیاتی سه ربازی ژماره ۸۱۷۹/۱۹، کاتزمیر ۰،۰۵۰، ۵ ی مایسی ۱۹۸۸.

چىيى تۆكمە و گەرەدى تادەگاتە چىيى ھەيبەتسولتان كەوتنە بازنى ئەنقالى چوارەو .

بەشيوەيەكى گىشتى ئەنقالى چوار بەم شيوەيە ھىرشى كرايە سەر

- لە چەمچەمالەوہ: بۆكانى عەرەبان، تىژەوتليان، محەمەدخان .
- لە چەمچەمالەوہ: بۆ شىخ پالەوان و تەوہكەل و ئاغجەلەر. گوندەكانى عەسكەر گۆپتەپە، گەلناغاج و سەرچنار بەرەو توتەقەل و جەلەمۆردو بنارى خالخالان .

- لەچەمچەمالەوہ: بۆ پەكەرش و فەقى مىرزا .
- لەتەقتەقەوہ بۆ: قەرەناو كەپەنەك و قەسرۆك، گەردخەبەرۆكانى، ھەنجىرى برايم ئاغا .

- لەتەقتەقەوہ: بۆ شيوەسورۇ توركمان باخ و كارىزە .
- لەتەقتەقەوہ: بۆ كونەگورگ و باخە جنىرۇ گەرمك و تەكەلتوو .
- لەتەقتەقەوہ: بۆ مخەرەس و مەر زيادو دەم زى تا گۆمەشىن و قزلوو .
- لەگۆپالەوہ: بۆ سەرچاوە و كانى بى و گەرەدى .
- لەسوسىوہ: بۆ شىلەخان و عەودالان و زەرزى و قوچەبلاغ .
- لەسوسىوہ: بۆ كەلكەسماق و ئىلەلاو كانى سورۇو كلىسەو بۆ گدو كانى

بى

- لەكۆيەوہ: بۆ بامورتەكان و شەوگىپرو باجوان و ناسر ئاغا .
- لەكۆيەوہ: بۆ بنارى حاجى قەلاو فولكەى داوداوا .
- لەكۆيەوہ: بۆ قەيسەرى و ئاسكى كۆيەو تمارۆك و دۆندارو پيازۆك .
- لەدووكانەوہ: بۆشاخى كلكە سماق و دەشتى كۆيە .
- لەشوانەوہ: بۆ چووكان پاپيلان و گورگان و قەتار .
- لەشوانەوہ: بۆ عەلى بەيان و شەوگىپرى (شىخ بزىنى خواروو) .

- له خه له كانه وه: بۆ كانی وهتمان و باقلان و هه ییبهت سولتان، كلّیسه، عهسكه ر، گۆمه شین، جه له مۆرد، عه بدوللای خه رابه یی
- له پردیوه: بۆ گه لۆزی و سه ربیره و قه ره سالم و كاوله سوار.
- له قه ره هه نجیره وه: بۆ شوانی سه رخاسه و ده لوه.

هاوكات له گه لآ ئه و هیرشه دا زبی دوكانیشیان به شیوه یهك به ردایه وه تا ئاو

بوازی كه س نه دات بپه رپه تته وه .

ئه نفالی چوار ناوچه یه كی پانوبه رینی گرتته وه به شیوه یهك له گونده كانی ناوچه ی سورداشی قه زای دوكانه وه تا دیگه له له قه زای كۆیه ی شاری هه ولیر و پردی و ناوشوان كه وتنه بازنه ی ئه و په لاماره وه، ژماره ی قوربانیا نی رهنگه نزیکه ی ۷ حه وت هه زار كه س ببن^(۱۴۶). له به ره ئه وه ی ئیواره ی ۱۹۸۸/۵/۳ به چه كی كیمیاوی له هه ردوو گوندی گۆپته په و عهسكه ر دراو كۆمه لكۆژییه كی ترسناکی خسته وه و ناوچه ی قه لاسیوكه ی به چه كدا هینا ئیتر له باسوخواسی ئه نفالی چواردا زیاتر باس له م دوگونده و ناوچه ی قه لاسیوكه ده كرئ ده نا گوندی جه له مۆرد كه له بناری خالخالان گیرسابۆوه و به هه ژاری ده ژیان گه و ره ترین گورزی به ركه وت كه ته نها جه له مۆرد ۴۷۳ كه سیان ئه نفالكران و جارێکی تر نه بینه رانه وه . هه تا ئیستاش جه له مۆرد جگه له و پیره میردو پیره ژنانه ی له نوگره سه لمان گه راونه ته وه هیه گه نجیك نابینی .

په لاماری دلرقانه ی سوپاو پیاوانی رژیم له قوناغی ئه نفالی چواردا به هه زاران چیرۆك به سه رهاتی تراژیدییان له و ناوچه یه خسته وه، كه میکیان نه بی كه پێشمه رگه یه كی پارتیزانی ناوچه كه « مه لا شاخی » به دلسوژی یاداشتی كردون چاپی كردون، هه روه ها دیداره كانی هیمن عه بدولای گۆپته په یی كه

---

۱۴۶. وه زاره تی کاروباری شه هیدان و ئه نفالکراوان ئاماریکی سه رتاسه ری کردوه بۆ قوربانیا ن، به لام پیناچیت زۆر جیگه ی متمانه بیت. هه روه ها پێشمه رگه ی دیرین مه لا شاخی به پپی توانای تاکه که سی خۆی ئاماریکی ناوچه ی ئه نفالی چواری کردوه و تا ئیستا وه ک سه رچاوه به کارده هینریت.

له گه ل دهر بازيووه كان سازي كردون هيشتا زوريه ي نه و به سه رهات و چيروكانه ياداشت نه كراون^(۱۴۷).

به پي ي نه و به لگه نامانه ي له به رده ستن دهر باره ي نه نفال ي چوار، هيژه كاني ليوا ركن بارق عبدولا حاج حننه به دواي نه و كه سانه دا گه راون كه له گونده كانه وه دزه يان كردووه و خويان گه ياندووه ته ناوشاري كويه، بو نه وان ريء شوينيكي تريان گرته به رو وايان بلاوكرده وه كه وا به دواي نه و سه ربازانده دا ده گه ري ن كه له به ره ي جهنگي قادسيه ي X دام هه لاتون، به لام نه مه بووه هو ي گرني خه لككي زور له و گوندن شينيانه ي هه رچونيك بووه خويان گه ياندبووه ناوشاري كويه و هه نديكيان خويان دابووه په ناي جاشه كان.

به پي ي نه و به لگه نامانه ي ده سته كه وت و كو پيان له به رده سته هيژه كه ي بارق داوايان له مسته شاره كاني شاري كويه كردووه كه وا نه و كه سانه ي بن ده ستيان ته سليم بكه نه وه، نه و جاشانه ي له به لگه نامه كه ي نئيسخباراتي كويه دا ناويانه اتووه بريتين له قاسماغاي كويه و نئيسماعيل شه ريف و مام يه حيا، به لام رون نييه كام له و موسته شاره جاشانه خه لكيان ته سليم كردووه هه رچي خه لك ي شاري كويه ن سه رنجيان له سه ر قاسماغايه .

به لگه نامه كان به به رواري ۲۹ ي نايار نوسراون و له لايه ن نئيسخباراتي كويه به رزكراوه ته وه بو جيگري پيشه واي گشتي هيژه چه كداره كان باس له هه لسوكه وتي بارق عه بدولا ده كهن كه له به رواري (۱۱ و ۱۲ ي ناياري ۱۹۸۸) هه لسوكه وتي پيشه واي ليواي ۶۶ «بارق عه بدولا حاج حننه» ژن و پياويكي پيري خستوته سندوقي سه ياره كه يه وه و به پيش چاوي موسته شاره كاني فوجي (۸۵ و ۸۶ و ۲۰۷) هوه و به حبل به ستوني به يه كه وه و لييداون، هه روه ها باس له ۳ پيشمه رگه ش ده كات كه له به رزايي ناسمانه وه له سه ر باره گاي

۱۴۷. بو خويندنه وي زورترين تاوانه كاني نه نفال قوناغي چوارم بروانه كتبه كاني پيشمه رگه ي پارتيزان مه لاشاخې كه چندين چيروكي تراژيدي له به سه رهاتي خه لك ي تو مار كردووه هه روه ها ژماره كاني نه نفالستان (۶ - ۷ - ۸ - ۹)

كەرتى يەكى كۆيە فریى داونەتە خوارەوہ ئەمەشى ديسانەوہ بەبەرچاوى خەلك و فەوجەكانى جاشەوہ كردوہ هەمان بەلگەنامە كە راپۆرتە سكالایەكى بەرپۆەبەرایەتى هەوالگى كۆيەيە و ئاراستەى وەزىرى بەرگرى كراوہ تىايدا بەرونى نىگەرانى لە هەلسوكەوتى بارق عەبدولاً، بەتايبەتیش كە ئاماژەى بەوہ داوہ ئازانسى دەنگوباسى ئىرانى، هەوالى بەردانەوہى ئەو كەسانەى لە كۆيە لەئاسمانەوہ بەكۆپتەرى سەمتى بەردراونەتەوہ بلۆكردۆتەوہ . هەمان بەلگەنامە ئەوہش دەخاتەپروو كەوا هەستاوہ بە پشكنىنى مالى مستەشارەكانى فەوجى ۸۵و۸۶ كۆيە «قاسم ناغا، مىرزا ئىسماعىل، مام يەحيا» پارەو زىرپان بردوہ . شايانى باسە ئەو پيشمەرگانەى لە كۆيە بارق عەبدولاً حنتە لە ئاسمانەوہ بەریدابوونەوہ عەبدولى خەرابەيى و ھاورىكانى بوون^(۱۴۸) .

---

۱۴۸ . بروانە ئەنفالستان ژمارە ۹ دیدار لەگەل حاتم پەلکانەيى و گىرپانەوہى چۆنىتى بەرگرى كردنو دواتر گرتنى عەبدولاًو ھاورىكانى . هەريەك لە «كانەبى رەزا عەبدولاًو حەمەد رەزا عەبدولاً» خەلكى گوندى شەوگىرپن دەستگىركراونو دەمەو عەسرى هەمان رۆژ لە ئاسمانى فەرماندەيى ئامريەى يەكى كۆيە بەپيشچاوى خەلكو جاشەكانەوہ فریدراونەتە خوارەوہو دواتر هەر لەو نزىكانە تەرمەكانيان شارەبوونەوہ تا سالى ۱۹۹۱ كە بەعس راوهدونرا بە هۆى شوانىكەوہ تەرمەكانيان لەنزىك سەربازگەى هەرمۆتە هەر لەناو ئامريەدا دۆزرايەوہو هەلدرانەوہو سەرلەنوئە هەريەكەيان بە دابونەرىتى ئاينىو كۆمەلايەتى خۆيان لە گوندەكانى خۆياندا بەخاك سپىردرانەوہ .

روداوه كه ي نه شكه وتي چاله بروسكه

له ۱۹۸۸/۵/۴ خه لككي زوري گونده كاني گوپته په و عه سكه رو كاني بي و كليسه و بولقاميش، كه وهك مه لي هيلانه ليتيچوو به دواي سه رپه نايه كه وه بوون له چاوي دوژمنه كه يان بيانپاريژي، به چاوساغي پيشمه رگه يه كي شاره زا به ناوي حاكم ريبورا خويان خزانده ناو نه شكه وتيكي ئاودرپه وه به سهر زيي بچوكه وه، نه شكه وته كه ئاودرپك بوو دريژده بووه وه بو سهر زي، به لام له بهر زوري خه لكه كه كه ژماره يان ۳۵ كه س بوو، به ناچاري له شه ويكي تاريكدا به رينمايي پيشمه رگه شاره زاكه «حاکم ريبوار» گواستيانه وه بو نه شكه وتيكي تر هر له و نزيكانه، نه شكه وتي چاله بروسكه زور شوينيكي نه مين و جيگه ي شك نه بوو، ده روازه كه ي له ته ختايي زه ويدياه و سه ره وخوار شوړده بيته وه له خواره وه ده بيته دوو ده رگاو ده وو به ش، هر به شه يان سه ره وخوار شوړده بيته وه و پيده چيت باراناوي نه و ناوچه يه گيژي خواردبي و زه ويه كه ي كونكردي و ئاويكي زوري لي شوړبو بيته وه بو ناو زيي بچوك، شوينه كه زور له بارو گونجاو بوو، هه رچه نده جاشه كان ليئانه وه نزيك بوون و به ئاساني ده نغيان ده بيسترا، به لام هيچ ترسي نه وه يان نه بوو جيگه يان بدوزنه وه و بگيري.

نه و شه وه هه تا به ياني له وي خه وتن و پشوياندا، به لام بو نه گبه تي نه و خه لكه، جاشيک به و ناوه دا گه رابوو، كاتيک به سهر ته ختي زه وييه وه زالكي نه شكه وتيكي بينييو وهك بلئي روژي مردني هاتبي خوي شوړكردبو وه بو ناو نه شكه وته كه و له وي گه نجه كان ته قه يان ليكردبوو، كوشتبوويان، ئيتر زريك و هوړي مندال نه شكه وته كه ي پركردبوو، به لام به سه رخويان نه هيئابوو باتانيه كيان تيوه پيچابوو، له وبه شه ي زه خيره ي خه لكه كه ي ليبوو، تهرمه كه يان دانابوو، دياربوو جاشه كان به دوايدا گه رابوون و دمه و عه سهر هيژيكي زور هاتبووه سه ريان، بانغيان كردبوو خوتان به ده سته وه بدن دنا ئيستا شوغل

دههينين و دهمی ئەشکەوتەکەتان بەخۆل لێدەگرين، بەلام کەس وەلامی نەدابوونەو، دواتر بانگیان کردبوو، کە بەرومانە هەمووتان دەکوژين، هەرچی دەربازبوویەکی ئەو روداویە بەناوی هاوراز کە کوری حاکم ریبوارەو ئەوکاتە تەمەنی ١٤ سالان بوو و هەرچەندە بەتەمەن مندالبوو، بەلام لەگەڵ باوکیدا چەکی هەلگرتوو، دەلێت: دوو ئەگەر هەیه بۆ دۆزینەو و ئاشکراوونیان، یان ئەو تەن ئەو جاشە بەتەنیا نەبوو، یاخود جاشەکان خەلکی ناوچەکەیان گرتوو و ناچاریان کردوون ئەشکەوتە نەدیوکانی ناوچەکەیان پیشانبدەن، بەلام کە ئاشکراوون و کار لەکار تراز، باوکم چوو دەمی ئەشکەوتەکەو تەقەیی لەجاشەکان کردو بوو شەڕ هەرچەندە شوینی ئەمان زۆر نەگونجاو نالەبار بوو، وەک بلیی لەبیریکدا بیت و لەگەڵ دەرەو شەڕ بکەیت، بەلام ئەو نەدیوکانی ئەو دەمی ئەشکەوتەکەو شەڕیان کردبوو، بەلام زوو زوو خۆردەبوونەو بۆناو ئەشکەوتەکەو جاریکی تر سەردەکەوتنەو، لەو ماوەی شەردا کە نزیکەیی چوار کاتژمیری خایاندبوو مامیکی هاوراز بەناوی ئیسماعیل برینداربوو، هاوراز^(١٤٩) دەلێت: جاشەکان تەواو توورە بپوون وەختی ئەو هاتبوو بەرومانە هەموومان بکوژن لەئەشکەوتەکەداو ئەوان هیچیان لەکیس نەدەچوو، چونکە دوو پومانە بەسبوو، ئیتر لەبەر چارەنوسی مندالەکان باوکم بریاریدا خۆی بداتە دەستەو، ئەوان هەشت پیاو بوون، ئەو هی تر هەمووی ژن و مندالبوون دایکم منی راکیشایە ناو ژنەکانەو، تەنانەت شەوئیکیش هەر لەوئ ماینەو دوو خانووی لیبوون هی جوتیارەکانی بۆلقامیش بوون، ئیمەیان بەجیا کردە یەکیکیانەو و باوکم و ئەوانیشیان کردە خانووەکەیی ترەو بۆ بەیانی تیکەلیان کردینەو زۆری نەبرد کۆپتەر هات نیشتهو و باوکم و ئەوانیان سوارکردو بردیان و ئیمەشیان پەراندەو بۆ ئەو بەری زۆی لەوئ قاسم ئاغای

١٤٩. هاوراز دانیشتووی گوندی گۆپتەپەو ئیستا ئەفسەرە بەپەلەیی نەقیب و روداوەکەیی بەوردی بۆ گێرپینەو و زۆژیک چاوساغان بوو لەگەڵ تیمیکی ناوئەندی چاک چوینە ناو ئەو ئەشکەوتە سامناکەو و هەتا ئیستاش پەرە لە جلوبەرگی ئەفراوەکانی ناو ئەو ئەشکەوتە.

كۆيەى لىبوو، بەپياوھەكانى ئەوبەرى دەگوت مەترسن وەعدى شەرەف ناھيىلم
ھىچتان بۆ ببى بچن تەنەنگەكانتان بەيىنن، من لىيان دەكپمەوھو بۆ خۆشتان
دەبەم لەرەبايەى داتاندەنىم، ھەرئەوئەندەى ھەندىكيان چوون تەنەنگەكانيان
ھىتا ھەموويانى تەسليم بەھكومەت كەردو ئەو پياوانە ئەنقالكران و تاقە يەك
كەسيان نەگەرانەوھ ھاوراز ئامازەى بە يەككە لەو كەسانە كەرد «كاكە سورى»
گوندى كلىسە بوو، كاكە سور پياويكى زۆر ئازاو بەھيمەت بوو، باشتەين
مەلەوانى ناوچەكەى خۆيان بوو. زۆر كەس كە لىيان قەوماوو كەتبوونە ئاوى
زى ئەو بەھانايانەوھ چووھو رزگار يەكردون. دواتر ھاوراز پەلكيشى كەردىنە ئەو
شويىنەى كە بۆ دواچار لىي كۆكراونەتەوھو ووتى: ئالىرە باوكم ھەندىك شتى
خۆى لەژىرگەل شار دەوھو دواتر دەرفەتى ئەوھ ھەبوو بگەپىم بۆ شتەكانى بەلام
نەمدۆزىنەوھ .

ئەشكەوتى چالە بروسكە

نه نفال پيئجه م، شه شه م و جه وتهم

دۆله كاني

خوشناوه تي، باليسان و مه له كان

نه نفالى پينج وه كو قوناخه كانى پيشوو نه بوو، يه كيى وهك هيىكى ركباه رو شهركه پ بنكه و باره گا گرنگه كانى سه ركردايه تى له دولى جافايه تى و قهره داخ له ده ستدابوو، سه ركردايه تى يه كيى به ناچارى بريارى پاشه كشه ي له و ناوچانه دا دابوو، مه گه ر هيى بچوك دهنه هيى كارى گه رى له ناوچه گرنگه كانى وه كو دولى جافايه تى و قهره داخ و گه رميان نه مابوو، پاشنه وه ي له ناوچه ي نه نفالى چواريش حكومت به ئامانجه كانى گه يشت پيشمه رگه ش پاش نه وه ي گه يشتنه نه و باوه رپه ي به رگرى بيسوده، هيىزه كانيان به ره و ناوچه ي مه لبه ندى سى رويشتن و به شپرزهيى به ره و مه لبه ندى سى پاشه كشه يانكرد، هيىزه كانى فه يله قى يه ك دواى نه وه ي نه ركه سه ربازيه كانيان له ناوچه ي قه لاسيوكه و ده شتى كويه ته واوكرد، له روزه لاتوه هيىزه كانيان له ته ختاييه كانى گونده كانى بيستانه وه به ره و هيران و نازهنين ده ستى پيكرد، ته واوى ناوچه كه كه وته به ر بومبارانى كيمياوى به تاييه تى له هيران و نازهنين، كه نه وكاته ناحيه يه كى قه زاي شه قلاوه بوو، له ناحيه ي بيتواته ش گوندى وه رى به چرى به رچه كى كيمياوى كه وت، نه مه ش بو توقاندى و به چوكداهيىنانى پيشمه رگه بوو، له چياو دوله كانى باليسان و مه له كان و دولى ئاكويان كه له شاخه به رزه كانى قه لاتوكان و كوره ك و سه فين خه ريكى خو قايىمكردن بوون، نه گه رچى نه و سه روه خته به هوى بومبارانى كيمياوى سالى پيشتره وه باليسان و شيخ وه سان چولكرابوون، به لام بو جارى دووه م كه وتنه وه به ر بومبارانى كيمياوى، هه رچه نده سوپا له وبه رى ده رياچه ي دوكانه وه كوتايى به به رگره يه كانى پيشمه رگه هيىنا بوو، به لام له دولى باليسان و چياكانى ده وروپشتى هه روه ها له دولى ئاكويان و چيا سه خته كانى نه و ناوچه يه سوپا توشى سه رئيشه يه كى زوربوون، پيشمه رگه له ناوچه ي مه لبه ندى سى به رگره يه كى زوربان كردوماوه ي ٤٠ روزه شه رى سه خت و روبه روبونه وه ي ده سته ويه خه به رده وام بوو. له به رنه وه هيىرشى دووه م و

سیھەم بۆ سەر ئەم دۆلانەو چیا بەرزەکانی بەپێویست دەزانی سماقوڵی و
 هیران و نازەنین و گوندەکانی دەورەوبەری هەتا گەرەوانەکانی سەر و خواروی
 ناوچەى شەقلووە بەرگریەکی ئەوتۆی تیدا نەکراو بەئاسانی روخان و تەختی
 زەوی کران و سوپای عێراق روووە دۆلەکانی مەلەکان و ئالانەو چیاى کۆرەک
 و لەودیویەشەو بەرەو رەواندزو دۆلی ئاکۆیان و گەرەوانی سەر و خواروی
 ئەو دۆلە پێشەرەویان کردو ئەم پەلامارە نوێیانەى ناونا ئەنفالی شەش و
 حەوت. سەبارەت بەم سێ قۆناغەى ئەنفال بیرورای جیاواز هەیه بەتایبەتی
 ئەو پێشمەرگانەى لە شەرەکاندا بەشداریان کردووە، لەناویاندا دکتۆر فایق
 گۆلپی ئەوسا پێشمەرگەى مەلەبەندی یەک بوووە دواى ئەوێ لەگەرمیان و
 ناوچەى قەڵاسیۆکە پاشکەشەیان کردبوو، لەدۆلی باليسان گیرسابونەووە بروای
 وایەکە «ئەنفالی پێنج لە رۆژانی ۱۹۸۸/۵/۲۱ بۆ سەر ناوچەى خۆشناوەتی و
 دۆلی مەلەکان دەستی پێکردووە. ئەنفالی قۆناغی شەشەمیش بۆ سەر ناوچەى
 خواکۆرک و دەرووبەری بوووە ئەنفالی حەوت و هەشت بۆسەر سنوری ناوچەى
 بادینان بوو. بە راوەستانی شەری نیوان عراق - ئێران، هەلمەتی ئەنفالەکان
 تەواو ببوو» بەلام ئەم بیرورایەى گۆلپی تیکەلکردنیکی تیدایە، چونکە ئەنفالی
 حەوتیش هەر لەناوچەى دۆلی ئاکۆیان و قەلاتوکان بوو، قۆناغی هەشتەم تەنها
 پەلاماربوو بۆ سەرناوچەى بادینان بەلام کاتیکی جەنگی ئێران - عێراق وەستا
 دەرفەتی زیاتری دایە سوپا هەتا گورپوتین بداتەو بەرخۆی و قۆناغی ئەنفالی
 حەوت تەواو بکات. مەلا شاخی کادرو پێشمەرگەى مەلەبەندی دوو لە تێپەکانی
 ۲۱ و ۲۵ى خالخالان باس لەو دەهەکات کە لە بەرواری ۱۹۸۸/۹/۱ دواى دەیان
 شەپى کەموینە لەمیژووی هیزی پێشمەرگە لەپاش سێ مانگ بەرگری بەپێی
 بەرنامەیهکی گونجاو هیزی پێشمەرگە کشاوەتەووە بۆ شاخەکانی قەندیل و
 گویزی و چەکوچ و سادر و زەلی و قاسمەرەش^(۱۵۰).

۱۵۰. بروانە مەلاشاخی - ئەنفالی خالخالان چاپی یەكەم - ۲۰۰۷ لاپەرە ۲۳

فه رمانده يي مه لبه ندي سئ خويان بو به رپه رچدانه وه ي هيزه کاني سوپا ناماده کړدبوو، چونکه ده يانزاني حکومت لينا گه رځ بميننه وه، کاتي که نه نفالي چوار ته واو بوو، پيشمه رگه له گه رميان و ناوچه ي قه لاسيوکه و کويه وه به ره و مه لبه ندي سئ که وتنه رځ، چونکه ئيدي نه وه دوا نوميديان بوو که خوياني لیبگر نه وه، بويه ده ستیان کړد به کور د نه وه ي خواردن و زه خيره هر له چه ک و ته قه مه نييه وه هه تا پيدا ويستيه کاني تري به ره ننگار بوونه وه يه کي دريژخايه ن، هه رچي هه يان بوو يان چنگيان ده که وت ده يان گواسته وه بو ناو چيا به رزه کان و له وي له ناو نه شکه وته کان قايميان ده کړدو خويانيان بو به رگريکړدن و شه پري مان و نه مان سه دان پيشمه رگه له دؤلي باليسان و دؤلي مه له کان و دؤلي تاکويان دامه زرابوون، نه وکاته دؤلي باليسان شه پري قورسي تيدانه کړا. به لام له ناوچه ي مه لبه ندي سئ ماوه يه کي باش پيشمه رگه به ره ننگار ييان کړدو له و دؤلانه دا هيزه کاني سوپاي فه يله قی يه ک که فه ريق روکن سولتان هاشم پيشه وايه تي ده کړد ماوه ي سئ مانگ گيري خواردو پيشمه رگه به توندي به رپه رچي په لامارو هيزشي سوپايان ده دايه وه و پاشه وپاش هيزه کانيان ده شکاند. بروسکه يه کي نه مني سديق «نه يني و شه خسي» ژماره ۱۱۳۰ که له ۳ ي حوزه يراني ۱۹۸۸ دا که ناراسته ي نه مني هه وليري کړدوه، نامازه به وه ده کات که هيزه کاني فه يله قی يه ک سه رکه وتوو نه بوون^(۱۵۱).

ناوچه ي شه قلاوه و پواندز دؤل و چياکانيدا له ۱۵ ي ئيار تا ۲۵ ئاي ۱۹۹۸. دواي هه فته يه ک له کؤتايي هاتني په لاماري نه نفالي چوارهم که تيايدا رژيم زوربه ي زوري ناوچه کاني داگير کړدو گوندو ديها ته کاني وپران کړدو خه لکه که شي

---

۱۵۱. باره گاي نه مني سديق له ناوچه زاي شه قلاوه بوو له ناو راپورته که يدا دانه يه که يان له ناو چل ددو برووسکه ي نه مني صديقدا که يه ک له دواي يه ک پوزانه بارودؤخي مه يداني داوه ته سه روي خؤي له ۳ ي حوزي رانه وه بو ۱۸ ي نه يلوولي ۱۹۸۸. نه م لاپه رانه به ورديي باسو خواسي نه نفالي بيچ وشه ش وحه وتي تيدا باسکراوه و راپورته که ي ميديل نيست وچ ياداشتي کړدوه و تيايدا نامازه يه کي کورتيش به وه ده کا که فه يله قی يه ک له وه و لدان و ته قه لايانه يدا بو «پاک کړدنه وه ي» نه م ناوچانه له «تيکدران» سه رکه وتوو نه بووه.

شوینبزر کرد، ئەم جارەیان هیڤشی کردەسەر دۆلە سەخت و دژوارەکانی ناوچەى شەقلۆو و ره‌واندن. له‌ناوه‌پاستی ئایاری ١٩٨٨ پەلامارەکانی ئەنفال گەیشتنە باليسان و دۆلەکانی دەوروپشتی که به‌توندترین شیوه له‌لایەن سوپاوه بۆردومانکرا، فه‌قی شیخ وه‌سانی که ئەوسا پێشمه‌رگەى مه‌لبەندی سێ بوو، جه‌خت له‌وه ده‌کاته‌وه که ئەوسا سه‌رکردایه‌تی یه‌کێتی بروسه‌که‌یه‌کیان ئاراسته‌ی حسن کوپستانی فه‌رمانده‌ی مه‌لبەندی سێ کردووه که‌وا هاوکاری گوندنشینه‌کان بکه‌ن، یان ئەوه‌تا برۆنه‌وه ناوشاره‌کان یان هاوکارییان بکه‌ن بۆ ئەوه‌ی به‌ره‌و ئێران برۆن، ئەوکاته هه‌رخیزانیک بری ٢٠٠ دیناری ئەوکاته هاوکاریکران بۆ ئەوه‌ی ئاسانکاریه‌ک بێت بۆ به‌جیه‌پشتنی ناوچه‌که. بۆیه له‌م ده‌قه‌ره خه‌لکیکی زۆر ده‌ستگیر نه‌کران و ئەنفال نه‌کران، به‌لام خه‌لکی بله‌ی ژیری گه‌رانه‌وه‌و گیران و ئەوان بێسه‌روشوپینکران^(١٥٢) جگه له‌وه‌ش ئەوده‌مه ناوچه سنوورییه‌کانی پارێزگای هه‌ولێر پێشتر چۆل کرابوون و دانیشتونییان له‌ دواى پەلاماره کیمیاویه‌که‌ی دۆلی باليسان له ١٦ ی نيسانی سالی ١٩٨٧ چۆلیان کردبوو.

له قۆناغه‌کانی پێشتری ئەنفالدا پەلاماره سه‌ربازیه‌کان به‌ته‌نها هێزی پێشمه‌رگه‌ی نه‌گرته‌وه، به‌لکو خه‌لکی گونده‌کانی ناوچه رزگارکاوه‌کان ئامانجی یه‌که‌می چه‌کی کیمای و به‌ئەنفالکردن بوون، له‌ناو خه‌لکه گونده‌کانیشینه‌که‌دا ژن و مندالیکی زۆر بوونه قوربانیانی، له‌په‌لاماری ئەنفالی قه‌ره‌داخ و ناوچه‌ی قه‌لاسیۆکه‌دا له هه‌ردوو گونده‌ی قه‌ره‌بالغی سیۆسیان و گۆپته‌په‌دا ژن و مندالی زۆر به‌چه‌کی کیمیاوی کوژرا بوون. وا له‌م قۆناغه‌ش هه‌مان تاوان چاوه‌رییه‌ بێئه‌وه‌ی په‌ند له قۆناغه‌کانی تر وه‌ربگیرئ، له‌ده‌مه‌و ئیواره‌یه‌کی دوا روژی مانگی ره‌مه‌زанда ١٧ ی ئایاری ١٩٨٨ گوندی وه‌ری که‌وته به‌ره‌په‌لاماری

١٥٢. دیداری نوسه‌ر له‌گه‌ل فه‌قی شیخ وه‌سانی پێشمه‌رگه‌ی ئەوسای یه‌کێتی نیشتمانی کوردستان له‌مه‌لبەندی سێ .

چه كی كیمیاوی^(۱۵۳) نه و گونده سهر به ناحیه ی بیتواته بوو، نه بو پیشمه رگه و نه بو حكومه تیش شوینیکی ستراتیزی نه بوو، بویه خه لکی نه و گونده زیاتر ههستیان به سه لامه تی ده كرو خه لکی خو یان بو جه ژن ئاماده كړدبوو، كه په لاماری هیزه ئاسمانیه كانی سوپا گه شته سهریان، فروكه كان زور به توندی گونده كانی (وه ری، نازهنین، كاموسه ك، نه سپیندار، عه لیاوا، سماقولی، بوئی) یان كیمیا باران كړد، به لام له وه ری كومه لكوژییه کی گه وری خسته وه به ته نیا له وگونده (۲۶) كه س كوژران^(۱۵۴).

هه روا چه ند روژتیک دوا ی نه م بوړدومانه كیمیاوییه له دوا ی ۲۰ ی ئایار وه كو له پیشه وه ئامازه مان بو كړد سوپا ی عیراق له چه ند قو لیکه وه هی رشی كړده سهر ناوچه كانی دو للی باليسان و دو للی مه له كان و ناوچه كانی شه قلاوه و ره واندوز به م شیوه یه ی خواره وه:

۱. قو لی یه كه م بو دو للی ئاكو یان به تایبه تیش بو سهر هه ردوو گوندی گه ره وانی سه روو خواروو، ئامانجی سوپا كو نتر و لكر دنی چیا به رزه كانی ده و روبه ری «هه ندرین و كاروخ» بوو.

۲. قو لی دووم له ۲۳ ی ئایار به ره و چیا ی هه له موند بو وه رتی و زینی گه لی و سه ری نه حمه ده ده ری و جاو هل و ده ره له و چیا ی كلیته .

۳. كیمیا باران كړدی گوندی وه رتی له ئیواره ی ۲۳ ی ئایار.

۴. قو لی سییه م له سه روچاوه و به نی هه ریرو خه لیفانه وه به ره و ئالانه و دو للی

باليسان به شیوه یه کی گشتی هیزه كانی سوپا و پرای نه وه ی به به رده وامی چه کی

---

۱۵۳. به رواری كیمیا باران كړدی وه ری بیرواری جیاوازی له سه ره هه ندیک پتیا ن وایه ۵/۱۵ و هه ندیکیان به ۵/۱۷ ده زانن به لام پیده چیته به رواری راستی كیمیا باران كړدن به رواری دووه مبیته هه رچی مه لاشاخی پیشمه رگی دیرینه به رواره كی به ۱۹ ی ئایار تو مار كړدوه . باسی نه وه شی نوسیوه كه وا پیره میردیگی گوندی وه ری چووه ته لایان ووتویه تی «میر» كه مه به سستی نه نوه ربه گی بیتواته ی سه ره ك جاشه داوا ی كړدوه كه گونده كی ان چو لبه كن و ته سلیم بینه وه ئیوه ده لین چی ؟ له وه وه گومانمان لادرستبو كه حكومه ت به نیازه بو مبارانگی تری كیمیاوی بکات بویه چوینه چیاو گونده كانمان چو لكر د، ئیواره كاتژمیر ۶ فروكه هاتن ره وتی هه وایان وه رگرتوو دواتر گوندی وه ری یان داگرته وه و به بو مپ گازبارانیا نكر د . بروانه مه لاشاخی نه نفال خالخان - چاپی یه كه م ۲۰۰۷ ل ۴۷ .

۱۵۴. له پاشكوذا بروانه ناوی قوربانیانی كیمیا بارانی وه ر .

کیمیایان به کاردهینا به لام سهرکه وتنیان به دهستنه دهینا و هیزه کانی رژیم نه یانده توانی وه کو له ئەنفاله کانی پیشووتردا پیشره ویان ده کرد لیڤه ئەوه یان بۆ نه ده چوووه سهر. لیڤه پیشمه رگه دوو شانسیان هه بوو یه که م سروشتی جوگرافی ناوچه که بوو، دووهه میس ئەوه بوو خه می رزگارکردنی خه لکی مه دهنی و ژن و مندالیان له بهر نه بوو تاراده یه ک خه لک ناوچه که یان چۆلکردبوو.

(شیکردنه وهی عه مه لیاتی ئەنفالی کۆتایی) که بریتیه له راپۆرتیکی فه رماندهی فه یله قی پینج (لیوا روکن یونس محه مه د ئەلزهره) له چه شنی (ئه وه پری نهینی و شه خسی) (سری و شخصی للغایه). بۆ فه رماندهی گشتی سوپای نارده وه.

ناوه روکی راپۆرت که پیداهوو نه وهی په لاماره کانی ئەفاله له ناوچه کانی بادینان یان باکوری ژیر دهسته لاتی پارتی دیموکراتی کوردستان، له نیوان ۲۸ ی ئاب و ۳ی ئەیلولی ۱۹۸۸ ئەنجامدرا، ههر له وشیکردنه وه یه ییدا باس له ئەنفالی پینجه م دهکات فه رماندهی فه یله قی پینج باس له دواخستنی پاکتاوکردنی کهرتی ره واندز و شه قلاوه دهکات، ههروه ها وینه ی زنجیره په لاماره یه ک له دوا ی یه که کانی قوناغه کانی پیشتی ئەنفالیس وه بیر سه روی خوی دههینیتته وه. لیوا روکن ئەلزهره به مجوره پلانی ئەنفال له نامه یه کی نهینی و شه خسی ژماره ۱۴۷۵ له ۳۰ی ئایاری ۱۹۸۸ بۆ سه روکایه تی دهسته ی ئەرکانی سوپا رونکردوته وه و نویوتی: {دوا ی ئەوه ی له ۷ی حوزیران په لاماری ئەنفالی پینجه م کۆتایی پیته ات رژیم خوی بۆ ئەنجامدانی په لاماری ئەنفالی شه شه م ریخست، پلان بۆ پرۆسه ی پاککردنه وه دانا که ئامانج لیی تیکشکاندنی تیکده ران بوو له دوئی باليسان و ئالاندها، به لام دواتر له ۷ی حوزه یران داوا دهکات که پرۆسه که رابگیریت و هیرش و په لامار دوا بخریت بۆ کاتیکی گونجاوترو له بارترا^(۱۰۰) سه روکایه تی ئەرکانی

۱۰۰. فه رماندهی فه یله قی پینج یونس محمده ئەلزهره- شیکردنه وهی ئەنفالی کۆتایی.

سوپا به نامه ی ئه وپه ری نهینی و شه خسی که ژماره که ی (۵۱۹) یه له به رواری (۷) ی حوزیرانی ۱۹۸۸ د فەرمان ده دا نه خشه که جیبه جیبکریت بو تیکشکانی تیگده ران له ناوچه کانی باليسان و سماقولیدا. ده ربارهی راگیرانی په لاملاره که پیده چیت به ره نگاریونه وهی توندی هیزی پیشمه رگه هوکاری سه ره کی بو بی له چپای کوپه ک و ده وروبه ری که هیزه کانی یه کیتی لی دامه زرابوون و به توندی و نازایانه به رپه رچی هیزه کانی سوپایان ده دایه وه^(۱۰۶).

جگه له وه میدل ئیست وچ هوکاریکی تریشی خستوته روو گریمانه ی سه ردانیکی سکرتری گشتی یه کیتی نیشتمانی کوردستانی کردووه بو واشنتون پرهنگه په یوه ندی بوو بیت به سه ردانه که ی جه لال تاله بانی سه رکرده ی PUK و بو واشنتون له حوزه یراندا. هه رچه نده پیشمه رگه دلخوش بوون به م سه ردانه، که وا ته ماشا ده کرا رپچه شکاندنیکی دیپلوماسی بیت، به لام سه رکه وتنیکی نه وتوی به ده ستنه هیئا، چونکه کاربه ده ستانی پایه به رزی ویلایه ته یه کگرتووه کان نه یانویست له گه ل تاله بانیدا دابنیشن و نه و کارمه نده ئاست مامناوه ندیانه ی وه زارته ی ده ره وهش که چاویان پیکه وت ته نها تیبینی نه وه یان ده ربری که «به هو ی هاوپه یمانی نه و له گه ل ئیرانیه کاندا، گروپه که ی راده یه ک سه رکه وتنی سه ربازیان به ده سته هیئاوه له سه ر حیسابی خه لکی کورد به گشتی تیبینیه که له بناغه دا بوچوونی حکومه تی عیراقی ده رده بری سه بارت به PUK. تاله بانی کاربه ده ستانی نه مریکای ئاگادارکرده وه له باره ی عه مه لیاتی نه نفال و هیرشه کیمیاییه کانی نه م دواییانه ی دژ به کورد، هه روه ها سه ردانه که شی نه و پرسیاره ی هیئایه ئاراهه که ئاخو واشنتون چه ندی ده رباره ی جینوسایدی کورد زانیبیت نه و کاته ی که روویداوه^(۱۰۷) به داخه وه نه وسا نه مریکاو نه نجومه نی ئاسایش به هو ی

۱۰۶. چپای کوره ک ده که ویتته دولی ئالانه ی نزیک خه لیفان و به رزیبه که ی نزیکه ی ۷۰۰۰ مه تر ده بیت، له و دیویشه وه هاوینه واری بیخاله .

۱۰۷. بروانه میدیل ئیست (جینوساید له عیراق و په لاماری نه نفال بو سه ر کورد) وه رگیرانی محمد حه مه سألح توفیق چاپی دووم ۲۰۰۴ لا ۲۸۵ - ۲۸۶ له هه مان لاپه ره په راویزی ۱۸ ئامازه ی به پوژنامه ی نیویورک تایمز New York

به‌رژه‌وه‌ندی خۆیان و سۆزبان بۆ عێراق له‌دژی فراوانبوونه‌وه‌ی ده‌سه‌لاتی ئێران پشتیان‌کرده‌ گه‌لی کوردو چاویان له‌گه‌وره‌ترین تاوانی سه‌ده‌ی بیسته‌م نوقاند .

میدیل ئیست وچ له‌راپۆرت‌ه‌که‌یدا ئاماژه‌یه‌کی گرنگان بۆ ده‌خاته‌ روو ئه‌ویش گرنگیدانی خودی سه‌دام حوسینی سه‌رۆکی کۆماری عێراقه‌ به‌ ئه‌نفال و به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی پیشمه‌رگه‌، ئه‌وه‌ش ئه‌و بیروپرایانه‌ پوچه‌لده‌کاته‌وه‌ که‌ بیروریان وابوو سه‌دام ئاگاداری وردودرشتی تاوانه‌کان نییه‌و ته‌نها خودی عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جیدیان به‌ به‌رپرسیار ده‌زانی له‌م باریه‌وه‌یه‌ میدیل ئیست وچ نوسیویتی: {سه‌رۆک سه‌دام حوسین ئه‌وکاته‌، به‌ شیوه‌یه‌کی ئاشکرا، به‌ گونجای ده‌زانی که‌ خۆی به‌ شه‌خسی بچیته‌ سه‌ر کاری بپارێدان له‌ باری عه‌مه‌لیاتی ئه‌نفاله‌وه‌، به‌ لایه‌نی که‌مه‌وه‌ ئه‌وکاته‌ی په‌لاماره‌که‌ به‌ره‌وپووی گرفت و ئاسته‌نگ ببۆه‌ . جه‌نه‌رآل زه‌رب له‌ نووسینه‌که‌یدا به‌رده‌وام ده‌بێ و ده‌لێ: «له‌ بروسکه‌ی نه‌ینی و شه‌خسی ژماره‌ ۱۴۶۷۱ له‌ ۱۶ ی ته‌مووزی ۱۹۸۸دا، له‌ دیوانی سه‌رۆکایه‌تی کۆماره‌وه‌ که‌ ده‌سته‌ی ئه‌رکانی سوپا به‌ بروسکه‌ی نه‌ینی و شه‌خسی ژماره‌ ۸۶۱ له‌ ۲۰ ی ته‌مووزدا ئاراسته‌ی کردوه‌، پێیان راگه‌یاندین که‌وا عه‌مه‌لیاتی ئه‌نفال له‌ دوا‌ی جه‌ژنی قوربان‌ه‌وه‌ پێویسته‌ به‌ گوروتینیکی گه‌وره‌وه‌ ئه‌نجام بدریت، گه‌ر خواستی خوای له‌سه‌ر بیت»^(۱۵۸) به‌لام وادیاربوو خوا ئه‌و کاره‌ی پێخۆشنه‌بوو و چه‌ند رۆژیکیش به‌سه‌ر جه‌ژنی قورباندا تێپه‌ری هێرشه‌که‌ هه‌ر نه‌کرا . «له‌ کۆبوونه‌وه‌یه‌که‌دا که‌ له‌ باره‌گای فه‌یله‌قی یه‌ک له‌ که‌رکوک سه‌رله‌به‌یانی ۲۹ی ته‌مووزی ۱۹۸۸ به‌ستراو تێیدا یاریده‌ده‌ری سه‌رۆکی ده‌سته‌ی ئه‌رکان بۆ کاروباری عه‌مه‌لیات و به‌رپوه‌به‌ری جموجۆلی سه‌ربازی به‌شداربوون، به‌ گوێره‌ی راگه‌یاندنی نه‌ینی ژماره‌ ۹۴۳ له‌ ۲۹ ی ته‌مووزدا عه‌مه‌لیاتی ئه‌نفالی شه‌ش و حه‌وت دوا‌خرا بۆ ئه‌و کاته‌ی

Times، ۲۲ ی حوزیرانی ۱۹۸۸. کوردوه‌ .

۱۵۸ . شیکردنه‌وه‌ی عملیاتی ئه‌نفالی هه‌شت لیوا روکن یونس محمه‌د زه‌ره‌ب ئاماژه‌ی به‌ بروسکه‌که‌ داوه‌ .

پیداویستییه کانى پرۆسه که ته واوده کرین»^(۱۵۹).

پیده چیت جه نهرال (زه رب) یش به هه له داچوبی، چونکه بهخت یاوه ریان بوو، چونکه جهنگی عیراق - ئیران وه ستاو روژانی تاریک بو کورد هاتنه پیشه وه، هه رچه نده کورد هیچ خیروخۆشی له دامه زاندى ده وله تی عیراق نه بینیبوو، به لام تاریکترین و مه ترسیدارترین روژگاری کورد له گه ل ده وله تی عیراق ناوه راستی سالانى هه شتاکان و به تایبه تیش سه ره تاي سالی ۱۹۸۸ بوو، که جهنگی ئیران - عیراق وه ستا، کورد به تایبه تی گوندنشینه کان هیچ سویدیان له وه ستانی جهنگ نه بینى، به عس ده سته برداری توندپه فتاری و سته مکارییه کانى خوی نه بوو، نه نفال ناوچه کانى دۆلی جافایه تی و قهره داخ و گهرمیان و ناوچه ی شوان و شیخ بزینی و قه لاسیوکه و ده شتی کویهی ویرانکردبوو، تانه و ساته وه خته به ده بیان هزار کورد به کۆمه ل ژیر خۆلدرابوون^(۱۶۰).

که له ۱۷ی ته مووزی ۱۹۸۸ ئایه توللا خومه نى رابه ری ئه وسای ئیران په رداخه ژه هره که ی خواره وه و به بریاری ۵۹۸ی ئه نجومه نى ئاسایشی نه ته وه یه کگرتوووه کان بو ناگرپری جهنگ قایل بوو، گۆرانکاری خراپیشی بو کوردی مه ینه تبار به دواى خۆیدا هیئاو له ۸ی ئابی ۱۹۸۸ به شیوه یه کی په سمی شه پ له نیوان هه ردولا عیراق و ئیران راوه ستا، ئه وسا سوپا له پلانی ده سته پیکردنی ئه نفال ی شه شه م و چه وته م بوو، ئه مه ش کاریگه ری به هه ردوباردا لیکه وته وه له لایه ک وره و هیزی سوپای عیراقی زیاد کردو له لایه کی تریشه وه کاریگه ری خراپی کرده سه ر سیاست و وره ی پیشمه رگه، هه ره ئه وه ش بووه هوی ئه وه ی پلان بو پاشه کشه کردن دابنن، چونکه هیزی پیشمه رگه باش ده یزانی که سوپای عیراق ده سته پارێزى، به تایبه تیش که پیشتر بینیبویان هیزی ئاسمانی

۱۵۹. بروانه هه مان سه رچاوه ی میدیل ئیست وچ - لاپه ره ۲۸۷ - ۲۸۸.

۱۶۰. بروانه عارف قوریانی دیدار له گه ل هه ردوو ده ربازیبوی گۆری به کۆمه ل، فه ره ج و عوزیر که له بیابانه کانى رومادی له کۆمه لکوژییه کی نه نفال ده ربازیانبوو، به رواری کۆمه لکوژی ئه و سه دان که سه ی هاوسه فه ریان بوون ده که ویته ۱۶ی نیسانی ۱۹۸۸ وه.

عیراق چۆن ئاسمانی ناوچه که تهی ده کاو چۆن که وتۆته هیژشکردنی به هیژو به چه کی کیمیایی چیاو دۆله کانی باليسان، مه له کان، دۆلی ئاکویان و وه رتی، هیران و نازهنین و سماقولی ده کوتا .

ئه وانهی به و بانگه وازه برویان کردو خویان داوته ده ست و دواتر دانپانیکیان (اعترف) پی مۆرکردن که واهه وان پیشمه رگهی راسته قینه ن دوی ئه وه راده ستی رژیم کران و هه موویان بیسه روشوینکران^(۱۶۱) .

(له میانه ی په لاماری ئه نفالی پینجه م و شه شه م و حه فته م زیاتر له (۵۲) گوند له ناحیه کانی خه لیفان و ره واندزو خوشناوه تی ویرانکران، که سه رجه م خیزانه کانیان (۲۶۰۲) دوو هه زارو شه شسه دو دوو خیزان بوو هه روه ها ۲۴ قوتابخانه و ۵۲ مزگه وتی ئه م گواندانه روخینرا. ئه مه جگه له سوتاندن و فه وتاندنی سه دان دار گوینزو دار به پروو ره زو باخ که سه رچاوه یه کی بنه په تی ژیر خانی ئابووری ئه وان بوون به ره و نه مان چوون).

به پیی به لگه نامه یه کی ده ستنوسی ئه منی شه قلاوه له به رواری ۲۷ ی ئایاری سالی ۱۹۸۷ له لایه ن رژیمی به عس کیمیابارانی گونده کانی بله ی سه ری و ژیری و که ندورو دۆلی مه له کان کراوه و به هۆیه وه ژماره یه ک شه هیدو برینداری لیکه وته وه، که یه کیکیان عومه ر عه بدوللای برای موسته شاریکی جاشه که هه لاتوه بو لای پیشمه رگه . دواتر له سالی ۱۹۸۸ پرۆسه ی ئه نفال له دۆلی ئالانه و مه له کان و بله ی سه ر به قه زای سۆران ئه نجامدرا و ژماره یه کی زۆر له خه لکی ناوچه که له پیاو و ژن و گه نج و مندال، ئه نفالکران، له و پرۆسه یه شدا ۴۵ هاوالاتی گوندنشینی ناوچه که بیسه روشوین کران .

توتمه - بله ی ژیری - که ندۆر له به رواری ۱۹۸۸/۶/۱۷ که وتنه به ر په لاماری دراندنه و به چه کی کیمیایی بۆمبارانکرایه وه ئه مه و سالیکی پیشتریش به رواری ۱۹۸۷/۵/۲۵ له ئه نجامی بۆمبارانی کیمیابارندا دۆلی مه له کان ۲۲ که س گیانیان

۱۶۱. بروانه پاشکوی به لگه کان بو بینینی نوسراوه کی ئه منی شه قلاوه .

له ده ستدا و له په لاماری دووهه میشدا له قوناغی حوتی نه نفالدا سالی ۴۵۱۹۸۸ که س نه نفالکران^(۱۶۲).

به پیی لائیحه ی دادگای بالای تاوانه کانی عیراق که له یه که مین دانیشتنی دادگا که خویندرايه وه شاشه ی ته له فزیونه کان په خشیانکره له نه نجامی هه رسیک قوناغه که دا واتا قوناغه کانی (پینچ، شهش، حوت) زیانی گوندنشینه کانی کوردستان به م شیویه بوون:

۱. روخاندنی ۳۲۸ گوند .
۲. گرتنی گوندنشینه کانی ناوچه که ته نها له و سئ قوناغه دا به (۱۷۳۴۰) که سی مه ده نی ده ژمیردرین، به پیی نه و ناماره ی که ریخراوی مافی مروقی جیهانی (میدل نیست وچ) بلاویکردوته وه .
۳. به پیی راپورتی تایبته به کاروباری ئاواره کان له ریخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان زیاتر له هه زار که س رایانکردووه و هه موو مولک و مال که لوپه لی خویان به جیهیشتووه .
۴. روخاندن و ته ختکردنی ۱۵۸ قوتابخانه ی سه ره تایی نه و گوندانه به دینامیت یان به شوغل .
۵. ۳۱۰ مزگهوت به ته واوی روخیندراون و قورئانه کانیشیان سوتیندراوه .
۶. ویرانکردنی ژینگه و سروشتی ناوچه که و سوتاندنی دارستان و پوش و

پاوانی ناوچه که

۷. کویرکردنه وه ی کانی و کاریزو بیرو سه رچاوه کانی ئاوی ناوچه که .
۸. تاوانی جوراوجور له راوه دونان و راگواستنی زوره ملی نه تککردن و گرتنه به ری ریوشوینی توندو چه وساندنه وه و داسه پاندنی هه لومه رچی نامروخانه تا ئاستی مردنی له سه رخوو بیبه شکردنیان له هه موو پیداوایستی که کی روژانه

۱۶۲. له پاشکوزدا بپروانه قوربانیه کانی نه نفال له یه ی ژیری .

ئەنقالى ھەشت

دەقەرى بادىنان

۱۹۸۸/۹/۶ - ۱۹۸۸/۱/۲۵

هیشتا شه پ له چیاکانی دۆلی بالیسان و شه قلاوه و ره واندوزو چیاکانی دۆلی ئاکویان و وهرتی به رده وام بوو، پيشمه رگه له بهرگرکردندا بوون، که نه خشه و پلاننه کانی به غدا بو راملینی پارتی دیموکراتی کوردستان به سه رۆکایه تی مه سعود بارزانی که وته کار، له (۷) ی ئابی ۱۹۸۸ د هک به رله وهی ئاگر به سستی نیوان عیراق و ئیران له ۸ ی ئابدا رابگه یه نری عه لی حه سه ن مه جید خوی به شه خسی پی له سه ر داگرت په له بکات له ته و او کردنی په لاماره کانی نه نفال. پۆژی دواتر فه رمانده یی بالای سوپا «به یانی به یانه کانی» خوی ده رکردو رایگه یاند که وا ئاگر به سستیک به پیی مه رجه کانی عیراق که وته کارو کۆتایی به جهنگی ههشت ساله ی عیراق - ئیران هینا.

ئاگر به سته که جگه له وهی وره یه کی زۆری دایه وه به رسوپای عیراق ده رفه تی نه وه شی بو هیزه کانی سوپا ره خساند که وا بو نه وهی کۆتایی به نه نفال بیئی. فیرقه کانی تریش وهک ته شکیلاتی فه یله قه کانی سی، شه ش، حه وت له به ره کانی باشووری جهنگه وه، له ده وروبه ری فاو و به سهروه بگوزیتته وه بو کوردستان و نه رکی نوییان پیسپی دردیت. نه وسا هیشتا فه یله قی یه ک که سه رقالی شه ری دوا قوناغه کانی نه نفال بوو له ناوچه ی مه لبه ندی سیدا که یه کیتی تیایدا سه نگره یان گرتبوو، پیشتیش نه م فه یله قه به پيشه وایه تی فه ریق رکن سولتان هاشم که باره گاکه ی له که رکوک بوو، نه رکی راملینی قوناغه کانی تری نه نفالی گرتبووه نه ستۆ که نه نفالی بادینان ده سستی پیکرد خه ریکی هیزه ماندووه که ی یه کیتی بوو که له دۆله کانی شه قلاوه و ره واندزدا مابوون و به شیوه یه کی نه فسوناوی به ره نگاریان ده کرد. فه یله قی پینجی سوپاش که باره گای له هه ولیر بوو، ده بوو به رپرسی عه مه لیاتی پارێزگای دهۆک بیئت. به درێژایی سنووری نیوان عیراق و تورکیا،

نوسینگه ی باکو رو فه رمانده مه یدانییه کانی سوپا به راسپارده ی عه لی حه سه ن مه جید بیریان له وه کرده وه په لاماری بادینان دوانه خه ن، هه ر که جهنگ وه ستا

هیزیکی بیشوماری گه پانده وه بۆ کوردستان و خراڤه ئاماده باشییه وه بۆ پهلاماری بادینان، ئه وکاته تارادهیهکی زۆر نوسینگه ی باکور به مهرانه کانی گه یشتبوو، له وه پهلامارانه دا به لای که مه وه له (٦) قوڤاغدا سوپا سه رکه وتنیان به ده ست هینابوو سه راپا ناوچه کانی سلیمانی و که رکوک و به شیکی زۆری هه ولیریان کۆنترۆل کردبوو نیازه گلاوه کانی به جیگه یاندبوو، له هه لسه نگاندنی په لاماری ئه نفالی کۆتاییدا، لیوا پوکن یونس محهمه د زه رب، فه رمانده ی فه یله قی پینچ ده نووسی: «هه ر له سه ره تاوه وره ی به رز به پوخساری جه نگاوه رانه وه دیاربوو، به تایبه تی له دوای تیکشکانی ئیرانی دوژمن له وه هیرشه سه رکه وتوانه دا که به شه ری قاره مانانه ی فاو ده ستپیکردو تا شه ری (محمد رسول الله) ی خایاند ئه و ته شکیلاته نه ی له ئه نفالدا به شدارییان کرد له وه شه رانه شدا پۆلی خویان بینی^(١٦٣)». پرسیار لیره دا ئه وه یه ئایا کۆکردنه وه ی هیزیکی وا زۆرو زه به ند بۆ ئه و ژماره که مه ی پیشمه رگه پیویست بوو؟

له کاتیکدا راپۆرته کانی هه والگریی سه ربازیی و مه ده نی، که دراون به لیوا پوکن محهمه د زه رب فه رمانده ی فه یله قی پینچ باسی ئه وه یان کردوه که سه رجه م ژماره ی هیزی «تیگده ران» له بادیناندا له ٢٦٠٠ که س زیاتر نه بووه^(١٦٤) که چی دژ به م هیزه که م و بچوکه ش نوسینگه ی باکور که عه لی حه سه ن مه جید سه ره پرشته ی ده کرد (٢٠٠٠٠) دوو سه د هه زار سه بازی نارده سه ر بادینان. به پیی چه ندین سه رچاوه ی سه ربازیی پیشووی عیراق که میدل

١٦٣. شه ری محمد رسول الله هیزیکی عیراق بوو که وا هیزه کانی ئیرانی پامالی له ناوچه شاخوایه کانی به ره ی باکووردا، له ناوه راستی حوزیرانی ١٩٨٨ دا.

١٦٤. مه زنده ی سوپا ئه وه بووه که هیزه چه کداره که ی پارتی خۆی له نیوان ١٨٠٠ تا ٢٠٠٠ پیشمه رگه ده دا له بادیناندا، که به سه رشه ش کۆمیته ی ناوچه ییدا دابه ش بووه. بیجگه له یه کیتی که ٢٥٠ - ٣٠٠ پیشمه رگه ی له دۆلی زیوه شکان هه بووه، له سه ر سنووری تورکیا له پۆژه لاتی هاوینه هه واری ئامیدی. هه روه ها ٢٠٠ - ٢٢٠ پیشمه رگه ی حزبی شیوعی عیراق و ٧٠ پیشمه رگه ی پارتی گه لی دیموکراتی کوردستان که ئه وکاته له پارتی دیموکراتی کوردستان جیابوونه وه وسامی عه بدوالرحمن سه رۆکایه تی ده کردن، به لام به رپرسانی پارتی هیزی شه رکه ریخویان له سه روه ختی ئه نفالدا به ٨٠٠٠ هه شت هه زار که س باسکردوه، بیجگه له سی وشه ش هه زار که سی خه لکی دیهات که وا به پرسمی له «هیزی پشتگیری» میلیدا وه ک ئه ندام تۆمارکرا بوون. بروانه چاوپیکه وتنی میدل ئیست وۆچ له گه ل هۆشیار زیباری، واشنتۆن، ٧ ی حوزیرانی ١٩٩٣

ئىست وؤچ چاوپيکه وتنى له گه لدا كرده بون، له نيوان ۱۴ تا ۱۶ فيرقه ي سوپاي نيزامى كه هه ريه كه يان دوانزه هه زار كه س ده بون له په لامارى نه نفالى كوتاييدا به شدار بون، نه مه بيجه له به شدار بونى به تاليونى كه چكى كيميائى و يه كه كاني هيلى ئاسمانى عيراق و فوجه كاني جاش. ستراتيجه تى پريم وهك جه نه رال زه رب نووسيويتى: «به ند بووه له سهر نه و ئاموزگار يانه ي كه مه كته بى باكوورو سه روكايه تى ئركان له كو نفرانسه كه ي ۷ ي ئابدا له كه ركوك ده ريانكردوه». سه ره تا بنه په تيه كاني كاره كه ش نه وه بوو كه وا له قوناغه كاني پيشترى نه نفالدا پياده كران بريتيبوو له خسته نه گه پى هيلى كه زه به لاج «بو نه وه ي له گشت لايه كه وه و له يه ك كاتدا تيكدهران گه مارؤبدا»^(۱۶۵). پيده چي ت مه سه له ي جيو پولي تيكي ش به ته وا ي ره چاو كر اي ت له م بير كردنه وه يه دا. جه نه رال زه رب سه رنجى نه وه ددها كه وا «ناوچه ي عه مه ليات به سترابوو به سنوورى نيوده وه له تى عيراق و توركي او وه نه مه ش هه ندى ئالوزى دروستكردبوو. به م په رنجه فه رمان به هه موو هي زه كان درا كه كاره كه به چاكي وه ر بگرن بو مسوگه ر كردنى نه ينى مه سه له كه و تينه په راندى سنور»^(۱۶۶). دوا سه ريئشه ي جه نه رال كاروبارى لوجستى بوو. «قه به يى كاره نه ندياز يه كه كه پيوست بوو بو پووخاندن و رامالينى تيكدهران و خانوو و ماليان له و ناوچانه دا كه پرؤسه كه ده يگرته وه.

به ره به يانى ۲۵ ئاب په لاماره ئاسمانيه كاني سوپا به چكى كيميائى ده ستى پيكرد، به پشتيوانى چكى قه ده غه كراوو تانك زريپوش ه يلى تاييه تء جاشى سوک و به پشتوانى ۱۶ فيرقه ي سه ربازي كه پي كه اتبوون له ۲۰۰ هه زار سه ربازو نه فسه رى په دارو جاشى به كر يگير او فرؤكه ي جه نكيء توپى دوور هاويژو كو پته ر، په لامارى ده قه رى بادينان ياندا، له سه ره تا وه به چكى كيميائى بنارى چياكان و

۱۶۵. شيكرده وه ي عه مه لياتى نه نفالى كوتايى»، لاپه ره ۲.

۱۶۶. هه مان سه رچاوه، لاپه ره ۳۲.

گوندەکانی بۆردومان دەکرد، کە بەھۆیەو زیاتر لە ١٦٠ھزارکەس ئاوارەبوون بەرەو سنورەکانی تورکیا و ئێران ملی ریگای هاتە نەهاتیان گرتەبەر، بەپێی راپۆرتی چاودێری مافی مۆفی پۆژھەلات ژمارەى ئاوارە کوردەکانی کورد لەناو تورکیا (٨٠٠٠٠) ھەزار کەس بوون، ئەوانەشی نەیانئوانی دەربازبن لەلایەن ھێزەکانی جەیشە جاشەو ھە گیران و رەوانەى بنکەکانی گرتنە کۆکردنەو ھە کران کە بە پێی راپۆرتی فەیلەقى پینچ ئاماری ئەوانەى کە لەئەنفالی بادیناندا گیرابوون یان خۆیان بەدەستەو ھە دابوو، بەھەمووی (١٣٣٩٥) کەس بوون^(١٦٧) ئەمە جگەلەو ھە ھەندیکیان بەھۆی چەکی کیمیاویەو ھە کۆژانە کەمینیە کیش ھەرلەجیدا گوللەبارانکران و ئەوانەى تریش ھەرزوو رەوانەى قەلای (نزارکئ) لەدھۆک و کەمپی (سەلامیە) لە نزیک شارى موسل کران، لەدوای پەلاماری ئەنفالی سێى ناوچەى گەرمیانەو ئەنفالی بادینان بە درندانەترین پەلامار دەژمێردرئ و ژمارەى قوربانییەکانیشی لەدوای گەرمیان دئت، لەکەمپی سەلامیە و نزارکئ زۆربەى زۆرى پیاوھەکانیان بەبلۆک شەھیدکردە ھەندیکیشیان ھەر لەجیگەى خۆیان بەبەرچاوی ژن و مندالەکانیانەو گوللەبارانکران، نمونەش قەتلوعامی گوندی (کورئیمئ)یە. ئەمە جگەلەو ھە زۆربەى ھەرە زۆرى پیاوانی ئەو دەقەرەش وەک تەواوی پیاوانی ئەنفالکراو شوین بزرکران و ھەتاکو ئیستا بیسەر وشوین.

پاشئەو ھەى پۆژانی ٢٥ى ئاب و پۆژانی دوایى رژیم تەواوی ناوچەکانی بناری شاخی گارەى دەقەرەى بادینانی بەخەستی بەچەکی کیمیایی بۆمباران کرد پۆژى ٨/٣١ لەدوا بەرنامەى زنجیرەپەلاماری ئەنفالدا ھێرشیانکردە سەر ناوچەکانی (ئامئیدی ئاکرئ، شیخان، زاخۆ) لە ئامئیدی (٢٣) گوندو لە ئاکرئ (٣٥) گوندو لەشیخان (١٩) گوندو لەزاخۆ (١٠٠) گوندو لە دھۆک (٦٣) گوندیان ئەنفال و تالانکردو خانوھەکانیان لەگەل زەوی تەختکرد.

١٦٧. شیکردنەو ھەلسەنگاندنی (لیوارکن یونس محمد زەرەب) بۆ ئەنفالی کۆتایی

له گه لئ هوهی دهیان هه زار ژن و پیاوو مندال له ناوچه کانی (گولی، سندی، بهرواری ژوورو، نیروهی، دیکانی، دۆسکی ژوورو، مزوری ژوورو) که ده که ونه سهر سنوری سوریا، خویان له تۆپی نه نفال ده ربا زکرد. به لام له (بهرواری ژیری، دۆسکی ژیری، مزوری ژیری، به ریگاری، نزاری، نه هله، زیبارو ناوچه کانی دی سنوری شیخان و ئاکری) به بۆردومان و ژه ربارانی فرۆکه کانی به عس گیانیان له ده ستداو ده ستگی کران، ههروه ها له لایه ن فه رمانده ی فیرقه ی (۲۹) هوه له گوندی گوپی ۹۵ که س و له گوندی هه مزا ۴۸ که س گولله بارانکران^(۱۶۸). وهک هوهی له شهوی ۸/۲۳ کۆپته ره کانی عیراق ۷۰ گوندی ناوچه ی بادینانیان به چهکی کیمیایی ژه ه رباران کردو زیانیکی زۆریش به خه لکی ده وروبه ری (ئامیدی، کانی، گه لی شیروانه) گه یاند جگه له گونده کانی (تیکا، باوه که قری، رهینئ، گه ناسکی، میرگه تووی، سارکی، زیوه) و چه ندان گوندی تر.

هه ر به پیی راپۆرته که ی فه رمانده یی فه یله قی (۵) ئه و (۱۳۳۹۵) که سه ی که گیرا بوون، پیکهاته ی کوردی (موسولمان و مه سیحی و یه زیدی) بوون ژماره یه کی زۆریش له ئۆردوگا کانی ده وروبه ری هه ولیردا کۆکرانه وه و زیاتر وهک ده ستبه سه ر مامه له یان له گه ل ده کرا وهک له وهی بۆ نیشته جیکردنه وه برابن بۆ ئه و ئۆردوگایه .

پهلامارهکانی ئەنفالی بادینان بەم شیۆهیه بوون:

- لەزاخۆوه بەرهو گلناسکێ و چپای بیخێرو حەوزەى خابور.
- لەکانی ماسییەوه بەرهو زیۆه شکاف، ئامیدی ورەشاوه .
- لەبیکوڤهوه بەرهو یەکماله بامەرنی و چپای مەتین.
- لەبالیندەوه بەرهو شەمدینان بیبو و ئارتیش .
- لەشێروان مەزنهوه بەرهو حەوزی بارزان
- لە دینارتەوه بەرهو بلەو بەرزان
- لە باتۆفەوه بەرهو مانگیش و زاویته
- لە سەنگەسەرەوه بەرهو بەرگەتی و چپای گارا
- لەئەتروشەوه بەرهو سێدەرە
- لە سواره توکەوه بەرهو ئەسپیدارو ئاتوش

لەویەلامارەدا وەک جەنەرال زەرب خۆی راپۆرتی لە سەرداوه . هێزەکانی بەعس «بەرگرییهکی ئەوتۆیان تووش نەبوو» ئەمەش لە ژمارەى زەرەرو زیانەکانی سوپادا دەرەکهوئ . تەنھا سێئەیهک کەس لەئەنفالی کۆتاییدا کوژراون، لەوانەش هەژدەیان جاش بوون کەوا پۆلی چاوساگیان دەبینیوئەو ئەرکانەیان رادەپەراند کەوا سوپاو حیزبی بەعس دیاری دەکردن . سەبارەت بەو «خەلکەى» سوپا دەسگیری کردوون لە پەلاماری بادیناندا بەمجۆرەى خوارەوه لە شیکردنەوهو هەلسەنگاندنەکەى لیوارکن یونس محمد زەربى فەرمانداری فەیلەقى پێنجدا بەپۆلینکاری ئەو شەوه کە چەندیان پێشمەرگەو چەندیان پیاو چەندیان ژنە مندال بوون تۆمارکراوه :

۸۰۳	ئەو تىكده رانهى خوڤيان به دهسته وه داوه
۷۷۱	ئەو تىكده رانهى كهوا گيراون
۱۴۸۹	پياو
۳۳۶۸	ئافرهت
۶۴۶۹	مندال
۱۳۳۹۵	كۆى گشتى

سنورى په لاماره كانى قوناغى هه شته م يان (ئنهفالكردنى ناوچهى بادينان) (هه موو گونده كانى پاريزگاي دهوك، قه زاي زاخو، باتوفه، كانى ماسى، زيوه، ديرهلوك، نه تروش، زاويته) ي گرته وه، له دواى نه نفالى گهرميان له رووى ژمارهى قوربانىيه وه بادينان به ترسناكترين قوناغه كانى نه نفال ده ژميردريت له رووى ويرانكارى و به كارهينانى چهكى كيمياوى و ژمارهى قوربانىيه كانيه وه.

به پيى راپورتى ژماره ۸/۲۸ له بهروارى ۱۹۸۸/۹/۳ ي فهيله قى پينچ كه ليواركن يونس محهمه د زهرب واژوى كردووه دنوسى : نه نفالى كوتايى بو نه هيشتنى (تىكده ران) و باره گاكانيان له سنورى بهرپرسياريتى فهيله قى پينچدا ۱۳۹۹۵ كه سه، ناچهى نه نفالى هه شت كه مه به ست بادينانه ده كه ويته سه رسنورى روژه لاتي باكورو سنورى توركيا وه، له ميژه له ژيرده سالاتى ئيمه دا نه مابون. بو ئەم مه به سته سه ركردايه تى گشتى هيژه چه كداره كان به سه رپه رشتى به ريژ سه روكى نه ركاني سوپا^(۱۶۹) له كۆنگرهى خويدا له شارى كه ركوك به روارى ۷ى مانگى ۱۹۸۸ راسپاردهى نه وهى دا كهوا بو به جييهينانى عه مه لياتيكي فراوان له سنورى هه ردوو فهيله قى يهك و پينچدا نه ركى خوڤيان به جييهينن به تيبينى نه وانهى خواره وه :

۱۶۹. ئەو سهروهخته سه روكى نه ركاني سوپا فهريق روكن نزار عبدالكريم خزرچى بو.

۱. ئامانچ لەو عەمەلیاتە لەناوبردنی تیکدەرانی و کۆنترۆلکردنەوی ئەو ناوچانەی لەژێردەستیاندایە .

۲. بەگێروگاز بەیئەزێز و دەربکری.

۳. نابیت نەرمی لەگەڵ تیکدەرانی ئەو کەسانەی هاوکاریان دەکات بنویندیت .
بەشیوەیەکی گشتی راپۆرتەکی جەنەرالی یونس محمد زەرب وردەکارییەکی زۆری لەسەر سەختی ناوچەکە و شیودۆل و چیاکان و هیژەکانی سوپا و هیژەکانی پێشمەرگە و رۆلی جاشە کوردەکان ئەنانەت زەرەر زیانەکانیش تێدایە بەپێی ئەو راپۆرتە لە ئەنفالی کۆتایدا بەم شیوەیە بوو:

۱. سەرکردایەتی فرقه‌کانی (۴-۷-۲۹-۲۵-۴۱).

۲ □ ۳۸۴۱ - ۴۵ و سەرکردایەتی جحافی بەرگری نیشتمانی -
جاش) بەشداری کاریگەریان کردوو.

۳. سەرجه‌م هیژەکانی بریتی بوو لە ۲۹ لیوای ۷ کەتیبەیی تانک و ۲ سەریو و ۴ کەتیبەیی زریپۆش و ۲۴ کەتیبەیی سەدام و ۲۴ بەتارییەیی حرس جموری و ۱۷۱ فەوجی جاش.

راپۆرتەکە بەراشکاوێ ئاماژەی بە رۆلی چەکە کیمیایەکان کردوو و دەلیت (چەکی تاییبەت) رۆلیکی کاریگەریان هەبوو. ئەنانەت شوینی بەشداریەکی شیان لە راپۆرتەکەدا دیاریکراوە. کە بەپێی ئەو ئامارانەی لە بەردەستن تەنها لە ناوچەی بادینان سەرلەبەیان پۆژی ۲۵ی ئابی ۱۹۸۸ تا ۲۹ی ئاب نزیکەی ۷۷ لیدانێ چەکی کیمیای لەگوندەکان و و بناری چیا بە ناوبانگەکان پویداووە^(۱۷۰) نزیکەی ۵۰۰ کەسی بەرچەکی کیمیایی کەوتوون، بەپێی ئاماریک کە لە بەردەستدایە هەتا سالی ۲۰۰۸ کۆی ۲۸۷ کەسیان گیانیان لە دەستداوە لەوانەش هەندیکیان هەر لەجیداو ئەوانی تریش پۆژانە بە دەم برینداربوونیانەو

۱۷۰. «شیکردنەوی عەمەلیاتی ئەنفالی کۆتایی»، لاپەرە ۲ .

گیانیان له‌ده‌ستداوه. ^(۱۷۱) هه‌ر به‌پیی ئاماریک که له راپۆرت‌ه‌که‌ی جه‌نه‌رال زه‌ری فه‌رمانده‌ی فه‌یله‌قی پینجدا هاتوو ۱۴۴۷۳ که‌س گیراون ئه‌وانیش ۲۲۵۳ که‌سیان پیاو بوون و ۳۳۰۳ که‌سیان ژن و ۷۸۴۷ یان منداڵ و له‌گه‌ڵ ۲۱۱ که‌س که‌خۆیان تسلیم کردوو و ۴۸۰ که‌سی تریش له‌تیکده‌ران گیراون. ^(۱۷۲)

ناوچه‌ی جوگرافی په‌لاماره‌کانی ئه‌نفالی هه‌شت له‌م قۆلانه‌وه ئه‌نجامدراوون:

له‌زاخۆوه به‌ره‌و گلناسکی و چیا‌ی بیخیر.

له‌زاخۆوه به‌ره‌و چه‌وزه‌ی خاپور .

له‌کانی ماسیه‌وه به‌ره‌و زیوه، شکاف ئامیدی و په‌شاهه .

له‌شکۆفه‌وه به‌ره‌و یه‌کماله، بامه‌رنی، چیا‌ی مه‌تین

له‌گه‌لی بالینه‌وه به‌ره‌و شه‌مدینان، بیبوو و ئارتش. له‌ شیروان مه‌زنه‌وه به‌ره‌و

چه‌وزی بارزان .

له‌ باتوفوه به‌ره‌و مانگیش (دۆسکی) و زاویته .

له‌ بادینارتی به‌ره‌و بله‌و بارزان .

له‌سه‌رسه‌نگه‌وه به‌ره‌و مه‌رگه‌تی و چیا‌ی گارا. له‌ ئه‌تروشه‌وه به‌ره‌و سیده‌ره .

سواره‌توکه به‌ره‌و ئه‌سپیندارو ئاتوش. هه‌رچه‌نده له‌ زۆریه‌ی ناوچه‌کانه‌وه

سوپا روبه‌رووی به‌رگری پیشمه‌رگه‌کانی پارتی دیموکراتی کوردستان ده‌بووه

به‌لام هی‌زو تفاق‌ی جه‌نگ‌ی ده‌ستی پیشمه‌رگه له‌وئاسته‌ دانه‌بوو بتوانی پیش به

په‌لاماری ئه‌نفال بگری که‌ سوپایه‌کی پرچه‌ک و هی‌زی قاله‌وه بووی ۸ ساڵ

جه‌نگ‌ی عیراق - ئیران به‌مۆدی‌رتترین چه‌کی ئه‌و سه‌رده‌مه به‌چه‌کی کیمیاویشه‌وه

په‌لاماریان ده‌دا.

له‌ به‌ره‌به‌یانی پۆژی ۱۹۸۸/۸/۲۵ هه‌و بۆردومانی کیمیاوی له‌ زۆریه‌ی

ناوچه‌کانی بادینان ده‌ستپیکرد به‌نیازی کۆمه‌لکۆژی لانی که‌م تۆقاندن و

۱۷۱. هه‌مان سه‌رچاوه، لایه‌ره ۳۲ .

۱۷۲. شیکردنه‌وه و هه‌لسه‌نگاندنی (لیوارکن یونس محمد زه‌ره‌ب) بۆ ئه‌نفالی کۆتایی

به چۆكداھيئانی پيشمه رگه و گوندنشینه كان، به پيی راپۆرته كه ی زه ربیش كیمیای رۆلی کاریگه ری هه بووه و به واتا سایكۆلۆجیه كان، ئەم هیرش و په لاماردانه به پاده ی ئەوهی كه پزئیم چاوه پوانیان بوو کاریگه رو ویرانكه ر بوون. بۆردومانه كان له سه رانسه ری بادیناندا پيشمه رگه و خه لکی مه ده نییان تۆقاند. هه ر ده سه به جی دوای بۆردومانه كان، ده نگوباسی خراب له گونده كاندا بلا بووه وه كه وا به رگری كردن بیسووده. كورپکی گه نجی پيشمه رگه كه خه لکی گوندی سپینداره به م شیوه یه بۆ میدل ئیست وچ دواوه: «ته نانه ت پيش ئەوه ش كه سوپا بگاته گونده كه مان په یامیكمان له مه سهوود بارزانیه وه پیگه یشت به رگری نه كه یین. سه ركردایه تی پارتی دیموكرات پیپراگه یاندين كه (هه موو شتیك ته واو بوو، شوپرش كۆتایی هات و ئیمه به ده ستی پووت ناتوانین شه پی چه کی كیمیایی بکه یین). هه روه ها لقی یه کی KDP ییش پیپراگه یاندين (ئیوه یه ك ریگه تان له به رده مدایه: ئەگه ر ده تانه وئ خۆبده نه ده سه ته وه بیكه ن بۆ پزگار كردنی خه لکه مه ده نیه كه، چونكه پارتی له توانایدا نییه مشووری كاره ساتی ئەم هه موو خه لکه بخوات). ئیمه ش نه مانده توانی ئەم هه موو پیرو منداله بگه یه نینه سنوور»^(۱۷۳)

له و په لاماره كیمیایانه دا شاخی گاراو گونده كانی ناوچه ی بیگۆفه و گونده كانی كانی ماسی و بالوكه و باوه ركه كه قری و میرگیتی و گیزی گیلناسکی بیرجینی بیلجانه و تیلاكرۆ روسی و زیوی ده ستی پیکردو له زۆر جیگه قوربانیه لیكه وته وه. ئەم په لاماره كیمیاییه، هینده به ربلاو بوو كه ته واوی ناوچه كانی بادینانی گرته وه. ئەمه ش ترسیکی زۆری خسته دلای گوندنشینه كانی بادینانه وه و خه لکیکی زۆریشی لیكوشتن و هه ندیکیشیان برینداربوون و هه رچۆنیک بووه خۆیان گه یانده تورکیا. لیڤه دا پیویسته ئەوه بلین كه كیمیابارانی ناوچه كانی بادینان، به سه بۆئه وهی حكومه تی به عسی به درۆبخریته وه كه گوايه كیمیایی

۱۷۳. هه ژار عه زیز سورمی كوردو جینۆسایدو ئیباده كردن - ۲۰۰۶ لاپه ره ۲۲۷-۲۳۰ - هه رچه نده هه ردوو گوندی برجینی و هه رمیلن له خشته كه ی پارێزه ر هه ژار سورمی دا ناویان نه هاتوو به لام ئەو دوو گونده ش به رچه کی كیمیای كوتوون قوربانیا نداوه.

له سه ر سنوره كاني ئيران به كارهيئاوه به مه به ستي به رگريكردن له سوپاي ئيران،
نه و ناوچانه ي كيمياباران كران، به هيچ شيويه ك سنوريان به سنوري ئيرانه وه
نه بوو .

له به روارى ۱۹۸۸/۸/۲۸ يشه وه سوپاي نه نفالچي به چاوساغي و پالپشتي
۱۰ فه وجي جاش و ده يان هزار جاش له چهندين قولوه، به گرمهورى تانك و
هيژشى زه ميني په لاماري گوندو چياو دوله كاني ناوچه كه يانداو فروكه ي كوچته رو
سه متيش به راسه ره وه ده سوپانه وه .

هيژه كاني به عس:

به پيى نه و زانياريانه ي له راپورتىكي فه رمانده يي فه يله قى پينجا به رده ست
كه وتوون به ژماره ۲۴۲۲ له به روارى ۲۵ ي كانونوى يه كه م ۱۹۸۸ ده رچووه
هيژى حكومه تى به عس له و په لاماره دا بريتي بوو له ۲۸ ليواى پياده و دووليواى
زريپوش و سى كه تيبه ي توپ و ۱۷۱ سه دو چه فتاو يه ك فه وجي جاش كه
سه ر به فه رمانده ي جه حافلى ديفاعى وه ته ني پينج بوو راپورته كاني هه والگريي
سه ربازيى و مه ده ني، كه دراون به ليوا روكن يونس محمه د زه ربى فه رمانده ي
فه يله قى پينج باسى نه وه يان كر دووه كه سه رجه م ژماره ي هيژى «تيكده ران» له
باديناندا له ۲۶۰۰ كه س زياتر نه بووه^(۱۷۴). كه چى عه لى حه سه ن مه جيد له به رامبه ر
نه و هيژه كه مه ي پيشمه رگه ۲۰۰۰۰۰ دوسه ده هزار سه ربازيى نارده سه رناوچه ي
بادينان^(۱۷۵) هه ربه پيى نه و راپورته ي فه يله قى پينج نه وه رونده بيته وه كه تيبى
پياده ي ۲۹ تاوانه كه ي گوندى كوريمييان نه نجامداوه كه له م هيژانه پيكه اتبوون:

ليواى پياده ي ۴۳۵

۱۷۴. نه نفال كرنا به دينان چاپى سى - چاپخانا خاك راپورتى نه نفالى كوتايى لاپه ره ۲۱۸ .

۱۷۵. بروانه شوپش حاجى (الانفال كورد و دولة العراق) سليمانى - ۲۰۰۵ ترجمه مديرية الترجمة / وزارة الثقافة
ص ۱۷۷ - ۱۸۰

لیوای پیادهی ۸۴ له گه ل ۱۰ فهوجی جاشه سووکه کان و به پالپشتی که تیبه کانی توپ و زریپوش.^(۱۷۶)

به گشتی هیزه کانی حکومت دواى به ره نگار بونه وهیه کی لاوازی پیشمه رگه توانییان هه موو گونده کانی ناوچه که داگیر بکن و له گه ل زهوی تهختیان بکن و خه لکه که شی ئەنفال بکن. له رۆژی ۱۹۸۸/۸/۳۰ هیزه کانی سوپای عیراقی و جاشه کان دواى به رگریه کی سهختی پیشمه رگه توانیویانه تهواوی باره گا کانی هیزی پیشمه رگه هه موو سه نگره کانیان داگیر بکن و به هه زاران کهس له گوندنشینه کانی بادینان، له ئەنفالی هه شتدا که وتنه دهستی هیزه کانی حکومتی عیراقی و به شیوهیه کی دلره قانه مامه له یان له گه لداکراو به ره و که مپه کانی نزارکی له دهوک و که مپی سه لامیه ی سر به پارێزگای موسل بران و که مینه یه کیان نه بیته دواى نازارومه ی نه تی نازادکران ئەوانیتر بیسه روشوین کران، قوناعی هه شته می بادینان له دواى قوناعی سیی گه رمیان به خویناوی ترین قوناع ده ژمیردیته له زه ره روزیانی گیانی و مالیدا به له به رچا و گرتنی هه ندیک جیاوازی له نیوان ئەنفال کردنی ئەو دوو ده قه ره دا، به لام زۆریه ی هه ره زۆری قوربانییه بیسه روشوینکراوه کانی ئەنفال ده که ونه سنوری ئەم دوو ناوچه یه وه ئەهه رچی هیشتا بو هیچ کامیان ئاماریکی ورد نییه به لام وا پیشبینی ده کریته له بادینان ۱۳ هه زار کهس و له گه رمیان ۲۰ هه زار کهس کوژرابن، جیاوازیی ئەنفالی بادینان و گه رمیان له مامه له ی سوپادا مه سه له یه کی دیارو به رچاوه له وانه هیچ که سیک له ئەنفالکراوه کانی گه رمیان له ناوچه که ی خویناندا یان له که مپه کانی کوکردنه وه دا به به رچاوی که سوکار یانه وه نه کوژراون به لام له بادینان بیجگه له کوومه لکوژی گوندی کوریمی که ۳۳ پیاو درانه به رده ستریژی گولله، له نزارکیء

۱۷۶. شۆرش حاجی هه مان سه رچاوه ی پیشوو.

كه مپي سه لامييه زور له پياوه كانيان به پيشچاوي ژن منداله كانيانه وه به بلوك كوشتبوو نه مه نه و شايه تحالانه بوئه نفالستاني ژماره يه كيان گيرابووه كه له قه لاي نزاركي ده سته سه ربوونء كوشتني پياوه كانيان به چاوي خويان ديوو. هه روه ها مندالانيان خستبووه به رميلي ناگره وه. نه مانه و تالاني گوندن شينه كان كه سه دان ئافره ت له نه نفالي باديناندا گواره و نه لقه ي په نجه كانيان له لايه ن جاش و سه ربازه وه ليسيئراو به پيشچاويانه وه ماليان تالان ده كرا.

خه لكی بادينان له م په لاملاره دا ته واو په رته وازه بوون، هه نديكيان هر زوو له ده وروبه ري گونده كانيان گيران، به شيكيشيان له بناري چياكانء له ناو دؤلء نه شكه و ته كاندا گيرانء نه وانه شي دوركه و تيوونه وه ده يانويست ده ربازين له ريگه ي توركيواو ئيران پيشيان پيگيراو ده ستيگيركان، دواتر هه موويان دواي پوليئكردن ره وانه ي كه مپه كاني نزاركي و سه لامييه كران و زوربه ي هه ره زوريشيان بي سه روشوئينكرانء نه گه رانه وه^(۱۷۷)

به پي نه و ئامارانء كه سه نته ري نه نفال له دهوك داويئيه ده سته وه به نزيكه ي ۸۰۰۰۰ كه س ده خه مليندريئ^(۱۷۸). به شيكي زوركه ميشيان توانيبيويان له سه رچيا به رزه كان و له ناو ودؤل و نه شكه و ته قايم و نه ديوه كاندا خويان بشارنه وه تا ليبورده نه گشتيه كه ي ۷ نه يلول هاتنه خواره وه و خويان دايه ده سته وه، له ناوچه ي بادينان حاله تيكي تريش رويداوه كه كه م راگه ياندين كاري له سه ر كر دووه، نه ويش نه و كومه لكورثيه بوو، كه خه لكی ناوچه كه له دواي ليبورديني گشتي ۷ نه يلولي ۱۹۸۸ روبه ري بوونه وه، نه و گروپانه ي بونه قورباني به زوري يه زيدي و مه سيحيه كان بوون، كه له توركيواوه گه رانه وه له لايه ن ليژنه ي

۱۷۷. مه زنده ي سويا نه وه بووه كه ژماره ي هيزه كه ي پارتي خوي له ۱۸۰۰ تا ۲۰۰۰ جه نكاوهرده دا له باديناندا به سه ر نزيكه ي شه ش كومته ي ناوچه بييدا دابه ش بووه. هه روا ۲۵۰-۳۰۰ پيشمه رگه ي يه كئي له دؤلي زيوه شكان بوون. هه روه ها ۲۰۰ - ۲۲۰ كه سي حزبي شيوعي عيراق و ۷۰ چه داري پارتي گه لي سه ربه سامي عبدالرحمن. چاويئكه و تني ميدل ئيست وچ له گه ل هوشيار زيباري، واشنتون، ۷ ي حوزيراني ۱۹۹۳.

۱۷۸. نه و ژماره يه سه نته ري ناوبراو داويه تي و هر نه ويش به رپرسياري راستي ئامازه كه يه. نووسه ر

پیشوازی گهراوه‌کانه‌وه^(۱۷۹) له‌تورکيا وهرگیرانه‌وه راسته‌وخۆ بران بۆ که‌مپی سه‌لامیه‌وه‌ه‌ندیکیشیان یه‌کسه‌ر بردن بۆ کوشتن و گۆمه‌ل‌کوژکران.

به‌لام سه‌رباری ئه‌وه‌موو مینه‌تی و پاکتاوکردنه بی‌ره‌حمانه‌یه‌ش که‌چی ئه‌نفالکراوه‌کانی ناوچه‌ی بادینان نه‌یان‌توانیوه‌وه‌کو پیویست سود له‌ئازادکردنی کوردستان له‌چنکی به‌عس وهرگرن، نمونه‌ش مانه‌وه‌و ژيانی هه‌ندیک له‌ئه‌نفالکراوه‌کانی گونده‌کانی بادینانه که‌ئهم سالی رابردوو له‌هه‌مان قه‌لای نزارکیدا ده‌ژین. که‌له‌سه‌روه‌ختی ئه‌نفالدا لی‌ده‌ستبه‌سه‌ریبون.

ئهو هی‌زانه‌ی سوپا که‌که‌وتی‌بونه‌گیانی خه‌لک ته‌وجیهاتی تایبه‌تیان له‌نوسینگه‌ی ری‌کخستنی باکوری حیزبی به‌عس و خودی‌عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جید بۆ ده‌هات.

ئه‌وانه‌ی له‌ئه‌نفالی هه‌شته‌مدا ده‌گیران، خیرا ره‌وانه‌ی به‌ریوه‌به‌رایه‌تی یان معاونه‌یه‌ته‌کانی ئه‌منی شارو شاروچکه‌کانی ده‌وروبه‌ر ده‌کران له‌وانه‌سه‌رسه‌نگ، زاخۆ، هی‌زاوه، بی‌رسقی. ئه‌وانه‌ی کوریمیش به‌هه‌مان شیوه‌ره‌وانه‌ی مانگیش «دۆسکی» کران و له‌ویشه‌وه‌پۆلین ده‌کران و ره‌وانه‌ی قه‌لای نزارکی و که‌مپی سه‌لامیه‌ده‌کران، که‌دوو سه‌ربازگه‌ی گه‌وره‌ی شاره‌کانی موسل و ده‌وک بوون، ئه‌مه‌پاشنه‌وه‌ی ئه‌من لی‌کۆلینه‌وه‌ی له‌گه‌ل هه‌موویان ده‌کردو ناو‌نوسده‌کران.

هه‌ریه‌ک له‌قه‌لاکانی نزارکی له‌ناوچه‌ی بادینان و سه‌لامیه‌له‌موسل، تاراده‌یه‌ک هاوشیوه‌ی تۆپزاو‌ابوون له‌ریوشوین‌گرتندا هه‌روه‌ها وه‌ک سه‌ربازگه‌ی تۆپزاو‌اش و‌ابوون که‌له‌نزیک شاری که‌رکوک بۆ کاروباری ئه‌نفالکراوه‌کان ئاماده‌کرا‌بوون، قه‌لای نزارکی وه‌کو قۆره‌تووی مه‌یدان و‌ابوو که‌بۆ کۆکردنه‌وه‌ی ئه‌نفالکراوه‌کانی گه‌رمیان سازو ئاماده‌کرا‌بوو، به‌هه‌مان شیوه‌نزارکیش ببووه سه‌نته‌ری کۆکردنه‌وه‌ی گه‌راوه‌کانی ئه‌نفالی هه‌شتی ناوچه‌ی بادینان. به‌لام

له‌نزارکی جیلاو‌یه‌کی به‌رچاو هه‌بوو ئه‌ویش ئه‌وه‌بوو که‌دوای ئه‌وه‌ی هه‌موو

۱۷۹. لیژنه‌ی پیشوازی (لجنه‌استقبال‌العائدين)

گيراوه كان جاريكي دي ليكولنه وهيان له گه ل ده كراو ژن و منداليان له پياوان جيا ده كرده وه به بهرچاوي خيزانه كانيانه وه پياوه كانيان نازارو نه شكجه داوه و ته نانه ت هه نديكيان به بلوك سهريان ته قانديبون و كوشتبوويانن^(۱۸۰) نه مه نه و جياوازيه بوو كه له گه ل نه نفالي ناوچه كاني تر دا به ديده كرا. هه روهك نه و كومه لكورثيه ي له گوندي كوريميش رويدا. نه مه جگه له وه ي هه نديك منداليشيان به پيشچاوي داكه كانيانه وه له به رميلي پر له ناگردا سوتانديبوو. نه مه ش له هيچ شويينيكي تر روويان نه دا بوو ته نانه ت له توپزاواش.

له قه لاي نزاركي دا تاواني گه وره نه نجامدرا به داخه وه هيشتا وه كو نه وه ي پيوسته ده رباره ي نه نفالي بادينان و نه و قه لايه شتيكي نه وتو نه كراوه، له و قه لايه دا به عسيه كان ده ست ناوالابوون بو نه نجامداني هه ر تاوانيكي هيچ ره فتاريكي ناپه سه ندو نابروه بهر سانسوري له سه ر نه بوو. سه ربازو نه منه كان به كه يفي خويان مامه لايان له گه ل گيراوه كاندا ده كردو تاوانيان نه نجامده دا، ته نانه ت له شيوازي كوشتنيس نازاد بوون، شيوازي نه شكه نجه دان و ده سترريژي سيكسي نه ك هه ر تابو نه بوو به لكو بويان حه لالكرابوو كه نه مه ش نه ريتيكي كوني عه ره ب بووه و له نه نفالدا بره وي پيدرا بوو. هه ر له و سونگه يه شه وه بوو كه سه ربازه كاني قه لاي نزاركي په لاماري ژنه كانيان ده داو زورچار هه ر له ناو قاعه كاندا بيحورمه تيان به ژنان ده كرد، يان ده يان برده نه خواره وه ي قه لاکه و له وي لاقه يان ده كردن و ره فتاري نابوربه رانه يان نه نجامده دا كه چي نه م ره فتاره فيزه وونانه نه ده بوونه تاوان...؟! له كاتيكا نه فسهره و په داره كان عياده تيان ده كردو زوريشيان پشتاويشت خويان ده برده وه سه ر خوله فاكاني راشدين.

برسي كردني زيندانيه كانيان ته نها جوړه نه شكه نجه يه ك نه بوو به لكو ناماده كردنيشيان بوو بو مردن نامانچ له برسيكردني نه نفالكراره كان نه وه بوو

۱۸۰. بروانه جينو سايد له عيزاق په لاماري نه نفال بو سه ر كورد - چاپي دووم ۲۰۰۴ وهرگيراني محمد حه مه صالح توفيق لاپه ره ۲۴۳.

کاتیڤ به ره و کۆمه لکوژی ده برین توانای به ره نگاربوونه و هیان نه مینئ هه ره ها
ئه و لوژی که شیان هینابووه گورئ (مردوو پیویستی به خوراک نییه و خه رجه ک
که متر)

ئه و ژن و مندالانه ی قه لای نزارکیان بینیه ناهه موارتین پوژه کانی ژیانیان
تیپه راندوووه دلنیام هه روا به ئاسانی ئه و دلشکانه یان چاک نابیتته وه به دروشم
و به لینی جیبه جینه کراو ئه و نه ده ی تر دلیان ده شکئ چونکه له نزارکئ و
نوگره سه لمان ئه و نه ده په راویز خرابوون و برسی کرابون چه ندین مندال له برسوا
چه ندین ژنیش له فیراقی مردنی منداله کانیان له فیراقی ناموسیان مردن و
سه رباز تهرمه کانیان بردن و هه تا ئیستاش نازانئ له کوئ ژیر خولدراون .
دلنیام ئه وانه ی مانه وه مه رگی خویان به ئاوات خواستوووه نه ک به وشپوه یه
بژین، قه لای نزارکئ به هه مان شیوه ی قه لای نوگره سه لمانه وه ببوووه دۆزه خی
ئه نفالکراوه کان، یاده وه ری هه ریه ک له و دوو قه لایه بو ئه نفالکراوه کان جگه له
دۆزه خیک هیچی تر ناگه یه نئ چیرۆکه ترسناک و قیزه وونه کانی نزارکئ هه رگیز
له یادی ئه نفالکراوه کان ناچنه وه ئه و چه شاماته ی لی کۆکرا بووه وه به شیوه یه ک
به سه ریه کدا ترنجیندرابوون هه ناسه دان به زحمه ت بووه، ته نانه ت به ندیه کان
سه رئاویشیان لئ قه ده غه بوو ده بوایه هه ر به به رچاوی هاوبه ندیه کانه وه هه ر له
ناو قاعه کاندایه !! ئه مه ش ئازاریکی سایکولۆجی زوری بو به ندیه کان هینابووه
پیشئ .

به لای که مه وه له ئه نفالی بادیناندا دوو کۆمه لکوژی گوندنشینه کان هه ر
له جیدا رویانداوه، ئه وانیش یه کیکیان کۆمه لکوژی به ناوبانگی کوریمی و ئه وی
تریش کۆمه لکوژی پیاوانی گوندی میزگه تووی بوو، به لام له کوریمی ژماره یان
زیاتر بوو، که ۳۳ پیاو بوون و هه رله جیدا ۲۷ که سیان کوژران و ۶ که سیشیان
ده ربازبوون، ئه فسوس فتاح عه بدولقادر برای سدقی عه بدولقادر یه کیک بوو

له وان به لام دواتر ديارنه ماو هه تا ئيستا كه س نازاني به چ چاره نوسيك گه يشت،
نه گه رچي ده ربازيواني كومه لكوزي كوريمي (هاشم و نه بابكر، عبدالقهارو
عبدالكريم، سدي) به شيويه كي سهر سورهيته رزگاريان بوو، دواي ليبورده
گشته كه ي سالي ۱۹۸۸ خويان راده ستي جاش كردو تسليم به سوپا كرانه وه،
دواتر به قه لاي نزاركيډا تيپه ريون و له ويوه ره وانهي ئوردوگاي جيژنيكان كران
و دواتر يش ده ربازيبون^(۱۸۱) به لام نه مه نه وه ناگه يه ني كه نزاركي وه كو خوي
نه بينين چونكه له پيش نه وه ي نه واني بويين نزاركي گورستانيك بوو بوخوي و
هه نديك له پياوه كانيان ليړه كوشت و بو ژنه كانيش و جه هه نه ميكه هه رگيز له
بيرنه چيته وه .

ويته ي قه لاي نزاركي له دهوك

۱۸۱. نه و مرؤفانه ي ده بوو جيهان به ژنين ليكولينه وه يه كي مه يداني نوسه ره كه له كوئگره ي سيپه مي
گوره به كومه له كاني عيراقدا له ۱۸ ي نيساني ۲۰۱۱ به تاماده بووني ده ربازيبووه كان پيشكه شكرا.

۱. عه‌ب‌الفهار خه‌ليل محمد
۲. فتاح عب‌القادر فتاح
۳. ئه‌بابه‌كر عه‌لى سه‌عيد
۴. عه‌ب‌الكريم نايف حسن
۵. س‌دقى عه‌ب‌دولفادر فتاح
۶. هاشم محمد ره‌شيد

ناوى ئه‌و كه‌سانه‌ى له‌كۆمه‌لكوژى گوندى كوريمى ده‌ربازنه‌بوون و هه‌ر له‌جيدا گولله‌بارانكران و كوژران:

۱. خه‌ليل محمد
۲. سه‌لام خه‌ليل محمد
۳. عه‌دنان خه‌ليل محمد
۴. تاهر مسته‌فا سادق
۵. زبير مسته‌فا سادق
۶. حميد عب‌الله قادر
۷. س‌ديق عب‌الله قادر
۸. سگقان عب‌الله قادر
۹. شعبان حسين قادر
۱۰. سلام حسن ميرزا
۱۱. صالح حسن ميرزا
۱۲. خالد مسته‌فا اسماعيل
۱۳. سه‌لاح مسته‌فا اسماعيل
۱۴. جبار حمدى مسته‌فا

۱۵. مراد عوسمان مسته فا
۱۶. عبدالرحمن حسین عمر
۱۷. حجی سلیمان اسماعیل
۱۸. فتاح محمد فتاح
۱۹. احمد یعقوب جاسم
۲۰. محمد یعقوب جاسم
۲۱. اکرم شریف فتاح
۲۲. موسی شریف فتاح
۲۳. عبدالستار شریف فتاح
۲۴. نوری عبدالقادر فتاح
۲۵. فاچل حسن تاهر
۲۶. رشید جعفر تاهر
۲۷. مراد کریم یعقوب

دەرئەنجام

تاوانی ئەنفال لە سەدەوی رابوردودا دەشییت بەتاوانی سەدەوی بیستەم ناوبیریت، گەورەترین تاوانە لەدوای ھۆلۆکۆستی جولەکەو جینۆسایدی ئەرمەنەوہ لەسەردەستی دەسەلاتی ھیتلەری نازی و دەولەتی عوسمانییەوہ، ئەنفال بەبەرورد لەگەڵ ھەریەک لەو تاوانانە لیکچونی تەواو ھەیە، جینۆسایدیک بوو، کە لەدوای سێ کردەوی جینۆسایدی یەک لەدوای یەکی تردا ھات لە ھەمان دەییە سەدەوی رابوردودا دژ بە ھەمان پیکھاتە لەکوردستانی باشور، لەدوای تاوانی جینۆسایدی کوردانی فەیلی و جینۆسایدی بارزانیکان و کیمیابارانکردنی شاری ھەلەبجەو بیدەنگی کۆمەلگەی نیودەولەتی دەرھەتی ئەوہی بۆ سەدام و رژیمەکە ی رەخساند زیاتر پێ راکیشی و تاوانی ئەنفال ئەنجامدات. بەلی ئەنفال تاوانی سەدەوی بیستەمە جا ژمارەوی قوربانیکانی ھەرچەندیک بن، ئەوہ ھیچ لە گەورەیی تاوانەکە کەم ناکاتەوہ، ھەندیک پێیانابوو مادام ژمارەوی قوربانیکانی ئەنفال شان لەشانی قوربانیکانی ھۆلۆکۆستی جولەکە نادات، یان شان لەشانی ژمارەوی قوربانیکانی کۆمەلکۆژی ئەرمەن نادات ناتوانریت ئەنفال بە جینۆساید ناوبیریت!! بەلام ئەمە جەھلیک بوو دەرھەق مافی مرۆف و ناسینەوہی رەگەزەکانی تاوانی جینۆساید، چونکە ھیچ تاوانیکی جینۆساید بەژمارەوی قوربانیکانی پێوانە ناکریت و مەرج نییە جینۆساید ژمارەوی قوربانیکانی زۆربن، بەپێچەوانەوہ تەنھا نیازو ئەنجامەکە بەسە بۆئەوہی بزانییت لایەنی جیبەجیکار نیازی چی بوو لەئەنجامدانی تاوانەکە. ھەلبەت مەرجیش نییە ھەموو کۆمەلکۆژییەک بجیتە خانەوی تاوانی جینۆسایدەوہ، گرنگترین رەگەزەکانی ناسینەوہی تاوانی جینۆساید بریتین لە (دەستنیشانکردن، کۆکردنەوہ - پۆلینکردن - جیاکردنەوہ، لەناوبردن) ئەمەش خەسلەتیکی دیارو ئاشکرای تاوانی ئەنفالە. کە گوندنشینەکان لەدوای ۲۱

حوزه يراني سالي ۱۹۸۷هـ و بازنه ي سوريان به ده وردا كي شراوه و به ناوچه ي قه ده غه كراو ده ستني شانكران و اتا هه موو نه و كه سانه ي له و ناوچانه مابونه وه و مليون به سياسي ته راگواستن نه دابوو ده يانويست له زيدي خويان بمينه وه ده ستني شانكرابوون و مه حكوم بوون به مهرگ و په لاماردان، نه م حاله ته ته واو له گه ل موديل و پره نسپي هيلبيرگ هاو جووته، له راستيدا دادگاي بالاي تاوانه كان هيج بواريكي بونه مابووه و تا تاوانه كه به جينو سايد به كلابي نه كاته وه. خه سه له ته كان دياربوون و به لگه و دو كو مينته كان گه واهيده ربوون، گرنگ ترينيان فه رمانيك ي ره سم ي عه لي حه سه ن مه جيد بوو كه له برياري ۲۰۰۸ دا هاتبوو: (له به رنه وه ي ماوه ي ره سم ي بو كو كردنه وه ي نه و گوندانه له به رواي ۲۱ ي حوزه يران / ۱۹۸۷ كو تايها تووه بريارماندا له روژي ۲۲ ي حوزه يراني ۱۹۸۷ ده سبه كاربين له برگه ي به كه مي برياره كه دا هاتوو هه موو گونده كان له مه ودوا به ناوچه ي قه ده غه كراو داده نرين له رووي نه منيه وه، كه هه تا ئيستا شويني به كريگي رواي ئيران و تيكدهران و خائيزاده و نمونه كانيانن كه خيانه تكاراني عيراقن. پرسياي جه وهه ري نه وه يه ئايا مندالان ده بنه به كريگي رواو..؟ ده بنه خيانه تكار ي ني شتماني؟ ده بنه شو رشگير؟ كه واته نيازه كه رون و ئاشكرابوو بو دادگاو به لگه ياساييه كان و ته رم ي مندالاني ساواو ته نانه ت مه كه مژه و ياري مندالان بووني پيره ژن و پيره پياو له چاله كاني مه رگدا هه موو ريگه به كي به سته وه و ماوه يه ك بو بيانوو هينانه وه نه مايه وه.

عه لي حه سه ن مه جيد له خالي دووه مي برياره كه دا جه خت ده كاته وه كه له و ناوچانه دا نه ك مروف ته نانه ت نابيت نازه ليشي تيدا بمينيت هه روه ك به م شيويه ده قي برگه ي دووه مي برياره كه هاتوو: به ته واوي قه ده غه يه خه لك و نازه لي تيدا بمينيت، نه م ناوچانه به ناوچه ي قه ده غه كراو داده نرين و ته قه كردن تياياندا نازاده بيمه رج (غير قيدا) و بي ته عليمات مه گه ر ته عليماتي ترده رچيت

لهوباريه وه لهلايه ن بارهگا که مانه وه .

ئهم دلرهقيه زوري خاياندو دهرئهنجامي خراپي ليکهوته وه، ههتا زهمينه ي پهلارهکانی ئه نفال رهخسان له ماوه ي ۲۲ ي حوزهيراني سالي ۱۹۸۷ هوه تا پهلاماري سهريزي بهربلاو بو سهرناوچهکان تهنها لهريگهي فروکهو توپ و کاتويشاي دورهاويژه وه چه ندين گوندو ناوچه که و تنه بهر پهلاماري دپندانه لهوانه ناوچهکانی دولي جافايه تي و دولي باليسان بهچه کی کيمياوي پهلاماردان و کومه لکوزييان ليکهوته وه به شيويهک تهنها له گوندي شيخ وهسانان و گوندي باليسان له ۱۶ ي نيساني ۱۹۸۷ دا که دوو مانگ پيش تهواوبوني واده ي گه رانه وهش بوو نزيکه ي ۳۰۰ کهس به چه کی کيمياوي شههيدبوون و ده يانيش برينداربوون . نزيکه ي ۷ شوڤيري دولي جافايه تي له ناوچه ي قه ده غه کراودا گيران و هه رله جيډا گولله بارانکران، له گوندي دوراجي گه رميانيش له بهرواري ۱۹۸۷/۷/۱۴ کوپته رهکانی دهوله تي عيراق، چونه ئاسماني ناوچه که و به چپري که و تنه بومباراني ئه و جوتيارانه ي خهريکی کاري وهريزي و دروينه بوون، له و پهلاماره دا (۹) هاوالاتي ناوچه ي گه رميان شههيد ده بوون، که دوانيان خه لکی گوندي دوراجي و پينچ کهسيان خه لکی ئومه ريل بوون ئه وانه ي دوراجي بریتين له « فاتح سه مين و نه جمه دين به قال) و ئه وانه ي گوندي ئومه ريليش بریتی بوون له (ره مه زان عه لي توفيق، وه لي مدحت غفور نوري سه عيد محمودو به رزان سه عيد محمود نه جات به هجت سديق) له و پهلاماره دا شههيد بوون، جگه له سوتانی ۵ ئاميړي دروينه (ده پاسه) و ده غلودانی هاوالاتيان سوتينران، شههيدهکانی ئه و پهلاماره هه موويان خه لکی ناوچه که و گوندهکانی تري ده وروبه ريان بوون و تهنها به تاواني کورد بوونيان کوژران^(۱۸۲) له هه مان سالدا له گوندي قوپي چايي سه ربه قه زاي کفري پينچ کهسي تري سيقيل به پهلاماري فروکه ي کوپته ر کومه لکوزکران، له وهش به ئازارتر تاواني کوشتني ره شيد خه سره و کچه که يه تي

۱۸۲ . دیداری مهيدانی نوسه ر له گه ل هه نديک له ده ربازيواني ناوچه که .

به ناوی به هی که باریک ته ماتهیان پیبوه له گوندی سهی جه ژنیه وه بردویانه بو فرۆشتن، به لام له سهر جاده قیره کهی نیوان کفری - که لار ئه فسه ریک توشیان ببوو، هه لیکیشابوو ده مانچه کهی دهستی و هه رله جیدا هه ردووکیانی کوشتبوو...!! (۱۸۲)

به شیوه یه کی گشتی په لاماره کانی ئه نفال جگه له وه هه زاران که سه پیرو په که که وته یه ی له قه لای نوگره سه لمان به که نه فتی گه رانه وه به سه دان هه زار مرؤف کوژران و بیسه روشوینکران که به ره ی کوردستانی به ۱۸۲ هه زار که س خه ملاندویانه و خودی عه لی حه سه ن مه جیدیش دانی به ۱۰۰۰۰۰ سه د هه زار که س داناوه که کوژراون و بیسه روشیون کراون .

به لام هه رچۆنیک بیته په لاماره کانی ئه نفال خه لکیکی زۆریان له بهین برد، به و پیشمه رگانه شه وه که ئاره زوو مه ندانه و به ویستی خۆیان چه کیانکرد بووه شان و به رهنگاری زولم و دیکتاتوریه تی ده بوونه وه ته نانه ت به و جاش و سه ریا زانه شه وه که له به رگری گونده کان و چیاو دۆله کاندایا به دهستی پیشمه رگه کوژراون . هه موو ئه وانه خوینیک بوون له بهر هاوالاتیانی کوردستان و عیراق رویشتن و به پله ی یه که م ده سه لاتداریتی به عس و به پله ی دووه مه میش خودی مرؤفایه تی لیی به رپرسن . تاوانی ئه نفال ریژه یه کی زۆری هاوالاتی ئه م ولاته ی راپیچی مه رگ کرد، بۆیه له م ده ره ئه نجامه دا هه قه وه ک مه سه له یکی گرنگ بو په ندو عیبره ت لیوه رگرتنیش بیته بپرسین ئه م تاوانه له پای چی و جهنگ به کویمان ده گه یه نی ده سه لاتدارانی عیراق تا چه ندی تر بیرناکه نه وه و خوینی هاوالاتیان به فیرو ده دن...؟ چ ره وایه عیراقیه کان دابه شبکرینه سهر هاوالاتی پله یه ک و پله دوو، ئه فسه ران و سه ربازانی سوپای عیراق ناچار بکرین، به ئه نجامدانی تاوان و له بری پاریزه رو به رگری که ری نیشتمان بیانکه یته جه لادی هاوالاتیان؟! مه گه ر چاره سه رکردنی دۆزی ره وای خه لکی کوردستان بو هه ریه ک له ئیران - تورکیا -

عیراق سوریا نابیتته مایه‌ی خیر بۆ هه‌موو لایه‌ک..؟ پیکه‌وه‌ژیانی ئاشتیانه؟ هه‌زاران هه‌زارجار جوانترو باشتر نییه له‌سته‌مکاری و چاو سوورکردنه‌وه‌و خوینرشتنی یه‌کتیری؟ ئه‌نفال چی به‌عیراق و عه‌رب و جیهان به‌خشی جگه‌له ئابروو‌چوونیک‌ی گشتی؟ مه‌گه‌ر ته‌نها کۆمه‌ل‌کوژی خسته‌وه یان ئابروی عیراق و کۆمه‌ل‌گه‌ی نیوده‌وه‌له‌تیشی له‌که‌دارکردوه..؟ کین ئه‌وانه‌ی ده‌بیت برینه‌کان ساریژ بکه‌ن و کین ئه‌وانه‌ی ده‌بی باجی ئه‌و دلره‌قی و توند‌ره‌فتاریه‌ بدن..؟ تاکه‌ی به‌م لۆژیکه‌ بیره‌که‌نه‌وه‌و تاکه‌ی کوشتن و سته‌مکاری به‌ریگ‌اچاره‌ی دۆزی ره‌وای کورد ده‌زانری؟

به‌شیوه‌یه‌کی گشتی کۆمه‌ل‌کوژی و ده‌ستنه‌پاراستن له‌ گوندنشینه‌کان سی ناوچه‌ی فراوانی گرته‌وه، ئه‌مه‌ به‌و واتایه‌ نییه ناوچه‌کانی تر قوربانیان نه‌داوه. بۆنمونه له قۆناغی (۷)ی ئه‌نفالدا ناوچه‌ی دۆلی ئالانه چه‌کی کیمیاوی تیدا به‌کارهاتوه، به‌لام هه‌رگیز ژماره‌ی قوربانییه‌کانی ناگه‌نه ناوچه‌ی قه‌رده‌اغ، ئه‌نفالی قۆناغی یه‌که‌م شه‌ری قورس و گرانی تیدا‌کراو خوینی زۆری تیدا ریژراوه به‌لام هه‌رگیز قوربانییه‌کانی ناگه‌نه ئاستی قوربانیانی ناوچه‌ی ئه‌نفالی سی و چوار.

به‌شیوه‌یه‌کی گشتی کۆمه‌ل‌کوژی به‌ ژماره‌ زۆر ئه‌نفالی سی گه‌رمیان و چواری ناوچه‌ی قه‌لاسیوکه‌و شیخ بزینی و شوان و ناوچه‌ی بادینانی گرته‌وه، که هۆکاری سه‌ره‌کیش ته‌عریب‌کردنی ناوچه‌که‌و هه‌لکه‌ندنی یه‌کجاری ریشه‌ی کوردبوو له‌و ناوچانه، له‌به‌رئه‌وه‌ی نزیک‌ی ناوچه‌ عه‌ربه‌یه‌که‌ی عیراق و بیرنه‌وته‌کانی که‌رکوک بوون، له‌گه‌رمیان باس له‌ نزیکه‌ی ۲۵ هه‌زار قوربانی و له‌ ناوچه‌ی بادینانیش به‌پیی راپۆرتی فه‌یله‌قی پینچ که‌ تاوانه‌که‌ی ئه‌نجامداوه ۱۳۳۹۵ که‌س گیراونه‌ له‌ ئه‌نفالی چواریشدا لانی که‌مه‌که‌ی ۶۰۰۰ شه‌ش هه‌زارکه‌س گیراونه‌ و بیسه‌روشوین بوون. بۆنمونه گوندی جه‌له‌مۆردی سه‌دمالی بناری خالاخالان

٤٧١ یه‌ک که‌سیان نه‌نقالکراوه . به‌پیی ئاماریکی نافه‌رمی له‌نیوان گونده‌کانی توت‌ه‌قل، نه‌که‌نده‌ربه‌گ‌گردخه‌به‌ر، جه‌له‌مۆرد دالّوا‌گه‌لنا‌جاغ‌گۆپته‌په‌جوقلیجه‌و شیخاندال له‌ناحیی ئاغجه‌له‌ر ناوی ١٠١٦ که‌س له‌ژن و مندالّ ئامارو‌یادا‌شتکراوه، به‌لام هه‌ر له‌وده‌قه‌ره‌گوندی‌عه‌سکه‌ر‌جگه‌له‌شه‌هیده‌کانیان که‌له‌سه‌نگه‌ردا شه‌هیدبوون، ١٨٦ که‌سیان نه‌نقالکراوه‌و‌ناویان‌له‌و‌ئاماره‌نافه‌رمیه‌دا‌نییه . نه‌مه‌جگه‌له‌وه‌ی‌ئاماری‌کتیبی‌نه‌نقالکراوه‌کانی‌شایه‌ت‌حاله‌کانی‌نه‌نقالیش‌وه‌ک‌خوی‌له‌پیشه‌کیه‌که‌یدا‌ئامازه‌ی‌پیداوه‌که‌موکورییه‌کی‌زۆری‌تیدایه، چونکه‌نه‌ویش‌له‌وه‌زاره‌تی‌ئاواره‌وه‌نه‌نقالی‌نه‌و‌سه‌روه‌ختی‌وه‌رگرتوووه‌به‌زۆری‌پشتی‌به‌و‌وارسه‌یاساییانه‌به‌ستوووه‌که‌به‌مه‌به‌ستی‌موچه‌وه‌رگتن‌کراوه، ده‌نا‌گوندی‌وا‌هه‌یه‌کۆی‌خه‌لکه‌که‌ی‌نه‌نقالکراوه‌بو‌نمونه‌گوندی‌گۆمه‌زه‌ردی‌گه‌رمیان‌له‌کۆی‌گونده‌که‌ته‌نها ٣ که‌س‌ده‌ریازبوون، نه‌مه‌ش‌قه‌واره‌ی‌تاوانیکمان‌پیشانداده‌دات‌که‌تائه‌وپه‌ری‌نه‌ندازه‌ی‌توندره‌فتاری‌نامرؤقانه‌بووه .

هۆکاری‌سه‌ره‌کی‌کۆمه‌لکۆژی‌نه‌م‌ناوچه‌یه‌ته‌نها‌و‌ته‌نها‌نه‌وت‌و‌ته‌عریب‌کردنی‌ناوچه‌که‌بووه، تیبینی‌نه‌وه‌بکه‌ن‌هه‌رسیک‌ناوچه‌که‌یان‌سه‌ریه‌پاریژگا‌کانی‌که‌رکوک‌و‌موسلن‌یاخود‌نزیکی‌نه‌و‌شارانه‌ن‌نه‌مه‌بیجگه‌له‌وه‌ی‌که‌کورده‌کانی‌ناوچه‌ی‌شیخان‌و‌نه‌وانه‌ی‌تر‌که‌راسته‌وخۆ‌سه‌ریه‌پاریژگای‌موسل‌بوون، به‌توندی‌مامه‌له‌یان‌له‌گه‌لدا‌کراوه‌و‌ته‌نانه‌ت‌کوردانی‌یه‌زیدی‌و‌مه‌سیحی‌به‌رلیبوردنیش‌نه‌که‌وتن‌به‌بیانوی‌نه‌وه‌ی‌لیبوردن‌بو‌کوردوه‌نه‌وان‌له‌بنه‌په‌ته‌وه‌عه‌ره‌بن، هه‌ربۆیه‌نه‌و‌یه‌زیدی‌و‌مه‌سیحیانه‌ی‌به‌لیبوردنی‌گشتی‌٧‌ئه‌یلولی‌سالی‌١٩٨٨‌گه‌رانه‌وه‌هه‌ر‌له‌سه‌رسنوره‌وه‌گلدرا‌نه‌وه‌و‌به‌ره‌و‌چاله‌کانی‌مه‌رگ‌بران‌و‌جاریکی‌تر‌نه‌بینرانه‌وه .

ئەندامان و دامەزىنەرانى نوسىنگەى باكورى

رېڭخستنى حزبى بەعسى عەرەبى بەناو سوسىيالىستى:

۱. ميشيل عەفلەق دامەزىنەرى ئەم نوسىنگانە بوو، (باكور، ناوەند، خواروو) لە ھەمانكاتدا ئەمىندارى گشتىيى حزبى بەعسىش بوو.

۲. شېلى ئەلەيسەمى دەستەى دامەزىنەرو يارمەتيدەرى ئەمىندارى گشتىيى حزبى بەعسى عەرەبى سوسىيالىستى بوو.

۳. سەدام حوسىن ئەلمەجىد تىكرىتى، رېڭخستنەكانى حزبى بەعسى عەرەبى سوسىيالىستى لە ئىراق دابەشى سەر (۶) نوسىنگەى رېڭخستن كوردبوو، كەيەكەمىيان نوسىنگەى باكوورى رېڭخستنەكانى حزبى بەعس بوو، ھەريەك لە پارىزگاكانى (موسل، دەھۆك، ھەولېر، كەركوك و سلېمانى) دەگرتهوو بارەگای سەرەكى لەشارى كەركوكى تەعربىكراو بوو.

۴. محمد حمزە ئەلزوبىدى بەرپرسى نوسىنگەى باكور بوو پېش عەلى حەسەن مەجىد.

۵. عەلى حەسەن ئەلمەجىد ئەلحەسەن ئەلتىكرىتى (عەلى كىمىاوى)، ئەندامى بەناو ئەنجومەنى سەركردايەتى شۆرش، ئەندامى سەركردايەتى ھەرىمايەتى حزبى بەعسى عەرەبى سۆشئالىستى، لەسالى ۱۹۸۷ بەبرىارى ئەنجومەنى سەركردايەتى بەناو شۆرش بوو تە بەرپرسى يەكەم رازگرى نھىنى نوسىنگەى باكوور. ئەم بريارىەش زياتر بەھۆى توندەرەفتارى بەدكارىەكانىەو بوو.

عەلى حەسەن مەجىد پېشئەوھى بېت بەرازگرى نوسىنگەى باكوورى رېڭخستنى حزبى بەعس ئەم بەرپرسىيارىتيانەى ھەبوو، ئەندامى نوسىنگەى سەربازى (مەكتەب العسكرى) حىزبى بەعس، بەرپۆەبەرى گشتى رازگرى ھەرىمى عىراقى حىزبى بەعس لىپسراوى خولەكانى سەربازى بەرپۆەبەرى گشتى ئاسايش بوو. لەسالى ۱۹۷۹ ھو ئەندامى سەركردايەتى ھەرىمايەتى

عيراقى حيزبى به عس بووه . ههروه ها نه ندامى نه نجومه نى سه ركردايه تى به ناو شوپش بووه .

۶ . پازى حه سهن سه لمان جيگري نه ميندارى نوسينگه ي پيخستننى باكورى حزبى به عس (مكتب التنقيم الشمال حيزب البعپ) .

۷ . سوبحى عه لى خه له ف .

۸ . تاريخ كافى .

۹ . خزر عه بدولعه زيز حه سهن .

۱۰ . حائيل ئيبراهيم عه بدولا .

۱۱ . نزار يونس خه ليل .

۱۲ . عه بدولسه لام حاميد عه ناس .

۱۳ . عه بدولا عه باس حه سهن .

۱۴ . دواى عه لى حه سهن مه جيديش كه به بريارى ( ) له پاش كوتابى نه نفال حه سهن عه لى نه العامرى كرا به به رپرسى نوسينگه ي باكور .

۱۵ . شيخ جه عفر عه بدولكريم البرزنجى . پاريزگارى پاريزگاي سليمانى ء دواتريش بووه به وه زيرو

سه ربازيگه ي توپزاوه : يه كيكه له و سه ربازيگانه ي كه له سه ر پيشنيارو نه خشه دانانى يه كيتى سوقيه تى جاران دروستكراوه بو پاراستنى شارى كه ركوك نه مه جگه له شوينى مولگاي سه ربازي تر كه له قشله يه كى زورگه وره پيكه اتووه ، به شيويه ك كه جيگه ي ۲۵۰۰ سه ربازي تيدا ده ببيتوه له هه نديك شوين ۲ تا ۳ قشله ي تيدايه .

هیزی ئاسمانی سوپا

میژووی دامه‌زاندنی هیزی ئاسمانی عیراق، ده‌گه‌ریته‌وه بۆبه‌رواری ۲۳ نیسانی (۱۹۳۱)^(۱۸۴) عه‌قید روکن فرۆکه‌وان جه‌لال ئه‌وقاتی له‌ سالی (۱۹۵۸) دا کرایه‌ فه‌رمانده‌ی له‌ دوای کۆده‌تا (۱۹۶۳) دا فرۆکه‌وان فه‌ریق روکن حه‌ردان تکریتی کرا به‌ فه‌رمانده‌ی هیزی ئاسمانی‌ه له‌ سالی (۱۹۶۸) دا کرا به‌ وه‌زیری به‌رگری، به‌لام ئه‌ویش رایکرد بۆ کویت و حکومه‌تی عیراق له‌ به‌رواری (۳۰) ئازاری (۱۹۷۱) دا له‌ وڵاته‌ کوشتی. له‌ داوی ئه‌مانیشه‌وه به‌تایبه‌تی له‌ سالی (۱۹۶۸) وه‌ ئه‌م ئه‌فسه‌رانه بوونه فه‌رمانده‌ی هیزی ئاسمانی عیراقی:

۱. عه‌میدی فرۆکه‌وان محه‌مه‌د ناسر ئه‌لکه‌سار.
۲. فه‌ریقی فرۆکه‌وان حوسین حه‌یاوی تکریتی.
۳. فه‌ریق روکن فرۆکه‌وان محه‌مه‌د جه‌سام حه‌نش جبوری له‌سه‌ره‌تای هه‌لایسانی شه‌ری هه‌شت سالی نیوان عیراق - ئێران (۱۹۸۰/۹/۲۲ - ۱۹۸۸/۸/۸)، فه‌رمانده‌ی هیزی ئاسمانی و پارێزگاری ئاسمانی بووه. له‌کاتی کیمیا‌باران کردنی هه‌له‌بجه (۱۹۸۸/۳/۱۶) و شالاره‌ دپنده‌کانی ئه‌نفالدا له‌نیوان (۱۹۸۸/۲/۲۳ - ۱۹۸۸/۹/۶) دا.
۴. فه‌ریق روکنی فرۆکه‌وان حه‌مید شه‌عبان خزه‌یر ئه‌لناسری، فه‌رمانده‌ی هیزی ئاسمانی بووه (۱۹۸۳ - ۱۹۸۹). فه‌ریق روکنی فرۆکه‌وان ئه‌لحه‌که‌م حه‌سه‌ن عه‌لی ئه‌لتکریتی، به‌رپوه‌به‌ری فرۆکه‌وانی سوپا - (السمتیات)، له‌ماوه‌ی نیوان (۱۹۸۴/۹/۲۹ - ۱۹۸۸/۹/۲۹) دا، فه‌ریق روکنی فرۆکه‌وان، حه‌که‌م حه‌سه‌ن عه‌لی، له‌لایهن (دادگای بالایی تاوانه‌کانی عیراق) هوه، به‌هۆی به‌شداریکردنی

---

۱۸۴. هیزی ئاسمانی سوپای عیراق، له‌لایهن ئه‌فسه‌ریکی عیراقی به‌ناوی (محهمه‌د عه‌لی جه‌واد) مه‌زرا، ناوبراو ئه‌وسه‌روه‌خته‌ پله‌ی موقه‌ده‌م روکن بوو، دواتر پله‌ی سه‌ریازییه‌کی به‌رزکرایه‌وه بۆ عه‌قید رکن و هه‌رئه‌وکاته کرا به‌ فه‌رمانده‌ی هیزی ئاسمانی عیراق. به‌لام ئه‌م ئه‌فسه‌ره به‌خت یاوه‌ری نه‌بوو چونکه له‌گه‌ڵ سه‌رۆکی ئه‌رکانی سوپا فه‌ریق رکن، به‌کر سدقی له‌رۆژی دووشه‌ممه ۱۱ ی ئابی ۱۹۳۷ له‌ناو فرۆکه‌خانه‌ی موسل کوزا.

له نه نفال هه كاندا، فه رمانی ده سته گير كړدنی بؤ ده رچووه، ژماره (۸۵) ی دراوه تی له لیستی داوا كراوه كان. دواى نه ویش (عه مید روكن حوسین زید) شوینه كه ی نه وی گرت هه، به لام له به روارى (۱۹۹۰/۸/۲) دا له گه ل گرتنی ده وله تی كویتدا نه ویش لادرا - سه رچاوه: (سه عد به زان، جنرالات اخر من یعلم، ل ۹۰+ ۲۸۷). عه قیدی نه ندازیار نه یاد عه بدولته میر هادی، له به رپوه به رایه تی فرۆكه وانی سوپا. موقه ده می فرۆكه وان عه لی تا هیر زیدان، له به رپوه به رایه تی فرۆكه وانی سوپا.

۵. لیوا روكن فرۆكه وان هه سه ن خزر حاجی نه حمده مولا عه تو موسلاوی، به رپوه به ری جولانه وه ناسمانییه كان (مدیر الحركات الجویه ۱۹۸۷)، كه له سالی (۱۹۹۳) دا سه دام له سیداره یدا. فه ریق خه لدون خه تاب به كر تكریتی، یارمه تیده ری به رپوه به ری جولانه وه ناسمانییه كان عیارمه تیده ری فه رمانده ی فرۆكه وانی له نیوان (۱۹۸۷/۸/۲۶ - ۱۹۸۹/۱/۷). فه ریقی روكن شاهین یاسین محمه د یاسین.

به رپوه به ری بنكه ی كرده وه كانی هیزی ناسمانی (مدیر مركز عملیات القوه الجویه) له نیوان (۱۹۸۶/۱۱/۱۴ - ۱۹۸۹/۹/۱۲) له كاتی روخانی رژیم فه رمانده ی به رگری هیزی ناسمانی بوو.

عه مید روكن عه لی خه لیفه، به رپوه به ری هه والگری فرۆكه وانی سوپا (مدیر استخبارات طیران الجیش - السمیتات)، به پیی زانیاری ده رسیم دیبه گه بی كه سه رچاوه ی زانیاریه كانیشی نویوه^(۱۸۵) سه رپه رشتیاری كیمیا باران كړدنه كه ی گوندی (زیوی) له كوردستانی پوژه لات بووه، كه یه ك به روارى (۹) حوزه یرانی (۱۹۸۵) له روژی شه ممه دا نه نجامدرا.

۱۸۵. (هه فته نامه ی هه وال، ژماره ۲۶۲، ریكه وتی ۲۰۰۸، ۱، ۱۲، له دانپیدانانی دوا ساته كانی فرۆكه وانیکى عیراقی، به شی شه شه م و حه وته م).

بنکه‌ی هیژه ئاسمانییه‌کانی سوپای عێراق.

بنکه سه‌ره‌کیه‌کانی هیژی ئاسمانی بریتی بوون له:

۱. بنکه‌کانی باکوور (که ده‌که‌ونه باشووری کوردستان). له‌وانه (بنکه‌ی

ئه‌لحورپیه له که‌رکوک، بنکه‌ی سه‌دام له‌گه‌یاره __ موسڵ.

۲. بنکه‌کانی ناوه‌پراستی عێراق بریتین له:

بنکه‌ی به‌کر له به‌له‌د که‌ده‌که‌وته باکووری به‌غدا

بنکه‌ی ئاسمانی ره‌شید له‌به‌غدا.

۳. بنکه‌کانی حه‌بانیه‌وکوت.

۴. بنکه‌کانی باشووری عێراق که بریتین له: بنکه‌کانی ئیمام عه‌لی له ناسریه‌و

بنکه‌ی شوعه‌یبیه له به‌سرا). لیوای فرۆکه‌وان حامد ره‌جا شه‌لاح حه‌سون

تکریتی، فه‌رمانده‌ی بنکه‌ی (به‌کری ئاسمانی له‌قه‌زای به‌له‌د (۱۹۸۵، ۸، ۲۲-

۱۹۸۸، ۱۲، ۱۴). عه‌میدی فرۆکه‌وان هه‌یسهم جه‌رجیس، فه‌رمانده‌ی بنکه‌ی

(الحریه‌ی ئاسمانی له که‌رکوک. عه‌قیدی روکن سه‌ید یونس، ئه‌فسه‌ری

روکنی جولانه‌وه له بنکه‌ی (الحریه‌ی ئاسمانی له که‌رکوک - سه‌رچاوه:

(هه‌فته‌نامه‌ی هه‌وال، ژماره ۲۶۲، به‌رواری ۲۰۰۸، ۱، ۱۲، له‌دانپێنانی دوا

ساته‌کانی فرۆکه‌وانیکی عێراقی، به‌شی شه‌شه‌م و حه‌وته‌م، ل ۳). عه‌قید روکنی

فرۆکه‌وان ئیسماعیل سه‌عید فارس، فه‌رمانده‌ی بنکه‌ی که‌ی وان (K1) -

سه‌رچاوه: (هه‌فته‌نامه‌ی هه‌وال، ژماره ۲۶۴، به‌رواری ۲۰۰۸، ۱، ۲۶، له‌دانپێنانی

دوا ساته‌کانی فرۆکه‌وانیکی عێراقی، به‌شی نۆیه‌م ل ۳).

بنکه ئاسمانیه‌کانی حورپیه، سه‌دام، به‌کر، ره‌شید، حه‌بانیه‌وته‌قه‌دوم بۆ

کیمیاباران کردنی هه‌له‌بجه‌و کوردستان به‌کارهاتوون. به‌پێی وته‌ی شایه‌دو

تاوانبارانی که‌یسی دادگاییکردنی تاوانبارانی کیمیاباران کردنی هه‌له‌بجه‌،

به‌تایبه‌ت وته‌ی فرۆکه‌وان ریاز بهیج ریاز (عه‌مید روکنی فرۆکه‌وان ئه‌حمه‌د

محهمه د مه تلۆب)، فه رمانده ی بنكه ی كه ركوكی ئاسمانی (بنكه ی حورپه) بووه .
به پئی زانیاریه كانی پوژنامه ی فه رمی حزبی به عس ژماره (٦٦٠٧) ی
پوژنامه ی ئه لسه وهره لاپه ره (٤) ی پوژی چوارشه ممه، به روارى (١٩٨٨/٦/٢٩)
دا، چوار مه رسومی كوۆماری تیدا بلاو كراوه ته وه كه هه ریه ك له و ئه فسه رانه ی
خواره وه كه ژماره یان (٣١) فرۆكه وانی سه ر به هیزی ئاسمانی عیراقی بوون،
چه ندین مه دالیای ئازیه تی و (وسام الرافدین) یان وه رگرتووه، هه لبه ته ئه وه رونه
خه لاتی هه ندیكیان له پادا شتی كیمیا بارانكردنی شاری هه له بجه دابووه، بیگومان
ئه وه ش نه ك هه رئا زیه تی نییه به لكو ته واو جیگه ی شه رمه زاری و سه رشوړپه
كه وا ئه و ئه فسه رانه ئه نجامیانداوه له وانه ی (وسام رافیده یان پیبه خشراوه
بریتین له :

١. لیوا روكن فرۆكه وان كه مال عه بدولستار عه بدولفه تاح
  ٢. عه مید روكنی فرۆكه وان موزاحم سه عب حه سه ن.
  ٣. عه مید روكنی فرۆكه وان فه هد عه بدولباقی محهمه د.
  ٤. عه مید روكنی فرۆكه وان محهمه د ئه حمه د مه تلۆب.
  ٥. رائیدی فرۆكه وان عه بد حوسین عه لی (وسام رافیده یان و دوو مه دالیای
به ناو ئازیه تی).
  ٦. نه قیبی فرۆكه وان سامر یه حیا حه مید (وسام رافیده یان و یه ك مه دالیای
به ناو ئازیه تی)
- ئه فسه ره كانی تریش مه دالیای ئازیه تیان پیبخشراوه له وانه :
٧. موقه ده می فرۆكه وان هه یسه م خه تاب عومه ر (دوو مه دالیای به ناو ئازیه تی).
  ٨. موقه ده می فرۆكه وان كه مال مسته فا خدر (دوو مه دالیای به ناو ئازیه تی).
  ٩. رائیدی فرۆكه وان نه بیل نه دیم سه دیق (وسام رافیده یان و سی مه دالیای
به ناو ئازیه تی).

۱۰. رائیدی فرۆکه‌وان مازن ئەحمەد محەمەد (دوو مەدالیای ئازایەتی).
۱۱. رائیدی فرۆکه‌وان موئەییەد سەبری جومعه (دوو مەدالیای ئازایەتی).
۱۲. رائیدی فرۆکه‌وان سەعدون تەلب عەلی (دوو مەدالیای بەناو ئازایەتی).
۱۳. رائیدی فرۆکه‌وان محەمەد عەلی غازى (دوو مەدالیای ئازایەتی).
۱۴. رائیدی فرۆکه‌وان سەعدون فەوزى عاکف (سێ مەدالیای ئازایەتی).
۱۵. نەقیبی فرۆکه‌وان محەمەد زێدان حوسین (دوو مەدالیای بەناو ئازایەتی).
۱۶. نەقیبی فرۆکه‌وان محەمەد مەنسور عەبدوڵلا (سێ مەدالیای ئازایەتی).
۱۷. نەقیبی فرۆکه‌وان حەسەن محەمەد فەتحى (سێ مەدالیا).
۱۸. نەقیبی فرۆکه‌وان لەتيف عەلى حەمود (سێ مەدالیای بەناو ئازایەتی).
۱۹. مولازمی یەکه‌می فرۆکه‌وان بهیج ریاز بهیج (وسام رافیدەین و حەوت مەدالیای).
۲۰. مولازمی یەکه‌می فرۆکه‌وان رەمزى ئیبراهیم رەمزى (وسام رافیدەین و دوو مەدالیا).
۲۱. مولازمی یەکه‌می فرۆکه‌وان کەریم سەلح سەهو (دوو مەدالیا).
۲۲. مولازمی یەکه‌می فرۆکه‌وان رەعد دریعی محەمەد (دوو مەدالیا).
۲۳. مولازمی یەکه‌می فرۆکه‌وان خەمیس حەمادی عەبدوڵلا (دوو مەدالیا).
۲۴. مولازمی یەکه‌می فرۆکه‌وان عەبدوڵکەریم ئیسماعیل محەمەد (دوو مەدالیا).
۲۵. مولازمی یەکه‌می فرۆکه‌وان محەمەد فەرحان زیاب (سێ مەدالیا).
۲۶. مولازمی یەکه‌می فرۆکه‌وان نەبیل حازم حەواس (سێ مەدالیا).
۲۷. مولازمی یەکه‌می فرۆکه‌وان محەمەد نزار حەسیب (چوار مەدالیا).
۲۸. مولازمی یەکه‌می فرۆکه‌وان عەبدوڵکەریم فەتحى عەبدوڵلا (چوار مەدالیا).
۲۹. مولازمی یەکه‌می فرۆکه‌وان عەبدوڵکەریم عەبدوڵپەرەزاق عەبدوڵپەرەحمان (شەش مەدالیا).

۳۰. مولازمی یه که می فرۆکه وان جاسم محمه د نه حمه د (شه ش مه دالیا).
۳۱. مولازمی یه که می ده ریا وان نیهاد عه بدولکه ریم جاسم (دوو مه دالیا).
نه و فرۆکه وانانه ی که له په لاماری نه نفالدا به شدار بوون یان نه واننه ی له لایه ن دادگای بالای تاوانه کانه وه داواکراون بریتی بوون له م که سانه ی خواره وه :
۱. لیوا روکنی فرۆکه وان موسه نا عارف عه بدولجه بار، له به روار ی (۱۲ ی ئازاری ۱۹۸۹) به بریار یکی سه رۆک کۆمار (سه دام حسین) کرا به سکر تیری سه رۆک کۆمار.
۲. عه قید روکنی فرۆکه وان ئیسماعیل سه عید فارس، فه رمانده ی (ج ت ج/۱)، به ژماره (۵۰) له لیستی داواکراوه کان دا.
۳. عه قیدی فرۆکه وان حمید کاطع نه لسه عد، راویژکاری فرۆکه وانی سوپا فه یله قی (۲) .
۴. عه قیدی فرۆکه وان ریاز محمه د عه بد نه لسه عدی، ژماره (۴۸) ی دراوه تی له لیستی ناوی داواکراوه کان.
۵. عه قیدی فرۆکه وان نه جم عه بدولپر ه زا عه بدولوا حید ژماره (۴۹) یه له لستی داواکاراوان.
۶. موقه ده می فرۆکه وان حمه د عه تیه خوین، فه رمانده ی سریه ی (۵۵).
۷. موقه ده می فرۆکه وان محمه د فه وزی حه سه ن مه حمود. له لستی داواکراوان ژماره (۱۳۸) ی دراوه تی.
۸. موقه ده می فرۆکه وان نه حمه د ره شید فتنه نه لمه عازیدی ژماره (۱۳۹) ی دراوه تی له ناو داواکراوه کان دا.
۹. موقه ده می فرۆکه وان خزهر عیسا جه واد ژماره (۱۴۰) ی وه رگرتووه .
۱۰. موقه ده می فرۆکه وان عه بدولپر ه زاق ئیبراهیم عه بدولپر ه زاق، سه ربه (ج ت ج/۱) ژماره (۱۴۱) ی دراوه تی له لیستی ناوی داواکراوه کان.

۱۱. رائیدی فرۆکه‌وان ئیدریس ئیبراهیم محهمه د .
۱۲. رائیدی فرۆکه‌وان عه‌بدولحه‌مید فه‌رحان عه‌بدولحه‌مید . ژماره (۲۲) ی دراوه‌تی له لیستی داواکراوانی ئەنفال .
۱۳. رائیدی فرۆکه‌وان عومرمان کازم هندی، له سریه‌ی دوو، ژماره (۲۳) ی دراوه‌تی .
۱۴. رائیدی فرۆکه‌وان فه‌ریق محهمه‌د عه‌لوان، له سریه‌ی دوو، له لیستی ناوی داواکراوه‌کان ژماره (۲) ی دراوه‌تی .
۱۵. رائیدی فرۆکه‌وان مه‌هدی عه‌لی حه‌سه‌ن، له سریه‌ی دوو، که له‌لایه‌ن (دادگای بالایی تاوانه‌کانی عێراق) هوه، به‌هۆی به‌شداریکردنی له ئەنفالدا، ژماره (۲۵) ی دراوه‌تی .
۱۶. رائیدی فرۆکه‌وان یونس سالح سه‌لمان، له سریه‌ی (۳۰) و ژماره (۲۶) ی دراوه‌تی .
۱۷. رائیدی فرۆکه‌وان عومرمان کازم هندی، له سریه‌ی دوو، رائیدی فرۆکه‌وان
۱۸. ئەنوه‌ر حه‌مه‌دئه‌مین مامه‌سینی، له‌نه‌ته‌وه‌ی کورده‌ خه‌لکی شارۆچکه‌ی سه‌رگه‌رانه، ئیستا له‌به‌غدايه‌و فه‌رمانده‌ی گشتی هیزی ئاسمانی عێراقه، له سریه‌ی (۴) بووه، که له‌لایه‌ن (دادگای بالایی تاوانه‌کانی عێراق) هوه، به‌هۆی به‌شداریکردنی له ئەنفالدا، فه‌رمانی ده‌ستگیرکردنی بۆ ده‌رچوووه، ژماره (۲۱) ی دراوه‌تی له لیستی ناوی داواکراوه‌کان .
۱۹. نه‌قیبی فرۆکه‌وان وه‌عد محهمه‌د عه‌لی له سریه‌ی دوو، که له‌لایه‌ن (دادگای بالایی تاوانه‌کانی عێراق) هوه، فه‌رمانی ده‌ستگیرکردنی بۆ ده‌رچوووه، ژماره (۱۴۹) ی دراوه‌تی له لیستی ناوی داواکراوه‌کان .
۲۰. نه‌قیبی فرۆکه‌وان سه‌باح عه‌لی حه‌سه‌ن، له سریه‌ی دوو، که له‌لایه‌ن (دادگای بالایی تاوانه‌کانی عێراق) هوه، فه‌رمانی ده‌ستگیرکردنی بۆ ده‌رچوووه،

ژماره (۱۵۳) ی دراوه تی .

۲۱ . نه قییبی فرۆکه وان غالب شایع زیاد، له سربى دوو، ژماره (۱۵۴) ی دراوه تی .

۲۲ . مولازمى یه که می فرۆکه وان ئەحمەد ئیبراهیم ئەحمەد له (ج ت ج/۱)، که له لایەن (دادگای بالای تاوانه کانی عیراق) هوه، به هۆی به شداربوونی له تاوونی ئەنفالدا، فه رمانی ده ستگیرکردنی بۆ ده رچوووه، ژماره (۲۳۰) ی دراوه تی .

۲۳ . مولازمى یه که می فرۆکه وان ئەحمەد سه لمان زناد له سربى دوو فه رمانی ده ستگیرکردنی بۆ ده رچوووه، ژماره (۲۳۱) ی دراوه تی

۲۴ . مولازمى یه که می فرۆکه وان ئەحمەد عابد داود له سربى دوو، ژماره (۲۳۲) ی دراوه تی .

۲۵ . مولازمى یه که می فرۆکه وان ئەسکه نده ر ئیبراهیم جومعه له سربى دوو، که ژماره (۲۳۳) ی دراوه تی .

۲۶ . مولازمى یه که می فرۆکه وان، ئیله ام عۆن ئالره فیق یونس له (ج ت ج/۱) ژماره (۲۳۴) .

۲۷ . مولازمى یه که می فرۆکه وان، ئامانج مه نازل خزر له سربى (۲۱) ژماره (۲۳۵) ی دراوه تی .

۲۸ . مولازمى یه که می فرۆکه وان، ئەنمار محمه د ئەحمەد له (ج ت ج/۱) ژماره (۲۳۶) .

۲۹ . مولازمى یه که می فرۆکه وان حوسین عه لی عه بدوللا له سربى (۱۰۶) ژماره (۲۳۷) ی دراوه تی .

۳۰ . مولازمى یه که می فرۆکه وان حه مید مه نسور خه لیل له سربى (۴)، فه رمانی ده ستگیرکردنی بۆ ده رچوووه، ژماره (۲۳۸) ی دراوه تی .

۳۱ . مولازمى یه که م فرۆکه وان خالید عه بدولعه زیز عه بدوللا له (ج ت ج/۱)، فه رمانی ده ستگیرکردنی بۆ ده رچوووه، ژماره (۲۳۹) ی دراوه تی .

۳۲. مولازمی یه که می فرۆکه وان خه له ف حوسین عه لاوی له (ج ت ج/۱) فه رمانی ده ستگی رکردنی بۆ ده رچوووه، ژماره (۲۴۰) ی دراوه تی.
۳۳. مولازمی یه که می فرۆکه وان ره مه زان مو تله گ ئه حمه د له (ج ت ج/۱) فه رمانی ده ستگی رکردنی بۆ ده رچوووه، ژماره (۲۴۱) ی دراوه تی
۳۴. مولازمی یه که می فرۆکه وان سالم فه تحی حه سه ن له (ج ت ج/۱)، به ژماره (۲۴۲) ناوی له لیستی داواکراواندا هاتوووه .
۳۵. مولازمی یه که می فرۆکه وان سه عد ئه حمه د قاسم له سربی (۳۰) فه رمانی ده ستگی رکردنی دراوه، به ژماره (۲۴۳) له لیستی داواکراوه کاندایا.
۳۶. مولازمی یه که می فرۆکه وان سه عد عه بدولرپه حمان سه عید له سربی (۴)، ژماره (۲۴۴) ی دراوه تی له لیستی تۆمه تبارانی ئه نفالدا.
۳۷. مولازمی یه که می فرۆکه وان شو جاع یاس رو حی له (ج ت ج/۱)، ژماره ی لسته که ی (۲۴۵).
۳۸. مولازمی یه که می فرۆکه وان شه لال ره شید عه تیه له (ج ت ج/۱) ژماره (۲۴۶) ی دراوه تی.
۳۹. مولازمی یه که می فرۆکه وان زیا جه عفه ر رازی له سربی (۴) ژماره (۲۴۷) ی دراوه تی.
۴۰. مولازمی یه که می فرۆکه وان ته ها فه تحی سألح له سربی دوو، ژماره (۲۴۸) ی دراوه تی له لیستی ناوی داواکراوه کان.
۴۱. مولازمی یه که می فرۆکه وان ته ها محه مه د ئه حمه د له سربی دوو، که له لایه ن (دادگای بالای تاوانه کانی عیراق) هوه، به تۆمه تی به شداری کردنی له شالووی ئه نفالدا، فه رمانی ده ستگی رکردنی بۆ ده رچوووه، به ژماره (۲۴۹).
۴۲. مولازمی فرۆکه وان عه بدولکه ریم جدعان عه لی له سربی دوو، ژماره (۲۵۰) ی دراوه تی.

۴۳. مولازمی یه که می فرۆکه وان عوده ی حاتم له فته له سربى دوو، که له لایه ن ژماره (۲۵۱) ی دراوه تی.
۴۴. مولازمی یه که می فرۆکه وان عه لی حوسین سه لمان له سربى (۴۱) (دادگای بالای تاوانه کانی عیراق) به تۆمه تی به شداری کردنی له تاوانی نه نفال فه رمانی ده ستگیرکردنی هه یه به ژماره (۲۵۲).
۴۵. مولازمی یه که می فرۆکه وان فارس ئیبراهیم ره شید له سربى (۴۱)، (دادگای بالای تاوانه کانی عیراق) به تۆمه تی به شداری کردنی له تاوانی نه نفال فه رمانی ده ستگیرکردنی هه یه به ژماره (۲۵۳).
۴۶. مولازمی یه که می فرۆکه وان قه یس حه بیب مسته فا له سربى (۴۱) به بریاری (دادگای بالای تاوانه کانی عیراق) به تۆمه تی به شداری کردنی له تاوانی نه نفال فه رمانی ده ستگیرکردنی هه یه به ژماره (۲۵۴).
۴۷. مولازمی یه که می فرۆکه وان که ریم یاسین زیدان له سربى (۴۱) ژماره (۲۵۵).
۴۸. مولازمی یه که می فرۆکه وان له یس عه بدولعه زیز عه بدوللا له سربى (۱۰۶) به ژماره (۲۵۶).
۴۹. مولازمی یه که می فرۆکه وان محمه د خه زعه ل فه یسه ل له سربى (۱۰۶) ژماره (۲۵۷).
۵۰. مولازمی یه که می فرۆکه وان عه مار محمه د نه حمه د.
۵۱. مولازمی یه که می فرۆکه وان عیماد عه لی محمه د.
۵۲. مولازمی فرۆکه وان حوسام ئیبراهیم حه مود له سربى (۱۰۷) ژماره ی لسته که ی (۱۴۳) یه .
۵۳. مولازمی فرۆکه وان خالید ماله للا مه ردان له سربى دوو. ژماره ی لسته که ی (۱۴۴).
۵۴. مولازمی فرۆکه وان ره زوان غازی نه حمه د له سربى (۴). له لیستی

تۆمەتباراندا ژماره (۱۴۵) ە .

۵۵ . مولازمی فرۆکه‌وان عیماد شه‌له‌بی محەمد له سربى دوو ژماره (۱۴۶) ی دراوەتى .

۵۶ . مولازمی فرۆکه‌وان عیماد عەباس موحسین له سربى دوو ژماره (۱۴۷) ی دراوەتى .

۵۷ . مولازمی فرۆکه‌وان فازل عەباس موحسین له سربى دوو، ژماره (۱۴۸) ی دراوەتى .

جگه له وناوانه‌ی سه‌روه له ژماره (۶۵۴۱) ی پۆژنامه‌ی فه‌رمى حزبی به‌عس (ئه‌لسه‌وره) پۆژى هه‌ینی، لاپه‌ره (۷) ی به‌روارى (۲۳، ۴، ۱۹۸۸) دا ده‌رده‌که‌ویت که هه‌ریه‌ک له م ئه‌فسه‌رانه‌ش که له خواره‌وه‌دانایان هاتووه فرۆکه‌وانی سه‌ربه‌هیزی ئاسمانی عێراقی بوون:

۱ . فرۆکه‌وان ئه‌حمەد حەسەن .

۲ . فرۆکه‌وان باسەم ناری .

۳ . فرۆکه‌وان ریاز عەبدولمەجید .

۴ . فرۆکه‌وان سەڵح ئیبراهیم .

۵ . فرۆکه‌وان سەلاح مەجید .

۶ . فرۆکه‌وان سوڤیان عەلی .

۷ . فرۆکه‌وان عەبدولکەریم عەزیز .

۸ . فرۆکه‌وان عەبدوللا فه‌ره‌ج .

۹ . مولازمی یه‌که‌می فرۆکه‌وان قاسم حەسەن حەمدە دلیمی .

رۆژنامه‌ی ئه‌لسه‌وره ژماره (۶۶۵۰) ی پۆژى پینجشه‌ممه، به‌روارى ۱۱ ی ئابى ۱۹۸۸ - ۳ ل ده‌ریده‌خات که‌وا هه‌ردوو فرۆکه‌وان ئه‌سه‌دعه‌بدالجبار عه‌بدالله کامل جاسم له‌ناوه‌ی‌زی ئاسمانی عێراقدا بوون .^(۱۸۶)

۱۸۶. بۆ زانیاری زیاتر ده‌رباره‌ی هیزی ئاسمانی عێراق بڕوانه‌ ده‌رسیم ده‌یه‌گه‌یی ئینسکلۆپیدیای تاوانبارانی ۲۱۰

سه رچاوه كاني نه م باسه

جينوسايد له عيراق په لاماري نه نفال بوسه ر كورد ميدل ئيست وچ - ۲۰۰۴
چاپي دووهه م خانه ي وهرگيران - محمد حه مه صالح توفيق .
شورش حاجي ره سول نه نفال كوردو ده وله تي عيراق چاپي دووهه م ۲۰۰۳
ديداري مه يداني له گه ل پيشمه رگه ديري نه كاني نه و سه روه خته . ماموستا
كامه ران، شازين هيرش، ئيسماعيل عه بدولا .

نه نفالستان ژماره (۲)

زانباريه كاني پيشمه رگه ي ديري شازين هيرش .
گه راني مه يداني نوسه ر بوناوچه كانه زانباري وهرگرتن له و پيشمه رگه و
فهرماندانه ي به شداري يان سه رپه رشتي شه رپه كاني نه نفال يان كوردوه .
نه نفال له ياده وهري پيشمه رگه يه كدا خه ليل سه ركاني چاپي ۲۰۰۹
عارف قورباني - شايه تحاله كاني نه نفال به رگي چواره م .
مه لا فرياد زه نگه نه ئاماريكي نه نفالي گه رميان له هه ردوو گوندي (بنه كه)
نه نفالستان ژماره ۴

ده رسيم ده بيه گه يي ئينسكلوپيدياي تاوانباراني نه نفالء كوردوسايد كوردي
گه لي باشوري كوردستان . ۲۰۱۱ . ده ستونسي پيشچاپ كوردي .

پاشكوي به نكهو وينه كان

ده‌قی بریاری ۱۶۰

به‌ناوی خوی گه‌وره‌و به‌خسند

به‌ناوی گه‌ل

ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شوپش

ژماره‌ی بریار: ۱۶۰

به‌رواری بریار: ۱۹۸۷ / ۳ / ۲۹

بریاری

پشت به‌ستوو به‌ئه‌حکامی برگه‌ (۱) له‌ماده‌ی چل و دوو ، وه‌ بریگی (۲) له‌ماده‌ی چل و سیتی ده‌ستور، جیبه‌جیکرا. هه‌روه‌ک بریاریدا له‌کۆبوونه‌وه‌ی هاوبه‌شی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شوپش و سه‌رۆکی هه‌ریمایه‌تی پارتی به‌عسی عه‌ره‌بی سۆسیالستی، به‌سترا له ۱۹۸۷ / ۳ / ۱۸ .

ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شوپش بریاریدا له به‌رواری ۲۹ ی ئازاری ۱۹۸۷ به‌م شیوه‌ی که هاتوو:

یه‌که‌م: عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جید ئه‌ندامی سه‌رکردایه‌تی هه‌ریمایه‌تی پارتی به‌عسی عه‌ره‌بی سۆسیالستی، هه‌لده‌ستیت به‌نوینه‌رایه‌تی کردنی پیشه‌وايه‌تی هه‌ریمی حزب‌وئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شوپش بۆ جیبه‌جیکردنی سیاسه‌ته‌کانیان، له هه‌موو ناوچه‌کانی باکورو له‌میانیدا، ناوچه‌ی کوردستان و ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی به‌مه‌به‌ستی پارێزگاری ئاسایش و نیزام و ده‌سته‌به‌رکردنی و چه‌سپاندنی یاسای ئۆتۆنۆمی له‌وناوچه‌دا.

دووهم: هاوڕێ ئه‌ندامی پیشه‌وايه‌تی سه‌رپه‌رشته‌ی به‌دییه‌تانی ئامانجه‌کانی ئه‌و بریاره‌ ده‌کات، هه‌موو ده‌سه‌لاتیکه‌ی هه‌یه‌ که په‌یوه‌ستن به‌م بریاره‌وه‌له‌سه‌ر هه‌موو ده‌زگامه‌ده‌نی و سه‌رازی و ئه‌منیه‌کانی ده‌وله‌تی هه‌یه‌، تاییه‌تی ئه‌وه‌ی که تاییه‌ته‌ به‌کاروباری ئه‌منی نه‌ته‌وه‌یی و لیژنه‌ی کاروباری باکوره‌وه‌ .

سێهه‌م: له‌ناوچه‌ی باکور هه‌موو ئه‌ولایه‌نانه‌ په‌یوه‌ندیاردنه‌بن به‌هاوڕێ ئه‌ندامی پیشه‌وايه‌تی هه‌ریم و ئیلتزام به‌بریاری و راسپاردنه‌کانیه‌وه‌ ده‌که‌ن و ئه‌رکه‌کانیان جیبه‌جیبه‌که‌ن، هه‌روه‌کو له‌بریاره‌که‌دا هاتوو .

۱. ئه‌نجومه‌نی جیبه‌جیکردن له‌ناوچه‌ی کوردستان بۆ ئۆتۆنۆمی .

۲. پارێزگاری شارەکان، سەرۆکی یەكە ئیداریەکان، كەسەریه وهزارهتو ئیداره‌ی
خۆجێیه‌تین.

۳. دەرگاكانی هه‌والگه‌ری، وه‌هه‌یزه‌كانی ئاسایشی ناوخۆ، وه‌ هه‌والگه‌ری سه‌ربازی.

۴. سه‌رگرده‌یه‌تی سوپای میلی (قیادات الجیش الشعبی)

چاره‌م: هه‌موو پیشه‌وا سه‌ربازیه‌كانی ناوچه‌كه‌ په‌یوه‌ست ده‌بن به‌فه‌رمانداری هاوری
ئهن‌دامی سه‌رگرده‌یه‌تی هه‌ریم، بۆه‌موو ئه‌ومه‌سه‌لانه‌ی په‌یوه‌ندیان هه‌یه‌ به‌ (یه‌كه‌م) له‌م
بریاره‌دا.

په‌نجه‌م: كاریه‌م بریاره‌ ده‌كریت له‌ به‌رواری ده‌رچوونیه‌وه‌ هه‌تا « ئه‌شعار » ی كۆتایی،
و وه‌ستانی كاره‌كه‌ به‌هوكمیکی یاسایی كه‌ ناكۆك بێت به‌م بریاره‌.

سه‌لام حسینی

سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی سه‌رگرده‌یه‌تی شۆرش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

باسم الشعب

مجلس قيادة الثورة

رقم القرار / ١٦٠

تاريخ القرار / ١٩٨٧ / ٣ / ١٨

ق ر ا ر

استناداً الى احكام الفقرة (٦) من المادة الثامنة والاربعين ، والفقرة (٦) من المادة الثالثة والاربعين من الدستور ، وتنفيذاً لما تقرر في الاجتماع المشترك لمجلس قيادة الثورة والقيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي المنعقد في ١٩٨٧/٣/١٨ .

مر مجلس قيادة الثورة بجنسته المنعقدة في ١٩٨٧/٣/١٨ ما يلي :-
٠ يخدم الرفيق علي حسن المجيد ، عضو القيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي ، بتمثيل القيادة القطرية للحزب ومجلس قيادة الثورة في تنفيذ سياستها في عموم المنطقة الشمالية ويسميتها منطقة كردستان للحكم الذاتي بتبديت حماية الامن والنظام وكالة الاستقرار فيها وتلبسها قائمين الحزم الذاتي في المنطقة .

٠ لها يتولى الرفيق عضو القيادة القطرية ، لتحقيق اهداف هذا القرار ، صلاحية التعيين والترقية لجميع اجهزة الدولة المدنية والعسكرية والامنية ، وبوجوب خاص الصلاحيات المنوطة بمجلس الامن القومي ولجنة شؤون الشمال .

٠ تترصد الجهات الثالثة في عموم المنطقة الشمالية بالرفيق عضو القيادة القطرية وتلتزم بالقرارات والتوجيهات الواردة عنه التي تكون واجب التنفيذ بموجب هذا القرار .

٠ المجلس التنفيذي لمنطقة كردستان للحكم الذاتي .
٠ محافظو المحافظات وروسا الوحدات الادارية التابعة لهم
٠ لوزارة الحكم المحلي

٣- اجهزة المخابرات وقوى الامن الداخلي والاستخبارات العسكرية .
٤- قيادات الجيش الشعبي .

٥- تلتزم القيادات العسكرية في المنطقة باوامر الرفيق عضو القيادة القطرية متى ما يتصل به (اولاً) من هذا القرار .

٦- كما يعمل بهذا القرار من تاريخ صدوره وحتى اشعار آخر ، ويتولى العمل بالاحكام القابضة التي تتعارض واحكام هذا القرار .

م
عبدالمجيد
رئيس مجلس قيادة الثورة

برپاری ۴۰۰۸

ژماره ۸۰۰۴/۲۸

به‌رواری ۱۹۸۷/۶/۲۰

**له سەرکردایه‌تی نوسینگه‌ی سكرتارییه‌تی رێكخستنی باكوره‌وه
بۆ/قیاده‌ی فه‌یله‌قی یه‌ك، قیاده‌ی فه‌یله‌قی دوو، قیاده‌ی فه‌یله‌قی پینچ.
بابه‌ت/ مامه‌له‌كردن له‌گه‌ڵ گوندی قه‌ده‌غه‌كراوله‌باری ئه‌منیه‌وه.**

له‌به‌رئه‌وه‌ی ماوه‌ی ره‌سمی بۆ كۆكردنه‌وه‌ی ئه‌و گوندانه له‌به‌رواری ۲۱ی
حوزه‌یران/۱۹۸۷ كۆتایهاتوووه بریارماندا له رۆژی ۲۲ی حوزه‌یرانی ۱۹۸۷ ده‌سبه‌كاربین
به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه:

۱. هه‌مووگونده‌كان له‌مه‌ودوا به‌ناوچه‌ی قه‌ده‌غه‌كراو داده‌نرێن له‌رووی ئه‌منیه‌وه، كه‌ه‌تا
ئێستا شوینی به‌كریگیروای ئێران و تێكده‌ران و خائین زاده‌و نمونه‌كانیانن كه‌خیانه‌تكارانی
عێراقن.

۲. به‌ته‌واوی قه‌ده‌غه‌یه‌ خه‌لكو ئاژه‌لی تیا‌دا بمینیت، ئه‌م ناوچانه به‌ناوچه‌ی قه‌ده‌غه‌كراو
داده‌نرێن و ته‌قه‌كردن تیا‌یندا ئازاده‌ بیی مه‌رج (غیر قیدا)وبی ته‌علیمات مه‌گه‌ر ته‌علیماتی
ترده‌رچیت له‌وباریه‌وه له‌لایه‌ن باره‌گاكه‌مانه‌وه.

۳. هاتوچۆ له‌ویوه بۆئێره‌ولێره‌وه بۆئهو‌ی یان كشتوكاڵ و تۆوكردن و پیشه‌سازی و
ئاژه‌ل‌داری قه‌ده‌غه‌نو له‌سه‌رده‌زگا په‌یوه‌ندی داره‌كان پێویسته به‌دواداچونی ج‌دی‌ان
له‌باره‌یه‌وه هه‌بی‌ت و هه‌ریه‌كه‌و به‌پێی تاییه‌تمه‌ندیتی خۆی.

۴. سه‌رۆكایه‌تی فه‌یله‌قه‌كان ل‌یدانی تاییه‌ت ئاماده‌ب‌كهن، ناوبه‌ناو به‌تۆپ و فرۆكه‌و
سه‌متی و كۆپته‌ر له‌هه‌موو كاتی‌كدا به‌شه‌و به‌رۆژ ب‌خه‌نه‌كار بۆ كوشتنی گه‌وره‌ترین ژماره
له‌و كه‌سانه‌ی كه‌ له‌شوینه قه‌ده‌غه‌كراوه‌كاندان و ئاگادارمان ب‌كه‌نه‌وه.

۵. ح‌ج‌زكردنی هه‌موو ئه‌و كه‌سانه‌ی كه‌ ده‌ستگیر ده‌ك‌رێن له‌ گونده‌كانی ئه‌و ناوچانه،
ل‌یكولینه‌وه‌یان له‌گه‌ڵ ده‌ك‌ریت له‌لایه‌ن ده‌زگا ئه‌منیه‌كانه‌وه‌و حوكمی ئیعدامیان به‌سه‌ردا
ج‌یبه‌ج‌ی ده‌ك‌ریت، ئه‌وانه‌ی كه‌ته‌مه‌نیان له ۱۵ سال زیاتره هه‌تا ۷. سال دوا‌ی سوود
وه‌رگرتن له‌و زانیاریانه‌ی پێیه‌تی وه ئاگادارمان ب‌كه‌نه‌وه.

۶. ده زگا په يوه ندى داره كان هه لده ستن به ليكولينه وه له گه لئ وانه ي خويان به ده سته وه دده ن له ده زگا حكوميه كان و حزيه كاندا بوماوويه كئو په رى ۳ روژ هه تا ۱. بيت، ده بيت له و حاله تانه ناگادار بکړيښه وه، ئه گه ر ماوه كه پيويستي كرد له و ماويه زياد بکړيت ئه و ده بيت به ته له فون يان به بروسکه رهامه ندى ئيمه وه ر بگرن، له ربي هه قال (تاهر ئه لعاني) په وه

۷. هه موو ئه و شتومه كانه ي كه وا فه و جه كاني ديفاع وه تهنى و جه ناوهره كانيان ده ستیان ده كه وپت بو خويان ده بيت ته نها چه كه قورسه كان و چه كي ئه سنادو چه كي مام ناوه ندى نه بيت چه كه سوکه كان بوخويان ده بيت، ئيمه ي لي ناگادار بکه نه وه و ته نها ژماره كانيان تو مار بکه ن. پيوه سيسته له سهر فه رمانده ي جه حافظه كان چالاک بن بو ناگادار كرده وه ي هه موو موسته شاره كان و فه رمانده ي سريه كانيان و مه فره زه كانيان، وه به وردى (بالتفصيل) ئيمه ناگادار بکړيښه وه له چالاكيه كاني فه و جه كاني ديفاع وه تهنى. سه روکايه تى مه جليسى ته شريعى. سه روکايه تى مه جليسى (تنفيذ) ي جيبه جيكردن. ده زگاي زانيارى. سه روکايه تى ئه ركانى سوپا. پاريزگار ه كان سه روکه كاني ليژنه ئه منييه كان (نينوى، تاميم، ديالى، صلاح الدين، سليمانيه، اربيل، دهوك. رازگري لقه كاني ئه و پاريزگايانه ي كه له سه ره وه ناويان هاتووه. به ريوه به رايه تى هه و الگري گشتى سه ربازي گشتى. به ريوه به رايه تى ئه منى گشتى. به ريوه به رى ئه منى ناوچه ي حوكمى زاتى به ريوه به رى ئه منى پاريزگايانى - نينوى، تاميم، ديالى، صلاح الدين، سليمانيه، اربيل، دهوك. تكايه بو تيروانين و جيبه جيكردن هه ركه سه و به پيى تاييه تمه نديتى خوى. ناگادار مان بکه نه وه

ئيمزا

عەلى حەسەن مجيد

ئەندامى سه رکرديا په تى هه ريمايه تى

سه رکرديا په تى نو سينگه ي ريكخستنى باکور

رقم المرسوم / ١٥٦

المراسم / ١٥٦

تاريخ الانشاء

١٩٨٨/٤/٢٣

رقم المرسوم

١٥٦

(٠) بعد انتهاء عمليات منطقة قرداغ وتد ميركافة

القرى الموجودة في المنطقة تم الاستيلاء على ٢٥٠٠

الفان وخمسائة نوع من الناشية يحتفظ بها حاليا

في مقر اللواء ٣٩/ في بيروه مكرن (٠) اعلامنا

توجيهاتكم بعدد ٨٥٨٨ (٠) انهو نسا

١٣

ودتم لخدمة الحزب والثورة

في

العميد الركن

عدنان نجاجي

قائد الفيلق الاول

١٩٨٨/٤/٢٣

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۰۰۰ عربیہ واحدہ
ذات رسالہ خالد

القائد العام للقوات المسلحة
سيادة الفيلق الاول

تاریخ الانشاء

۱۹۸۸ / ۴ / ۲۳

المنشور

خ/م

- (۰) رسالتکم السریة والقوریة ۱۴۲ فی ۱۹۸۸/۴/۲۰
بوزع المخیمون والعلاء البالعة عدد هم / ۲۵۰۰ الفان
وخمسة على النحو التالي (۰) الرجال یوسلون الی
قیادة فل ۴ (۰) النساء یوسلون الی قیادة فل ۳
(۰) الاطفال یوسلون الی معسكر ند رب الروع فی
تکویت (۰) یوسلون بصحبة ماہ بوزین من قبلنا و
بسیارات خاصة (۰) انتهت

خ/م

القائد العام للقوات المسلحة

۱۹۸۸ / ۴ / ۲۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رئاسة الجمهورية الإسلامية
السكرية

مديرية الاستخبارات العسكرية العامة

العدد: ٦٨٨٥/٤/٣
التاريخ: ١٩٨٧/٣/٢٥

سري للغاية وشخصي

متجه

المد - رئاسة الجمهورية - السكرتير
الموضوع - استخبارات العتاد الخاص

كتاباً بسري للغاية والشخصي وعلى الغور ٧/ج/٨٧٧/ك
في ١٩ آذار ١٩٨٧ ...

١. تحت دراسة أماكن تواجد مقرات عملاء إيران وانتخاب
الأهداف أدناه واستناداً إلى الهجوم التواجد المعادي فيها
وتأثير هذا التواجد على الأمن الداخلي في المنطقة الشالية
ببايلاش والأماكن المتيرة من العتاد الخاص ووسائل
الأطراف :-

- أ. مقرات عملاء إيران في منطقة هوف باليسيان (قرى
باليسان ، نوقمة ، خقي وشيخ وسان) الكائنة
قرب الطريق المصاح جوار قرنه - خليفان ...
- ب. مقرات عملاء إيران في هوف قرى (تكيه ، بلكجار
وسيونان) التابعة لمنطقة قره داغ ...

(١ - ٣)
سري للغاية وشخصي

سەري للمنايە رشفي

ب. البديل الثاني

تأجيل تنفيذ الضربة المنتهفة شهر نيفان ١٩٨٧
ولحين تيسر الكمييات الكافية من العتاد الخاص وتحت
موقف الانتاج ...

ع. توريد العمد بالبديل الأول ...

يرجى التفضل بالأطبع وما ترونه مناسباً واعلمنا .. مع التقدير .

سەري
١٩٨٧

العواء الرشفي

سەري سەري للمنايە رشفي

- ٣ -
سەري للمنايە رشفي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سري للغاية وشخصي

رئاسة الجمهورية
الشكر
مديرية الأبحاث والتدريب
(مكتب الدراسات)

العدد : ١٠٦٩٧
التاريخ : ٢٩ ايار ١٩٨٨

سيدي نائب القائد العام للقوات المسلحة - وزير الدفاع المحترم
الموضوع / معلومات

تحية وتقدير سيدي :

- ١. شوكرت لدينا المعلومات التالية والتي مورست من قبل العميد الركن مبارك صيد الله - قائد قوات حماية النفط .
- أ. بتاريخ ١٢ ايار ٨٨ التي ثدثة مخربين من الطائفة وعلى ارتفاع عال على مقر امرية قاطع كوينجق وامام معظم مقاتلي أفواج الدفاع الوطني .
- ب. بتاريخ ١١ ايار ٨٨ ربط رجل وامرأة بحبل ووضعهم في صندوق العجلة .. وقام جنود الحماية بضربهم امام الاهالي .
- ج. قيام قوة بأمرته بتفتيش دور مستشاري افواج الدفاع الوطني المدرجة اسمائهم ادناه والاستيلاء على مبالغ من المال وحلي ذهبية :
أولاً : المقاتل قاسم فارس - مستشار فوج ٨٥ دفاع وطني .
ثانياً : المقاتل ميرزا اسماعيل - مستشار فوج ٢٧ دفاع وطني .
ثالثاً : المقاتل امام يحيى - مستشار فوج ٨٦ دفاع وطني .
- د. مما تقدم - نفتح الموافقة على تشكيل مجلس تحقيق بحق المنايب المذكور .. هم مديرينا لاسباب المشار اليها بالمادة (١) أمدده .

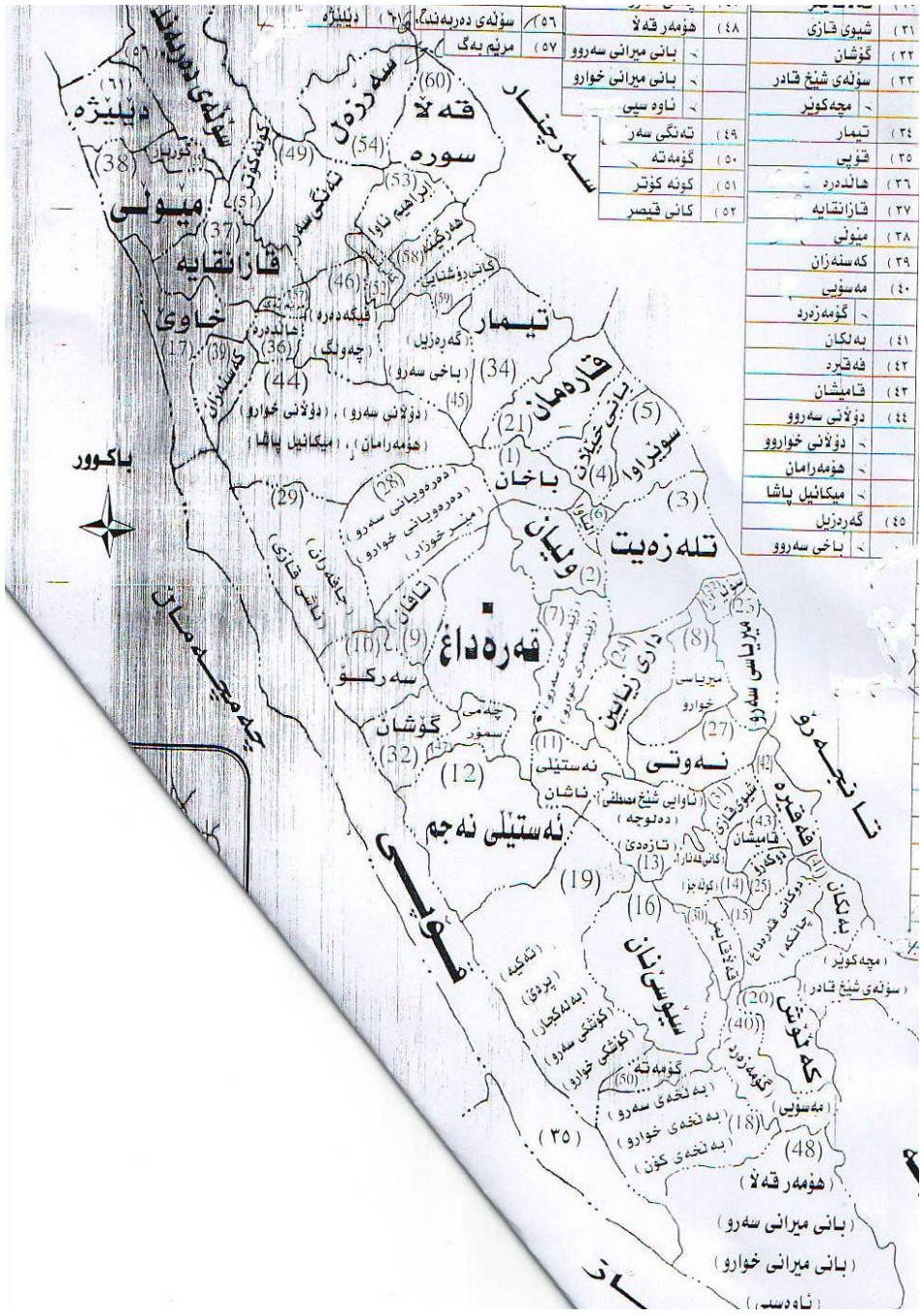
عز سائير

المواد الركن
مدير الأبحاث والتدريب العسكرية العامة

FOR OFFICIAL USE ONLY

(١ - ١)
سري للغاية وشخصي

(۳۱)	شیوی قاری	(۴۸)	ھومەر قہ لا
(۳۲)	گوشان	(۴۹)	بانی میرانی سہروو
(۳۳)	سولہی شیخ قادر	(۵۰)	بانی میرانی خوارو
(۳۴)	مچہ کوئیر	(۵۱)	ناوہ سیی
(۳۵)	تیمار	(۵۲)	تہنگی سہر
(۳۶)	ھوئیں	(۵۳)	گومہ تہ
(۳۷)	ھالدرہ	(۵۴)	کونہ کوئیر
(۳۸)	قارا نقابہ	(۵۵)	کانی قیصر
(۳۹)	میوئی		
(۴۰)	کہ سہرازان		
(۴۱)	مہ سوئی		
(۴۲)	گومہ زہرد		
(۴۳)	بہ لکان		
(۴۴)	فہ قہرد		
(۴۵)	قاسمشان		
(۴۶)	دولانی سہروو		
(۴۷)	دولانی خوارو		
(۴۸)	ھومہ راماں		
(۴۹)	میکانیل پاشا		
(۵۰)	گہردزیل		
(۵۱)	باخی سہروو		

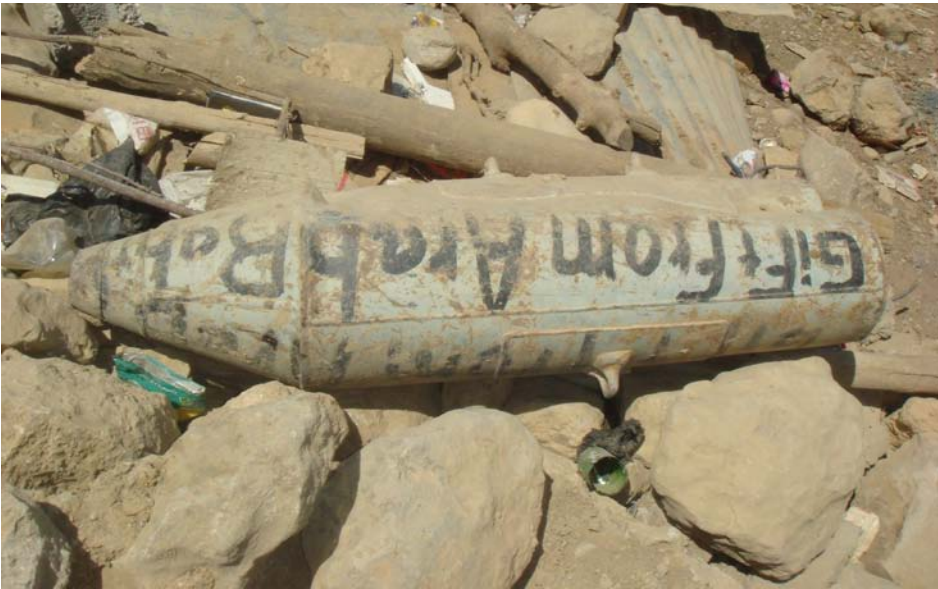

گولله‌یه‌کی کاتویشا له چبای دابان - ناوچه‌ی ئه‌نفالی یه‌ک

ناوی قوربانیه کانی کیمیا بارانی گوندی وهری

۱۹۸۸/۵/۱۷

ژ	ناوی شهید	ته مه ن	ره گز
۱	گه لاویزمسته فا خدر	۱۹۸۵	مئ
۲	مه دینه محمد خدر	۱۹۸۵	مئ
۳	محمد ته ها مه ولود	۱۹۷۲	نئیر
۴	جه مال ته ها مه ولود	۱۹۷۴	نئیر
۵۶	بنار ته ها مه ولود	۱۹۸۳	مئ
۷	عائیشه خدر یوسف	۱۹۴۸	مئ
۸	فه خریه فه تاح خدر	۱۹۸۵	مئ
۹	خه دیجه قادر مسته فا	۱۹۵۳	مئ
۱۰	واحد نه حمه د بابه کر	۱۹۶۵	نئیر
۱۱	هه تاو واحد نه حمه د	۱۹۸۶	مئ
۱۲	یوسف که ریم حسین	۱۹۷۰	نئیر
۱۳	عاسیه خدر شیخ	۱۹۵۵	مئ
۱۴	ئامینه محمد خدر	۱۹۷۴	مئ
۱۵	ئامینه احمد ره سول	۱۹۸۵	مئ
۱۶	ابراهیم احمد علی	۹۶۸۱	نئیر
۱۷	بیلال سلیمان قادر	۱۹۴۸	نئیر
۱۸	عائیشه قادر احمد	۱۹۴۸	مئ
۱۹	نه خشین جلال سلیمان	۱۹۴۸	مئ
۲۰	محمد جلال سلیمان	۱۹۸۱	نئیر
۲۱	سه فین جلال سلیمان	۱۹۸۲	نئیر

رہگہز	تہمہن	ناوی شہید	ژ
نیر	۱۹۸۵	سلیمان جلال سلیمان	۲۲
می	۱۹۷۳	حمدیہ تہا سلیمان	۲۳
نیر	۱۹۵۳	حمدامین مستہفا حسن	۲۴
می	۱۹۶۱	ہمین مستہفا حسن	۲۵
نیر	۱۹۷۸	جمیل حمدامین اسماعیل	۲۶
نیر	۱۹۸۰	رہشید حمدامین اسماعیل	۲۷
می	۱۹۸۲	پیروز حمدامین اسماعیل	۲۸
می	۱۹۸۴	نہوروز حمدامین اسماعیل	۲۹
می	۱۹۳۳	عائیشہ قادر محمد	۳۰
نیر	۱۹۵۵	سابیر محمد حسن	۳۱
نیر	۱۹۵۵	تاہیر احمد لہ تیف	۳۲
نیر	۱۹۸۴	عزیز سابیر حمد	۳۳
نیر	۱۹۶۷	خالد سلیمان قادر	۳۴
نیر	۱۹۸۰	لہیلا مستہفا خدر	۳۵
نیر	۱۹۸۲	ٹہسکہ ندر مستہفا خدر	۳۶

ناوی نه نفالکراوه کانی گوندي کونه کۆتری پوڅزای

شوینی نه نفالکردنیان	په گهز	ته مهن	ناوی سیانی	ز
مله سووره	نیر	۱۹۵۴	فه خردین محمد علی عبدالکریم	. ۱
مله سووره	می	۱۹۵۳	مه عسومه سه مین ئەمین	. ۲
مله سووره	نیر	۱۹۸۰	عوبید فه خردین محمد	. ۳
مله سووره	نیر	۱۹۸۲	حیدر فه خردین محمد	. ۴
مله سووره	نیر	۱۹۸۴	قاسم فه خردین محمد	. ۵
مله سووره	نیر	۱۹۸۶	کاخان فه خردین محمد	. ۶
مله سووره	نیر	۱۹۵۲	دارا محمود عبدالکریم	. ۷
مله سووره	می	۱۹۵۳	له یلی نامیق برزو	. ۸
مله سووره	می	۱۹۷۸	فکریه دارا محمود	. ۹
مله سووره	می	۱۹۸۰	ئامین دارا محمود	. ۱۰
مله سووره	می	۱۹۸۲	به سیه دارا محمود	. ۱۱
مله سووره	می	۱۹۸۴	فاتمه دارا محمود	. ۱۲
مله سووره	نیر	۱۹۶۳	حمه سعید محیدین عبدالکریم	. ۱۳
مله سووره	می	۱۹۶۵	عینه ئەحمده قادر	. ۱۴
مله سووره	نیر	۱۹۸۲	کاوه حمه سعید محیدین	. ۱۵
مله سووره	می	۱۹۸۴	سنۆبه ر حمه سعید محیدین	. ۱۶
مله سووره	می	۱۹۸۵	کوستان حمه سعید محیدین	. ۱۷
مله سووره	نیر	۱۹۶۳	حمه رووف محمد علی	. ۱۸
مله سووره	می	۱۹۶۵	ئاواز محمد صالح	. ۱۹

شویٲی ٲه نفالکردنیان	ٲه گز	ٲه من	ناوی سیانی	ز
مله سووره	می	۱۹۸۳	سوراب حمه رووف محمد	.۲۰
مله سووره	می	۱۹۸۵	هٲیرو حمه رووف محمد	.۲۱
مله سووره	می	۱۹۸۷	سنور حمه رووف محمد	.۲۲
مله سووره	نیٲر	۱۹۶۹	حمه سالح محمد علی	.۲۳
مله سووره	نیٲر	۱۹۷۱	عه ٲا محمد علی	.۲۴
مله سووره	نیٲر	۱۹۵۵	نه جمه دین محمد علی	.۲۵
مله سووره	می	۱۹۵۷	یاسه مین حمه ٲه مین سلٲیمان	.۲۶
مله سووره	می	۱۹۷۶	گه لایٲز نه جمه دین محمد	.۲۷
مله سووره	می	۱۹۷۸	گه رده نه جمه دین محمد	.۲۸
مله سووره	می	۱۹۸۲	ٲاره زوو نه جمه دین محمد	.۲۹
مله سووره	می	۱۹۸۳	شلٲیر نه جمه دین محمد	.۳۰
مله سووره	می	۱۹۸۴	شه ونم نه جمه دین محمد	.۳۱
مله سووره	نیٲر	۱۹۸۶	سیروان نجمه دین محمد	.۳۲
مله سووره	نیٲر	۱۹۸۸	سلاح نه جمه دین محمد	.۳۳

ٲه م خشته یه له لایه ن ماموٲستا ٲارام قادر ٲاماده کراوه له ژماره (۵)ی
سالنامه ی ٲه نفالستاندا بلاوکراوه ته وه

قوربانيناني قوليجان

(قوليجان سه رحه دپيش نه نفال زياتر له ۴۰ مالبون (۷) شه هيد و ۶۴ نه نفالي هه يه)
نه م گونده ئيستا سر به ناحي ئاووه سپييه وه كو گونده كاني تري گهر ميان له پيشه وه ي
قوربانيدان بووه، هه ميشه جيگاي بزوتنه وه رزگاربخوازه كاني كوردستان بووه بويه رژيمي
به عس هه ميشه ليوي ليده كروشتو چاوي له سه ري بوو، به رله نه نفال له هاويني سالي ۱۹۸۶
به فرۆكه بوردوومان كراو له نه نجامدا دوو تراكتورى سووتاندو له به هاري سالي ۱۹۸۸ يشدا
سوئينراو ويترانكرايه وه له وپه لاملاره دا زياتر له ۷۰ كه س گيرانو راپيچي زيندانه كاني قوره تو
توپزاواو عه ره عه ركران .

ناوي شه هيده كان

(مسته فا حاجي عه لي قادر، عه تا عبدالكريم، فه ريق عه لي قه يسه ر، فه تاح محه مه د،

ره حيم فه ره ج، حسين فه ره ج ، نه مير ره حيم فه ره ج)

ناوي نه نفال كراواني گوندي قوليجاني سه رحه د

۱. ته ليعه حاجي عه لي قادر.
۲. سه ردار حمه جان
۳. سه لام حمه جان
۴. ريپوار حمه جان
۵. حمه ره شيد قادرحه سه ن
۶. زاراره شيد قادر
۷. محمده مه ره شيد قادر
۸. حه ته م حمه ره شيد قادر
۹. حه يات حمه ره شيد قادر
۱۰. ره يحان عومه رحاجي محمد
۱۱. تووبامحمود
۱۲. فه يمه قادر
۱۳. له يلى حه مه مين سه عيد
۱۴. گه رده حه مه مين سه عيد

۱۵. جهيران حاجى توفيق
۱۶. مهحسه حمه ساله
۱۷. شيرين عبدالڪريم محمد
۱۸. سهديق عبدالڪريم
۱۹. ڪوئستان عبدالڪريم محمد
۲۰. لوقمان عبدالڪريم محمد
۲۱. حهڪيم عبدالڪريم محمد
۲۲. عهينه عمر امين
۲۳. غريبه عمر امين
۲۴. پهيمان عبدالوحمه امين
۲۵. فهيمه پره شيد
۲۶. بهيان عهزه دين محمد
۲۷. جهزا عهزه دين محمد
۲۸. جهيران على قهيسه ر
۲۹. احمده دمحمده على
۳۰. چيا عهزه دين محمد
۳۱. سهبيح عهزه دين
۳۲. محمد عبدالولا
۳۳. احمده دعبدالولا
۳۴. تابان عبدالولا
۳۵. نازار عهزه دين محمد
۳۶. عهتئ عومه رمحمد
۳۷. جهميله على محمد
۳۸. بهسئ حاجى عهمين
۳۹. على حاجى محمد
۴۰. مهلهك سه عيد
۴۱. تاوس على حاجى محمد

۴۲. ته ليعه علي حاجي محمد
۴۳. سامان علي حاجي محمد
۴۴. هه لاله علي حاجي محمد
۴۵. نه جيبه علي حاجي محمد
۴۶. پاييغه حاجي حه مه توفيق
۴۷. عيسمه ت عه بولا
۴۸. سه عده عبدولا
۴۹. مه هدي عه بولا
۵۰. نوري عه بولا
۵۱. پيژاو محمد علي
۵۲. حه سهن محمد علي
۵۳. براييم محمد علي
۵۴. سه عده جلال له تيف
۵۵. سه بيحه جلال له تيف
۵۶. نه جم له تيف
۵۷. توو باعومه رحاجي محمد
۵۸. شيلان نجم له تيف
۵۹. نيسان نجم له تيف
۶۰. سواره نجم له تيف
۶۱. سمكو نجم له تيف
۶۲. به كر عومه رحاجي محمد
۶۳. هاجه ر عومه رحاجي محمد
۶۴. علي عومه رحاجي محمد

ئەم كەسانەش ئەوانە بوون كە لە ئەنفال كەرانەو

۱. قادر حەسەن كمر
۲. خاوەر محمد سلیم
۳. عبدالكريم حسين كاكە حەمە
۴. توبا عبدالكريم حسين
۵. گولە روستم قادر
۶. سېرىه روستم قادر
۷. ئامین فرج سعید
۸. جلال لەتيف سألح
۹. ئامینه حەمە امین

ئەم چەند كەسەش ئیستا لە ژياندا نەماون

۱. قادرحسن كمر
۲. خاوەرحمە سلیم
۳. گولە روستم قادر
۴. محسە محمد امین

ئەم ناوانە لە ژمارە (۹) ی سألنامە ی ئەنفالستان وەرگیراوه .

گوندي (بنه كه ي (خه په كوړي)

(بنه كه ي (خه په كوړي) گونديكي (۱۵۰) ماله يي بوو، له نيوان ديها ته كاني زه ننگه نه وجاف وداووده دا به گه وره ترين ديي ناوچه كه ژمي دراوه، له نه نجامي په لاملاره كاني نه نفالدا جگه له سوتاندنو به تالانبردني هه موو سه روه ت و ساماني گونده كه دووسه دوبيست و چوار كه س (۲۲۴) يش كه زوريه يان ژنو مندال بوون نه نفالكران .
به م شيويه ي خواره وه:

ژ	ناوي سياني قورباني	ره گز	سالي له دايك بوون
۱.	محمد علي امين	نيړ	۱۹۴۹
۲.	فاطمه محمد حسن	مئ	۱۹۶۳
۳.	شهنگ محمد علي	مئ	۱۹۸۱
۴.	ناره زو محمد علي	مي	۱۹۸۳
۵.	نياز محمد علي	نيړ	۱۹۸۴
۶.	ئاواز محمد علي	مئ	۱۹۸۵
۷.	جوانه محمد علي	مئ	۱۹۸۷
۸.	سالح علي امين	نيړ	۱۹۵۷
۹.	حلاو محمد عبدالقادر	مئ	۱۹۶۲
۱۰.	لبده عزالدين محمد	مئ	۱۹۷۹
۱۱.	پيشره و عزالدين محمد	نيړ	۱۹۸۳
۱۲.	ليلي عزالدين محمد	مئ	۱۹۸۵
۱۳.	حسين علي قادر	نيړ	۱۹۶۸

سالی له‌دایک بوون	ره‌گه‌ز	ناوی سیانی قوربانی	ژ
۱۹۷۷	مئ	نسرین علی قادر	.۱۴
۱۹۴۳	نئیر	عمر خورشید محمد	.۱۵
۱۹۶۶	نئیر	لقمان خورشید محمد	.۱۶
۱۹۶۰	مئ	مهرویه ولی احمد	.۱۷
۱۹۷۸	نئیر	هیوا عمر خورشید	.۱۸
۱۹۸۱	نئیر	هیمن عمر خورشید	.۱۹
۱۹۸۷	مئ	به‌ناز عمر خورشید	.۲۰
۱۹۷۷	مئ	هه‌نار علی خورشید	.۲۱
۱۹۵۳	نئیر	علی حسن رزا	.۲۲
۱۹۶۷	نئیر	شکور محمد حسن	.۲۳
۱۹۷۰	نئیر	بکر محمد حسن	.۲۴
۱۹۴۳	نئیر	مهی الدین محمد صالح	.۲۵
۱۹۶۹	نئیر	کمال مهی الدین محمد	.۲۶
۱۹۵۳	نئیر	عزیز سعید محمد	.۲۷
۱۹۵۲	نئیر	مجید حمه جان فرج	.۲۸
۱۹۷۷	نئیر	عبدالرحمن حمه جان فرج	.۲۹
۱۹۷۰	نئیر	ولی حمه جان فرج	.۳۰
۱۹۷۹	نئیر	کاکه‌خان حمه‌جان فرج	.۳۱

سالی له دايك بوون	ره گز	ناوی سيانی قوربانی	ژ
۱۹۸۲	مئ	سميره حمه جان فرج	. ۳۲
۱۹۵۲	مئ	شكريه صالح قادر	. ۳۳
۱۹۸۰	مئ	ئاواز مجيد حمه جان	. ۳۴
۱۹۷۷	مئ	سهيله حمه جان	. ۳۵
۱۹۸۵	نئير	دلير تاهير رشيد	. ۳۶
۱۹۸۷	نئير	هه ژار تاهير رشيد	. ۳۷
۱۹۳۵	مئ	مروهت محمد صالح	. ۳۸
۱۹۶۷	نئير	صالح علي احمد	. ۳۹
۱۹۶۸	نئير	كريم علي احمد	. ۴۰
۱۹۷۵	نئير	رشيد علي احمد	. ۴۱
۱۹۷۸	نئير	جلال علي احمد	. ۴۲
۱۹۴۳	نئير	حسن رشيد محي الدين	. ۴۳
۱۹۶۹	نئير	صالح ابراهيم رحيم	. ۴۴
۱۹۵۴	نئير	احمد جبار عبدالله	. ۴۵
۱۹۸۶	نئير	جمال جبار عبدالله	. ۴۶
۱۹۴۳	نئير	عمر عبدالله فتحي	. ۴۷
۱۹۶۸	نئير	فريق حمه جان عبدالله	. ۴۸
۱۹۴۳	نئير	فرج احمد عارف	. ۴۹

سالی له‌دایک بوون	ره‌گه‌ز	ناوی سیانی قوربانی	ژ
۱۹۶۸	مئ	بسپه سالح قادر	.۵۰
۱۹۷۰	مئ	ئامینه سالح قادر	.۵۱
۱۹۷۷	مئ	ئیلهام سالح قادر	.۵۲
۱۹۸۸	نئیر	احمد سالح قادر	.۵۳
۱۹۵۷	مئ	لیمو رفیق سابیر	.۵۴
۱۹۸۳	نئیر	حسن احمد سالح	.۵۵
۱۹۸۴	مئ	گوله احمد سالح	.۵۶
۱۹۸۵	نئیر	حسین احمد سالح	.۵۷
۱۹۸۷	نئیر	قادر احمد سالح	.۵۸
۱۹۴۳	نئیر	احمد محمد قاچاخ	.۵۹
۱۹۵۲	مئ	بسپه سالح خسره‌و	.۶۰
۱۹۷۵	مئ	کویستان احمد محمد	.۶۱
۱۹۷۷	مئ	ئامینه احمد محمد	.۶۲
۱۹۸۳	نئیر	سامان احمد محمد	.۶۳
۱۹۸۵	نئیر	سیوان احمد محمد	.۶۴
۱۹۸۶	نئیر	سره‌وه‌ت احمد محمد	.۶۵
۱۹۸۷	نئیر	کیوان احمد محمد	.۶۶
۱۹۸۱	مئ	ریزان احمد محمد	.۶۷

ژ	ناوی سیانی قوربانی	رهگهز	سالی له دایک بوون
. ۶۸	به یان مجید حمه علی	می	۱۹۷۰
. ۶۹	خه یالّ خلیفه محمد	می	۱۹۸۷
. ۷۰	علی مجید ناخر	نیږ	۱۹۵۲
. ۷۱	سویله روستم حمه شریف	می	۱۹۵۶
. ۷۲	حسین علی مجید	نیږ	۱۹۷۷
. ۷۳	سوژان علی مجید	می	۱۹۷۹
. ۷۴	سهام علی مجید	می	۱۹۸۱
. ۷۵	گوران علی مجید	نیږ	۱۹۸۳
. ۷۶	زوراب علی مجید	نیږ	۱۹۸۵
. ۷۷	ئاکو علی مجید	نیږ	۱۹۸۷
. ۷۸	خاوه ر خالح توفیق	می	۱۹۵۷
. ۷۹	محمد عمر مجید	نیږ	۱۹۷۹
. ۸۰	چنور عمر مجید	می	۱۹۸۲
. ۸۱	تافگه عمر مجید	می	۱۹۸۲
. ۸۲	هه لو عمر مجید	نیږ	۱۹۸۷
. ۸۳	حمید محمد امین	نیږ	۱۹۵۳
. ۸۴	احمد محمد فتاح	نیږ	۱۹۴۱
. ۸۵	امین غریب محمد	نیږ	۱۹۶۷

سالی له‌دایک بوون	ره‌گه‌ز	ناوی سیانی قوربانی	ژ
۱۹۵۸	نیر	نا×ج عبدالرحیم محمد	.۸۶
۱۹۴۲	نیر	رشید حمه ×الح علی	.۸۷
۱۹۵۵	نیر	جواهر احمد محمد	.۸۸
۱۹۷۰	نیر	شریف رشید حمه ×الح	.۸۹
۱۹۸۰	نیر	دلیر رشید حمه ×الح	.۹۰
۱۹۸۵	می	شنۆ رشید حمه ×الح	.۹۱
۱۹۵۰	نیر	علی حمه ×الح علی	.۹۲
۱۹۵۸	می	سلمه محمد علی	.۹۳
۱۹۷۸	می	به‌یان علی حمه ×الح	.۹۴
۱۹۸۳	می	شلیر علی حمه ×الح	.۹۵
۱۹۸۵	نیر	دلشاد علی حمه ×الح	.۹۶
۱۹۸۷	می	په‌رژین علی حمه ×الح	.۹۷
۱۹۵۶	می	حلاو محمد عوسمان	.۹۸
۱۹۷۱	می	ئاوات غریب محمد	.۹۹
۱۹۷۳	می	نوات غریب محمد	.۱۰۰
۱۹۷۵	می	حیات غریب محمد	.۱۰۱
۱۹۷۷	می	هاجره غریب محمد	.۱۰۲
۱۹۷۹	می	حسیبه غریب محمد	.۱۰۳

سالی له دايك بوون	ره گهز	ناوی سيانی قوربانی	ژ
۱۹۸۱	می	ناره زو غریب محمد	.۱۰۴
۱۹۴۷	نیږ	رشید عزیز عوسمان	.۱۰۵
۱۹۶۲	می	نعمت حمه امین	.۱۰۶
۱۹۸۴	نیږ	رزگار رشید عزیز	.۱۰۷
۱۹۸۶	می	نیگار رشید عزیز	.۱۰۸
۱۹۵۴	نیږ	خورشید رشید عزیز	.۱۰۹
۱۹۵۸	می	رهوشه ن عبدالکریم	.۱۱۰
۱۹۷۹	می	گولاله خورشید عزیز	.۱۱۱
۱۹۸۱	می	هه لاله خورشید عزیز	.۱۱۲
۱۹۸۳	نیږ	ناسو خورشید عزیز	.۱۱۳
۱۹۸۵	نیږ	نارام خورشید عزیز	.۱۱۴
۱۹۶۴	نیږ	جوهر عزیز عوسمان	.۱۱۵
۱۹۶۵	می	عیسمه محمد عزیز	.۱۱۶
۱۹۸۲	نیږ	بیستون جوهر عزیز	.۱۱۷
۱۹۸۴	نیږ	شیخان جوهر عزیز	.۱۱۸
۱۹۸۶	نیږ	هیوا جوهر عزیز	.۱۱۹
۱۹۸۷	نیږ	نآمانج جوهر عزیز	.۱۲۰
۱۹۶۸	نیږ	یاسین عزیز عوسمان	.۱۲۱

سالی له‌دایک بوون	ره‌گه‌ز	ناوی سیانی قوربانی	ژ
۱۹۵۵	نیر	عارف رفیق حمه‌عارف	.۱۲۲
۱۹۶۳	مئ	عتیه X الح قادر	.۱۲۳
۱۹۸۱	مئ	هه‌نار عارف رفیق	.۱۲۴
۱۹۸۵	مئ	چنار عارف رفیق	.۱۲۵
۱۹۶۲	نیر	حسن رفیق محمد	.۱۲۶
۱۹۶۵	مئ	ئه‌خته‌ر حسن مارف	.۱۲۷
۱۹۸۴	مئ	امیره حسن فارس	.۱۲۸
۱۹۸۷	مئ	نسرين حسن فارس	.۱۲۹
۱۹۸۶	نیر	پشتیوان حسن فریق	.۱۳۰
۱۹۸۷	نیر	سامان حسن فریق	.۱۳۱
۱۹۶۹	نیر	حسن فریق محمد	.۱۳۲
۱۹۷۱	مئ	ئامینه فریق محمد	.۱۳۳
۱۹۷۳	مئ	ئه‌دبیه فریق محمد	.۱۳۴
۱۹۶۰	نیر	فایق حاتم هه‌سه‌ن	.۱۳۵
۱۹۶۳	مئ	به‌هار مه‌جید فه‌تحی	.۱۳۶
۱۹۸۳	نیر	میریوان فایق حاتم	.۱۳۷
۱۹۸۵	نیر	کاروان فایق حاتم	.۱۳۸
۱۹۸۶	مئ	ژینۆ فایق حاتم	.۱۳۹

ژ	ناوی سیانی قوربانی	رهگهز	سالی له دایک بوون
.۱۴۰	حسن فایق حاتم	نیږ	۱۹۸۷
.۱۴۱	حلاو صالح قادر	می	۱۹۵۱
.۱۴۲	بدریه غریب رشید	می	۱۹۷۸
.۱۴۳	شیرزاد غریب رشید	نیږ	۱۹۸۱
.۱۴۴	لاولوا غریب رشید	می	۱۹۸۳
.۱۴۵	چنار غریب رشید	می	۱۹۸۵
.۱۴۶	عهزیمه علی حسین	می	۱۹۵۵
.۱۴۷	Xبیاح نوری رشید	نیږ	۱۹۷۱
.۱۴۸	سهام نوری رشید	می	۱۹۷۹
.۱۴۹	نسرین نوری رشید	می	۱۹۸۱
.۱۵۰	نارهزو نوری رشید	می	۱۹۸۲
.۱۵۱	ئاواز نوری رشید	می	۱۹۸۳
.۱۵۲	پیواز نوری رشید	می	۱۹۸۵
.۱۵۳	علی عبدالقادر صالح	نیږ	۱۹۴۹
.۱۵۴	زکیه حمید وهاب	می	۱۹۵۴
.۱۵۵	حسن علی عبدالقادر	نیږ	۱۹۷۷
.۱۵۶	توبا علی عبدالقادر	می	۱۹۷۹
.۱۵۷	گوران علی عبدالقادر	نیږ	۱۹۸۳

سالی له‌دایک بوون	ره‌گه‌ز	ناوی سیانی قوربانی	ژ
۱۹۶۵	مئی	سیوه احمد کاکي	.۱۵۸
۱۹۶۴	نئیر	علی محمد علی	.۱۵۹
۱۹۶۵	مئی	جیهان فریق محمد	.۱۶۰
۱۹۸۷	مئی	پرژین علی محمد	.۱۶۱
۱۹۶۱	نئیر	اکرم محمد رحیم	.۱۶۲
۱۹۶۵	مئی	عایشه محمد علی	.۱۶۳
۱۹۸۷	نئیر	خالد اکرم محمد	.۱۶۴
۱۹۵۴	مئی	حلاوه محمود ره‌زا	.۱۶۵
۱۹۷۷	مئی	عزیمه نجم الدین محمد	.۱۶۶
۱۹۸۱	مئی	الّماس نجم الدین محمد	.۱۶۷
۱۹۸۷	نئیر	هه‌ژار نجم الدین محمد	.۱۶۸
۱۹۷۰	مئی	لمیعه ولی احمد	.۱۶۹
۱۹۷۲	مئی	ملیحه ولی احمد	.۱۷۰
۱۹۷۴	مئی	ته‌لیعه ولی احمد	.۱۷۱
۱۹۷۷	نئیر	خالد ولی احمد	.۱۷۲
۱۹۷۹	مئی	سیروان ولی احمد	.۱۷۳
۱۹۸۳	نئیر	پشتیوان ولی احمد	.۱۷۴
۱۹۷۱	مئی	نه‌وات احمد عبدالقادر	.۱۷۵

ژ	ناوی سیانی قوربانی	رهگهز	سالی له دایک بوون
.۱۷۶	عالیه ابراهیم شریف	می	۱۹۵۴
.۱۷۷	پروین رشید مجید	می	۱۹۷۴
.۱۷۸	نسرين رشید مجید	می	۱۹۷۶
.۱۷۹	ثامینه رشید مجید	می	۱۹۷۹
.۱۸۰	نارام رشید مجید	نیږ	۱۹۸۳
.۱۸۱	کاروان رشید مجید	نیږ	۱۹۸۵
.۱۸۲	ناراز رشید مجید	نیږ	۱۹۸۵
.۱۸۳	ناریان رشید مجید	نیږ	۱۹۸۷
.۱۸۴	عزیز محمد محمود	نیږ	۱۹۵۶
.۱۸۵	علی محمد محمود	نیږ	۱۹۶۳
.۱۸۶	حسین محمد محمود	نیږ	۱۹۶۴
.۱۸۷	قادر محمد محمود	نیږ	۱۹۷۰
.۱۸۸	فاتمه محمد محمود	می	۱۹۶۷
.۱۸۹	کریم محمد محمود	نیږ	۱۹۷۲
.۱۹۰	کافیة محمد محمود	می	۱۹۷۴
.۱۹۱	دلیر فرج سعید	نیږ	۱۹۵۷
.۱۹۲	محمد عزیز محمد	نیږ	۱۹۷۲
.۱۹۳	خوله عزیز محمد	می	۱۹۷۵

سالی له‌دایک بوون	ره‌گه‌ز	ناوی سیانی قوربانی	ژ
۱۹۷۷	نی‌ر	جعفر عزیز محمد	.۱۹۴
۱۹۷۹	نی‌ر	حسن عزیز محمد	.۱۹۵
۱۹۵۵	نی‌ر	احمد محمود مسته‌فا	.۱۹۶
۱۹۵۷	می	ئه‌خته‌ر عبدالرحیم محمد	.۱۹۷
۱۹۷۲	نی‌ر	ایوب احمد محمود	.۱۹۸
۱۹۷۷	می	شازه احمد محمود	.۱۹۹
۱۹۸۵	می	شهله احمد محمود	.۲۰۰
= =	نی‌ر	ته‌ها احمد محمود	.۲۰۱
۱۹۶۷	می	مه‌باد جبار امین	.۲۰۲
۱۹۶۷	می	زینب مسته‌فا قادر	.۲۰۳
۱۹۸۶	نی‌ر	حاتم احمد محمود	.۲۰۴
۱۹۸۲	نی‌ر	لتیف عزیز محمد	.۲۰۵
۱۹۸۴	نی‌ر	امید عزیز محمد	.۲۰۶
۱۹۸۷	نی‌ر	ایوب عزیز محمد	.۲۰۷
۱۹۸۳	می	خدیجه علی محمود	.۲۰۸
۱۹۸۵	نی‌ر	یوسف علی محمد	.۲۰۹
۱۹۸۷	نی‌ر	یونس علی محمد	.۲۱۰
۱۹۸۷	نی‌ر	برهان حسین محمد	.۲۱۱

سالی له دايك بوون	ره گه ز	ناوی سيانی قوربانی	ژ
۱۹۵۱	نير	عبدالله رشيد	. ۲۱۲
۱۹۵۷	مئ	پر شنگ ابراهيم	. ۲۱۳
۱۹۷۵	مئ	نيشتمان عبدالله رشيد	. ۲۱۴
۱۹۷۶	مئ	نسرین عبدالله رشيد	. ۲۱۵
۱۹۷۸	نير	عامر عبدالله رشيد	. ۲۱۶
۱۹۷۹	نير	هيوا عبدالله رشيد	. ۲۱۷
۱۹۸۱	نير	ئاراس عبدالله رشيد	. ۲۱۸
۱۹۸۳	مئ	سه بيجه عبدالله رشيد	. ۲۱۹
۱۹۸۵	مئ	لميعه عبدالله رشيد	. ۲۲۰
۱۹۴۳	نير	تهيب محمد عارف	. ۲۲۱
۱۹۳۵	نير	علی امين محمود	. ۲۲۲
۱۹۷۰	نير	حسين علی احمد	. ۲۲۳
۱۹۷۲	نير	غفور محمد حسن	. ۲۲۴
۱۹۵۰	نير	نوری رشيد محمد	. ۲۲۵
۱۹۵۸	نير	عباس محمد رحيم	. ۲۲۶

(بنه‌که‌ی خه‌په کوپږ جگه له نه‌نفالیش نه‌م شه‌هیدانه‌شی داوه

ته‌مه‌ن	ره‌گه‌ز	ناوی سیانی	ژ
۱۹۶۰	نیر	امین جبار عبدالله	۱
۱۹۶۵	نیر	شهاب رشید عارف	۲

نه‌م که‌سانه‌ش له نوگړه‌سه‌لمان مردوون.

	ره‌گه‌ز	ناوی سیانی	ژ
	نیر	علی قادر کریم	۱
	می	خانزاد علی مارف	۲
	نیر	احمد کاکي صالح	۳
	می	سیوه محی الدین محمد	۴

بنه كه ي ره حيم فتاح ده كه ويته سنووري خوړه لاتي قادر كه رهمه وه . ناو كه ي له (بنه وه) هاتووه وانا (بنه) مالتيك بوون له (دتي بنه كه ي خه په كوي) هوه هاتوون وله ودييه نيشته جي بوون، نه وانه ي له بنه رته وه ناوه دانيان كردووه ته وه بريتي بوون له (رحيم فتاح عبدالرحمن اغا ، كويخا سابير شاسوار حسين ، عه لي سه لمه ، مه محمود ئسماعيل حوسين) .

پيش په لاماري نه نفال (۲۵) مالي تيدا بووه . زياتر له هزار (داروهن) ي تيدا يه (بنيشتي كوردي) وبهره مده هينا كه يه كيكه له به رو بوومه به ناو بانگه كاني ناوچه كه .. له م دييه دا كانيه كه هه يه به (كاني سه ر ژاله) به ناو بانگه .. خه لكی گوندكه نه و كانيه يان كردبووه سه رچاوه ي ناوي خوار دنه وه، له پروي كه ش وهه واوشه وه وه كو هاوينه هه واريك ته ماشا ده كريت .. سه ره پاي نه وه ش لووتكه يه كي به رزي تيدا يه وه له رووي بزويي دانيش توانيشه وه به رو بوومي نه م دييه له سه رمه پومالاته ..

نه م گونده ش وه كو دييه كاني ديكه ي كوردستان .. له كاره ساتي نه نفالدا كه وته به رشالوي سوپاوه وه هوييه وه (۳۶) كه سي تيدا نه نفال كراوه .
نه مه ش ناوه كانيانه ..

ژ	ناوی سيانی نه نفال كراو	ره گه ز	له دايك بوون
۱ .	حسين علي حسين	نيړ	۱۹۴۹
۲ .	سابغر كريم علي	نيړ	۱۹۵۷
۳ .	قاسم كريم علي	نيړ	۱۹۶۵
۴ .	عبدالله احمد علي	نيړ	۱۹۵۵
۵ .	محمد عزيز محمد	نيړ	۱۹۵۰
۶ .	قادر عزيز محمد	نيړ	۱۹۵۱
۷ .	عباس عزيز محمد	نيړ	۱۹۵۵

ڙ	ناوی سیانی ٺه نفالڪراو	رهگزن	له دايڪ بوون
.۸	خاليڊ جلال امين	نير	۱۹۷۳
.۹	عمر محمد امين	نير	۱۹۶۳
.۱۰	جبار رفيق سايبير	نير	۱۹۶۲
.۱۱	سه لاه محمد رحيم فتاح	نير	۱۹۵۷
.۱۲	ڪاڪه برا محمد خان	نير	۱۹۷۰
.۱۳	احمد علي عبدالله	نير	
.۱۴	فايق احمد علي	نير	۱۹۶۹
.۱۵	نوري احمد علي	نير	۱۹۶۳
.۱۶	علي احمد علي	نير	۱۹۵۶
.۱۷	سمد حسين نوري	نير	۱۹۵۴
.۱۸	سعيد احمد علي	نير	۱۹۵۴
.۱۹	ڪامل هيڊايت امين	نير	۱۹۶۴
.۲۰	سالج هيڊايت امين	نير	۱۹۶۸
.۲۱	ڪاڪه مين هيڊايت امين	نير	۱۹۷۰
.۲۲	احمد حسن امين	نير	۱۹۵۶
.۲۳	عادل امين حسن	نير	۱۹۵۲
.۲۴	احمد محمد امين	نير	۱۹۵۰
.۲۵	بڪر نجم امين	نير	۱۹۶۹

څ	ناوی سیانی نه نفالکراو	ره گهز	له دایک بوون
.۲۶	حمه جان نجم امین	نیر	۱۹۷۰
.۲۷	اسماعیل محمد عزیز	نیر	۱۹۶۳
.۲۸	جوهر عزیز عوسمان	نیر	۱۹۶۰
.۲۹	تاسو جوهر عزیز	نیر	۱۹۸۴
.۳۰	سالح هیدایه ت امین	نیر	۱۹۶۷
.۳۱	جلال امین حسین	نیر	۱۹۴۷
.۳۲	فایق رشید وادی	نیر	۱۹۵۵
.۳۳	لیمو رفیق سابیر	می	۱۹۶۳
.۳۴	عیسمت محمد عزیز	می	۱۹۶۴
.۳۵	الفیه جوهر عزیز	می	۱۹۸۵
.۳۶	شهو بو جوهر عزیز	می	۱۹۸۷

ئاماری گشتی (ئەنفالی) سنووری (قادر کەرەم)

کۆ	ژمارەى نۆی	ژمارەى مۆ	ناوی شوین
۲۱۶۰	۲۰۱۴	۱۴۶	قادر کەرەم

ئاماری گشتی سنووری گوندی (بنهکه)ی (خهپه کویر)

کۆ	ژمارەى نۆی	ژمارەى مۆ	ناوی شوین
۲۲۶	۱۲۲	۱۰۴	بنهکهی (خهپه کویر)

ئاماری گشتی سنووری گوندی (بنهکه)ی رحیم فتاح عبدالرحمن اغا

کۆ	ژمارەى نۆی	ژمارەى مۆ	ناوی شوین
۳۶	۳۲	۴	بنهکهی (رحیم فتاح عبدالرحمن اغا)

ناوی شههیده کانی گوندی (بنه که) ی خه په کۆیر

شوینی شههید بوونی	ته مهن	ره گهز	ناوی سیانی شههید	ژ
-	۱۹۶۰	نیږ	امین جبار عبدالله	. ۱
-	۱۹۶۵	نیږ	شهاب رشید عارف	. ۲
نوگره سلمان	-	نیږ	علی قادر کریم	. ۳
نوگره سلمان	-	می	خانزاد علی مارف	. ۴
نوگره سلمان	-	نیږ	احمد کاکي صالح	. ۵
نوگره سلمان	-	می	سیوه محی الدین محمد	. ۶

پروفایل

- عومەر محمد قادر سالی ۱۹۶۸ لەدایکبووه .
- خاوهن و سەرنوسەری گۆڤاری ئەنفالستان .
- دەرچووی پەیمانگای ھونەرە جوانەکانی سلیمانی بەشی شانۆیە
- بەیۆبەری ناوەندی (چاک) ھ لە کوردستان .
- سالی ۲۰۰۱-۲۰۰۲ خاوهنی بلاوکراوی سپیدەبووه .
- شەرەفی ئەندامی فەخری لە ریکخراو و کۆمەڵەکانی قوربانیانی
- کیمیا بارانی دۆلی باليسان و دۆلی جافایەتی و ریکخراوی «کارا»
- بۆ ئەنفال و دەستە ی ناساندن و بوژاندنەوێ گۆیتەپەیی شەھید
- پێبخرراوه .
- بۆردی ریکخراوی سپی بۆ ناوچە کیمیا بارانکراوەکانی کوردستانە .
- بەخۆبەخش سەرپەرشتی چەندین پرۆژەیی فریاگوزاری و ھوشیاری
- لەگوندە کیمیا بارانکراوەکان و ئەنفالکراوەکان کردووه .
- ریزلێنانی کەسوکاری قوربانیان و ریکخراوەکانیانی پێشکەشکراوه .
- بەردەوام لە مەلپەرو رۆژنامەکاندا دەربارەیی ئەنفال و جینۆساید
- دەنوسی .
- چالاکیکی بواری مافی مرۆڤە .